

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ЛІГА СТУДЕНТІВ АСОЦІАЦІЇ ПРАВНИКІВ УКРАЇНИ

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 18–19 травня 2017 року)

Частина 2

Суми
Сумський державний університет
2017

УДК 341-044.247(4:477)(06)

ББК 67.5я431

P45

Редакційна колегія:

А. М. Куліш – доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;

М. М. Бурбика – доктор юридичних наук, доцент;

О. М. Резнік – кандидат юридичних наук;

В. В. Чернадчук – доктор юридичних наук, професор;

В. В. Сухонос – доктор юридичних наук, професор;

В. В. Пахомов – доктор юридичних наук, доцент;

В. М. Власенко – кандидат історичних наук, доцент;

В. М. Завгородня – кандидат юридичних наук, доцент;

І. Мельник – студентка ННІ права СумДУ

Рекомендовано до видання

рішенням вченої ради Навчально-наукового інституту права СумДУ

(протокол № 11 від 11 травня 2017 року)

Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 18–19 травня 2017 року / редколегія: проф. А. М. Куліш, М. М. Бурбика, О. М. Резнік. – Суми : Сумський державний університет, 2017. – Ч. 2. – 356 с.

До матеріалів увійшли тези доповідей учасників Міжнародної науково-практичної конференції «Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів», що містять результати теоретичних досліджень та окремі питання актуальних проблем щодо реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів. Тексти доповідей і повідомлень друкуються мовою оригіналу в авторській редакції.

УДК 341-044.247(4:477)(06)

ББК 67.5я431

© Куліш А. М., Бурбика М. М., Резнік О. М. та ін., 2017

© Сумський державний університет, 2017

© Ліга студентів асоціації правників України, 2017

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 8

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

Пахомов В. В. ПІДЗАКОННІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ЯК ДЖЕРЕЛА АНТИКОРУПЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	8
Бересток Б. П. ДЕЯКІ АСПЕКТИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ.....	10
Бондаренко О. С., Лапко Б. І. «ДЕКЛАРАЦІЯ ОСОБИ, УПОВНОВАЖЕНОЇ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ» ТА «ПОДАТКОВА ДЕКЛАРАЦІЯ»: ПІДСТАВИ РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ.....	15
Шаповалова А. О. АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....	17
Боговіс Є. В. ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ.....	23
Дибченко Я. П. ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ФОРМ, ВИДІВ ТА МЕТОДІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ.....	28
Косиця О. О. НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	32
Леунова В. О. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ.....	36
Божко Є. І. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ ТА АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ.....	39
Колісник І. О. РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.....	42
Андрійченко Н. С. СТАНОВЛЕННЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	47
Запорожець О. Є. СУТЬ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ.....	50
Цабека К. Є. АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У КОНТЕКСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ З НОРМАМИ ФСРА.....	54
Дробот А. В. УЧАСТЬ СПЕЦІАЛІСТА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УКРАЇНІ.....	58
Турпітько В. В. ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «СУБ'ЄКТ ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН».....	62
Дегтяр Р. О. ВІЙСЬКОВА ПОЛІЦІЯ.....	65
Дегтяр Р. О. ВІЙСЬКОВА ЮСТИЦІЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....	69
Дегтяр Р. О. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ.....	72
Кнуренко О. М., Резнік О. М. ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ.....	76
Супрун П. І. ПОРЯДОК ОТРИМАННЯ СТАТУСУ	

УЧАСНИКА АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ.....	79
Стеблянюк А. В. ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ.....	82
Дідусь К. А. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ФРАНЦІЇ ЯК ОСНОВА ДЛЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	85
Сінянський К. П. ОЗНАКИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ.....	88
Пономарьова А. В. ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ.....	91
Проценко В. О. ЗНАЧЕННЯ СТРОКІВ В ДЕЯКИХ ПРОВАДЖЕННЯХ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ.....	94
Галашан І. В. КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ЕЛЕКТРОННОГО ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	97
Чемодурова К. Ф. ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ.....	100
Глущенко Н. В. ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ У МЕДИЧНІЙ СФЕРІ.....	104
Кнуренко О. М. СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ.....	108
Кобзєва Т. А. ОЗНАКИ ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	110
Кондєєв Є. С. ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ.....	114
Шамкало К. Ю. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ НОРМ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ, ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ ТА ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ».....	117
Кіяшко Ю. М. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	119
Мартиненко П. Ф. ЗАХИСТ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ – ГОЛОВНЕ ЗАВДАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ.....	123
Шевченко О. В. НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ З ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ ЯК СУБ'ЄКТ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ.....	125
Москаленко В. В. ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЯ ПОВЕНІ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС.....	129
Логвиненко М. І. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРЕЗУМЦІЇ ПРАВОТИ ТА ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УКРАЇНІ.....	134
Пономаренко Ю. Ю. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ВДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	137
Суहाцька А. Б. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	141
Чередніченко Д. С. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ.....	144
Кучма Д. О. ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА НАКЛАДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ.....	146
Павленко Б. О. АКАДЕМІЧНА ЧЕСНІСТЬ – ІСТОРИЧНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	150
Мельник І. А. ФІНАНСОВО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОФШОРІВ.....	154

Хержинський А. Ю. ЩОДО ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ.....	159
Золота Л. В. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ НЕРУХОМОГО МАЙНА.....	162
Дігтяр А. О. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	168
Швец В. М. ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ.....	171
Темченко Є. В. ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ЗАСІБ ВИЯВЛЕННЯ ПІДОЗРИЛИХ «КОНВЕРТАЦІЙНИХ» ОПЕРАЦІЙ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ.....	176
Колеснікова М. В. ПОРУШЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕЦИ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	181
Солонар А. В. ДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ У СФЕРІ НАДАННЯ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ.....	184
Пронський Е. А. ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВНЗ: ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ВНЗ УКРАЇНИ..	187
Трофімцова Ю. В. ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	192
Квач В. Ю. ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	196
Миргород В. В. ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ НАУКОВЦЯМИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	200
Мозговий Д. О. СТАН КОРУПЦІЇ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	204
Биряк Л. П. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ.....	208
Горбатенко Д. С. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ WEB-РОЗРОБОК.....	211
Капорін О. В. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ В УКРАЇНІ.....	214
Саввіді Н. М. ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	219
Недайхліб О. В. ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОХОРОННОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ.....	222
Гончаренко Д. Є. ПОДАТОК НА НЕРУХОМЕ МАЙНО В УКРАЇНІ.....	225
Чернадчук О. В. ОКРЕМІ ПИТАННЯ СТРУКТУРИ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.....	228
Чешко А. А. ОКРЕМІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ.....	231
Кубишкіна А. О. ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗКРИТТЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНЦІЯ» В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АПЕЛЯЦІЙНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ.....	235
Тимошенко О. О. ЩОДО ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ВІЙСЬКОВОЇ ЮСТИЦІЇ ЯК ГАРАНТУ СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ.....	239
Уткіна М. С. СУБ'ЄКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ : ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ.....	242
Чижик О. С. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ	

ПРЕДСТАВНИЦТВА ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ.....	245
Янішевська К. Д. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕВИКОНАННЯ ПОДАТКОВИМИ АГЕНТАМИ ОБОВ'ЯЗКІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ПОДАТКОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ.....	248

СЕКЦІЯ 9 КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

Бондаренко О. С. ВПЛИВ ПОМИЛКИ У ПРЕДМЕТІ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ НА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВУ КВАЛІФІКАЦІЮ.....	252
Байдак А. Ю., Клочко А. М. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....	254
Дегтяр Р. О. ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ.....	258
Клочко А. М. ДЕЯКІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ.....	263
Диковець А. В. ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ АКТАМ ГЕНОЦИДУ В УМОВАХ ІСНУВАННЯ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	266
Плецький С. Ю. ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СПОСІБ ФІНАНСУВАННЯ ДІЙ, ВЧИНЕНИХ З МЕТОЮ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ЗМІНИ ЧИ ПОВАЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ АБО ЗАХОПЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ, ЗМІНИ МЕЖ ТЕРИТОРІЇ АБО ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ.....	270
Ірклієнко А. І. НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРЕВЕНТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ.....	273
Сергієнко Б. Б., Мирошниченко К. К. ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....	278
Пронский Э. А. СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ СИЛ В США ПО БОРЬБЕ С ТЕРРОРИЗМОМ КАК ПРИМЕР СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ТАКИХ СИЛ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ ТЕРРОРИЗМУ В УКРАИНЕ.....	281
Савченко А. В., Янішевська К. Д. ЩОДО ПРИЧИН ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ШЛЯХІВ ЇЇ ПОДОЛАННЯ.....	283
Зіновець А. В. ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ РОЛІ ЗАХИСНИКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	288

СЕКЦІЯ 10 КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА

Петренко В. О. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ.....	291
Миколенко Н. С. ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ.....	296

Лук'яненко Ю. В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОСОБИСТОГО ОБШУКУ ОСОБИ ЗГІДНО З КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ.....	299
Горбачова М. І. ВПРОВАДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ В КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....	305
Ільченко О. В. ЗАСТОСУВАННЯ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	308
Ходико В. І. ДОЦІЛЬНІСТЬ ПОВЕРНЕННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ ЯК ВИЩОЇ МІРИ ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ.....	312
Труханов М. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	317

СЕКЦІЯ 11 ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Бенько А. В. ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ.....	321
Мінковський В. В. МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД НЕПОВНОЛІТНІХ.....	325
Дудар М. В. ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ, РОСІЇ ТА ФРАНЦІЇ.....	328
Іваненко Д. Д. ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВ НА ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ У НІМЕЧЧИНІ.....	333
Рагуліна Ю. М. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ.....	338
Шапошниченко А. А. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ...	342
Мацьопа О. С. ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ У СПРАВІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДОПОМОГИ БІЙЦЯМ АТО НА СХОДІ УКРАЇНИ.....	346
Сокоренко Н. В. ПРАВОВИЙ РЕЖИМ БЮДЖЕТІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	349
Бондар І. Г. РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	352

СЕКЦІЯ 8

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

ПІДЗАКОННІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ЯК ДЖЕРЕЛА АНТИКОРУПЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Пахомов В. В.

*д. ю. н., доцент, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін
та судочинства ННІ права
Сумського державного університету*

Корупція, як згубне соціально-економічне явище притаманне всім державам без винятку. Запорукою ефективної протидії цьому явищу є розробка та належна реалізація різного роду заходів, наприклад, організаційних, економічних, наглядових, контролюючих тощо. Базисом для реалізації кожного з них, безперечно, є джерела антикорупційного права. Взагалі під джерелом права традиційно розуміють спосіб зовнішнього вираження й закріплення правових норм [1, с. 68]. Стосовно джерел антикорупційного права, то ними слід визнавати міжнародні, законодавчі, підзаконні нормативно-правові акти чи їх окремі норми, якими встановлюються спеціальні положення щодо протидії корупції, визначається відповідальність за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, регулюється діяльність державних органів чи їх спеціальних підрозділів, до компетенції яких входить запобігання і протидія корупції [2, с. 181].

Більшість із джерел антикорупційного права становлять підзаконні (відомчі) нормативно-правові акти, тобто постанови уряду, накази, розпорядження, рішення міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, накази їх територіальних органів; накази, постанови, розпорядження інших органів державної влади (суб'єктів нормотворення); постанови Ради міністрів Автономної Республіки Крим; накази міністерств та інших республіканських органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим; розпорядження голів місцевих державних адміністрацій [3].

З огляду на багаточисленість підзаконних нормативно-правових актів центральних органів виконавчої влади, що мають антикорупційне спрямування, пропонуємо зосередити увагу на тих із них, що, на нашу думку, є найбільш важливими. По-перше, на постановах Кабінету Міністрів України (далі – КМУ):

а) постанова КМУ № 950 від 13 червня 2000 р. «Про затвердження Порядку проведення службового розслідування стосовно осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування». Цей порядок визначає підстави, процедуру та юридичне оформлення результатів службового розслідування стосовно службових осіб;

б) постанова КМУ № 65 від 11 лютого 2016 р. «Про затвердження Правил етичної поведінки державних службовців», яка роз'яснює основні принципи етики державної служби (служіння державі і суспільству; гідна поведінка; добросесність; лояльність; політична нейтральність; прозорість і підзвітність; сумлінність) та відповідальність за їх порушення;

в) постанова КМУ № 245 від 3 квітня 1995 р. «Про роботу за сумісництвом працівників державних підприємств, установ, організацій». У цього підзаконному нормативно-правовому акті визначено порядок реалізації робітниками і службовцями державних підприємств, установ і організацій права працювати за сумісництвом.

По-друге, на наказі Міністерства юстиції України № 1380/5 від 23 червня 2010 р. «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів», який визначає порядок виявлення корупціогенних факторів у нормативно-правових актах та їх проектах, а також розробки рекомендацій щодо їх усунення.

По-третє, на рішенні Національного агентства з питань запобігання корупції № 3 від 10 червня 2016 р., яким затверджено:

а) порядок «Про функціонування Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», який визначає процедуру формування, ведення та оприлюднення (надання) інформації Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

б) «Форму декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», яка деталізує положення Закону України «Про запобігання корупції» в контексті порядку розташування елементів декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, на електронному бланку, та правил її заповнення.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що підзаконні нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади є вагомою частиною антикорупційного законодавства України. Система цих джерел антикорупційного права є надзвичайно розгалуженою. Підзаконні нормативно-правові акти центральних органів виконавчої

влади можуть як безпосередньо регулювати відносини у сфері запобігання і протидії корупції (наказ Міністерства юстиції України № 1380/5 від 23 червня 2010 р. «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів»), так і реалізовувати дане завдання, як супутнє (постанова КМУ № 245 від 3 квітня 1995 р. «Про роботу за сумісництвом працівників державних підприємств, установ, організацій»).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мельник А. С. Основні та доповнюючі джерела українського права / А. С. Мельник // Актуальні проблеми держави і права. – 2013. – № 69. – С. 67–77.
2. Харина Є. Я. Нормативно-правове регулювання у сфері запобігання корупції в Україні / Є. Я. Харина // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету – 2014. – № 10. – С. 181–184 – (Серія «Юриспруденція»).
3. Про нормативно-правові акти [Електронний ресурс] : проект Закону України від 12 груд. 2012 р. № 0922. – Режим доступу :<http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1206.78.0>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Бересток Б.П.

аспірант кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки ННІ права

Сумського державного університету

При реформуванні військових підрозділів МВС України (внутрішні війська, Національна гвардія, війська внутрішньої та конвойної охорони) ставляться нові вимоги підготовки всебічно розвинених, професійних військовослужбовців, які, в першу чергу, психологічно будуть готові та в змозі виконати свої службові обов'язки як у звичайних, так і в особливих умовах діяльності. Тож, виконувати складні завдання здатні виключно висококваліфіковані фахівці з розвиненими морально-психологічними якостями. Зважаючи на зазначене, суб'єкти охорони правопорядку виявляють значний інтерес серед працівників та науковців, оскільки, зважаючи на специфіку діяльності, у них кардинально детермінується психічне здоров'я особового складу. Не можна не погодитись з тим, що різного роду обмеження та стресові ситуації, ускладнення в діяльності є каталізаторами негативних емоцій, які, у свою чергу, викликають перенапруження як фізичних, так і психічних сил.

Кадрове забезпечення Національної гвардії України має включати в себе такі напрями: облік кадрів, морально-психологічне забезпечення, соціально-виховна робота, профілактика корупційних правопорушень, порушень дисципліни і законності та підготовка особового складу.

Згідно статті 9 Закону України «Про Національну гвардію України» до особового складу Національної гвардії України входять військовослужбовці та працівники [1]. Тож, склад даного військового формування комплектується з військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом та за призовом. Крім того, головні органи військового управління Національної гвардії України та її оперативні-територіальні об'єднання можуть формуватись у складі державних службовців. При цьому, трудові відносини таких працівників регулюються законами України про працю, державну службу та укладеними трудовими договорами (контрактами), а проходження служби військовослужбовцями закріплено Законом України «Про військовий обов'язок та військову службу» [2] та затвердженим Президентом України Положенням про проходження військової служби громадянами України в Національній гвардії України.

Важливим елементом кадрового забезпечення діяльності Національної гвардії України виступає морально-психологічне забезпечення – комплекс узгоджених за цілями, часом, послідовністю, силами та засобами заходів, які здійснюються керівництвом, штабами, органами виховної роботи, службами по досягненню високого морального духу особового складу, що забезпечує належне виконання завдань як в умовах мирного, так і в умовах воєнного часу. Серед особливостей даного виду діяльності військ виділяють такі як: самостійність, охоплення всіх сфер службової і бойової діяльності військ, діяльність в мирний та воєнний часи, належний вплив на особовий склад усіх протидіючих сторін, зв'язок з іншими видами забезпечення [3, с. 11-12]. Таким чином, морально-психологічне забезпечення діяльності Національної гвардії України – система заходів щодо формування у особового складу військ надвисоких морально-психологічних якостей, здобуття морально-психологічної переваги над протидіючою стороною з метою виконання поставлених завдань.

При цьому, морально-психологічне забезпечення має власну специфіку [4, с. 117]. Слід пам'ятати, що проведення спецоперацій Національною гвардією України пов'язано з виникненням, локалізацією та ліквідацією (якщо таке вбачається можливим) чи мінімізацією наслідків надзвичайних ситуацій соціального, воєнного, техногенного або природного характеру, тобто діями в екстремальних умовах, що нерозривно пов'язані з емоційно-психологічним станом напруженості, втоми, підвищеним ризиком, психоемоційним навантаженням і стресом. Тож, морально-психологічне забезпечення

діяльності Національної гвардії України слугує елементом забезпечення психологічного моделювання завдань, умов та ускладнень з її практичною реалізацією [5, с. 96].

Слід звернути увагу, що соціально-виховна робота неодмінно залежить від складності навколишньої обстановки, має бути активною, цілеспрямованою, конкретною та варіативною [6, с. 87]. Крім того, вона має бути достатньо наповнена різними методами, формами, способами, прийомами та засобами. Серед методів найважливішим виступає планова індивідуальна робота щодо виховання підлеглих, яка покладається на всіх посадових осіб. Саме тому, під час проведення виховної роботи керівники, співробітники виховної та соціально-психологічної служби повинні взаємодіяти, в першу чергу, з органами місцевої публічної адміністрації, виховними структурами правоохоронних органів, Збройних Сил України та ін.

Зважаючи на вищезазначене, у відповідності до статутів деяких військових формувань, серед завдань Національної гвардії України в аспекті соціально-виховної роботи слід виокремити наступні: забезпечення виховання у військовослужбовців відданості Україні, її народу, глибокої вірності присязі та покладеним обов'язкам; донесення до особового складу надважливості виконуваних Національною гвардією України завдань, виховання особистої відповідальності за їх виконання; здійснення комплексу заходів щодо професійно-психологічного відбору кадрів та розподілу їх за структурними підрозділами; забезпечення соціально-правового захисту, адаптації кадрів у відповідності до їх спеціальностей, особистих і психофізіологічних особливостей та умов проходження служби; розвиток активності, мужності, вірності, чесності; взаємозв'язок з іншими військовими формуваннями задля отримання досвіду проходження служби та інше.

Варто звернути увагу, що особовий склад Національної гвардії України в період служби не може перебувати в політичних партіях чи професійних спілках, військовослужбовці не можуть бути членами громадських об'єднань, окрім таких, які статутно не суперечать основним принципам та засадам діяльності Національної гвардії України, а також приймати участь у їх роботі у вільний від служби час. Заборонена також організація, проведення та участь у страйках.

Стосовно осіб, які мають намір на проходження служби на посадах Національної гвардії України, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, визначеному законами України «Про засади запобігання і протидії корупції» [7] та «Про запобігання корупції» [8]. При цьому, до служби в Національній гвардії України не допускаються особи, які мають не погашену або не зняту судимість за вчинення злочину

(окрім реабілітованої особи), чи які притягувались до адміністративної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення.

У відповідності до статті 10 Закону України «Про Національну гвардію України» підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації осіб офіцерського складу для Національної гвардії України проводиться згідно із законодавством України у вищих військових навчальних закладах Національної гвардії України, інших вищих навчальних закладах, а також за кордоном. Крім того, підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації особового складу Національної гвардії України, який виконує завдання з охорони ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання державної власності, важливих державних об'єктів та спеціальних вантажів, проводиться на договірних засадах у навчальних закладах (центрах) державної системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців фізичного захисту, обліку та контролю ядерних матеріалів [1].

Також слід звернути увагу, що підготовка рядового, сержантського і старшинського складу проводиться у відповідних навчальних військових частинах (центрах) Національної гвардії України, а також на договірних засадах у навчальних частинах Збройних Сил України чи правоохоронних органів спеціального призначення та навчальних закладах системи Міністерства внутрішніх справ України. Порядок проходження підготовки і зборів резервістами Національної гвардії України встановлюється Положенням про проходження громадянами України служби у військовому резерві Національної гвардії України.

Виходячи з зазначених вище особливостей кадрового забезпечення, у структурі Головного управління Національної гвардії України передбачено організаційно-штатний відділ, управління бойової та спеціальної підготовки, управління кадрового забезпечення, управління по роботі з особовим складом. При цьому, Головне управління Національної гвардії України, як головний орган військового управління, забезпечує підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації військовослужбовців у навчальних військових частинах Національної гвардії України, а також приймає безпосередню участь у формуванні державного замовлення щодо підготовки фахівців у навчальних закладах; виступає організатором підготовки оперативно-територіальних об'єднань, військових частин та підрозділів до виконання бойових завдань; запобігає та протидіє корупційним правопорушенням та злочинам у сфері службової діяльності особового складу Національної гвардії України; забезпечує комплектування особового складу військовослужбовцями та працівниками, де проводить виховну роботу, заходи зміцнення

правопорядку та дисципліни, морально-психологічної готовності військовослужбовців Національної гвардії України до виконання поставлених перед нею завдань.

Отже, метою кадрового забезпечення Національної гвардії України є забезпечення стійкої, повноцінної, належної роботи свідомості та психіки військовослужбовців, дій структурних підрозділів в складних умовах, які пов'язані з виконанням завдань, що потребують невідкладного та ефективного реагування. При всьому цьому, серед першочергових завдань підрозділів кадрового забезпечення наступні: формування, підтримання та забезпечення вдосконалення професійно-психологічної орієнтованості; розвиток кваліфікованої спостережливості, пам'яті, розуму, кмітливості, мислення, вміння використовувати психологічні аспекти при несенні служби; підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації військовослужбовців з метою професійного виконання поставлених завдань та функцій; здійснення заходів щодо недопущення та мінімізації вчинення правопорушень як цивільним населенням, так і самим особовим складом Національної гвардії України (в першу чергу корупційний правопорушень).

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національну гвардію України / Верховна Рада України; Закон від 13.03.2014 № 876-VII / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014 – № 17 – ст. 594.
2. Про військовий обов'язок і військову службу / Верховна Рада України; Закон від 25.03.1992 № 2232-XII / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992 – № 27 – ст. 385.
3. Говоруха В.В. Морально-психологічне забезпечення службово-бойової діяльності внутрішніх військ МВС України: [навч. посіб.] / В.В. Говоруха, О.О. Іллюк – Х.: Війск. ін-т внутр. військ МВС України, 2002 – 280 с.
4. Крикун В.В. Морально-психологічне забезпечення спеціальних операцій органів внутрішніх справ / В.В. Крикун // Кримськ. юрид. вісник – 2010 – вип.. 1 (8) – ч. 1 – с. 116-122.
5. Буткевич С.А. Морально-психологічне забезпечення службово-бойової діяльності сил охорони правопорядку: [матеріали ІХ між нар. наук.-практ. конф.] – Донецьк: ДЮОІ МВС України, 2013 – с. 93-97.
6. Савочкіна Д.О. Кадрове забезпечення діяльності Національної гвардії України (адміністративно-правові аспекти): наук. ст. ад'юнкта ДДУВС / Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція, 2014 № 9-1 – с. 86-89.
7. Про засади запобігання і протидії корупції / Верховна Рада України; Закон від 07.04.2011 № 3206-VI / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011 – № 40 – ст. 404.

8. Про запобігання корупції / Верховна Рада України; Закон від 14.10.2014 № 1700-VII / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014 – № 49 – ст. 2056.

**«ДЕКЛАРАЦІЯ ОСОБИ, УПОВНОВАЖЕНОЇ НА ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ
ДЕРЖАВИ АБО МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»
ТА «ПОДАТКОВА ДЕКЛАРАЦІЯ»: ПІДСТАВИ РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ**

Бондаренко О. С.

*к. ю. н., асистент кафедри кримінально-правових дисциплін
та судочинства ННІ права Сумського державного університету*

Лапко Б. І.

*Студент II курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Предметом порушення вимог фінансового контролю є декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Кваліфікаційне значення цього предмета адміністративного правопорушення, як і решти предметів адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією, також має низку аспектів, що впливають на кваліфікацію порушення вимог фінансового контролю.

Один із цих аспектів полягає у відсутності чіткої методології розмежування поняття «декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування» з поняттям «податкова декларація».

Стосовно сутності поняття «декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування», то воно законодавчо не окреслене. Водночас, враховуючи нормативно закріплені ознаки та елементи цього офіційного документу, на нашу думку, *декларацією особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування*, є електронний офіційний документ, що заповнюється і подається особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; особами, які претендують на заняття чи обрання на такі посади; особами, які звільняються з цих посад, на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції, у встановлені законодавством строки, на підставі яких здійснюється моніторинг способу життя декларанта та фінансова перевірка його доходів, витрат і зобов'язань фінансового характеру.

Щодо поняття *«податкова декларація»*, то згідно зі ст. 46 Податкового кодексу України, нею є документ, що подається платником податків (у тому числі відокремленим підрозділом у випадках, визначених цим Кодексом) контролюючому органу у строки, встановлені законом, на підставі якого здійснюється нарахування та/або сплата

податкового зобов'язання або відображаються обсяги операції (операцій), доходів (прибутків), щодо яких податковим та митним законодавством передбачено звільнення платника податку від обов'язку нарахування і сплати податку і збору, чи документ, що свідчить про суми доходу, нарахованого (виплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, суми утриманого та/або сплаченого податку [1].

Спільною рисою для декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та податкової декларації є те, що вони обидві є офіційними документами з імперативно визначеними формами та реквізитами. Однак, якщо форма першої затверджена рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції № 3 від 10 червня 2016 р. і покликана якомога детальніше описати доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру суб'єктів декларування, то форма другої декларації встановлюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, і в більшості випадків має характер розрахунку, відповідно до якого має бути забезпечена обґрунтована методика розрахунку бази оподаткування за даними бухгалтерського обліку; точність і достовірність визначення податкового зобов'язання; формування податкової звітності [2, с.415]. Друга підстава розмежування досліджуваних понять – це характер інформації, що в них вказується. Так, у податковій декларації зазначаються відомості, необхідні для забезпечення адміністрування податків, зборів, інших обов'язкових платежів, а в декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, – дані, спрямовані на забезпечення відкритості й прозорості у сфері функціонування публічної служби, а також на доведення факту співмірності доходів, витрат і способу життя підконтрольних суб'єктів.

Третя підстава відмежування – суб'єкти, що повинні подавати вищевказані декларації. Суб'єктами податкового декларування є юридичні особи (їх відокремлені підрозділи) та фізичні особи; як резиденти, так і нерезиденти. Суб'єктами антикорупційного декларування є ті особи, що займають посади відповідно до законодавчого переліку. Крім того, визначальною рисою суб'єктів податкового декларування є наявність (передача) об'єктів оподаткування або ж провадження діяльності (операцій), що є об'єктом оподаткування згідно з податковим законодавством, натомість суб'єкти антикорупційного декларування мають декларувати свої доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру на підставі приналежності до групи публічних службовців.

І на сам кінець, різняться в цих офіційних документах і суб'єкти, що уповноважені здійснювати їх аналіз і перевірку. Адже, податкові декларації подаються до

територіальних управлінь державної фіскальної служби, а антикорупційні декларації піддаються вдвічі посиленому контролю (як з боку Національного агентства з питань запобігання корупції, так і з боку громадськості).

Враховуючи вищевикладене, податкова декларація та декларація особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є елементами податкової звітності, а остання ще й елементом фінансового антикорупційного контролю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI; ред. станом на 01 квіт. 2017 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112. – Режим доступу до кодексу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Лега О. В. Податкова декларація як складова конструкції податкової звітності / О. В. Лега // Економічні науки. – 2013. – № 10(3). – С. 411–416. – (Сер: Облік і фінанси).

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ МЕДІАЦІЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Шаповалова А. О.

*Студентка V курсу ННІ права
Сумського державного університету
Науковий керівник: Логвиненко М. І.
к.ю.н., доцент, доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Державна політика України спрямована на європейський та міжнародний досвід, особливо що стосується захисту основоположних прав і свобод людини і громадянина. З урахуванням того, що в провідних країнах вже давно налагоджений і розроблений механізм правового регулювання інституту медіації, зокрема, Австралії Австрії, Бельгії, Німеччині, США та багатьох інших країнах світу, постає актуальність питання ефективного впровадження інституту медіації в Україні, який на сьогодні знаходиться в стадії становлення.

Відповідно до ст. 55 Конституції України кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб [1]. З огляду на це, не завжди рішення є взаємовигідним для сторін, прийняте судом першої інстанції, що спричиняє його

оскарження в майбутньому, а також спонукає до незапланованих витрат грошей. Отже, доцільно вирішувати конфлікт в досудовому порядку шляхом примирення сторін, тим самим запобігти судовому провадженню. Щодо переваг для суспільства медіація призводить до заощадження бюджетних коштів, зменшення кількості осіб в установах виконання покарань, а також відбувається підвищення ролі громадянського суспільства і гуманізація суспільних відносин.

Не зважаючи на численні наукові публікації, на сьогодні, в Україні активне впровадження інституту примирення як досудового врегулювання спорів охоплено тільки теоретично, правовий статус медіації не набув свого законодавчого закріплення, що в свою чергу зумовлює актуальність обраної тематики.

Саме слово «медіація» походить від латинського «mediatio» - посередництво, аналогами є слова «mediation» (англ.), «médiation» (фр.). Взагалі, «медіація» це термін який є загальноживаним на міжнародному рівні, але в сучасному українському законодавстві не закріплений, і немає єдиного підходу до розуміння його сутності. Тому наведемо декілька загальновідомих визначень даного терміну.

Так, наприклад, у Законі України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» медіація надається як переговори за участі нейтрального посередника, добровільний і конфіденційний процес, в якому нейтральна третя сторона допомагає конфліктуючим сторонам досягти взаємоприйнятої угоди, як метод, за яким сторони управляють і володіють як самим процесом так і його результатом – угодою [2].

У Директиві 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради Європи медіація – це структурований процес, незалежно від його назви або посилання на нього, за допомогою якого дві або більше сторін спору намагаються самостійно, на добровільній основі, досягти згоди для вирішення спору за підтримки медіатора [3].

Крім того, є ряд науковців, в працях яких згадуються поняття медіації. Наприклад, О. В. Белінська, розуміє під поняттям «медіація» добровільний та конфіденційний спосіб вирішення конфліктної ситуації, де медіатор у ході структурованої процедури допомагає учасникам конфлікту вступити у прямі перемовини з метою вироблення спільного рішення щодо проблеми [4, с. 158-159]. Більш вузьке розуміння поняття медіації пропонує, І. Присяжнюк і зазначає, що медіація є альтернативним (досудовим) способом вирішення спорів, у яких третя незалежна особа – медіатор, надає допомогу сторонам у прийнятті взаємоприйняттого рішення [5, с. 65].

Таким чином, медіація - це добровільний процес примирення сторін, з участю третьої сторони - медіатора, який допомагає сторонам вирішити спір. А також, медіатор

не несе відповідальність за рішення, до яких прийдуть сторони він тільки організовує процес, в якому і є відмінність медіації від суду, де рішення приймається суддею. Головна мета медіації - щоб всі сторони були задоволені результатом перемир'я і конкретне вирішення спору виходило з бажання учасників.

Дуже важливо визначити яким чином медіатори можуть допомогти вирішити спір. Існують різні підходи, погляди, пропозиції щодо механізмів здійснення медіації. Зокрема, вони повинні діяти в межах Конституції, законодавства, але коли ми поглянемо на причини конфлікту ми виявимо, що багато залежить від медіатора. Такі якості як розуміння, повага повинні бути притаманні цьому спеціалісту. І дана практика орієнтована на пошук позиції, яка становитиме рішення для обох сторін. Сама медіація є той ресурс який покликаний допомогти знайти шляхи вирішення конфлікту і допомогти знайти відповіді на питання - «Чому власне виник конфлікт, і якими є інтереси кожної із сторін у певній справі, чи можливо знайти спільне рішення?». Важливо наголосити, що інститут примирення є допоміжним, а не єдиним інструментом (саме додатковим), який застосовується поруч з основними у судовому процесі. Разом з різноманітними засобами судового впливу він є тим засобом, який ми сьогодні впроваджуємо та має застосовуватися у ситуаціях коли в справі існують тиск та напруження. Саме в таких випадках медіація для обох сторін є доцільним засобом вирішення конфлікту.

Можна виділити причини низької популярності медіації в Україні: історичні (відсутність традиції звертатися за послугами спеціалістів, які не вказують сторонам «що» і «як» слід робити, а вимагають від сторін самим домовитись і знайти вихід з ситуації мирним шляхом, і їх рішення буде цілком враховувати обидві сторони); інформаційні (нестача інформації про нові соціальні технології та нові техніки в соціологічній практиці); кадрові (нестача кваліфікованих спеціалістів – посередників, які вміють не оцінювати і не диктувати, а координувати та допомагати); економічні (небажання розкривати комерційну інформацію стороннім людям; небажання або відсутність можливості платити за послуги спеціаліста; відсутність чітких критеріїв, які дозволяють оцінити матеріальні втрати при конфліктах); юридичні (використання інших способів вирішення конфліктів); психологічні (недовіра до можливостей спеціаліста посередника).

На нашу думку, перевагами медіації є: доступність порівняно з судом; рішення, яке приймається сторонами, задовольняє обидві сторони; гарантія безпеки комунікації (кожна зі сторін має можливість вийти з процедури на будь-якій її стадії, і буде впевнена, що все що вона розповіла забезпечується принципом конфіденційності); економія ресурсів (час, гроші, сили); дотримання принципу свободи особистості, оскільки рішення приймається добровільно, а не нав'язується кимось; можливість роботи в незвичайних ситуаціях і при

можливості планування; а також можливість особистісного росту для учасників процедури.

Основним принципом, яким керується процес медіації є добровільність. Все що відбувається на цьому процесі залишається між сторонами і посередником – це принцип конфіденційності. Медіатор не може представляти жодну зі сторін, вони разом вибирають його зі списку який надається Центром медіації – це охарактеризовані принципи незалежності та нейтральності. Він не робить власних припущень та суджень у ситуації, яка розглядається – тут діє принцип неупередженості. Також, процес примирення включає в себе такі принципи як: активність і самовизначення сторін, рівноправність сторін та співробітництво.

Суб'єктів процедури медіації і їх правовий статус можна охарактеризувати так, що сторони – фізичні або юридичні особи, які бажають вирішити спір за допомогою зазначеної процедури, що виник в цивільних правовідносинах, в тому числі у зв'язку зі здійсненням підприємницької діяльності або іншої економічної діяльності, а також спори, які виникли в трудових, сімейних та інших правовідносинах. Медіатор – незалежна фізична особа, яка пройшла спеціальне навчання, отримала певні навички, вміє вчасно і головне правильно застосовувати інструменти медіації та залучається в якості посередника у вирішенні спору, у прийнятті сторонами рішення по суті спору. Врегулювання конфлікту відбувається шляхом надання сторонам можливості вивчити всі законні способи вирішення спору, а також, ця дія направлена на досягнення консенсусу.

В Україні є досвід організації навчання і професійної підготовки медіаторів: розроблено декілька варіантів як самостійних програм для навчання медіаторів, так і включених до курсу навчання у межах загальної підготовки спеціалістів гуманітарного профілю (Національний університет «Києво-Могилянська академія» (Український центр медіації (УЦМ) започаткований при Києво-Могилянській Бізнес Школі), Національний університет «Львівська політехніка», Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого» та ін.), але ще не напрацьовані загальні стандарти навчання, відсутня загальна система, не співвіднесені професійні критерії, обмежена кількість вітчизняної фахової літератури. Удосконалення потребує зміст професійної освіти фахівців з медіації [6, с. 220].

Таким чином, в Україні, на відміну від деяких зарубіжних держав, сфера інституту угод перебуває на стадії становлення, але вже на даний час є така можливість отримати нову, перспективну професію, яка буде допомагати вирішувати конфлікти та бути корисною у буденному житті людини. Інститут примирення може стати професією або незамінним доповненням до основного виду діяльності. У кожному разі медіативні

навички та вміння безцінні для всіх, хто стикається у своїй практиці з вирішенням конфліктів і ефективним управлінням людськими ресурсами.

Медіація не має на меті замінити суд, медіація не замість суду, а поруч із судом, і на допомогу суду. І в цьому відношенні, особливо в сучасних умовах, які склалися в Україні цей процес може відіграти дуже важливу роль у вдосконаленні судової системи, і з рештою, у реалізації права людини на звернення до суду. Медіація – не альтернатива суду, а допомога вирішенню не дуже складних спорів, що дало б зняти певне навантаження з судової системи. Інститут медіації полягає у створенні умов для того щоб сторони дійшли до певного рішення, яке задовольняло б обидві сторони. Медіація тільки тоді стане не тільки популярною а й корисною, коли вона буде здійснюватися фаховими людьми з ретельною, професійною підготовкою.

Практикуючий юрист Д. Литвинов дає відповідь на питання : «В чому різниця між судом та медіацією?» На відміну від судового процесу, в якому сторони за допомоги традиційних юридичних засобів прагнуть посилити свої позиції, обґрунтовуючи свої вимоги в рамках встановленого процесу, задача медіатора полягає в направленні уваги сторін у спорі на інтереси, які знаходяться в основі їх позицій. В цьому і полягає принципова різниця між судовим та медіаційним процесом врегулювання спорів – перший працює із позиціями, в той час як медіатор – із інтересами сторін. Аналізуючи інтереси сторони усувають незрозумілості, що розширює їх кругозір. У такому випадку, коли більш чітко виокремлюються інтереси протилежної сторони, відповідно стають більш зрозумілими точки дотику протилежних позицій [7].

В цілому, в Україні не існує спеціального формалізованого законодавства, що регулює здійснення процесу примирення. Але в той же час, не існує і жодної формальної заборони з боку держави сторонам застосовувати цю процедуру. Відповідно до ч. 4 ст. 55 Конституції України держава гарантує можливість кожному будь-якими не забороненими законом способами захищати свої права. Отже, можемо стверджувати, що в Україні є конституційне підґрунтя здійснення медіації [8, С. 2]. На сьогоднішній день перспектива впровадження інституту угод доволі часто обговорюється серед науковців так і практиків, проводяться круглі столи, конференції. Тому деякі науковці зазначають, що поки відповідне законодавство не встановлене, то медіацію слід трактувати через процесуальні норми існуючої нормативно-правової бази.

Підводячи підсумок, необхідно сказати, що інститут примирення сьогодні в Україні недостатньо популярний як в інших провідних країнах світу, і суттєвим недоліком є те, що на законодавчому рівні не закріплений. Оскільки Україна молода країна в якій поступово зароджується такий інститут як медіація, доцільним було б запозичувати

зарубіжний досвід і в подальшому вдосконалювати своє законодавство. Судова практика зарубіжних країн орієнтована на те, щоб більшість конфліктних ситуацій вирішувалася добровільно до судового засідання, при цьому дозволяє суттєво економити час та фінансові ресурси.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України від 28 червня 1996р. №254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. -1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу[Електронний ресурс]: Закон України від 18.03.2004 р№1629-IV. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>.
3. Про деякі аспекти медіації у цивільних та господарських правовідносинах: Директива 2008/52/ЄС Європейського парламенту та Ради Європи від 21 травня 2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrmediation.com.ua/files/content/mediation-directive-ukr.pdf>.
4. Белінська О. В. Медіація - альтернативне вирішення спорів / О. В. Белінська // Вісник Вищої ради юстиції. - 2011. - № 1 (5). - С. 158-172
5. Присяжнюк І. Запровадження медіації як форми відновного правосуддя / І. Присяжнюк // Вісник національної академії прокуратури України. - 2012. - № 2(26).- С. 65-69.
6. Самойленко А. Альтернатива судовим баталіям: переговори, медіація та третейський суд. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.npp.com.ua/articles/articles/1991.html>.
7. Литвинов Д. Медіація – ефективна альтернатива судам. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : https://www.business.ua/kodeks/med_ats_ya_efektivna_alternativa_sudam-357817/.
8. Гайдук А. В. Проблеми законодавчого забезпечення медіації в Україні Часопис Академії адвокатури України.2013. -№19 (2).- С.1-4.

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

Боговіс Є.В.,

аспірант кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки Навчально-наукового інституту права, Сумського державного університету

Одним з існуючих сьогодні напрямів регіональної інтеграції України у світовий економічний і політичний простір є розвиток відносин нашої країни з Європейським Союзом (ЄС) з подальшим вступом до цієї структури. Україна переживає складний період комплексних структурних перетворень, фінансово-економічного оздоровлення всієї національної економіки, вибору власних шляхів стабілізації та формування сприятливого ґрунту для функціонування та співпраці міжнародних бізнес-структур, інституцій, установ. Одним із основних завдань в комплексі стратегічних перетворень, започаткованих в Україні, є наближення державної служби та служби в органах місцевого самоврядування до європейських принципів, за допомогою реформ [8, с. 7–8].

Реформування системи державної влади в Україні вимагає оптимізації організаційно-правового забезпечення проходження державної служби, удосконалення адміністративно-правового статусу державних службовців, рецепції відповідного міжнародного та іноземного правового досвіду.

Дослідження історичних етапів розвитку інституту державної служби та врахування наслідків запроваджених змін, дозволить провести зазначені реформи відповідно до вимог ЄС, що обумовлює актуальність теми обраного дослідження.

Дослідженням проблематики становлення та розвитку інституту державної служби України займалися такі відомі вчені, як О. Аркуша, О. Бойко, Є. Бородін, О. Оболенський, В. Авер'янов, Ю. Битяк, В. Мельников, В. Малиновський, Є. Черноног, А. Костюков, В. Олуйко, А. Усольцев, В. Ключевский, К. Бельский, В. Манохін, М. Іншин, А. Гришук та інші видатні науковці.

Для того щоб прослідкувати процес становлення та розвитку інституту державної служби України, необхідно розглянути періодизацію державотворення та розвитку державної служби на території України в декількох варіантах запропонованих видатними вченими. Кожен дослідник пропонує власний варіант періодизації.

І. П. Лаврінчук досліджував розвиток державної служби в контексті розвитку та формування правового положення державного службовця, пропонуючи чотири етапи розвитку та формування державної служби :

1. Часи феодальної держави Київської Русі;
2. Період козаччини;
3. Влада монархічної царської Росії на території України;
4. Період панування радянської влади [3, с. 27].

На відмінно від І. П. Лаврінчука, О. Ю. Оболенський досліджував історію державної служби на теренах України, тісно пов'язуючи її з «великими державними утвореннями українського народу», також пропонуючи чотири етапи розвитку та формування державної служби :

1. Середньовічна феодальна держава Київська Русь(IX–XII ст.);
2. Галицько-Волинська держава (XII–XIV ст.);
3. Українська козацька республіка (середина XVII–XVII ст.);
4. Українська народна республіка й Українська держава (1917–1920 рр.) [4, с. 46].

М. І. Іншин, досліджував організацію державного управління, правове забезпечення державної служби, структуру державної служби з визначенням системи державних посад та звань. Пропонує також чотири етапи розвитку та формування державної служби:

1. Часи від виникнення Київської Русі до повного її роздроблення та перебування під владою Литви і Польщі (включаючи історичний період існування Галицько-Волинської держави);
2. Період існування Козацької держави – Запорізької Січі;
3. Україна в складі Радянського Союзу;
4. Сучасний етап (з моменту здобуття Україною незалежності) [1, с. 7–8].

Є. С. Черноног, досліджує стан державної служби в зазначені періоди та оцінює основні здобутки в сфері державотворення та державної служби. Пропонує п'ять етапів розвитку та формування державної служби:

1. Русь княжої доби (IX–XIII ст.);
2. Русь-Україну литовсько-польської доби (XIV–XVI ст.);
3. Україну козацько-гетьманської доби (XVII–XVIII ст.);
4. Україну у складі Російської Імперії(XVIII–XX ст.);
5. Україну 1917–1991 років, в яких робить розрізнення стану державної служби 1917–1920 років та 1920–1991 років, та сучасну Україну [9, с. 76–134].

Розглянувши всі вище зазначені періодизації, необхідно зробити висновок про те, що перш ніж переходити до аналізу історико-правового розвитку інституту державної служби, необхідно визначитись з актуальним критерієм

оцінювання, який буде в основі історико-правової характеристики періодизації інституту державної служби України.

Автор пропонує власну періодизацію історико-правового розвитку інституту державної служби України, акцентуючи увагу на дослідженні тих історичних періодів, що безпосередньо пов'язані з такими державними утвореннями та процесами на території України, які мали суттєве пряме та опосередковане значення для становлення інституту державної служби України в її сучасному вигляді.

Перший історичний період, який необхідно зазначити, це часи від виникнення Київської Русі до повного її роздроблення та перебування під владою Литви і Польщі.

Припадає виникнення і розвиток давньоруської державності родоплемінного суспільства, яке породило складання попервах примітивного апарату управління, а з часом вже повноцінну структуровану одиницю державного управління.

Двір монарха – виступає основним інститутотом державної влади, що регулює економічні відносини, виступає осередком культурного, релігійного, духовного життя та стимулює усі процеси, що відбувалися в державі [2].

За часів перебування України під владою Речі Посполитої, головним результатом перетворенням державного устрою та реформування стало ухвалення окремого Закону про управління, мав назву Конституція, даний закон проголосив поділ влади на законодавчу, виконавчу і судову й завершив процес довголітнього реформування державного ладу країни [2].

Другий історичний період, це період існування Козацької держави, Запоріжської Січі.

Запоріжська Січ представляла собою повноцінну державу, з чітко розвиненою системою державної служби, яка мала ефективний інструмент державного управління, з чітко зазначеним ієрархічним поділом посад конкретного державного органу та з чітко визначеними функціями та повноваженнями посадових осіб, відбувається становлення інституту державної служби на теренах України [2].

Третій історичний період, це період перебування України в складі Радянського Союзу.

Державна служба що існувала в Радянській Україні повністю відповідала моделі побудови Радянського Союзу, слід зазначити, що якогось певного кодексу «державної служби» чи законодавчого акта про державну службу не існувало, були лише законодавчі акти, які регулювали сполучення посад та спільну службу родичів у радянських установах, був розроблений документ під назвою «Тимчасові правила про службу в державних установах і підприємствах». Для ефективного управління державою керівна

партія мала увібрати до своїх лав усіх тих, хто лояльно ставився до нового режиму і міг бути вправним управлінцем, що говорить про відсутність позитивного розвитку інституту державної служби України, але дає підставу стверджувати про початок формування відношення до державної служби та державних службовців [2].

Четвертий історичний період, це розвиток інституту державної служби України на сучасному етапі (з моменту здобуття Україною незалежності до сьогодення в контексті сучасних умов та тенденцій європейської інтеграції).

Після проголошення незалежності України, розпочалося оновлення всієї системи державного управління країни, формування законодавчої бази, утворення нові та реформування вже наявних владних інститутів.

Був прийнятий Закон України «Про державну службу», в якому детально було переосмислено призначення держави та державної служби загалом, його зміст визначав загальні засади діяльності та статус державних службовців, котрі працюють у державних органах та їх апараті [5].

Для забезпечення функціонального управління державною службою 2 квітня 1994 р. постановою Кабінету Міністрів України «Про управління державною службою» було створено Головне управління державної служби при Кабінеті Міністрів України, на даний час зазначена установа має назву «Національне агентство України з питань державної служби (НАДС)»

Важливо звернути увагу на концептуальні документи, що визначали рух щодо реформації інституту державної служби на шляху до впровадження стандартів та принципів доброго врядування ЄС, а саме: Конституцію України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР; Указ Президента України від 5 березня № 278/2004 яким схвалюється Концепція адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу, в якій вже концептуально закріплено рух України до європейської інтеграції [6]; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації» від 18 березня 2015 р. № 227-р та інші нормативно-правові документи. [7];

Сьогодні, після тих подій соціально-політичного характеру, які відбулись нещодавно в Україні, рух до Європейської інтеграції є основним завданням та викликом не тільки для держави та її механізму, а й для суспільства в цілому. У сьогоденніх умовах державна служба має будуватися на наукових основах,

враховуючи сукупність суб'єктивних і об'єктивних чинників, а саме дослідження історико-правового аспекту розвитку інституту державної служби, дасть можливість оцінити позитивні і негативні аспекти змін з урахуванням попереднього досвіду, адже головна мета реформ полягає в утворення такої державної служби, яка б працювала на основі професіоналізму, стабільності та політичної нейтральності, була прозорою, відкритою, зрозумілою для громадян.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Іншин М.І. Історія виникнення, розвитку та формування державної служби в Україні [Текст] / М.І. Іншин // Юридична наука і практика. — 2011. — № 2. — 4-9 с.
2. Історія державної служби в Україні : у 5 т. / Голов. упр. держ. служби України, Ін-т історії НАН України; відп. ред. Т.В.Мотренко, В.А.Смолій. — К. : Ніка-Центр, 2009. — 5т.
3. Лаврінчук І. П. Правовий статус державного службовця як учасника трудових правовідносин : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / І. П. Лаврінчук. — К., 1999. — 186 с.
4. Оболенський О. Ю. Державна служба : [навч. посібник] / О. Ю.Оболенський. — К. : КНЕУ, 2003. — 344 с.
5. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
6. Про Концепцію адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу : Указ Президента України від від 05.03.2004 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/278/2004>
7. Про схвалення Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.03.2015р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/227-2015-%D1%80>
8. Реформа державної служби у питаннях та відповідях: практ. посібн. для керівн. служб управл. персоналом / М. Канавець [та ін.]. — К. : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2016. — 176 с.
9. Черноног Є. С. Державна служба: історія, теорія і практика : [навч. посіб.] / Є. С. Черноног. — К. : Знання, 2008. — 458 с.

ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ФОРМ, ВИДІВ ТА МЕТОДІВ

ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Дибченко Я. П.,

Студентка I курсу магістратури ННІ права

Сумського державного університету
Науковий керівник: Чернадчук В. Д.
доктор юрид. наук, професор, завідувачий кафедри ЦПДФП ННІ права
Сумського державного університету

Фінансовий контроль є поняттям із досить широким та ємним змістом. Множинність видових категорій зумовлює питання їх розмежування, оскільки вони мають спільні риси за своєю спрямованістю та основною функцією – контролем. Саме тому виникають дискусії з приводу розмежування форм, методів та видів фінансового контролю, оскільки їх часто ототожнюють, що в свою чергу зумовлює плутанину у віднесенні певних елементів до конкретної категорії. Тому, необхідним є вирішення цієї проблеми та чітке розмежування форм, видів та методів фінансового контролю та визначення їх співвідношення.

Розмежування форм, видів та методів фінансового контролю доцільно розпочати з тлумачення понять «форма», «вид» та «метод» з метою визначення їх основної суті для подальшого дослідження.

У загальному значенні під формою розуміють зовнішнє вираження. Відповідно до тлумачного словника форма визначається як спосіб вираження змісту, який є невід'ємною його частиною та служить способом його вираження. Вид як категорія визначається у словнику як підрозділ системи, що входить до вищого розділу – роду. Метод – це спосіб теоретичного дослідження чи практичного здійснення чого-небудь [1, с. 3087-3088; 248; 1243]. Відповідно до іншого словника метод являє собою отримання соціологічних знань або сукупність використовуваних процедур, прийомів і операцій пізнання соціальної реальності [2].

Відповідно до наведених вище положень можна запропонувати такі визначення цих понять у сфері фінансового контролю:

- 1) форма фінансового контролю – це вираження основного змісту фінансового контролю, тобто, сукупності певного кола завдань для конкретної визначеної ситуації;
- 2) вид фінансового контролю – це складова частина фінансового контролю, яка має окремі характерні риси і у сукупності з іншими видами становить цілісну систему фінансового контролю;
- 3) метод фінансового контролю – це спосіб, який являє собою визначений послідовний процес проведення фінансового контролю.

Питання розмежування та співвідношення форм, методів та видів є актуальним, оскільки на сьогодні не зважаючи на чисельні дослідження, центром дискусії є конкретне визначення точних видів, форм та методів. Наразі одностайної думки не має. Так,

І. Стефанюк зазначає, що виділення видів фінансового контролю має ключове значення. Таке твердження пояснюється тим, що кожен вид контролю має свої визначені для суб'єктів фінансового контролю повноваження, в межах яких вони мають діяти. Спектр видів є досить широким та остаточно не сформованим, оскільки класифікація видів здійснюється за багатьма критеріями. Наприклад, за суб'єктним складом виокремлюють прямий, представницький, ініціативний, примусовий. За часом проведення виділяють попередній, поточний, наступний. Також, пропонуються й інші критерії [3, с. 42-44]. На підставі проведеного дослідження автор відносить попередній, поточний та наступний контроль до видів фінансового контролю, а не до форм, оскільки такі види є певними стадіями проведення фінансового контролю. О. О. Репетько у своїй праці досліджує проблеми розмежування форм та методів. Основним питанням у цій проблемі вважає відсутність чітких критеріїв для розмежування форм та методів фінансового контролю. Науковець при розмежуванні даних понять поділяє дослідників цього питання на дві групи. Перша група розуміє під формою фінансового контролю засоби вираження і реалізації функцій контролю та відносить до них ліцензування, експертизу, моніторинг, ідентифікацію та стандартизацію. Інша група вчених зазначає, що загалом форми фінансового контролю не існують, є лише методи фінансового контролю, під якими вони розуміють сукупність прийомів перевірки законних, доцільних та достовірних дій суб'єкта господарювання, до яких відносять аудит, ревізію, перевірку, обстеження та інвентаризацію. Однак, до останньої думки схильні не всі вчені, і визнають існування форм [4]. Також, форму визначають як вираження певної частини об'єкта фінансового контролю, до якого, вже після його визначення, застосовуються методи його дослідження та характеризується його вид [5, с. 292].

Проблема щодо розмежування видів та форм фінансового контролю чітко вирішена у проекті Закону України «Про державний фінансовий контроль». Особливістю проекту цього Закону є те, що у статтях 13 та 14 чітко розмежовані форми та методи фінансового контролю. Стаття 13 визначає, що видами фінансового контролю за часом проведення є наступні:

- 1) попередній – вид фінансового контролю, що здійснюється на етапі прийняття управлінських рішень та здійснення операцій з фінансовими і матеріальними ресурсами;
- 2) поточний – вид фінансового контролю, що здійснюється під час реалізації управлінських рішень та здійснення операцій з фінансовими і матеріальними ресурсами, прийнятих під час попереднього фінансового контролю;

3) подальший – вид фінансового контролю, що здійснюється під час закінчення реалізації управлінських рішень та здійснення операцій з фінансовими і матеріальними ресурсами. Також, виділено зовнішній та внутрішній контроль залежно від суб'єкта та об'єкта контролю. Щодо форм, то у статті 14 за волевиявленням визначені такі форми як обов'язковий та ініціативний. Різниця полягає у суб'єкті волевиявлення. Обов'язковий здійснюється за рішенням органів державної влади, ініціативний – за рішенням самого суб'єкта. Методи чітко визначені у статті 16 проекту цього Закону, до яких віднесено моніторинг, аналіз, інспектування, централізоване інспектування, децентралізоване інспектування, перевірка, ревізія, ідентифікація, ліцензування, фінансова експертиза, обстеження, фінансовий аудит, нагляд [6]. На сьогодні форми фінансового контролю визначені статтями 3, 4, 5 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні». Такими є державний фінансовий аудит, інспектування та перевірка державних закупівель [7]. Тому надалі при дослідженні форм, враховуючи публічність фінансових правовідносин, варто проводити їх дослідження як категорій загального фінансового контролю.

На нашу думку, на підставі вище викладеного можна зробити висновок, що розробленість проекту цього Закону має відносно середній рівень, оскільки, вважаємо, що методи визначені у статті 16 є частково розмежованими з формами і тому частково відповідають змісту поняття методу. Однак, методи проекту Закону України «Про державний фінансовий контроль» включають в себе форми фінансового контролю, визначені у Законі України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні», і тому виникає питання безпосередньо у законодавчій сфері. З приводу форм та видів, то їх виділення не є зовсім чітким. На нашу думку, відповідно до самого змісту поняття форми, вона є твердою, тобто такою, що не змінює свої характеристики за певними критеріями, оскільки зміст певної діяльності, тобто її функції і основні напрями та завдання, прямо встановлені законодавством і класифікації не підлягають. Визначення видів у цьому проекті, також, не має високої оцінки, оскільки, виходячи із зазначених видів та їх тлумачення, більшою мірою характеризують себе як стадії проведення фінансового контролю та виявляються як послідовні дії, кожна з яких обов'язково здійснюється. Співвідношення цих понять пов'язане із одночасним їх застосуванням. На підставі викладеного вважаємо, що форма є визначальною категорією при проведенні фінансового контролю. Кожна форма включає в себе та використовує певні види фінансового контролю, що використовують чітко визначені методи. Тому, можна зробити висновок, що ці поняття тісно взаємопов'язані і не можуть застосовуватись окремо.

Основними відмінностями є те, що форма являє собою зовнішній вираз фінансового контролю. Під видом фінансового контролю фактично розуміють один з його елементів, який має специфічні відмінні від інших ознаки. Метод виражається як сукупність засобів його проведення. Співвідношення цих понять полягає у тому, що кожна така категорія використовується у кожному випадку проведення фінансового контролю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Толковый словарь русского языка / [С. И. Ожегов, Н. Ю. Шведова]. – М. : «Азъ», 1960. – 3319 с.
2. Словник-довідник правових, політологічних, соціологічних та економічних термінів: навчальний посібник / [І. П. Байрак, В. К. Збарський, О. В. Грабовський, В. І. Курило, Л. І. Курило]. – К. : Міленіум, 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://elibrary.nubip.edu.ua/3910/1/%D0%A1%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%98%D0%9A%D0%94%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%94%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf>.
3. Стефанюк І. Державний фінансовий контроль: класифікаційні характеристики / І. Стефанюк // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 4. – С. 42–51.
4. Репетько О. О. Методологічні підходи до розмежування форм і методів фінансового контролю в теорії та практиці державного управління / О. О. Репетько // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10roopdu.pdf>.
5. Ямненко Т. М. Форми реалізації фінансового контролю / Т. М. Ямненко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – № 2 (3). – С. 291–296.
6. Про державний фінансовий контроль : проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF1K400A.html.
7. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні : Закон України від 07 серпня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2939-12>.

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Косиця О.О.,

*к.ю.н., викладач кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Роль поліцейських органів важко переоцінити. Так, організація Vision of Humanity склала рейтинг найбезпечніших для життя країн під назвою Global Peace Index. Індекс

характеризує показники рівня насильства всередині держави та агресивності її зовнішньої політики. Найбезпечнішою для життя країн визнано Ісландію, другою за миролюбністю країною є Данія та Австрія. Також у першій десятці опинилися Нова Зеландія, Португалія, Чехія, Швейцарія, Канада, Японія та Словенія. Україна в списку займає 156 місце з 163 позицій, розташовується між Центральною Африканською Республікою і Суданом, з таким же низьким рівнем безпеки країни: Туреччина, РФ, Афганістан, Пакистан, Нігерія. Внутрішня стабільність України також залишається причиною для занепокоєння, враховуючи повільний прогрес в боротьбі з корупцією і в реформуванні державних інститутів [1, с. 11]. Відповідно до даних Моніторингу прогресу реформ, опублікованого Національною радою реформ, у 2015 році 47 % опитаних громадян України позитивно оцінювали зміни в правоохоронній сфері, вже у 2016 році – показник знизився до 35 %, рівень інформованості про реформи у правоохоронній сфері у 2015 році також був вищий ніж у 2016 році (з 70 % до 42 %) [2].

Науково-теоретичне підґрунтя для роботи в заданому напрямі складають наукові праці й розробки вітчизняних і зарубіжних фахівців, таких як Ю. Е. Аврутін, І. Є. Андреевський, К. С. Бельський, В. Т. Білоус, Й. І. Горінецький, І. А. Горшенева, А. В. Губанов, Я. М. Когут, А. Т. Комзюк, М. П. Смирнов, Ю. М. Старілов, М. К. Палібін та ін., адже термін «поліцейська діяльність» є частиною загальної теорії правової системи суспільства. Розгляд поліцейської діяльності як політико-правового явища в рамках історичного підходу здійснювали А. В. Горожанін, С. П. Матвеев, М. М. Москаленко, І. І. Мушкет, О. С. Проневич, А. Г. Соломаха Ю. П. Соловей, В. М. Шадрін та ін.

У зв'язку з реформою правоохоронної системи України, трансформацію міліції в поліцію, окресленням нових завдань і принципів діяльності органів поліції, реформуванням кримінальної юстиції, створенням якісно нових антикорупційних структур постає питання понятійно-категоріального апарату, яким слід користуватись в законодавчих актах, внутрішньовідомчих документах, навчальній та науковій літературі.

Проведеним аналізом встановлено, що терміни поліцейська діяльність і поліцейські органи у вітчизняному законодавстві не використовуються взагалі, вкрай рідко зустрічаються у науковій та публіцистичній літературі. Суперечливим є ототожнення деякими науковцями понять поліції (поліцейських органів) та правоохоронних органів, їх компетенції, завдань, структури. З цією метою висвітливо підходи науковців XIX-XX ст. до поліцейської діяльності як окремого наукової категорії та самостійного правового субінституту.

Один з основних розробників і прихильників теорії правової держави Р. Моль висунав низку засадничих положень, які стосуються поліцейської діяльності: 1) є

виключно діяльністю уряду та його органів; 2) завдання поліції полягає в гарантуванні безпеки окремої людини та її майна; 3) існує для захисту інтересів суспільства і має підпорядковуватися закону [4]. Ю. Л. Панейко вважає, що поліцейська діяльність держави полягає в охороні публічної безпеки, публічного спокою і публічного порядку. Поняття поліції як діяльності дослідник пропонує відмежувати від поняття поліції як певної інституції, як певного корпусу в цьому значенні [5, с. 323–325].

Відомий поліцейст І. Є. Андреевський вважає, що поліцейська діяльність є діяльністю держави та полягає у спостереженні за підприємствами приватних осіб, союзів та спілок, які мають на меті забезпечити умови безпеки та благополуччя з прийняттям зі свого боку сторони заходів для забезпечення цих умов [6, с. 2]. Схожу точку зору виказує і М. К. Палібін, який вважає, що поліцейська діяльність полягає в спостереженні за підприємствами приватних осіб, спілок і товариств, що мають на меті забезпечити умови безпеки і добробуту, і в прийнятті зі свого боку заходів щодо забезпечення цих умов, при недостатності для того приватної і суспільної діяльності [7, с. 1–2], та ототожнює її із внутрішнім управлінням.

І. Т. Тарасов визнавав, що заміна поняття «поліція» поняттям «адміністрація» або «внутрішнє управління» не є правильною і що за об'єктивного підходу до цього питання необхідно називати *поліцією* сукупність установ, яка складає лише частину великого цілого, тобто адміністрації [8, с. 11–15]. У розумінні І. Т. Тарасова сферою застосування адміністративного примусу є здійснення поліцейської діяльності (поліцейське затримання, адміністративний нагляд за злочинцями, заходи попередження, санітарно-медичні заходи тощо).

Інший вчений-адміністративіст В. М. Гессен стверджував, що поліцейською діяльністю є не адміністративна діяльність взагалі, а лише певний вид державної діяльності, спрямованої на підтримку безпеки і порядку, що пов'язана із застосуванням примусової влади [10, с. 21].

Вдосконалення чинного законодавства та ефективне реформування системи неможливе без урахування історичних набутків організаційно-правового регулювання діяльності поліції через призму еволюції її виникнення у зарубіжних країнах [9, с. 265].

Повернення даної категорії у склад понятійного апарату адміністративного права принесе беззаперечну користь як правоохоронній практиці органів виконавчої влади так і адміністративно-правовій науці [3, с. 186].

В європейській юридичній науці поліцейську діяльність розуміють як «діяльність внутрішнього управління, через яку окремі особи захищаються від загрожуючої їм небезпеки, від оточуючих стихійних і особистісних сил, нейтралізуючи ці сили,

встановлюючи їм межі» [11, с. 16]. Вдале і досить змістовне розуміння поліцейської діяльності пропонує В. М. Шадрін як особливий вид соціальної, державно-управлінської діяльності, що здійснюється на основі закону і в інтересах суспільства, спрямованої на охорону і підтримку громадського порядку, забезпечення громадської безпеки заходами примусу [12, с. 112]. К. С. Бельський під поліцейською діяльністю в загальному плані розуміє особливий вид державно-управлінської діяльності, спрямованої на охорону громадського порядку, забезпечення громадської (і будь-якої іншої) безпеки та пов'язана із застосуванням державного примусу [3, с. 34] та вбачає відмінність поліцейської діяльності від правоохоронної насамперед у тому, що правоохоронна діяльність – це не завжди діяльність державних органів, а поліцейська діяльність завжди здійснюється від імені держави. Якщо правоохоронна діяльність необов'язково повинна здійснюватися у формі правозастосування, то поліцейська діяльність завжди пов'язана із застосуванням права, більше того, вона пов'язана із застосуванням заходів офіційного фізичного примусу [3, с. 186].

Я. М. Когут висловлює позицію, що поліцейська діяльність є видом правоохоронної діяльності уповноважених державою суб'єктів публічної адміністрації, що спрямована на встановлення та забезпечення правопорядку, з можливістю застосування заходів адміністративного примусу в передбачених законом випадках [13].

Й. І. Горінецький сутність поліцейської діяльності зводить до виявлення і розслідування злочинів, кримінального переслідування [14], та розгляд поліцейської діяльності лише як діяльності із виявлення і розслідування злочинів, та кримінального переслідування є вузьким та неповним. Поліцейська діяльність передбачає більш широкий обсяг завдань і повноважень, є інститутом забезпечення прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави.

Державний примус та озброєність покладено в основу визначення поліцейської діяльності за О. С. Проневичем [15], який пропонує розглядати її як один з видів державно-управлінської (адміністративної) діяльності, що реалізується наділеними спеціальною компетенцією застосування державного примусу озброєними органами державної виконавчої влади (формаціями), уповноваженими здійснювати охорону правопорядку, забезпечувати внутрішню безпеку, особисті та майнові права громадян.

Системне уявлення про поліцейську діяльність дозволяє розглядати її як частину правоохоронної діяльності. Ситуація, яка склалася в адміністративному праві щодо сутності поняття поліцейської діяльності, основних ознак та елементів, його співвідношення з правоохоронною діяльністю, створює передумови для наукового пошуку, переосмислення, та приведення її у відповідність до задекларованих

законодавчих норм та викликів суспільства. Введення в правовий обіг вказаної наукової категорії обґрунтовується сучасною правоохоронною діяльністю як України так і Європейських країн.

Враховуючи вищевикладене, пропонуємо *поліцейську діяльність* розглядати як вид державно-управлінської діяльності у правоохоронній сфері, мета якої полягає у служінні суспільству та реалізується спеціальними органами, уповноваженими від імені держави здійснювати охорону прав і свобод людини, протидіяти злочинності, підтримувати публічну безпеку і порядок, із застосуванням превентивних поліцейських заходів та поліцейських заходів примусу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Офіційний сайт Vision of Humanity [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2016/06/GPI-2016-Report_2.pdf
2. Офіційний сайт Національної Ради реформ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://reforms.in.ua/ua/system/files/reports/full_web_02_2017.pdf
3. Полицейское право. Лекционный курс / К. С. Бельский ; [под ред.: Куракина А. В.]. – М. : Дело и Сервис, 2004. – 816 с.
4. Моль Р. фон. Энциклопедия государственных наук / Роберт [фон] Моль; [пер. А. Попова]. – С.-Петербург.; М. : Издание Н. О. Вольфа, 1868. – 591 с.
5. Наука адміністрації й адміністративного права. Загальна частина (за викладами професора Юрія Панейка) / Укладачі: В. М. Бевзенко, І. Б. Коліушко, О. Р. Радишевська, І. С. Гриценко, П. Б. Стецюк. – Київ : ВД «Дакор», 2016. – 464 с.
6. Андреевский Иван Ефимович. Полицейское право : [в 2-х т.] / И. Е. Андреевский. – [2-е изд., испр. и доп.]. – СПб., 1874–1876. – Т. 2. – 727 с.
7. Палибин М. К. Повторительный курс полицейского права / М. К. Палибин. – [2-е изд.]. – СПб., 1900. – 234 с.
8. Тарасов И. Т. Лекции по полицейскому (административному) праву. Т. 2 / И. Т. Тарасов. – М. : Печатня А. И. Снегиревой, 1908. – 266 с.
9. Солнцева Х. В. Поняття «поліцейська діяльність» в Україні та США / Х. В. Солнцева // Право та інновації. – 2016. – № 1 (13). – С. 264–269.
10. Гессен В. М. Лекции по полицейскому праву / В. М. Гессен. – СПб. : Типография «Съвеър», 1907–1908. – 220 с.
11. Губанов А. В. Полиция зарубежных стран. Организационно-правовые основы, стратегия и тактика деятельности. – М., 1999. – 288 с.
12. Шадрин В. М. Полицейская деятельность как объект исследования (историко-

правовий аспект) / В.М. Шадрін // Вестник Челябинского государственного университета. – 2003. – № 1. – том 9. – С. 111-117.

13. Когут Я. М. Щодо поняття адміністративно поліцейської діяльності / Я. М. Когут // Митна справа. – 2013. – № 5(2.2). – С. 321–326.

14. Горінецький Й. І. Правоохоронна функція держав Центральної Європи: теоретичні і практичні аспекти : дис... канд. юрид. наук :. 12.00.01 / Й. І. Горінецький ; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2005. – 203 с., с. 45

15. Проневич С.О. Поліцейська діяльність як вид державно-управлінської діяльності [Електронний ресурс] / О. С. Проневич // Форум права. – 2009. – № 2. – С. 350-356. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Леунова В.О.

Студентка V курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Солонар А.В.

к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

На сьогодні значною загрозою сталому розвитку нашої країни є корупція і її негативні прояви. Корупція входить до топ – 10 актуальних проблем сьогодення, а більшість вчених запевняє, що корупція та її прояви це хвороба ХХІ століття.

Досвідчені вчені розглядають корупцію та прояви від неї - як слабкості людини. Стверджувалося, що вона може відігравати навіть позитивну роль у процесі реформування суспільства. Проте на рубежі ХХ—ХХІ ст. вона стала реальною загрозою подальшого розвитку суспільства навіть у розвинутих країнах. Аналіз індексу корумпованості країн світу, який щорічно проводиться міжнародною організацією «Transparency International», продовжує свідчити, що Україна залишається однією з найбільш корумпованих країн світу: у 2006 році вона посідала 99 місце, у 2010 році — 134, у 2011 році — 152 і в 2012 році — 144 місце, а на сьогоднішній день посідає – 134 місце [1].

Спостерігаючи розвиток корупції та вивчаючи статистику корупційних злочинів в Україні, слід наголосити на тому, що її рівень залишається на одному й тому ж місці. Боротьба з корупційною злочинністю в Україні має включати в себе відповідний комплекс

дієвих заходів, які забезпечать подолання корупційної кризи на сучасному етапі розвитку суспільства і держави.

Одним із найважливих аспектів сучасної державної правової політики в Україні є реформування системи запобігання і протидії корупції. Досягнення успіху у цьому процесі є передумовою для формування у суспільстві довіри до влади, зростання економічного потенціалу держави, покращення добробуту громадян України.

Початок такому реформуванню було покладено у 2014 році, коли було прийнято «Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки», Закони України «Про Національне антикорупційне бюро України», «Про запобігання корупції», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визначення кінцевих вигодонабувачів юридичних осіб та публічних діячів», «Про очищення влади». На жаль, сьогодні корупція не викорінена і набуває нових проявів.

Проте, аналізуючи нині діюче антикорупційне законодавство України слід підкреслити, що розробка і прийняття значної кількості законів, у жодному з яких немає ані чіткого визначення порушення, ані чіткого зв'язку з покаранням за нього – позитивно не позначається на стані корупції, тому і про ефективність говорити не слід.

Складність подолання корупції полягає у тому, що її наслідки зумовлені найпродуктивнішими факторами мотивації особи – багатства і влади. Корупційне середовище володіє високою здатністю до самоорганізації та стійкого самозбереження [2, с. 3-9].

Небезпека даного явища полягає в тому, що це явище викликає у суспільстві «звикання», у населення формується ставлення до нього як до «норми життя». Тож, корупція є, водночас, і причиною, і наслідком негараздів суспільства, яке її свідомо створює, диктує умови для її поширення і, водночас, вдається до спроб подолати її [3, с. 8-9].

Безсумнівно законодавчі зміни мають працювати, а не залишатися лише на папері. Враховуючи те, що корупційний злочин – це за своєю природою, перш за все, фінансовий злочин, боротьба з корупційною злочинністю повинна полягати ще й у значному фінансовому покаранні. Тобто, службова особа, яка була затримана на одержанні хабаря повинна буде відповісти за це шляхом сплатення штрафу до державного бюджету, і зрозуміло, що сума даного штрафу повинна бути значно більшою, аніж розмір хабаря. У даному випадку під страхом фінансових санкцій, які слід застосовувати не залежно від виду заходів відповідальності як додаткове покарання у такому розмірі, щоб особа на майбутнє добре задумалася над своїми протиправними діями.

Боротьба з корупційною злочинністю в нашій країні - це складне питання. Складність полягає в тому, на боротьбу з корупційними злочинами держава виділяє відповідну кількість коштів, а статистика реалізації самої боротьби – мізерна. Усе має відбуватись навпаки. Подолання корупційних злочинів повинно приносити фінансову користь державі шляхом наповнення бюджету.

Впровадження подібної системи змогло б не тільки стати дієвим способом протидії корупції, а й істотно підвищити ефективність роботи бюджетних структур.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що українській владі треба багато чого змінити, щоб зупинити цей процес і щоб законність та демократичні цінності стали нормою життя кожного чиновника і пересічного громадянина. Корупція в нашій країні стала надзвичайною проблемою. Державі потрібно розробити якісний та дієвий механізм її подолання, який включатиме не лише прийняття законодавчих змін, а й їх реалізацію на практиці. Крім того, слід запровадити жорсткі фінансові стягнення та заходи відповідальності. Корупція – це «хвороба», а боротьба із корупційною злочинністю - одне із перших завдань, яке потрібно виконати.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інформаційно-ресурсний портал Української Правничої Фундації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.transparency.org.ua.
2. Гавриш С.Б. Стан та проблеми антикорупційної експертизи законодавства в Україні. / С. Б. Гавриш // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): науково-практичний журнал / Координац. ком. по боротьбі з корупцією і з організаційною злочинністю при Президентіві України. – 2010. - № 18. – с. 3-9.
3. Чистяков О.М. «Ватерлінія» успішності / О.М.Чистяков // Іменем Закону. – 2012. - № 5. – С. 8-9.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕРЕВЕЗЕННЯ ПАСАЖИРІВ ТА АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРАВОПОРУШЕННЯ НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ

Божко Є.І.

Студент II курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Колеснікова М.В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АППФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Однією з найважливіших складових транспортної системи України є автомобільний транспорт, бо саме він покликаний задовольнити інтереси громадськості в перевезеннях. В нашій країні перевезення вантажів здійснюється в більшій мірі саме автомобільним транспортом, частка загальної експлуатації цього виду послуг становить 64 %. Перевезення пасажирів також суттєво залежить від автомобільних перевезень, частка загального користування становить 52% [1].

В цілому потреби економіки та населення в перевезеннях автомобільним транспортом є задовільними. Але зважаючи на бурхливість розвитку передових технологій, необхідність вжиття заходів екологічного захисту та інших чинників, виникає низка нових проблем, які потребують втручання з боку держави для забезпечення належного розвитку даної галузі.

Стаття 10 Закону України «Про транспорт» зазначає, що «Транспортні засоби повинні відповідати вимогам безпеки, охорони праці та екології, державним стандартам, мати відповідний сертифікат» [2]. На сучасному етапі розвитку ринку автотранспортних послуг, ми можемо спостерігати значне збільшення кількості суб'єктів господарювання різних форм власності. Так, раніше в цій галузі працювало майже тисяча автомобільних перевізників, а на сьогодні їх кількість зросла до більш ніж ста тисяч автомобільних підприємств, і тут проблемою є те, що більшість з них не відповідає встановленим стандартам та вимогам.

Стаття 1 Закону України «Про транспорт» зазначає, що «Розвиток і вдосконалення транспорту здійснюється відповідно до державних цільових програм з урахуванням його пріоритету та на основі досягнень науково-технічного прогресу і забезпечується державою» [2].

Стаття 10 Закону України зазначає, що «Тарифна політика на автомобільному транспорті має задовольняти підприємницький інтерес, забезпечувати розвиток автомобільного транспорту, стимулювати впровадження новітніх технологій перевезень, застосування сучасних типів транспортних засобів» [3].

Зважаючи на зазначені статті ми бачимо, що теоретично розвиток і вдосконалення автомобільного транспорту в законодавстві передбачений, проте на практиці ця «картина» не є такою, якою ми б хотіли її бачити. Оновлення транспортних засобів загального перевезення відбувається повільними темпами (майже 70 % транспортних засобів є технічно та/або морально застарілими, а 50 % автобусів експлуатуються більш як 10 років). За своїми питомими витратами палива та екологічністю, класом комфортності, конструкцією, вантажністю, пасажировмісністю більша частина транспортних засобів не відповідає сучасним вимогам [1]. Підприємства, які надають послуги в перевезенні, мають

основоположною метою отримання прибутку, а в умовах відсутності контролю за виконанням приписів, що стосуються їхнього виду діяльності, закономірною є тенденція порушення правил безпеки дорожнього руху. Відповідно до зазначених вище факторів, вважаємо за необхідне розглянути питання юридичної відповідальності за правопорушення на автомобільному транспорті.

Адміністративні правопорушення на автомобільному транспорті за предметом посягання поділено на такі групи:

- 1) порушення правил безпеки руху на автомобільному транспорті (ст. 121, 121-1, 122, 122-2 , 122-4 , 122-5 , 123, 124, 124-1 , 125, 126, 127, 127-1 , 129, 130, 132-1 , ч. 4 ст.133 КУпАП);
- 2) порушення правил екологічної безпеки автомобільного транспорту (ст. 80, 81 КУпАП);
- 3) порушення правил надання послуг автомобільним транспортом (ст. 119, 121-2, 128, 128-1 , 133-1 , 133-2 , 134, 135 КУпАП);
- 4) порушення правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на автомобільному транспорті (ст. 136 КУпАП);
- 5) порушення порядку провадження господарської діяльності на автомобільному транспорті (ст. 164 КУпАП);
- 6) проступки, що стосуються невиконання законних розпоряджень чи приписів, інших законних вимог посадових осіб органів, які здійснюють державний контроль на автомобільному транспорті (ст. 185-9 , 188-28 КУпАП) [5].

Адміністративні правопорушення розглядаються та вирішуються у провадженні, що включає:

- 1) порушення справи про адміністративний проступок і попереднє з'ясування її обставин;
- 2) розгляд справи і винесення по ній постанови;
- 3) оскарження (опротестування) постанови (факультативна стадія);
- 4) виконання постанови [6].

Справи про адміністративні правопорушення на автомобільному транспорті виділяються у самостійне провадження, сутністю якого є комплекс пов'язаних між собою процесуальних дій компетентних органів та їх посадових осіб, щодо всебічного, повного, своєчасного та об'єктивного з'ясування обставин кожної справи, та їх вирішення у відповідності до чинних нормативних приписів.

Отже, підсумовуючи дослідження теми перевезення пасажирів, та адміністративної відповідальності за правопорушення на автомобільному транспорті можемо навести основні проблеми які потребують вирішення:

- Недосконалість нормативного регулювання діяльності автомобільних організацій, які здійснюють перевезення населення;
- Недосконалість контролю за дотриманням законодавства у зазначеній сфері;
- Недосконалість системи державного управління системою автомобільного транспорту;
- Відсутнє або недостатнє фінансування державою значущих послуг автомобільного транспорту;
- Неефективність системи ліцензування суб'єктів господарювання для допуску їх на ринок транспортних послуг.

Вирішення проблем, які стосуються адміністративного процесу в Україні, тільки починається. Звичайно, на це потрібен час, як для осмислення адміністративного процесу взагалі, так і для кожного конкретного виду провадження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку автомобільного транспорту на період до 2015 року [Електронний ресурс]: Розпорядження КМУ від 03.08.2011- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/732-2011-p>
2. Про транспорт [Електронний ресурс]: Закон України від 10.11.1994 р.- Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/232/94-вр>
3. Про автомобільний транспорт [Електронний ресурс]: Закон України від 05.04.2001 р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2344-14>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]: Редакція від 16.04.2017– Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/80731-10>
5. Пефтієв О. В. Адміністративно правові засади функціонування автомобільного транспорту: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Пефтієв Олег Володимирович. – Донецьк, 2011. -198 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Колісник І. О.

Студентка магістр I курсу кафедри економічної теорії, державного управління та адміністрування

Донецького національного технічного університету

Науковий керівник: Грудницький В. М.

*к.ю.н., доцент кафедри економічної теорії, державного управління та адміністрування
Донецького національного технічного університету*

Сьогодні корупція є чинником, який реально загрожує національній безпеці і конституційному ладу України. Це явище негативно впливає на різні сторони суспільного життя: економіку, політику, управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, міжнародні відносини. Корумповані відносини все більше витісняють правові, етичні відносини між людьми, із аномалії поступово перетворюються у норму поведінки, тому останнім часом в Україні проводиться активна правова політика у сфері протидії корупції. Однак попри розвинену законодавчу базу України у сфері протидії корупції та націленість державної політики на її ліквідацію, корупція в країні викликає безліч нарікань. Сьогодні ми не можемо говорити про значні досягнення у сфері її подолання, корупція набула системного характеру. Вона значною мірою зумовлена неефективністю державного управління, особливостями суспільного менталітету, специфікою політичної культури, а також нерозвиненістю інститутів громадянського суспільства, покликаних контролювати діяльність органів виконавчої влади.

Дослідження проблеми корупції потребує визначення сутності цього явища та його обов'язкових складових елементів. Це можливе за умови вивчення корупції як категорії не тільки правової та юридичної, а й соціально-економічної, політичної. Завдяки такому підходу вдається визначити місце і роль корупції в соціальних процесах, а також її вплив на розвиток держави та суспільних відносин. На сьогодні немає чіткого й однозначного визначення поняття корупції. Проте з'ясування її сутності та дефініції має велике теоретичне й практичне значення. У практичній площині визначення сутності корупції, а також історичних, економічних, психологічних і соціальних передумов її існування необхідно для вироблення ефективних і дієвих механізмів протидії їй, вибору напряму формування антикорупційної політики держави.

У ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» корупцію визначено використання особою, зазначеною у ч. 1 статті 3 цього закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1]. Це суто правове розуміння корупції, і у ньому визначено дві сторони корупційного правопорушення: той, хто дає (обіцяє), і той, хто бере (приймає обіцянку).

Зменшення рівня корупції в Україні можливе лише за умови вивчення та втілення в життя закордонного досвіду боротьби із цим вкрай негативним соціальним явищем, у

першу чергу ефективних в інших країнах політичних, правових та організаційних механізмів подолання корупції. Досвід країн щодо запобігання корупції різноманітний і залежить від правових, соціальних, політичних умов, рівня економічного розвитку, удосконалення державного управління. Певні норми вже перейняті й діють в Україні, інші перебувають у стадії обговорення. Але варто уваги той факт, що ефективність стратегії боротьби з корупцією визначається не кількістю запропонованих заходів, а їх якістю, тобто спроможністю реально впливати на ситуацію та змінювати її. Тому запозичувати відповідний досвід потрібно вибірково, з урахуванням наявних результатів застосування відповідної норми. Необхідність використання зарубіжного досвіду у сфері боротьби з корупцією в системі державного управління нашої країни зумовлюється ще й тим, що основні закони функціонування чиновницького апарату універсальні і, як свідчить практика, багато в чому не залежать від національної специфіки.

Сьогодні визначити реальні масштаби корупції та ефективність заходів, спрямованих на боротьбу з нею досить важко, а тому, оцінку доцільно проводити не за окремими критеріями, а за сукупністю факторів, зокрема, на основі:

- статистичних даних (вони мають значення для державних органів, зокрема й правоохоронних);
- рейтингового рівня визначеного міжнародними організаціями (наприклад, Transparency International);
- ставлення до цього процесу населенням (є найбільш оптимальним критерієм ефективності роботи влади в цьому напрямі).

Відповідно до статистичних даних МВС України лише за 2016 рік до суду було направлено 2994 протоколів про адміністративні корупційні правопорушення (без повторно направлених). 1900 разів накладено штраф, 765 адміністративних справи – закрито, 26 протоколів про адміністративні корупційні правопорушення були повернуті у зв'язку з неналежним оформленням або з інших підстав. До відповідальності (штраф) притягнуто 1900 осіб (85 державних службовців, 799 депутатів сільських, селищних, міських, районних рад, 537 посадових осіб місцевого самоврядування [2]).

Загалом можна констатувати, що в Україні корупція, в першу чергу створює загрозу фінансовій стабільності, адже вона не протистоїть формальній економіці, а існує в ній, виступаючи природним і закономірним наслідком легальних статусів господарюючих та керуючих суб'єктів. Це підтверджують статистичні дані за 12 місяців 2016 року, які показують, що установлена сума матеріальних збитків за корупційні правопорушення перевищує 4,6 млрд. грн. [2]. Із зазначеного випливає, що посадовці окремих державних структур не просто обслуговують економіку, вони беруть у ній участь, маючи «свою

долю» в економіці. Саме функціонування державно-політичної машини економізоване, тобто підкорене по суті економічній свідомості [3, с. 70].

Transparency International вже в котрий рік відносить Україну до аутсайдерів боротьби з корупцією, розміщуючи її за індексом сприйняття корупції на рівні з Іраном, Казахстаном та Непалом на 131 місці [4]. Таким чином, незважаючи на загальне зниження кількості зареєстрованих корупційних правопорушень і збільшення показників притягнення осіб до відповідальності, загальна кількість корупційних діянь та отриманих від цього матеріальних збитків залишається досить великою, як і рівень сприйняття корупційних явищ населенням.

Враховуючи, що виключний деструктивний характер корупції зумовлений високим рівнем її латентності [5, с. 1] антикорупційна політика повинна стати ключовим елементом у загальнодержавній політиці та бути направленою на зміну ставлення населення до цього явища та на можливість безпосередньо впливати на результати боротьби з ним.

Зважаючи на викладене, сьогодні активно відбувається процес удосконалення механізму запобігання та протидії корупції. Для цього на законодавчому рівні приймаються відповідні нормативно-правові акти. Зокрема, початком реформи спрямованої на зниження рівня корупції можна вважати жовтень 2014 року, коли були схвалені основні антикорупційні закони. Однак, відповідна реформа продовжується і сьогодні, адже на основі вже діючої Антикорупційної стратегії [6] мають бути повністю врегульовані ключові сектори антикорупційної діяльності в нашій державі, зокрема:

- остаточне оформлення системи спеціалізованих антикорупційних органів, відповідальних за антикорупційну політику та запобігання корупції;
- початок активної антикорупційної діяльності відповідних державних органів і реалізація ними превентивних заходів;
- моніторинг реалізації державної антикорупційної політики [7, с. 5].

Важливими вже здійсненими кроками стали:

- прийняття низки антикорупційних нормативно-правових актів та внесення до них змін щодо запобігання виникненню корупційних ризиків (законів України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року N 1700-VII [1], «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 року N 1698-VII [8], Указу Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020»» від 12 січня 2015 року N 5/2015 [9] та ін.);
- урізання повноважень окремих органів (зокрема, органи прокуратури в Україні вже позбавлені функції загального нагляду);
- призначення директора та відбір 140-ка детективів Антикорупційного бюро України;

- створення системи електронних закупівель та електронного урядування (наприклад, система PROZORRO дає можливість на основі використання електронних засобів на кожному етапі закупівельного процесу (визначення вимог до претендентів, подання пропозицій, проведення тендерів, здійснення платежів) здійснювати контроль з боку кожного громадянина за державними закупівлями та значно ускладнює можливість виникнення корупційної складової.

Основними неподоланими проблемами у цій сфері, які також зазначені у Законі України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» залишаються:

- пасивне співробітництво України в напрямі налагодження ефективної скоординованої політики щодо протидії корупції серед держав-учасниць Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31 жовтня 2003 року (про це неодноразово зазначали експерти Transparency International-Україна);
- не належне виконання Україною вимог міжнародно-правових інструментів щодо партнерства влади та громадянського суспільства у сфері антикорупційної політики;
- корупціогенність виборчого законодавства, зокрема: недосконалість законодавства щодо фінансування виборчих компаній та політичних партій, відсутність належного правового регулювання щодо запобігання конфлікту інтересів у діяльності виборчих осіб та прозорих засад лобювання [6].

Таким чином, стратегічною метою антикорупційної політики є протидія корупції на всіх рівнях шляхом підвищення прозорості діяльності державних органів, додержання прав і свобод людини й громадянина, створення умов для розвитку економіки, забезпечення європейських соціальних стандартів і добробуту населення, зниження рівня корупції в Україні та усунення причин і умов, які її обумовлюють, забезпечення відкритості та гласності при прийнятті рішень й оприлюднення їх в засобах масової інформації, проведення громадського опитування та обговорення перед їх прийняттям.

Успішна реалізація антикорупційної політики дасть змогу знизити рівень корупції в Україні, підвищити рівень довіри населення до влади, підвищити рівень іноземних інвестицій в економіку держави, а також створити основу для подальшої антикорупційної реформи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 р. N 1700–VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – N 49. – Ст. 2056.

2. Звіт про стан протидії корупції за 12 місяців 2016 року, форма звітності затверджена Наказом Генеральної прокуратури, МВС, Служби безпеки, Міністерства доходів і зборів, Міністерства оборони, Державної судової адміністрації України від 22 квіт. 2013 р. N 52/394/172/71/268/60/ Відомчий документ. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://mvs.gov.ua/ua/pages/274_Statistika.htm
3. Запобігання та протидія корупції: Навч. посібн. [Текст] / [А. М. Михненко, Р.П. Марчук, А.М. Мудров та ін.]; за ред. проф. А. М. Михненка. – К.: НАДУ, 2010. – С. 360
4. Інформаційно-аналітичний портал / Індекс сприйняття корупції. Transparency International: The Corruption Perceptions Index 2015. [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://gtmarket.ru/ratings/corruption-perceptions-index/info>
5. Кушнар'єв І. В. Антикорупційна політика сучасної держави: загально-теоретична і порівняльно-правова характеристика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук.: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / І. В. Кушнар'єв. – Харків, 2013. – С. 18
6. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 р. N 1699-VII// Офіційний вісник України. – 2014.– N 87.– Ст.2473.
7. Альтернативний звіт з оцінки ефективності державної антикорупційної політики / [Р. Г. Рябошапка, О. С. Хмара, А. В. Кухарук та ін.; за заг. ред. А. В. Волошиної].– К., 2015. – С. 268
8. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014р. N 1698-VII // Офіційний вісник України. – 2014.– N 87.– Ст. 2472.
9. Про Стратегію сталого розвитку «Україна–2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 р. N 5/2015 // Офіц. вісник України. – 2015.– N 4.– Ст. 67.

СТАНОВЛЕННЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК СПЕЦІАЛЬНОГО СУБ'ЄКТА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Андрійченко Н.С.

*викладач-стажист ННІ права
Сумського державного університету*

СБУ як правоохоронний орган спеціального призначення пройшла досить довгий шлях свого становлення. Так, у 1917 році було створено Всеросійську надзвичайну комісію при Раді Народних Комісаріатів (ВНК РНК) щодо боротьби з контрреволюцією

та саботажем (з 1918 року Всеросійська надзвичайна комісія при РНК щодо боротьби з контрреволюцією, спекуляцією та злочинами за посадою).

В 1922 році у зв'язку з переходом до НЕПу управління органами міліції та державної безпеки було передано одному відомству. Відповідно до Постанови «Про створення всесоюзного Народного комісаріату внутрішніх справ СРСР» до складу НКВС СРСР увійшло Головне управління державної безпеки. І лише в 1941 році НКВС СРСР було реорганізовано у два самостійних органи: НКВС та Народний комітет державної безпеки. Однак на цьому структурні зміни органів безпеки не завершилися і вже Законом СРСР «Про реорганізацію Ради Народних Комісарів СРСР в Раду Міністрів СРСР і Рад Народних Комісарів союзних і автономних республік – в Ради Міністрів союзних і автономних республік» 1946 року Народний комітет державної безпеки було перейменовано в Міністерство державної безпеки СРСР. Однак у 1953 році МВС та Міністерство державної безпеки було об'єднано в МВС СРСР.

З часом було зроблено висновок про те, що структура МВС громіздка і не здатна забезпечити агентурно-оперативну діяльність на належному рівні. Саме тому 13 березня 1954 року був створений Комітет державної безпеки при Раді Міністрів СРСР. Структура його Центрального апарату передбачала декілька головних управлінь, серед яких: 1-ше Головне управління (розвідка за кордоном) та 2-ге Головне управління (контррозвідка); управління: 4 Управління (боротьба з антирадянським підпіллям, націоналістичними формуваннями і ворожими елементами), слідче управління та 5 Управління (контррозвідувальна діяльність на особливо важливих державних об'єктах); спеціальних відділів [1].

Варто зазначити, що в структурі Комітету державної безпеки при Раді Міністрів СРСР діяло 6 Управління з питань економічної контррозвідки та промислової безпеки.

Таким чином, Комітет державної безпеки при Раді Міністрів СРСР як попередник СБУ мав у своїй структурі підрозділ відповідальний за виявлення існуючих або потенційних внутрішніх загроз економічним інтересам СРСР, яка є однією з найбільш уразливих сфер життя держави і суспільства. Це свідчить про те, що починаючи ще з 1954 року союзними органами зверталася увага на важливість захисту економіки держави.

Варто звернути увагу, що протягом усього часу існування радянських органів безпеки контррозвідувальний захист економічних інтересів держави здійснювали спеціальні підрозділи як в центрі так і на місцях. Вперше підрозділ відповідальний за контррозвідку в сфері економіки - економічний відділ (ЕКВ) було створено у 1919 році у складі ВНК. У 1921 році його було реорганізовано в Економічне управління (ЕКУ), яке діяло в структурі Державного політичного управління (ДПУ) (1922-1934 р.р.) і

Об'єднаного державного політичного управління (ОДПУ) (1923-1934 р.р.). Після реорганізації ОДПУ ЕКУ було перетворено в ЕКВ, а згодом реформовано та передано його функції контррозвідувальному відділу Головного управління державної безпеки НКВС СРСР. Починаючи з 1938 року контррозвідувальний захист оборонних підприємств та підприємств важкої промисловості здійснювало Головне економічне управління НКВС СРСР [2].

5 лютого 1960 року 6 Управління було ліквідовано, але з часом з 2 Головного управління було виділено не лише 5 Управління (боротьба з ідеологічною диверсією) та 4 Управління (контррозвідувальна боротьба на транспорті), але й 6 Управління (контррозвідувальна діяльність в сфері економіки). Структура та штат 6 Управління були закріплені Рішенням Колегії Комітету державної безпеки «Про заходи посилення контррозвідувальної діяльності щодо захисту економіки держави від підривної діяльності ворога» 1982 року. Варто зазначити, що повноваження 6 Управління до 1982 року виконували 9-й, 11-й та 19-й відділи 2 Головного управління, а з вересня 1980 року – Управління «П» - захист інтересів обороноздатності та економічного розвитку СРСР [3].

В 1978 році Комітет державної безпеки при Раді Міністрів СРСР було перейменовано в Комітет державної безпеки СРСР, хоча це не вплинуло на його структуру та повноваження.

Призначенням органів державної безпеки, відповідно до ст. 1 Закону «Про органи державної безпеки СРСР» [4], був також захист економічного потенціалу СРСР та союзних республік від протиправних посягань. А тому до основних напрямків діяльності органів безпеки СРСР належала не лише контррозвідувальна діяльність з метою виявлення існуючих та потенційних загроз фінансово-економічним інтересам держави, але й забезпечення вищих органів державної влади та управління СРСР і республік, інших державних органів інформацією необхідною для вирішення завдань пов'язаних з соціально-економічним прогресом та зовнішньоекономічною діяльністю.

Починаючи з 1980 року формування органів безпеки України пов'язана, як зазначає Пилипчук В.Г. [5], з трансформаційними процесами в СРСР, адже політичний курс взятий керівництвом держави призвів до двовладдя і фактично прискорив процес не лише формування окремих органів безпеки у союзних республіках, але й розпаду СРСР.

Після ухвалення Акта проголошення незалежності України, органи державної влади та безпеки були зобов'язані протягом короткого часу вирішити питання зміцнення безпеки республіки. Першим кроком у цій сфері був наказ Голови Комітету державної безпеки УРСР 1991 року, яким була створена комісія основним обов'язком якої стало розроблення Концепції органів державної безпеки України і постійної Комісії Верховної

Ради України з питань оборони і державної безпеки. З цього часу фактично розпочалася робота органів державної влади України з формування законодавчої основи діяльності органів безпеки. Адже перед новоствореною державою поставали нові виклики і загрози, у тому числі в економічній сфері. Відповідно 20 вересня 1991 року парламентом було прийнято постанову «Про Службу національної безпеки України». Окрім того, що було ліквідовано Державний комітет безпеки УРСР, розпочалося створення системи дорадчих і координаційних органів з метою забезпечення управлінської та оперативно-службової діяльності Служби національної безпеки України. Зокрема, у листопаді 1991 року розпочала свою діяльність Рада Служби національної безпеки України у складі 12 осіб [3].

Варто зазначити, що з початку своєї діяльності Служба національної безпеки України спрямовувала свою діяльність в основному на інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади.

У 1992 році питання забезпечення державної безпеки перейшло у відання новоствореної Служби безпеки України. Законом України «Про Службу безпеки України» було визначено організаційні та правові засади діяльності СБУ. Окрім цього як зазначає Грідін О. [3] було прийнято інші нормативно-правові акти, що врегульовували суспільні відносини, що виникають у сфері забезпечення державної безпеки та суб'єктом яких є СБУ. Зокрема, Закони України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про державну таємницю», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», «Про боротьбу з тероризмом», «Про контррозвідальну діяльність» тощо.

Таким чином, становлення органів безпеки СРСР пройшло довгий шлях, протягом якого органи безпеки були як об'єднані з органами внутрішніх справ в одне відомство так і існували самостійно. Але захист економіки від незаконних посягань як один із напрямків діяльності органів безпеки СРСР почав виокремлюватися ще 1919 року, про що свідчить існування відповідного економічного відділу і хоча його назва часто змінювалася на його повноваження це суттєво не впливало. Незважаючи на те, що трансформаційні процеси в СРСР призвели до її розпаду органи безпеки вже незалежної України також звертають увагу на важливість захисту фінансово-економічних інтересів держави та належне забезпечення діяльності відповідних структурних підрозділів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. История Службы безопасности Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sbu.gov.ua/sbu/control/uk/publish/article?art_id=59121&cat_id=39891.
2. Структура Центрального аппарата КГБ СРСР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bezpekavip.com/struktura-tsentralnogo-apparata-kgb-sssr>.

3. Грідін О. В. Становлення та розвиток органів Служби безпеки України (історико-правовий аналіз) / О. В. Грідін // Держава і право. – 2010. - Вип. 47. – С. 152-158.
4. Закон СРСР «Об органах государственной безопасности» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://shieldandsword.mozohin.ru/documents/law16591.htm>.
5. Пилипчук В. Г. Формування теоретико-правових основ забезпечення державної безпеки України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.): монографія / В. Г. Пилипчук; Служба безпеки України. Ін-т операт. діяльн. та держ. безпеки. – К., 2008. – 256 с.

СУТЬ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Запорожець О. Є.

Студент II курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Колеснікова М. В.

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Правове суспільство характеризується високим рівнем розвитку законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, демократичністю, гласністю, відкритістю та іншими загальними принципами права. Жодне рішення, що приймається органами владних повноважень, не має суперечити основоположним принципам, зазначеним у Конституції України. Проте доволі часто виникають випадки порушення основоположних прав і свобод людини і громадянина, її законних інтересів з боку інших фізичних чи юридичних осіб, або з боку органів державної влади, а також випадки порушення законодавства самими фізичними чи юридичними особами. У такому разі кожна особа має право звернутися до суду для вирішення ситуації. Звичайно, правильне та об'єктивне вирішення справи у суді має надзвичайно велике значення, але не менш важливим є виконання прийнятих рішень. Мова іде про виконавчі провадження, стосовно яких існує доволі багато невирішених та суперечливих питань. Таким чином, з огляду на вищезазначене, можна сказати, що питання виконавчих проваджень є доволі актуальним для України на сьогоднішній день.

В умовах сучасного розвитку правової системи Україна поступово відмовляється від застарілого законодавства, яке переважно приймалося у пострадянські часи і, відповідно, було спрямовано на застарілі принципи. Це не оминуло і закону «Про виконавче провадження» від 21 квітня 1999 року. Даний закон зазнавав постійних поправок та змін. Як наслідок, він мав досить багато суперечностей та проявив себе

неефективним. Унаслідок цього 2 червня 2016 року Верховною Радою України було прийнято новий закон «Про виконавче провадження», який виявився більш чітким, систематизованим і закріпив певні зміни у даній сфері.

Відповідно до закону України «Про виконавче провадження» «виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) – це сукупність дій певних органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України, іншими законами та нормативно-правовими актами, а також рішеннями, які підлягають примусовому виконанню» [1].

Як зазначає Марченко М. Г. та Шматко Є. В. у різних країнах світу, в залежності від судової та виконавчої гілок влади, розвинулися різні системи примусового виконання. Як правило, в юридичній літературі виокремлюють три моделі примусового виконання рішень, а саме: державна (централізована), приватна (децентралізована) та змішана (комбінована) [2].

Для централізованої системи виконавчого провадження є характерним існування єдиного державного органу, основним обов'язком якого є примусове виконання рішень суду. Діяльність даного органу повинна чітко регулюватися законодавством і не виходити за рамки дозволеного. Зазвичай, обов'язок виконання судових рішень при централізованій системі покладається на посадових осіб, які працюють в органах судової влади. Вони є посадовими особами судової або виконавчої влади при органах юстиції.

Характерним для децентралізованої системи є делегування державою повноважень у сфері виконавчих проваджень приватним особам або недержавним організаціям.

Змішана ж система у свою чергу передбачає поєднання рис, притаманних як для централізованої, так і для децентралізованої системи. Саме така система простежується у сфері виконавчих проваджень України, адже згідно із законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» примусове виконання судових рішень і рішень інших органів (посадових осіб) покладається на органи державної виконавчої служби та у визначених Законом України "Про виконавче провадження" випадках - на приватних виконавців [3].

Крім зазначених органів виконавчі провадження можуть забезпечуватися й іншими суб'єктами права. Так, органи доходів і зборів, а в окремих випадках банки та інші фінансові установи, можуть виконувати рішення суду щодо стягнення майна та коштів. Рішення про стягнення коштів з державних органів, державного та місцевих бюджетів або

бюджетних установ виконуються органами, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів. Зазначені органи не є органами примусового виконання [1].

Відповідно до Конституції України, кожна особа має право на судовий захист. Саме поняття «судовий захист» включає в себе обов'язкове виконання судових рішень, яке, зокрема, спрямовано на захист суб'єктивних прав, свобод та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави, а також відновлення порушених прав.

Виконуючи функції, пов'язані із виконавчим провадженням, уповноважені органи та посадові особи зобов'язані дотримуватися основоположних принципів права. Частина принципів закріплена статтею 2 Закону України «Про виконавче провадження». До них, зокрема, належать: принцип верховенства права; обов'язковості виконання рішень; законності; диспозитивності; справедливості, неупередженості та об'єктивності; гласності та відкритості виконавчого провадження; розумності строків виконавчого провадження; співмірності заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями; забезпечення права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних виконавців, приватних виконавців [1].

Для правильного використання норм та реалізації власних прав, кожен повинен розуміти суть зазначених принципів.

Принцип законності вимагає, щоб уся діяльність органів владних повноважень та їх посадових осіб була підпорядкована законові, щоб усі суб'єкти правовідносин – особи, які беруть участь у виконавчому провадженні, та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій, суворо дотримувалися і виконували вимоги чинного законодавства, яке врегульовує порядок виконавчого провадження [4].

Принцип гласності означає, що всі дії, що стосуються виконавчого провадження, повинні проводитися відкрито. Сторони, інші особи, які мають відношення до виконавчого провадження, особи, що залучаються до проведення виконавчих дій вправі володіти повним обсягом інформації щодо проведення певного виконавчого провадження.

Принцип диспозитивності має широке застосування у юридичній практиці і полягає у можливості учасників, інших осіб, які беруть участь у виконавчому провадженні, вільно володіти та розпоряджатися правами, які належать їм на законних підставах, а також можливість усіма незабороненими методами впливати на процес проведення виконавчих дій.

Дотримання зазначених принципів є обов'язковим на протязі всього процесу проведення відповідних заходів задля забезпечення виконання судового рішення аж до закінчення провадження. Підстави закінчення виконавчого провадження чітко

передбачені у законодавстві. Зокрема, воно завершується у той момент, коли виконано усі зобов'язання, які було передбачено судовим рішенням.

Закінчення виконавчого провадження тягне за собою певні наслідки. Так, коли закінчується виконавче провадження, до суду в обов'язковому порядку повертається виконавчий документ (виконавчі листи та накази, ухвали, рішення судів, виконавчі написи нотаріусів). Також обов'язково знімається арешт, який було накладено на майно чи кошти боржника, а сам боржник виключається із Єдиного реєстру боржників. Вживаються відповідні заходи для скасування всіх тих заходів, які було вжито для забезпечення реалізації судового рішення. Виконавче провадження, щодо якого винесено постанову про його закінчення, не може бути розпочате знову, крім випадків, коли постанова виконавця про закінчення виконавчого провадження або повернення виконавчого документа стягувачу визнана судом незаконною чи скасована в установленому законом порядку. У такому разі суд приймає рішення про відновлення виконавчого провадження [1].

Таким чином, виконавче провадження – це спосіб реалізації та приведення в життя рішень судових органів, яке в повній мірі забезпечує права фізичних та юридичних осіб на захист власних прав та законних інтересів. Інститут виконавчих проваджень зазнав реформування в Україні, внаслідок чого було прийнято новий закон «Про виконавче провадження», який закріпив нові принципи та способи забезпечення виконання судових рішень. Україна перейшла від централізованої до комбінованої моделі примусового виконання рішень, адже відповідного до нового закону примусове виконання рішень може покладатися як на державних, так і на приватних виконавців. Зазначене свідчить про те, що Україна, позбуваючись законодавчих актів пострадянського зразка, поступово переходить на новий рівень демократичного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про виконавче провадження [Електронний ресурс]: Закон України від 2 червня 2016 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
2. Марченко М. Г., Шматко Є. В. Новації виконавчого провадження в Україні / М. Г. Марченко, Є. В. Шматко // «Молодий вчений». – квітень 2016 р. – № 4 (31). – с. 624
3. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів [Електронний ресурс]: Закон України від 2 червня 2016 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1403-19>
4. Кравченко А. І. Принципи виконавчого провадження / А. І. Кравченко // Діяльність органів публічної влади щодо забезпечення стабільності та безпеки суспільства: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Суми. – 2015 р. – с. 125

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У КОНТЕКСТІ СПІВВІДНОШЕННЯ З НОРМАМИ FCPA

Цабека К.Є.

аспірант ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Ільченко О. В.

к.ю.н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства ННІ права

Сумського державного університету

Враховуючи євроінтеграційні процеси в реформуванні українського законодавства, більшість актів прийнятих на сьогодні спрямовані на подолання корупції як нищівного елемента економіки та політичного фону країни в цілому. За показниками 2017 року Україна займає провідне місце серед країн Європи за рівнем корупції, що суттєво знижує інвестиційний інтерес до країни та підтверджує розвиток правового нігілізму серед населення країни. Так чи інакше, на сьогодні встановлено різні види відповідальності за вчинення корупційного правопорушення, серед яких окреме місце займає адміністративна відповідальність. Важливим є те, що в умовах розвитку українського законодавства слід приділити окрему увагу нормам FCPA (Foreign Corrupt Practices Act) – Федеральному закону США щодо боротьби із корупцією як ефективному механізму боротьби із цим видом правопорушень [1, с.20].

Актуальність обраної теми полягає в тому, що, як уже було зазначено, Україна посідає чільні місця в рейтингах найбільш корумпованих країн світу і реформи, що стосуються боротьби із цим соціально-правовим феноменом не є ефективними. Аналіз діяльності органів прокуратури, Національного Антикорупційного бюро показують формальну неспроможність забезпечити позитивну динаміку боротьби із корупцією. Саме тому, на наш погляд, є доцільним аналіз адміністративної відповідальності за вчинене корупційне правопорушення та порівняння вітчизняних адміністративних санкцій із нормами FCPA, пропонують інші методи вирішення цієї проблеми [2].

Згідно до вимог Кодексу України про адміністративні правопорушення визначено наступні корупційні правопорушення за вчинення яких передбачено адміністративну відповідальність:

1. Порушення обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності;
2. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання дарунка (пожертви);
3. Порушення вимог фінансового контролю;

4. Порушення вимог щодо повідомлення про конфлікт інтересів;
5. Незаконне використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових повноважень.
6. Невжиття заходів щодо протидії корупції .

Необхідно зазначити, що з початком 2017 року в Україні розвиток адміністративної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення розвинувся, оскільки появились нові склади правопорушень, за які можна притягнути особу до адміністративної відповідальності, а саме - невнесення відповідних електронних декларацій про майновий стан особи-декларанта. Така новела була запроваджена та імплементована вже цього року, однак строк подання декларацій продовжили до травня 2017 року. Враховуючи факт того, що подання електронної декларації – процес автоматизований, тому діяльність уповноважених органів, що виявляють правопорушення у сфері протидії корупції повинна реалізовуватись ефективно. Відповідно до положень ст.ст. 3, 45 Закону України «Про запобігання корупції» суб'єктами декларування є: особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; посадові особи юридичних осіб публічного права, які прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; особи, які припиняють таку діяльність, за період, не охоплений раніше поданими деклараціями та за один рік після припинення діяльності; особи, які претендують на зайняття вищевказаних посад – декларація подається за минулий (попередній) рік [3].

Важливим є факт того, що за несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, – тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані – тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Таким чином, вважається ефективним накладення таких санкцій на суб'єкта декларування, хоча в умовах діяльності ФСПА такий штраф складає до 5 млн. \$ для фізичної особи за подання неправдивих відомостей в декларації про майновий стан чи вчинення особою корупційного правопорушення [4, с.1].

Визначним є факт того, що розслідування за фактом вчинення корупційного правопорушення за нормами ФСПА тягнуть за собою як наслідок не лише адміністративне стягнення у вигляді штрафу, але й суттєві заходи впливу у формі примусової зміни в організаційній формі (якщо мова йде про юридичну особу), заборону займати певні посади на певний строк та інше. Комплексність розгляду справи та індивідуальний підхід

до її вирішення доводить тезу необхідності встановлення поряд із адміністративною відповідальністю ще ряд негативних наслідків для порушника, що будуть стимулювати його правомірну поведінку.

Враховуючи екстратериторіальний принцип дії норм FCPA, справа державного службовця досліджується комплексно, незалежно від того, де особа проживала останні роки, яку посаду займала в іншій країні. Саме цей принцип надає можливість ефективно притягувати до адміністративної відповідальності за корупційні правопорушення шляхом комплексного та повного дослідження досє суб'єкта, що й зумовлює прозорість діяльності органів державної влади. Як зазначають учений Ф. Маркус, справи щодо розгляду посадових осіб, звинувачених у вчиненні корупційного правопорушення, - є практикою, ніж виключенням. Виходячи із матеріалів справи «Daimler», де посадові особи повинні були виплатити штраф у розмірі 200 млн. доларів за корупцію в різних країнах. При чому, в процесі розслідування були задіяні оперативні служби не лише США, а й Казахстану, Росії та інших країн світу [1, с.22].

Аналогічно було зафіксовано ще ряд прецедентів по стягненню із особи-штрафника значних сум коштів. Так, серед таких справ можна відмітити позови компанії Apple до компанії Samsung, оскільки компанія Apple мала достатні підстави вважати, що компанія Samsung є суб'єктом, котрий був помічений у корупційних схемах. Під час розслідування ці факти підтвердились, що стало причиною виплати останньою значної суми коштів не лише, як штрафної санкції за корупційні правопорушення зі сторони компанії на користь держави, а й своєму конкуренту на ринку. Вказані приклади резюмують тезу про те, що органи повинні мати достатньо важелів впливу та можливостей для провадження розслідування за такі правопорушення, адже в більшій мірі латентність притягнення до адміністративної відповідальності за корупційне правопорушення залежить напряду від неефективного менеджменту розслідування, а також відсутністю реальних можливостей дізнання інформації навіть про сам факт вчинення правопорушення [5, с.22].

Таким чином, акцентуємо увагу саме на тому, що в умовах розвитку антикорупційного законодавства в Україні, на нашу думку, є необхідність підняття розміру штрафу за вчинене корупційне правопорушення, звернути увагу на можливість особи здійснювати корупційні правопорушення поза межами України, що, враховуючи принципи розслідування корупційних правопорушень в Україні, дослідити неможливо.

Враховуючи цей факт, пропонуємо посилити права органів, що здійснюють розслідування корупційних правопорушень у сфері здійснення екстратериторіальних розслідувань, надати їм більш широкі повноваження. Окрім цього, на наш погляд, досить значним та необхідним у контексті притягнення до адміністративної відповідальності за

вчинені правопорушення є питання міжнародного співробітництва в рамках розслідування таких правопорушень, оскільки непоодинокими є факти вчинення цих правопорушень на шкоду Україні за її межами, що суттєво ускладнює процес їх розслідування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Funk, T. Markus (September 10, 2010). "Getting What They Pay For: The Far-Reaching Impact Of the Dodd-Frank Act's 'Whistleblower Bounty' Incentives on FCPA Enforcement". White Collar Crime Report. Bureau of National Affairs. 5 (19):
2. Індекс корупції CPI – 2016 [Електронний ресурс]. – http://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2016
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII // Голос України. – 2014. – № 206. – 25 жовтня
4. Гладун О.З. «Проблемні аспекти провадження у справах про адміністративні корупційні правопорушення»// «Вісник вищої ради юстиції» № 3 (15) від 2013 року.
5. Лук'янець Д. Проблеми використання інституту адміністративної відповідальності в системі заходів запобігання та протидії корупції / Д. Лук'янець // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 1(4).

УЧАСТЬ СПЕЦІАЛІСТА В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОВАДЖЕННІ В УКРАЇНІ

Дробот А.В.

Студентка II курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Колеснікова М.В.

к.ю.н., старший викладач кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Стаття 55 Конституції України зазначає, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Тобто кожна особа має право звертатися за захистом своїх прав, свобод і законних інтересів до суду. Підвищення ефективності судового захисту фізичних

та юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень безпосередньо залежить від удосконалення процедури адміністративного судочинства, через що адміністративне процесуальне законодавство перебуває в стадії становлення. З метою забезпечення об'єктивного і своєчасного розгляду і вирішення адміністративних справ до участі в адміністративному провадженні залучається такий суб'єкт адміністративного провадження як спеціаліст. Однак існує низка питань щодо правового статусу спеціаліста, особливостей його діяльності.

Проблема участі спеціаліста в адміністративному провадженні розглянута в працях В. Бевзенко, І. Коліушко, Р. Мельник, О. Панченко, Д. Глушкової.

У зв'язку з розвитком нових технологій з'явилася можливість проведення судового засідання у режимі відеоконференції. Ч. 6 ст. 122–1 КАС України передбачає, що використовувані в судовому засіданні технічні засоби і технології мають забезпечувати належну якість зображення та звуку, учасникам судового процесу має бути забезпечена можливість чути та бачити хід судового засідання, ставити запитання і отримувати відповіді, реалізовувати інші надані їм процесуальні права та виконувати процесуальні обов'язки, передбачені Кодексом. Також ч. 7 ст. 122–1 КАС України вказує, що хід і результати процесуальних дій, проведених у режимі відеоконференції, фіксуються судом, який розглядає адміністративну справу за допомогою технічних засобів відеозапису [1]. Забезпечення здійснення дій, пов'язаних з підбором технічних засобів, використанні їх в судовому засіданні покладається на особу, що володіє певними професійними знаннями та навичками в обслуговуванні технічних засобів і технологій аудіо- та відеозапису – спеціаліста.

Спеціаліст виступає як самостійний учасник адміністративного провадження. Він наділений певним колом прав і обов'язків. Специфіка його діяльності полягає у тому, що він сприяє органам, що здійснюють провадження у справі, та іншим учасникам процесу у реалізації їхніх функцій, прав і свобод, а також забезпечує здійснення провадження у справі.

Стаття 67 КАС України зазначає, що спеціалістом є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних засобів і може надавати консультації під час вчинення процесуальних дій з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок [1].

Спеціалістом може бути особа, яка відповідає вимогам, встановленим чиним законодавством. Зокрема спеціаліст повинен буди наділений адміністративно-процесуальною правосуб'єктністю. Як спеціаліст не можуть залучатися особи :

- визнані в установленому законом порядку недієздатними;

- цивільна дієздатність яких обмежена;
- які мають не зняту або не погашену судимість.

Спеціаліст може бути залучений до участі в адміністративному процесі за ухвалою суду для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) під час вчинення процесуальних дій [1]. Тобто, в такому випадку ініціатором участі спеціаліста в адміністративному провадженні виступає суд, який приймає відповідну ухвалу з цього питання. Також спеціаліст може залучатися до участі в адміністративному провадженні на підставі клопотання осіб, які беруть участь у справі. У такому разі суд виносить ухвалу про задоволення їхнього клопотання.

У КАС України зазначається, що допомога спеціаліста технічного характеру під час вчинення процесуальних дій не замінює висновку експерта. Тобто спеціаліст залучається судом до участі в адміністративному процесі саме для надання безпосередньої технічної допомоги та проведення консультацій під час учинення процесуальних дій з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок [2]. На відмінно від експерта спеціаліст не складає процесуальних документів, які можуть розглядатися як докази в певній адміністративній справі. Також до його компетенції не належить дослідження документів та доказів. Тобто діяльність спеціаліста має лише технічний характер і не є джерелом доказів у конкретній адміністративній справі.

Безпосередньо перед допуском особи до участі в адміністративному провадженні у ролі спеціаліста, слід звернути увагу на рівень професійних даних особи та її об'єктивність задля уникнення можливості отримання неправдивих доказів.

Згідно з ч.5 ст. 67 КАС України, спеціаліст має право знати:

- мету свого виклику до суду;
- відмовитися від участі в адміністративному процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями та навичками;
- з дозволу суду задавати питання особам, які беруть участь у справі, та свідкам, оскільки така інформація може йому знадобитися для вчинення ним процесуальних дій;
- звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості доказів;
- на оплату виконавчої роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України « Про затвердження Інструкції про порядок і розміри відшкодування витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури, суду, або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним науково-дослідним установам судової експертизи за виконання їх

працівниками функцій експертів і спеціалістів» спеціалісту обов'язково мають бути сплачені кошти, за виконану ним роботу, а також оплачено проїзд і добові в разі переїзду до іншого населеного пункту.

Крім зазначеного вище спеціалісти мають право:

- на повідомлення про дату, час і місце розгляду адміністративної справи;
- ознайомлюватися з матеріалами справи;
- заявляти відводи;
- висловлювати свої думки, надавати доводи, пояснення з приводу питань, які виникають під час розгляду справи.

Спеціаліст зобов'язаний прибути за викликом суду, відповідати на задані судом питання, давати усні консультації та письмові роз'яснення, звертати увагу суду на характерні обставини чи особливості доказів, у разі потреби - надавати суду технічну допомогу [1]. Найголовнішим обов'язком спеціаліста є надання допомоги під час дослідження доказів в адміністративному провадженні. Зокрема спеціаліст може надавати технічну допомогу у вигляді використання різноманітних технічних засобів для забезпечення повного, якісного та всебічного сприйняття інформації особами, які беруть участь в адміністративному провадженні, та консультативно-довідкову допомогу, яка полягає у наданні різного роду консультацій, пояснень щодо технічних характеристик приладів, що використовуються для фіксації судового процесу. Таким чином спеціаліст допомагає суду та іншим учасникам ознайомитися та зрозуміти інформацію, яка постає перед ними.

Підставою для відводу спеціаліста є його участь у цьому ж адміністративному провадженні в ролі представника, свідка, секретаря судового засідання, експерта, перекладача, заявника чи потерпілого. Поєднання функцій перекладача з функціями інших учасників адміністративного провадження не допускається, а тому задля забезпечення об'єктивного розгляду справи необхідно щоб спеціалістом була особа, яка аж ніяк не пов'язана зі справою і не має особистого інтересу в її розгляді.

Окрім зазначеного вище обмеження спеціаліст не може брати участі в адміністративному процесі та відводиться за таких умов:

- якщо він є членом сім'ї або близьким родичем (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, член сім'ї або близький родич цих осіб) сторони або інших осіб, які беруть участь у справі;
- якщо він перебував або перебуває в службовій або в іншій залежності від осіб, які беруть участь у справі;

- якщо він проводив ревізію, перевірку тощо, матеріали яких використовуються при розгляді даної справи;

- якщо з'ясування обставин, які мають значення для справи, виходить за межі сфери його спеціальних знань [3].

Важливою ознакою правового статусу спеціаліста є відсутність в законодавстві юридичної відповідальності спеціаліста.

Таким чином, спеціаліст посідає важливе місце серед осіб, які сприяють здійсненню адміністративного судочинства. Він залучається до адміністративного провадження як консультант чи технічний помічник, щоб за допомогою його професійних знань чи навичок вчинити ряд процесуальних дій або консультацій для встановлення обставини, котрі мають суттєве значення для вирішення справи. Спеціаліст не надає докази суду, а лише сприяє в їх збиранні та вивченні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс адміністративного судочинства України [Електронний ресурс]: Закон від 06.07.2005 р. № 2747-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/page>.
2. Матвійчук В. К. Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України : в 2 т. Т. 1 / В. К. Матвійчук, І. О. Хар. – Вид. 2-ге, змін. та допов. – К. : Алерта: КНТ, 2008. – 787 с.
3. Юшкевич О.Г. Процесуально-правовий статус спеціаліста в адміністративному судочинстві : стаття дис. ... канд. юрид. наук. / О.Г. Юшкевич. – Х., 2011 – с. 100-103.
4. Про затвердження Інструкції про порядок і розміри відшкодування витрат та виплат винагороди особам, що викликаються до органів дізнання, досудового слідства, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів [Електронний ресурс] : постанова Кабінету Міністрів України від 01.07. 1996 р. № 710. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/710-96-%D0%BF>.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ «СУБ'ЄКТ ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН»

Турнітько В.В.

Студентка III курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Швагер О.А.

*асистент кафедри цивільно-правових дисциплін та фінансового права ННІ права
Сумського державного університету*

Фінансові правовідносини – це врегульовані фінансово-правовими нормами суспільні відносини, які виникають внаслідок утворення, розподілу й використання фондів фінансових ресурсів, необхідних для функціонування держави, адміністративно-територіальних одиниць та суспільства. Потрібно взяти до уваги думку Ю.І. Гревцова, який запевняє, що ніякі суспільні відносини, урегульовані правовими нормами, неможливі без їх суб'єктів, які своїми діями забезпечують той безпосередній вплив, на реалізацію якого направлена норма права[1 с.47].

Відповідно як і кожному виду відносин їм притаманний свій суб'єктний склад.

На нашу думку потрібно розмежувати поняття «суб'єкт фінансового права» та «суб'єкт фінансових правовідносин». Суб'єктом фінансового права є особа, котра наділена правосуб'єктністю, тобто здатна вчиняти правочини та самотійно нести за них відповідальність, наділена суб'єктивними правами та обов'язками. Натомість, суб'єкт фінансових правовідносин це вже їх реальний учасник, який втілює свої права й обов'язки. Отже, можна сказати, що суб'єкт права – поняття більш ширше, абстрактне, аніж суб'єкт правовідносин та охоплює його. Наприклад, відповідно до ст. 89 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10 лютого 2010 р . Кабінету Міністрів України наділений правом законодавчої ініціативи, що потенційно визначає його як суб'єкта фінансового права, а вже відповідно до ст. 37 Бюджетного кодексу України, Кабінет Міністрів України приймає постанову про схвалення проекту закону про Державний бюджет України та подає його Верховній Раді України та Президенту України не пізніше 15 вересня року, що передує плановому – фактично в даному випадку він стає реальним учасником фінансових правовідносин, що складаються з приводу реалізації його повноважень в бюджетному процесі. [2].

Виділяють три групи учасників фінансових відносин:

1. суспільно-територіальні утворення: держава, яка виступає в особі уповноважених нею державних органів (Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Національного банку України) та адміністративно-територіальних одиниць (Автономна Республіка Крим, області, міста, райони і т.д), також в особі уповноважених ними органів. Останні, наприклад, керуючись Конституцією України та нормами Бюджетного кодексу України мають право на складання та затвердження місцевих бюджетів.

2. колективні суб'єкти до яких належать державної влади й управління та органи місцевого самоврядування; до колективних суб'єктів також належать підприємства, організації, установи різних форм власності, серед яких виділяють комерційні (господарюючі суб'єкти) та некомерційні організації, установи, громадські організації;
3. індивідуальними суб'єктами фінансових правовідносин є фізичні особи – громадяни України, іноземні громадяни й особи без громадянства. Наприклад, ст. 67 Конституції України встановлює обов'язок кожного громадянина сплачувати податки і збори в порядку й розмірах, установлених законом .

Отже, держава в особі своїх уповноважених органів є обов'язковим учасником фінансових правовідносин. Органи публічної влади і управління, а також органи місцевого самоврядування не тільки мають висвітлене в законах право бути учасником даних відносин, а й прямиий обов'язок до цього.

Кожний учасник фінансових відносин наділений правоздатністю, дієздатністю та деліктоздатністю. Дані поняття можна наглядно розібрати на прикладі діяльності Кабінету Міністрів України під час схвалення Державного бюджету України та поданням його до Верховної Ради України. Отже, теорія фінансового права зазначає, що фінансова правоздатність – це закріплена нормами права здатність учасника мати права й обов'язки під час фінансової діяльності державних та муніципальних органів. Наприклад, ст.32 Бюджетного кодексу України визначає обов'язок Кабінету Міністрів України розробляти проект закону про Державний бюджет України [3].

Під дієздатністю розуміють здатність суб'єктів самостійно здійснювати своїми діями покладені на них права та обов'язки. Приміром, ст.53 Бюджетного кодексу України Кабінет Міністрів України протягом двох тижнів з дня оголошення висновків Рахункової палати та Міністерства фінансів України щодо виконання Державного бюджету України за підсумками трьох кварталів у разі перевищення показників надходжень державного бюджету зобов'язаний подати Верховній Раді України відповідний проект закону про внесення змін до закону про Державний бюджет України[3].

Фінансова деліктоздатність – це здатність учасників нести юридичну відповідальність в разі порушення бюджетного законодавства. Для прикладу, ст. 116 Бюджетного кодексу України у разі порушення встановленого порядку або термінів подання проекту закону про Державний бюджет України на розгляд Верховної Ради України уповноважені суб'єкти нестимуть відповідальність. Так як було зазначено вище

обов'язк складання та подання Державного бюджету України лежить на Кабінеті Міністрів України то відповідальність нестиме останній[3].

Кожен суб'єкт фінансових відносин наділений суб'єктивними правами та юридичними обов'язками покладеними на нього відповідно до норм закону. Таким чином, в юридичній літературі під суб'єктивними правами розуміють встановлену нормами фінансового права міру належної (дозволеної) поведінки учасників правовідносин, яка спрямована для задоволення власних потреб. Але, з погляду на те що фінансові відносини мають публічно-правовий характер, то органи державної влади та управління і органи місцевого самоврядування фактично позбавлені реальної можливості обирати варіант можливої поведінки. Адже їх компетенція та повноваження є чітко прописаними в відповідних законах та інших актах. Натомість шансу обирати міру дозволеної діяльності не позбавлені індивідуальні та підпорядковані суб'єкти фінансових відносин. Вони можуть керуватися правилом: дозволено те, що не заборонено приписами закону.

Юридичний обов'язок – це встановлена нормами права міра необхідної поведінки, яку повинен дотримуватися кожен учасник відносин. Вона забезпечується державним примусом. Як приклад, ст.116 Бюджетного кодексу України передбачає відповідальність за створення позабюджетних фондів, порушення вимог до відкриття рахунків для розміщення бюджетних коштів[3].

Підсумовуючи все вище викладене, можна сказати, що суб'єктом фінансових відносин є суб'єкт фінансового права, який безпосередньо реалізує свої права та обов'язки в рамках конкретного реально існуючого правовідношення. Кожний учасник наділений власною правоздатністю, дієздатністю та деліктоздатністю. Також кожен має свої суб'єктивні права та юридичні обов'язки, які забезпечуються державним примусом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Лучковська С.І. Фінансове право: Навч. посібник [для студ. економ. спец. вищих навч. закладів]. - К.: КНТ, 2010. - 296с.
2. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР) 2010, № 14-15, № 16-17, ст.133 від 10.02.2010 року № 1861-VI.
3. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572 від 08.07.2010 року № 2456-VI.

ВІЙСЬКОВА ПОЛІЦІЯ

Дегтяр Р. О.

*Студентка II курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Пахомов В. В.

*д.ю.н., доцент, завідувач кафедри КПДС Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

Питання регулювання діяльності органів на законодавчому рівні, які забезпечують військову безпеку України, на даний час потребують термінового осмислення. Дієвість заходів, спрямованих на посилення здатності військових формувань та правоохоронних органів, у яких передбачено проходження військової служби, протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам, залежить від багатьох чинників. Важливе місце серед них посідає законодавче забезпечення військового запровадження у державі, правоохоронної, розвідувальної, контррозвідувальної діяльності, а також взаємодії військових формувань.

Інститут Військової поліції на сьогодні функціонує у багатьох державах та представляє особливу службу у Збройних Силах для підтримки законності та правопорядку. До таких держав слід віднести Російську Федерацію, Великобританію, Францію, Німеччину, Ізраїль, Італію, Казахстан, Сполучені Штати Америки та ін. Україна, яка знаходиться на шляху запровадження нової інституції – Військової поліції, повинна докорінно вивчити зарубіжний досвід функціонування такого органу та відповідально підійти щодо наділення його певними завданнями та повноваженнями [1, с. 129].

Функції військової поліції у Французькій республіці виконує Національна жандармерія, яка входить до складу Збройних сил і підпорядковується Міністру оборони Франції. Жандармерія вирішує завдання в інтересах Збройних сил, а також виконує значний обсяг поліцейських і адміністративних функцій в інтересах всієї держави. Діяльність жандармерії має міжвідомчий характер і координується також з Міністерством внутрішніх справ Франції та Міністерством юстиції Франції.

Військова поліція ФРН — самостійний рід військ Сухопутних військ бундесвера, вирішує завдання в інтересах ВВС, ВМС, а також військ союзників по НАТО, які перебувають на території Німеччини. Службовці військової поліції в Німеччині називаються фельд'єгерями. Центрального командування військової поліції в бундесвері не передбачено. Керівництво підрозділами військової поліції здійснює командир дивізії через свій штаб.

Італійські карабінери — це військові, організовані за територіальною ознакою як для національних, так і для міжнародних місій. Окрім цього, як орган правового порядку вони входять у склад Європоліції. В Італії карабінери виконують функції як військової, так і цивільної поліції і підпорядковані Міністерству оборони [2].

В Інституті законодавства Верховної Ради України нещодавно відбувся круглий стіл, присвячений обговоренню проблем функціонування правоохоронних органів, які забезпечують дотримання правопорядку у Збройних Силах та інших військових формуваннях України. Під час дискусії учасники обмінялися думками стосовно актуальних питань розвитку та реформування військової юстиції в Україні, а також сформулювали пропозиції щодо відновлення військових судів, створення військової поліції. За результатами обговорення досягнуто домовленостей про продовження активної роботи щодо науково-експертного забезпечення реформування військової юстиції в Україні [3].

У проекті Закону України «Про військову поліцію» (народні депутати ВР VIII-го скликання Паламарчук М. П., Король В. М.) дається таке визначення військової поліції: Військова поліція — військове правоохоронне формування, призначене для забезпечення правопорядку серед громадян України, які є військовослужбовцями, військовозобов'язаних та резервістів під час проходження ними зборів (далі - військовослужбовці), запобігання, виявлення кримінальних та інших правопорушень вчинених військовослужбовцями, а також працівниками та державними службовцями Міністерства оборони України і Збройних Сил України, їх розкриття і припинення, забезпечення безпеки дорожнього руху військових транспортних засобів, захисту прав і свобод військовослужбовців та військового майна від протиправних посягань, участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам та припиненні протиправних дій військовослужбовців і цивільних осіб на військових об'єктах.

Пропозиція уведення парламентарями нового правоохоронного формування в Україні – Військової поліції аргументована тим, що «на цей час у державі склалась ситуація, коли фактично в бойових умовах, під час виконання завдань у зоні проведення антитерористичної операції діюча система органів досудового розслідування не забезпечує ефективне та оперативне розслідування масових військових злочинів, що негативно впливає на стан боєготовності військових частин і підрозділів Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України»

Тобто українські народні депутати виходять з того, що у разі створення нової правоохоронної структури держава набуде ефективності та оперативності розслідування військових злочинів. Нещодавно стаття 38 Кримінального процесуального кодексу

України, яка встановлює перелік органів досудового розслідування зазнала змін у напрямі її доповнення Національним антикорупційним бюро України та Державним бюро розслідувань. У разі ухвалення Закону України «Про Військову поліцію», остання увійде до системи органів досудового розслідування. Адже зазначене закріплено серед завдань Військової поліції, а саме п. 2 ч.1 ст. 3 проекту згаданого вище Закону, у якому вказано, що основними завданнями Військової поліції є досудове розслідування злочинів та кримінальних проступків пов'язаних з проходженням військової служби, вчинених військовослужбовцями, а так само корупційних злочинів вчинених працівниками та державними службовцями Міністерства оборони України і Збройних Сил України. Крім того, серед функцій Військової поліції п. 2 ч. 2 ст. 7 згаданого законопроекту зазначається, що на Військову поліцію покладається здійснювати досудове розслідування злочинів та кримінальних проступків, віднесених законом до її підслідності [4].

Важливо зазначити, 6 червня президент України Петро Порошенко затвердив рішення РНБО про стратегічний оборонний бюлетень України. Своїм указом гарант постановив увести в дію рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року. Вказаний стратегічний оборонний бюлетень України є документом оборонного планування, що був розроблений за результатами оборонного огляду з метою визначення основних напрямів реалізації воєнної політики України та розвитку сил оборони до кінця 2020 року.

Рішення Ради національної безпеки і оборони України, яке введено в дію Указом Президента України від 6 червня 2016 року № 240/2016, зазначає оперативну ціль 3.7. - реформування Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у Військову поліцію. Відповідно до неї, законодавчо визначено питання реформування Військової служби правопорядку у Збройних Силах України у Військову поліцію, загальну структуру та її основні функції з наданням права здійснювати досудове розслідування злочинів, вчинених військовослужбовцями Збройних Сил України проти встановленого порядку несення військової служби, та права ведення оперативно-розшукової діяльності. Спроможності Військової поліції нарощені, а її організаційна структура оптимізована відповідно до нової структури Збройних Сил України [5].

Туркот Микола зазначає, що військову поліцію бажано відокремити від Міністерства оборони України, а його голова не повинен підпорядковуватися ані керівникові цього міністерства, ані жодному керівнику іншого військового формування. Компетенція військової поліції має поширюватися на всі без винятку військові формування в Україні.

Військова поліція може стати важливим суб'єктом забезпечення правопорядку у Збройних Силах України та інших військових формуваннях. Слідчі підрозділи військової поліції доцільно комплектувати досвідченими юристами, які раніше були задіяні у реалізації функцій дізнання (дізнавачами військових частин та відповідних підрозділів Служби правопорядку згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України (КПК України) 1960 року) або досудового розслідування як слідчі військової прокуратури. Оперативним підрозділам цього військового формування доцільно надати право провадити оперативно-розшукову діяльність на підставі Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та негласні слідчі (розшукові) дії в порядку ст. 41 КПК України. У такий спосіб можливо досягти виконання багатьох завдань із забезпечення обороноздатності України, зокрема здійснення досудового розслідування фахівцями, які обізнані з роботою військових формувань, а процесуального керівництва – військовими прокурорами [6, с. 46].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Полякова О. С. Питання запровадження в Україні інституту військової поліції / О.С. Полякова // Журнал східноєвропейського права. – 2015. – № 13. – С. 128–131.
2. Військова поліція: іноземний досвід - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://na.mil.gov.ua/32263-vijskova-policiya-inozemnij-dosvid>
3. В Інституті законодавства Верховної Ради України відбувся круглий стіл, присвячений актуальним питанням розвитку та реформування військової юстиції в Україні (24.11.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://instzak.rada.gov.ua>
4. Про Військову поліцію : Проект Закону України від 21 січня 2015 року № 1805 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53648#.
5. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року "Про Стратегічний оборонний бюлетень України" : Указ Президента України № 240/2016 від 6 червня 2016 року
6. Туркот М.С. Військова складова національної безпеки України / М. С. Туркот // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2016. – № 2 (44). – С. 44–50.

ВІЙСЬКОВА ЮСТИЦІЯ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Дегтяр Р.О.

Студентка II курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Пахомов В. В.

*д.ю.н., доцент, завідувач кафедри КПДС Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

Окупація частини території України, військова агресія з боку Російської Федерації, активна діяльність терористичних організацій ставлять на перший план питання підвищення обороноздатності країни, реформування всієї системи органів державної влади. Одним із визначальних факторів ефективної діяльності Збройних Сил України є налагоджена система військової юстиції. Зміни у системі силових структур призвели до зміщення акцентів і щодо військової юстиції, зростання її ролі у виконанні покладених на державу функцій.

Військова юстиція, збірне поняття, що означає сукупність органів державної влади (судової, виконавчої), наділених повноваженнями застосування загального і військового законодавства щодо військовослужбовців. Традиційно в число органів військової юстиції включаються військові суди, органи військової прокуратури та юридичної служби військових формувань.

Поняття «військової юстиції» широко застосовується в державах, що належать до англосаксонської системи права (Великобританія, США), де всі органи військової юстиції включені безпосередньо до складу військових формувань (що входять у виконавчу владу) і діють автономно від інших гілок державної влади. Вони не мають суворої класифікації по виду діяльності, універсально здійснюють весь необхідний комплекс військово-юридичних функцій у військових формуваннях: слідчо-прокурорські (обвинувальні), судові, адвокатські (захисні), юрисконсультські. Так, відповідно до Єдиного кодексу військової юстиції США військово-юридичні служби (військові прокурори, військові адвокати, військові судді, військові юрисконсульти) входять до складу збройних сил, комплектуються офіцерами зі спеціальною військово-юридичною підготовкою і підкоряються ієрархічній системі військового командування.

У більшості європейських держав органи військової юстиції функціонують переважно в сфері загальної юстиції (судова влада), не утворюючи особливої системи органів і не підкоряючись військовому командуванню [1].

Сутність військової юстиції обумовлює її складові частини. Основою системи військової юстиції є вимога дотримання дисципліни, що необхідна будь-яким збройним силам не лише для забезпечення ефективного та надійного виконання покладених на них завдань, а й для того, щоб не допустити зловживання військовою силою. Щоб утримувати збройні сили у стані бойової готовності, військове командування повинне

мати засоби ефективного та дієвого підтримання внутрішньої дисципліни. З огляду на зазначене вбачається за необхідне запровадження цілісної системи військової юстиції. Випадки порушення військової дисципліни слід розглядати швидко й карати за них більш суворо, ніж за аналогічні вчинки цивільних осіб. Саме для цього, наприклад, збройні сили Сполучених Штатів Америки мають власний Єдиний кодекс військової юстиції.

Саме в США вся ця вертикаль об'єднана поняттям «військова юстиція». Вона має свою структуру в частинах і органах управління, у неї є функції в період військового стану, в мирний час, в особливі періоди. В українському законодавстві термін «військова юстиція» відсутній. Інститутів, що займаються її дослідженням та розвитком як науки, поки немає

За функціональною ознакою цілісну систему військової юстиції формує триада військових органів: правопорядку, нагляду та правосуддя. Відсутність хоча б одного з компонентів при будівництві системи військової юстиції призводить до нестабільності всієї конструкції, можливості її поступової руйнації [2].

Напрями та етапи створення військової юстиції, мають формуватися і відбуватися з урахуванням уже існуючого національного та зарубіжного досвіду. У Франції, Італії, Іспанії, Великобританії, Німеччині, США існують не тільки військові суди, а й спеціальні військові органи дізнання та слідства, що становлять єдину систему військової юстиції. Тому створення військової поліції та прокуратури є необхідною умовою розбудови ефективної військової юстиції України. Мають бути створені військові поліція та прокуратура з чітко окресленими завданнями та функціями у відповідних відомствах. Військова поліція і прокуратура повинні підпорядковуватись лише своїм відомчим керівникам. Таким чином забезпечується принцип незалежності і незаангажованості військової юстиції від зацікавлених сторін, власне, самого міністерства оборони. Неможна забувати про кадрове питання, оскільки від якості підготовки військових суддів, прокурорів та поліцейських залежить ефективність військової юстиції України. А це говорить про те, що відповідні фахівці мають мати знання, досвід і володіти воєнними навичкам, в обсязі необхідному, для здійснення на належному рівні своєї професійної діяльності.

Узагальнюючий аналіз світової практики дає підстави вважати, що під військовою юстицією розуміється кілька напрямів предметної діяльності, які здійснюються (можуть здійснюватись) різними інституціями та органами:

1) підтримання правопорядку серед військовослужбовців і контроль за їхньою статутною поведінкою у громадському середовищі здійснюється військовою поліцією чи жандармерією;

2) дізнавча діяльність щодо вчинення військовослужбовцями правопорушень здійснюється командирами військових частин або військовою поліцією чи жандармерією;

3) юридично-консультативна або юридично-роз'яснювальна робота покладається на правову службу в збройних силах певних країн або адвокатуру;

4) розслідування кримінально караних правопорушень і пред'явлення військовослужбовцям обвинувачення у вчиненні злочину здійснюється військовими чи спеціальними прокурорами або командирами військових частин;

5) розгляд справ про обвинувачення військовослужбовців у вчиненні злочину або інших справ щодо розв'язування спірних правовідносин, в яких стороною є військовослужбовець, здійснюється військовими судами (трибуналами) або суддями, які спеціалізуються у сфері військових злочинів [3].

Причини створення військової юстиції:

- зріст правопорушень та злочинів серед військовослужбовців;
- військовий конфлікт на сході України сприяє доступу до зброї, що вивозиться за межі зони АТО, як військовослужбовцями, добровільними найманцями та іншими категоріями населення;

- особливість військової сфери – статутних відносин між військовослужбовцями, завдань та функцій покладених на захисників держави щодо забезпечення військової безпеки суспільства;

- некомпетентність цивільних судів та прокуратури ефективно та швидко розглядати та вирішувати військові справи; відсутність професійних органів дізнання та розслідування, а отже і ефективного механізму попередження, виявлення та розслідування військових злочинів тощо [4].

Експерти пропонують кардинально змінити підхід до військової юриспруденції, створити військову поліцію, яка б взяла на себе всі функції колишніх військових прокурорів і Служби правопорядку. Потрібно, щоб вона була незалежна, як від Міноборони, так і від Генштабу. І найголовніше - як окрема структурна одиниця військова поліція повинна підкорятися тільки генеральному прокурору. Їй необхідно бути незалежною від Міноборони і Генштабу в отриманні зарплати, звань, житла. У той же час в системі судоустрою України повинні бути військові суди [5].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Толкаченко А. А. Военная юстиция // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://knowledge.su/v/voennaya-yustitsiya>.
2. Котляренко О. Перспективи формування військової поліції як складової системи військової юстиції в Україні / О. Котляренко // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2016. – № 1. – С. 56–64 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/chasopys/ua/pdf/9-2016/kotlarenko.pdf>
3. Шишкін В. Військові суди через призму правової держави // Право України. – 2004. – №4
4. «Військова юстиція в сучасних умовах: перспективи розвитку та реформування» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kubg.edu.ua/struktura/pidrozdili/yurydychna-klinika-astreya/zakhody/3620-viiskova-iustytsiia-v-suchasnykh-umovakh-perspektyvy-rozvytku-ta-reformuvannia-kruhlyi-stil-shcho-vidbuvsia-v-instytutu-zakonodavstva-verkhovnoi-rady-ukrainy-24-lystopada-2015-r-za-uchasti-yuk-astreya.html>.
5. Зеленина Е. Военная юстиция: за и против // Время.-2016

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

Дегтяр Р. О.

Студентка II курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Колеснікова М. В.

к.ю.н., старший викладач кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Відповідно до ст. 1 Конституції України, Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою державою. Згідно з цим, втілення конституційних прав і свобод людини та громадянина є необхідною умовою задля існування такої держави, особливо у нинішній ситуації, яка склалася у нашій країні. Працівники поліції, при вирішенні цієї проблеми відіграє важливу роль, на них покладений обов'язок забезпечувати безпеку і громадський порядок, розкривати, попереджати та припиняти кримінальні правопорушення. Використання заходів спеціального призначення має важливе значення для реалізації таких завдань, до них належать заходи фізичного впливу, спеціальні засоби та вогнепальна зброя.

Створення Національної поліції в Україні є важливим елементом загальної Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України, проект якої було оприлюднено на офіційному Інтернет порталі Міністерства внутрішніх справ України ще наприкінці 2014 р. Поліція, у зіставлення з іншими не менш важливими правоохоронними органами, є не лише найбільшим за чисельністю правоохоронним органом, але й найбільш наближеним до населення [1].

Згідно зі ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію» застосування вогнепальної зброї є найбільш суворим заходом примусу.

Поліцейський є уповноваженим на зберігання, носіння вогнепальної зброї, а також на її застосування і використання лише за умови що він пройшов відповідну спеціальну підготовку.

Порядок зберігання і носіння вогнепальної зброї, що знаходиться в розпорядженні поліцейського, перелік вогнепальної зброї та боєприпасів, що використовуються в діяльності поліції, та норми їх належності встановлюються Міністром внутрішніх справ України.

Поліцейський уповноважений у виняткових випадках застосовувати вогнепальну зброю:

1. для відбиття нападу на поліцейського або членів його сім'ї, у випадку загрози їхньому життю чи здоров'ю;
2. для захисту осіб від нападу, що загрожує їхньому життю чи здоров'ю;
3. для звільнення заручників або осіб, яких незаконно позбавлено волі;
4. для відбиття нападу на об'єкти, що перебувають під охороною, конвої, житлові та нежитлові приміщення, а також звільнення таких об'єктів у разі їх захоплення;
5. для затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину і яка намагається втекти;
6. для затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї та інших предметів, що загрожують життю і здоров'ю людей та/або поліцейського;
7. для зупинки транспортного засобу шляхом його пошкодження, якщо водій своїми діями створює загрозу життю чи здоров'ю людей та/або поліцейського.

Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки після попередження про необхідність припинення протиправних дій і намір використання заходу примусу, визначеного цією статтею [2].

Застосування вогнепальної зброї без попередження допускається:

1. при спробі особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену ним відстань, чи доторкнутися до зброї;
2. у разі збройного нападу, а також у разі раптового нападу із застосуванням бойової техніки, транспортних засобів або інших засобів, що загрожують життю чи здоров'ю людей;
3. якщо особа, затримана або заарештована за вчинення особливо тяжкого чи тяжкого злочину, втікає із застосуванням транспортного засобу;
4. якщо особа чинить збройний опір;
5. для припинення спроби заволодіти вогнепальною зброєю.

Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю тільки з метою заподіяння особі такої шкоди, яка є необхідною і достатньою в такій обстановці, для негайного відвернення чи припинення збройного нападу.

Поліцейський уповноважений застосовувати вогнепальну зброю у разі збройного нападу, якщо відвернення чи припинення відповідного нападу неможливо досягнути іншими засобами.

Поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам, а також у вогненебезпечних та вибухонебезпечних місцях, крім випадків необхідності відбиття нападу або крайньої необхідності.

Поліцейський зобов'язаний у письмовій формі повідомляти свого керівника про застосування вогнепальної зброї, а також негайно повідомити свого керівника про активне застосування вогнепальної зброї, який, у свою чергу, зобов'язаний поінформувати центральний орган управління поліції та відповідного прокурора.

Поліцейський може взяти до рук вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, що склалася, можуть виникнути підстави для її застосування.

Під час затримання осіб, щодо яких у поліцейського виникла підозра у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину, а також під час перевірки документів у таких осіб поліцейський може привести в готовність вогнепальну зброю та попередити особу про можливість її застосування.

Спроба особи, яку затримує поліцейський із вогнепальною зброєю в руках, наблизитися до нього, скоротивши визначену поліцейським відстань, чи доторкнутися до зброї є підставою для застосування вогнепальної зброї поліцейським.

Поліцейський може використати вогнепальну зброю для подання сигналу тривоги або виклику допоміжних сил, або для знешкодження тварини, яка загрожує життю чи здоров'ю поліцейського та інших осіб [2].

Як ми бачимо, Закон України «Про Національну поліцію» містить у собі таке формулювання «Застосування вогнепальної зброї без попередження» якого не було раніше в нашому законодавстві. Відповідно до цього зробимо ретроспективний аналіз українського законодавства, а саме норми Закону України «Про міліцію» [3], ст. 15-1 зазначає гарантії особистої безпеки озброєного працівника міліції : працівник міліції має право оголити вогнепальну зброю і привести її у готовність, якщо вважає, що в обстановці, яка склалася, можуть виникнути підстави для її застосування. При затриманні злочинців чи правопорушників або осіб, який працівник міліції запідозрив у скоєнні злочинів чи правопорушень, а також при перевірці документів у підозрілих осіб, працівник міліції може привести у готовність вогнепальну зброю, що є попередженням про можливість її застосування. Спроба особи, яку затримує працівник міліції із вогнепальної зброї в руках, наблизитись до нього. Скоротивши при цьому визначену ним відстань, чи доторкнутись до зброї, дають працівникові міліції право застосувати вогнепальну зброю [4].

Отже, у кожній чітко визначеній ситуації буде перевірятись, чи була завдана певна шкода необхідною і достатньою в такій обстановці, чи був напад, чи припинення відповідного нападу можливо було досягнути іншими засобами, тобто чи мала подія винятковий характер..

А наявність тільки підстав для застосування зброї, визначених в п.4 ст. 46 Закону України «Про Національну поліцію», без дотримання вимог передбачених пунктами 7, 8 вказаного Закону та ст. ст. 36, 38 КК України, в яких йдеться про “перевищення меж необхідної оборони” та про “перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця”, не може бути визнана достатньою для правомірного застосування зброї [5].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Проект Стратегії реформування органів внутрішніх справ України // Офіційний Інтернет-портал Міністерства внутрішніх справ України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1221365>

2. Про Національну поліцію : Закон України від 02. 07. 2015 р. № 580- VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379
3. Про міліцію : Закон України від 20.12.1990 № 565-XII// Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20 (втратив чинність)
4. Домніцак В. В., Пашаєв А. З. Порівняльно-правовий аналіз вітчизняного та зарубіжного законодавства в питаннях застосування поліцейським вогнепальної зброї без попередження контроль / В. В. Домніцак, А. З. Пашаєв //Південноукраїнський правничий часопис.–2015.– № 3.– С.218.
5. Чи має право поліцейський застосовувати зброю? // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://na.mil.gov.ua/29731-chi-maye-pravo-policejskij-zastosovuvati-zbroyu>

ВИДИ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

Кнуренко О.М.

Студент V курсу ННІ права

Сумського державного університету

Резнік О.М.

к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Світова проблема на початку ХХІ століття набирає обертів щодо забезпечення безпеки дорожнього руху. З кожним роком реєструється все більше дорожньо-транспортних пригод (далі - ДТП) з тяжкими наслідками, які призводять до загибелі людей.

Усі без виключення міжнародні конвенції та Конституція України [1], говорять про те, що життя людини є найвищою соціальною цінністю держави. Генеральною асамблеєю Організації Об'єднаних Націй (далі - ООН) у резолюції від 2 березня 2010 року проголошено 2011-2020 роки – «Десятиліттям дій безпеки дорожнього руху». та визнала цю проблему всесвітньо значущою, визначальною для гармонійного розвитку всього людства [2].

На тлі загальноєвропейських критеріїв наша держава б'є всі рекорди. Через ДТП Україна нині втрачає у вісім разів більше людей, ніж західноєвропейські країни. На своєму офіційному сайті Управління безпеки дорожнього руху було опубліковано статистичні дані аварійності в Україні за період з 01.01.2017 по 28.02.2017[3]. Так, за вказаний термін зареєстровано 23614 ДТП, серед яких: ДТП з постраждалими – 3490 (у тому числі – 466 загинуло, 4366 травмовано).

Не мало значимою проблемою в Україні, що впливає на зростання ДТП є автомобілізація. Автопарк легкових автомобілів стрімко зростає, але не рідко за кермо потрапляють водії, які не мають достатньої практики та водійської майстерності щоб керувати автомобілем та застосовувати правила безпеки дорожнього руху у надзвичайних ситуаціях на дорозі. О. Небрат до вказаних негативних факторів додає незадовільний технічний стан транспортних засобів, жахливий стан автомобільних доріг (відсутність розмітки на дорогах, стан асфальтового покриття), безкарність осіб, які скоїли правопорушення, пов'язані з транспортом тощо [4].

Проаналізувавши законодавство України стосовно порушення правил дорожнього руху (далі-ПДР), слід сказати, що адміністративні стягнення зазвичай передбачають собою позбавлення або обмеження певних прав, благ. Їх метою є покарання та запобігання нових правопорушень, але вони є не самоціллю, а й засобом виховання та запобігання правопорушника.

За порушення ПДР Кодексом України про адміністративне правопорушення (далі КУпАП) ст.24, передбачені види адміністративних стягнень:

- 1) попередження;
- 2) штраф;
- 21) штрафні бали;
- 3) оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення;
- 4) конфіскація: предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення; грошей, одержаних внаслідок вчинення адміністративного правопорушення;
- 5) позбавлення спеціального права, наданого даному громадянинуві (права керування транспортними засобами, права полювання);
  - 51) громадські роботи;
  - 6) виправні роботи;
  - 7) адміністративний арешт;
  - 8) арешт з утриманням на гауптвахті.

На нашу думку усі існуючі види адміністративного стягнення взаємопов'язані, але найефективнішими вважаємо:

Попередження – це найбільш лояльне адміністративне стягнення, яке зосереджене на застереженні повторного проступку. Тягне за собою інформаційний характер, моральне покарання – засуджується антигромадська поведінка правопорушника, застерігає його повторення.

Адміністративним стягненням можна вважати лише те, що було винесено у письмовій формі. Основним стягненням, що застосовується за порушення ПДР є штраф. Ефективність цього адміністративного стягання у сфері правопорушення ПДР залежить також від розміру штрафу.

На 2017 рік мінімальною сумою стягнення є 51 грн (ч. 5 ст. 121 КУпАП), максимальною – 8500 грн (ст. 1225 КУпАП) , а також ст. 130, ч.3 передбачено вчинені дії ч.1 ст. 130 КУпАП особою, яка двічі протягом року піддавалася адміністративному стягненню за керування транспортними засобами у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів – 40800 грн) [5].

Дуже дієвим заходом впливу на порушників правил дорожнього руху є позбавлення їх права керування транспортними засобами. Це стягнення застосовується за досить значну кількість правопорушень, які визнаються грубими чи вчиняються систематично, на різний строк (максимально – до 10 років).

Як ми бачимо, чинне законодавство дає змогу призначати різні види адміністративних стягнень порушникам ПДР, але головною метою їх застосування є зменшення кількості ДТП, постраждалих та загиблих.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141
2. Десятиліття дій з безпеки дорожнього руху, проголошене Генеральною Асамблеєю ООН на 2011-2020 рр. [Електронний ресурс] // Тиждень безпеки дорожнього руху «Партнерство заради безпеки!» : [сайт] / Асоціація безпеки дорожнього руху. – Режим доступу: <http://week2011.roadsafety.org.ua/ua/10/11> (25.06.15).
3. Управління безпеки дорожнього руху. Статистика аварійності в Україні [Електронний ресурс] : <http://www.sai.gov.ua/ua/ua/static/21.htm>
4. Небрат О.О. Деякі аспекти сучасного стану забезпечення безпеки дорожнього руху / О.О. Небрат // Право і Безпека. – 2009. – № 5(32). – Режим доступу : [//www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/pib/2009_5/PB-5/PB-5_15.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/pib/2009_5/PB-5/PB-5_15.pdf)
5. Таблиця штрафів ДАІ України [Електронний ресурс] : <https://roadrules.com.ua/pdr-ukraini/pdr-znaki-rozmitka/shtrafi/shtrafi.html>

ПОРЯДОК ОТРИМАННЯ СТАТУСУ УЧАСНИКА АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Супрун П.І

Студентка II курсу ННІ права

В останні роки наша держава переживає найбільш складний період за часів незалежності, оскільки з квітня 2014 року й до цього часу відбувається фактично неоголошена війна, яка одержала назву антитерористична операція. Передумовою цього слугувало те, що 13 квітня 2014 р. виконувач обов'язків президента України в той час Олександр Турчинов підписав Указ про початок проведення антитерористичної операції (далі – АТО) із залученням Збройних Сил на сході України. Фактично, виконання конституційного обов'язку з цього моменту одержало кардинально іншої форми реалізації, і вже передбачало участь у бойових діях. Вищевказане, в свою чергу, слугувало підставою для визначення правового статусу учасника АТО на законодавчому рівні для розроблення належного правового механізму соціального захисту учасників АТО [1, с. 180]. Попри це, значна кількість осіб стикаються з різноманітними проблемами під час одержання статусу учасника АТО. В зв'язку з цим проаналізуємо порядок отримання статусу учасника АТО.

В першу чергу, слід відмітити, що учасників АТО на сьогодні прирівняно до учасників бойових дій. А тому, відповідно до п. 19 ст. 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» до осіб які належать до учасників бойових дій узагальнено належать військовослужбовці, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення [2]. Безпосередньо в даній нормі детально конкретизований перелік військовослужбовців, які мають право одержати статус учасника АТО. Фактично, узагальнено необхідно констатувати, що статус учасника АТО можуть отримати:

- військовослужбовці (резервісти, військовозобов'язані) та працівники ЗСУ, НГУ, СБУ, СЗР, ДПС;

- особи рядового, начальницького складу, військовослужбовці, працівники МВС, УДО, ДССЗЗІ, інших утворених відповідно до законів України військових формувань.

Як ми бачимо, перелік осіб є досить значним.

Як ми зазначили на початку дослідження, учасників АТО прирівняно до учасників бойових дій, тому порядок надання статусу учасника АТО регламентовано Постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 413 Про затвердження Порядку

надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення.

Аналіз п. 4 вищезазначеної Постанови свідчить, що підставою для отримання статусу учасника бойових дій є:

- для військовослужбовців (резервістів, військовозобов'язаних) та працівників Збройних Сил, Національної гвардії, СБУ, Служби зовнішньої розвідки, Держприкордонслужби, Держспецтрансслужби, осіб рядового і начальницького складу, військовослужбовців, працівників МВС, Управління державної охорони, Держспецзв'язку, ДСНС, ДПтС – документи про безпосереднє залучення до виконання завдань антитерористичної операції в районах її проведення, направлення (прибуття) у відрядження до районів проведення антитерористичної операції, їх перебування в таких районах з метою виконання завдань із захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України шляхом безпосередньої участі в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення (витяги з наказів, директив, розпоряджень, посвідчень про відрядження, журналів бойових дій, бойових донесень, дислокацій, книг нарядів, графіків несення служби, звітів, зведень, донесень, матеріалів спеціальних (службових) розслідувань за фактами отримання поранень);

- для працівників підприємств, установ та організацій, які залучалися і брали безпосередню участь в антитерористичній операції в районах її проведення – документи про безпосереднє залучення до виконання завдань антитерористичної операції в районах її проведення або направлення (прибуття) у відрядження для безпосередньої участі в антитерористичній операції в районах її проведення (витяги з наказів, розпоряджень, посвідчень про відрядження, книг нарядів, матеріалів спеціальних (службових) розслідувань за фактами отримання поранень), а також документи, що були підставою для прийняття керівниками підприємств, установ, організацій рішення про направлення осіб у таке відрядження [3].

Відповідні документи можуть бути різними. Так, це можуть бути витяги з наказів керівника Антитерористичного центру при СБУ або особи, яка його заміщує, витяги з наказів керівника оперативного штабу з управління антитерористичною операцією чи його заступників або керівників секторів, інші офіційні документи, видані державними органами, що містять достатні докази про безпосередню участь особи у виконанні завдань антитерористичної операції в районах її проведення [3].

Отже, для того, щоб одержати статус учасника бойових дій необхідно одержати вищезазначені документи.

В подальшому відбувається процедура прийняття рішення про надання статусу учасника бойових дій. Так, рішення про надання статусу учасника бойових дій приймається:

а) комісіями з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій, утвореними в різних структурах;

б) міжвідомчою комісією з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій та виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) або інвалідності волонтера і деяких інших категорій осіб [3].

Тобто, як ми бачимо, учасником бойових дій може бути визнано особу як за життя, так і посмертно.

Сама процедура одержання статусу учасника бойових дій має наступний вигляд:

а) комісії вивчають документи, у разі потреби заслуховують пояснення осіб, стосовно яких вони подані, свідків та у місячний строк з дня надходження документів приймають рішення щодо надання статусу учасника бойових дій. За відсутності підстав повертають їх до військових частин (органів, підрозділів), підприємств, установ та організацій з метою подальшого доопрацювання;

б) міжвідомча комісія розглядає документи, надіслані комісіями, та у разі потреби уточнює інформацію про осіб, стосовно яких вони подані (надсилає необхідні запити тощо), заслуховує пояснення таких осіб, свідків, представників державних органів та у місячний строк з дня надходження документів (уточненої інформації) приймає рішення щодо надання статусу учасника бойових дій, про що інформує комісії. Таким чином, остаточне рішення про надання статусу учасника бойових дій приймається міжвідомчою комісією.

Також бувають ситуації коли відмовляють особам у одержанні відповідного статусу. В такому випадку питання про надання особі зазначеного статусу може повторно вноситися на розгляд комісії за рішенням керівника відповідного міністерства, іншого центрального органу виконавчої влади чи іншого державного органу [3].

Таким чином, ми дослідили особливості одержання статусу учасника АТО і дійшли висновку, що дана процедура є досить складною, а тому необхідно її спростити таким чином, щоб особа могла якомога швидше одержати відповідний статус і користуватися відповідними пільгами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бурка А. В. Правовий статус учасників антитерористичної операції та гарантії їх соціального захисту / А. В. Бурка // Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових

праць Національного університету державної податкової служби України. - 2016. - Вип. 1. - С. 179-186.

2. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» від 22.10.1993 № 3551-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 45, ст.425.

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 р. № 413 Про затвердження Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/413-2014-%D0%BF>

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Стеблянка А. В.

*Студентка V курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Куліш А. М.

*д. ю. н., професор, заслужений юрист України, директор ННІ права
Сумського державного університету*

Актуальність питання забезпечення ефективності діяльності правоохоронних органів, зокрема Національної поліції, сьогодні не потребує доведення. Адже є очевидним, що результатом діяльності будь-якого органу є його ефективність.

Проблема ефективності діяльності правоохоронних органів залишається доволі актуальною в умовах сьогодення, що обумовлено існуючою тенденцією до реформування служб і підрозділів правоохоронних органів, а також необхідністю внесення змін до чинного законодавства щодо забезпечення ефективності їх діяльності. До того ж, оцінювання ефективності діяльності Національної поліції не повинно бути декларативними або надуманими, а має об'єктивно відображати наявний стан обстановки, що дає можливість оперативно реагувати на її зміни, бачити ефективність та результативність діяльності правоохоронної структури.

Існує два основні підходи до оцінки ефективності поліції. Перший підхід до оцінки ефективності поліції, визначає «хорошу ефективність» наперед. Тобто, апіорі існують чіткі правила, яке вказують, коли поліцейські отримують визнання своєї ефективності. Другий підхід передбачає суб'єктивну оцінку ефективності, тобто, коли за допомогою суб'єктивних суджень визначається розходження між результатами ефективності і визначенням того, наскільки вкладені зусилля досягають цілей поліцейської діяльності. В обох підходах значний обсяг інформації, що використовується, є тим самим, однак

принципова відмінність полягає в тому, чи оцінка базується на правилах, сформованих наперед, чи суб'єктивній оцінці за результатами діяльності.

Зважаючи на складний характер поліцейської діяльності, перший підхід має низку складних ефектів – держава зустрічається з несприятливим компромісом між владою стимулів, з одного боку, та спотворенням зусиль і дискреційних повноважень, з іншого боку. Суб'єктивна оцінка ефективності допомагає вирішити цю ситуацію, знижуючи ризик деформації поліцейської діяльності та забезпечуючи врахування місцевих умов [1].

Ефективність функціонування Національної поліції залежить не лише від того, які завдання будуть поставлені перед нею, але й того, за допомогою яких критеріїв відбуватиметься оцінювання якості роботи. При цьому, критерії оцінювання ефективності мають бути гнучкими. Це зумовлюється необхідністю уникнути випадків, коли орієнтація на досягнення встановлених показників ефективності з часом може почати заважати діяльності правоохоронного органу, підмінюючи мету його діяльності метою досягнення цілей ефективності будь-якими засобами й методами.

Сьогодні фактично продовжує працювати один із рудиментів радянської міліції – «палочна» система оцінки ефективності роботи поліції, яка призводить до низки порушень прав людини у системі кримінальної юстиції. Основою цієї системи є показник «розкриття» справ за конкретним складом злочину для органів досудового розслідування, а також кількість адміністративних протоколів за певними статтями для інших служб [2].

Дійсно, лише кількісні показники для визначення ефективності роботи Національної поліції показує ефективність крізь призму цифр, адже правоохоронець працює на статистичні дані, у результаті чого намагання досягнути планованих результатів породжує службові зловживання, порушення прав людини. Також це призводитиме до недовіри до правоохоронців з боку населення, доки від них вимагатиметься високий процент розкриття злочинів. До того ж, наслідком застосування лише статистичних показників є викривлення даних про злочинність в Україні в цілому. Тому статистика повинна використовуватися не для оцінки ефективності діяльності, а лише для фіксації знань про злочинність, що також унеможливить фальсифікацію статистичних даних.

Очевидно з аналогічних міркувань норми ч. 3 ст. 11 Закону України «Про Національну поліцію» передбачають те, що рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності її органів і підрозділів [3]. Отже, одним із критеріїв оцінювання ефективності діяльності поліції має бути громадська думка, що відображає рівень довіри населення до правоохоронців.

Проте оцінка ефективності Національної поліції не має обмежувати показником

рівня довіри населення до вищевказаної правоохоронної структури, що згідно вимог законодавства вираховується незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Адже до уваги має братися комплекс факторів (як об'єктивних, так і суб'єктивних), що загалом й визначає ефективність діяльності правоохоронних органів в усіх її проявах.

Якісна оцінка разом з кількісними показниками, які спираються на кримінальну статистику, може бути системою оцінки ефективності роботи поліції. Основою комплексної системи кількісних та якісних показників має стати довіра громадян. Необхідно, аби нова система орієнтувалася на людей та їх потреби, а не на відомчу статистику як штучний доказ ефективності своєї роботи вищому керівництву.

До того ж, створення спеціальних комісій – дієвий механізм, через який громадськість реально може впливати на прийняття управлінських рішень. Про це свідчить досвід атестаційних комісій, які здійснювали переатестацію і поліцейських комісій, які займаються відбором працівників, які вперше поступають на службу або вирішенням питань просування по службі.

Для оцінювання ефективності діяльності Національної поліції доречно використати польський досвід оцінювання ефективності поліції, що передбачає три складових: рівень довіри населення, використання статистичних показників без примусу їхнього штучного напрацювання, оцінка своєї роботи самими поліцейськими. При цьому рівень довіри населення до поліції визначатиметься завдяки незалежним загальнонаціональним соціологічним опитуванням громадян на місцях. Анкета із низкою запитань дозволить також з'ясувати, що найбільше турбує громадськість. Інструмент незалежного соціологічного опитування як засобу для з'ясування рівня довіри населення до поліції може бути застосований і для захисту прав людини, і для залучення громад і суспільства до покращення роботи поліції. Крім того, він корисний для самої поліції, щоб покращувати свою роботу і виконувати свої функції більш ефективно [2]. Як бачимо, такий показник як рівень довіри населення допоможе зрозуміти, що турбує населення в першу чергу, вплине на швидкість реагування та рівень обслуговування.

Таким чином, оцінювання ефективності роботи Національної поліції має базуватися не лише на кількісних показниках, але й на якісних. Також має враховуватися громадська думка, що визначатиме ступінь довіри населення до правоохоронців

ЛІТЕРАТУРА:

1. Куба Н. Система оцінки ефективності роботи національної поліції / Н. Куба, Р. Тополевський // За даними інформаційного порталу Харківської правозахисної групи

«Права людини» [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: <http://khp.org/index.php?id=1455530110>

2. Нова система оцінки поліції має орієнтуватися на людей, а не на відомчу статистику: медіа-звіт // За даними Платформи правозахисних організацій [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу: <http://police-experts.info/2016/12/21/nova-systema-otsinky/>

3. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. - № 40-41. – Ст. 379.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ФРАНЦІЇ ЯК ОСНОВА ДЛЯ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Дідусь К.А.

*Студентка V курсу, ННІ права
Сумського державного університету*

Сучасна банківська система - це одна з важливіших сфер національного господарства будь-якої розвиненої країни. Її практична роль визначається тим, що вона впливає на управління в країні системою платежів і розрахунків; комерційні послуги надаються через вклади, інвестиції, кредитні операції та ін. Також банківська система є сферою різних послуг для своїх клієнтів - від традиційних депозитних та розрахунково-касових операцій, що є головними у банківській справі, до найновіших форм грошово-кредитних й фінансових інструментів (лізинг, факторинг та ін.).

Сьогодні, в умовах швидкого розвитку товарних і фінансових ринків, структура банківської системи ускладнюється. З'являються нові фінансові, кредитні установи, а також інструменти та методи обслуговування клієнтів.

Банківська система України не є досконалою, з кожним роком вона зазнає змін. Особливо в умовах Євроінтеграції ми повинні звернути увагу на досвід держав, які мають міцну та вдосконалену банківську систему. Прикладаючи чимало зусиль та залучившись допомогою іноземних країн ми зможемо досягнути розвитку банківської справи і на Україні [1].

Франція займає одне з лідируючих позицій серед економік світу. Банківська система Франції - одна з найрозвинутіших у світі. Надійна фінансова система є запорукою успіху розвитку і функціонування ринкової економіки. За останні п'ятнадцять років фінансова система Франції зазнала значних змін. Було проведено ряд реформ, які спонукали покращенню способів фінансування економіки [2].

Банк Франції посідає центральне місце в організації фінансової системи, створює сприятливі умови для її функціонування, забезпечуючи стабільність цін, грошей і надійність банківського сектору.

Вся банківська система знаходиться під контролем держави. Банки не тільки не мають права приховувати від державних установ розміри і форми рахунків, а й зобов'язані безпосередньо законом “Про діяльність і контроль за діяльністю кредитних установ” (1993 р.) інформувати про значні операції, особливо за кордоном [3].

Правила відкриття банківських рахунків у Франції є однаковими як для осіб-резидентів, так і для нерезидентів. Однак кожен банк має свої вимоги і діє відповідно досвіду з певними громадянами той чи іншої держави.

У сучасній кредитно-фінансовій системі Франції виділяють п'ять категорій інститутів, котрі займають певну нішу у наданні послуг - комерційні банки, суспільне фінансування, кооперативні банки, ощадні каси, спеціалізовані банківські установи. Кожен інститут має: різну і жорстку систему регулювання банківською діяльністю; високий рівень розвитку; децентралізація клієнтів банків та ін. Завдяки такому розподілу кожна фінансова установа займає свою позицію у наданні послуг, тому вона стає більш стабільною [2; 4].

Ще з 1800 р. Банк Франції (Bank of France) є центром кредитної системи країни. До його функцій відносять:

- випуск банкнот і розмінної валюти;
- збереження валютних резервів і золотих запасів;
- збереження ресурсів кредитних установ і їх кредитування;
- здійснює грошово-кредитне регулювання.

Взаємодія Банку Франції зі всіма гілками влади будуються на принципах співробітництва і чіткого розмежування повноважень й відповідальності. Такий принцип зберігається завдяки:

- призначенню голови банку на два строки по чотири роки;
- затверджується склад Ради банку;
- затверджується розмір уставного капіталу [4].

Для України співробітництво з Францією є одним із шляхів реалізації стратегії інтеграції до Європейського Союзу. Українсько-французькі відносини з моменту проголошення незалежності нашої держави 24 серпня 1991 року стали одним із пріоритетних напрямів її зовнішньої політики. Підтвердження цього – паризька зустріч 3 жовтня 1991 року Голови Верховної Ради України Леоніда Кравчука з Президентом Французької Республіки Франсуа Міттераном.

Договір про взаємодопомогу та співробітництво між Україною та Французькою Республікою, підписаний у Парижі 16 червня 1992 року, Декларація Франції від 5 грудня 1994 року про гарантії безпеки України відіграли значну роль у розвитку сучасних українсько-французьких відносин, посиленні міжнародних позицій і авторитету України [5].

«Угода намірів про співробітництво між Банком Франції та Національним банком України» від 25.07.1997 р. дає значний вплив для розвитку нашої банківської системи. Переважна частина (69,9%) прямих інвестицій Франції в Україну спрямовані у фінансову сферу. Французька фінансова група «Бі-Ен-Пі Паріба» (BNP Paribas) володіє 51% «Укрсіббанку», «Креді Агріколь» (Credit Agricole SA) є власником українського «Індекс банку», а також представлений банком «Каліон» (Calyon Bank) ; «Сосьєте Женераль» (Societe Generale) володіє «ПростоФінанс банком», а також банком «Ікар»[5].

Аналізуючи вищевикладене, можемо впевнено сказати, що Франція намагається допомогти молодій державі Україні, яка нещодавно почала розвиватися, стати на ноги. Інвестиції, взаємодопомога на фінансовому рівні є значною, незважаючи на інші сфери життєдіяльності, які також підтримуються французькими діячами, підприємствами установами.

Українські реформи у фінансовій системі повинні бути розумними і мати правильно поставлені цілі для встановлення нового розуміння банківської діяльності, для розвитку банківської системи, яка буде формуватися на довірчих і міцних відносинах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Холодна Ю.Є. Банківська система: навчальний посібник // Ю.Є.Холодна, О.М.Рац. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2013. – 316с.(Укр. мов.)
2. Златіна Н. Особливості банківських систем зарубіжних країн (на прикладі Франції, Німеччини, Італії та Швейцарії) // Н. Златіна. – Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Юридичні науки. №84/2010. – с. 90-93. [Електронний ресурс]: http://papers.univ.kiev.ua/1/jurydychni_nauky/articles/zlatina-n-peculiarities-of-banking-systems-of-foreign-countrieson-the-exampl_16801.pdf
3. Офіційний сайт Банку Франції <https://www.banque-france.fr>
4. Мельник П.В. Банківські системи зарубіжних країн: підручник/ Мельник П.В., Тарангул Л.Л., Гордей О.Д. –К.:Алерта, Центр учбової літератури, 2010.- С.162.
5. Савін С. "Стан та перспективи розвитку відносин України та Франції". Аналітична записка // Інститут стратегічних досліджень [Електронний доступ]: <http://www.niss.gov.ua/articles/295>

ОЗНАКИ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЯК ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Сінянський К. П.

Аспірант кафедри ЦПД та ФП ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Старинський М. В.

д.ю.н., доцент, доцент кафедри ЦПД та ФП ННІ права

Сумського державного університету

У наш час сформувалась чітка необхідність переосмислення та сприйняття категорії «зобов'язання» як загальноправової. Зокрема, недостатність наукового дослідження у теоретичній сфері на початковому етапі змушує науковців вдаватись до застосування порівняльного методу (розуміння категорії «зобов'язання» в політології, соціології та інших науках, які використовують, здебільшого, цивільно-правову характеристику зобов'язання), а також методу від конкретного до загального (від напрацювань цивільно-правової науки до висновків на міжгалузевому рівні чи рівні теорії права), що в певній мірі зумовлює складність наукового дослідження. На наш погляд, зобов'язання являє собою теоретико-правову категорію, яка, у свою чергу, спирається на напрацювання цивільно-правової та господарсько-правової науки [1, с. 148].

У теорії права зобов'язання розглядається «як панування однієї особи над іншою, але не над всією особою (інакше панування призвело до знищення особистості), а тільки над деякими її діями, які можуть бути представлені виокремленими з волі цієї особи і підлеглими нашій волі» [2, с. 48]. Вчений-правознавець О. С. Іоффе вважав, що «зобов'язанням є закріплене законом суспільне відношення з переміщення майна та інших результатів праці, в силу якого одна особа (кредитор) має право вимагати від іншої особи (боржника) вчинити певні дії чи утриматись від вчинення певних дій» [3, с. 6]. Тобто, зобов'язання – це такий стан правової дійсності, у якому зобов'язана особа на вимогу управленої особи повинна здійснити певну дію чи утриматись від такої [1, с. 150]. Але, на нашу думку, не можна повністю погодитись з О. С. Іоффе, оскільки об'єкт зобов'язання необхідно розуміти ширше – не лише як відношення з переміщення майна та інших результатів праці, а й всі інші відносини, які виникають з приводу обов'язку вчинити певні дії, які можуть бути не пов'язані з певними матеріальними благами чи результатами праці.

Зобов'язання, як правове явище, з'явилося ще в римському праві. Характерними рисами зобов'язання, відповідно до римського права, були наступні:

- 1) участь в зобов'язанні мінімум двох осіб;
- 2) виникало з визначених підстав;

- 3) наявність сторін зобов'язання з окресленими правами і обов'язками;
- 4) можливість захисту сторонами зобов'язання своїх прав;
- 5) зобов'язання припинялось в зв'язку з виконанням [2, с. 48-69].

З точки зору цивільного права ознаки зобов'язання систематизував О. С. Іоффе. Ним були виділені наступні ознаки: 1) зобов'язання носить майновий характер; 2) являє собою відносні правовідносини; 3) юридичним об'єктом зобов'язання є як активні дії так і бездіяльність (утримання від певних дій) зобов'язаних осіб; 4) для юридичного змісту має вирішальне значення можливість управленої особи (кредитора) вимагати певної поведінки від зобов'язаної особи – боржника [4, с. 370].

На підставі вищевикладеного, а також проведеного аналізу наукової літератури, в якій досліджуються питання зобов'язань, можна виділити наступні загальні ознаки зобов'язання:

1) сторонами зобов'язання є конкретно визначені особи: кредитор – особа, якій належить право вимоги, і боржник (дебітор) – особа, яка несе обов'язок, відповідний праву вимоги кредитора;

2) об'єктом зобов'язання є певна поведінка зобов'язаної особи, як то вчинити певні дії, утриматись від вчинення окремих дій, передати майно;

3) здійснення суб'єктивного права кредитора у зобов'язанні можливе лише у разі виконання боржником дій, які становлять його обов'язок [5, с. 391];

4) зобов'язання не створює обов'язку для третьої особи, але може породжувати права щодо боржника та (або) кредитора [6, с. 48];

5) зобов'язання виникає на основі визначених юридичних фактів [7, с. 239];

6) вольовий характер зобов'язання – для участі особи в зобов'язанні необхідне її добровільне волевиявлення [8, с. 19].

Ми, у свою чергу, можемо погодитись лише з деякими з вказаних ознак, а саме, що сторонами зобов'язання є конкретно визначені особи, об'єктом зобов'язання є певна поведінка зобов'язаної особи та зобов'язання виникає на основі визначених юридичних фактів. Інші наведені ознаки зобов'язання притаманні лише цивільному, господарському, податковому чи іншій конкретній галузі права, а тому не можуть слугувати для окреслення зобов'язання як теоретико-правової категорії, яка має бути відмежована від конкретних галузей права.

Використання зобов'язання як правової форми для відносин, які не регулюються цивільним, господарським чи іншим законодавством, пов'язане з певною трансформацією цієї форми, появою специфічних ознак, які дозволяють відмежувати зобов'язання як теоретико-правову категорію від інших галузей права. Існують незмінні ознаки

зобов'язання, які зберігаються незалежно від того, для регулювання яких відносин використовується дана правова категорія і які, у свою чергу, є своєрідним індикатором для віднесення того чи іншого правового явища до категорії зобов'язання [9, с. 11].

Зобов'язанню, саме як теоретико-правовій категорії, притаманні наступні риси:

- воно має відносний характер, у рамках якого одна сторона (боржник) зобов'язана вчинити певні дії на користь іншої сторони - кредитора, або утриматись від вчинення певних дій, а кредитор має право вимагати виконання даних обов'язків боржником;
- зобов'язання завжди гарантоване примусовими заходами - для правового регулювання зобов'язання використовуються певні техніко-юридичні прийоми, пов'язані з порядком виникнення, виконання, забезпечення, припинення зобов'язання [10, с. 15].

Враховуючи проведені нами дослідження [11], зобов'язання як теоретико-правову категорію можна визначити як урегульовані нормами права суспільні відносини між правосуб'єктними особами, які виникають, змінюються і припиняються з приводу як майнових так і немайнових об'єктів, внаслідок чого у однієї зі сторін з'являється обов'язок вчинити певні дії чи утриматись від їх вчинення, невиконання якого є підставою для застосування засобів юридичної відповідальності [11, с. 30].

Категорія зобов'язання зустрічається в багатьох сферах суспільного життя, у тому числі в ряді галузей права. Вчені-правознавці, залежно від специфіки їхніх досліджень, вкладають в зобов'язання різний зміст і наводять ознаки зобов'язання з точки зору саме конкретної галузі права. На нашу думку, для зобов'язання, як теоретико-правової категорії, притаманні такі ознаки, як: наявність конкретно визначених осіб як сторін зобов'язання, наявність об'єкта зобов'язання - визначеної поведінки зобов'язаної особи та забезпечення зобов'язання гарантованими заходами примусу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Завальна Ж. В. Щодо питання про юридичну природу зобов'язання / Ж. В. Завальна // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 147-150.
2. Савиньи Ф. К. Обязательственное право / Ф. К. Савиньи / пер. с нем. В. Фуксаи, Н. Мандро. – СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. – 365 с.
3. Иоффе О. С. Обязательственное право / О. С. Иоффе. – М. : Юридическая литература, 1975. – 880 с.
4. Иоффе О. С. Советское гражданское право: Курс лекций. Общая часть. Право собственности. Общее учение об обязательствах / О. С. Иоффе. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1958. – 511 с.

5. Харитонов Є. О. Цивільне право України: підруч. / Є. О. Харитонов, О. В. Старцев. – К. : Істина, 2007. – 816 с.
6. Гетманцев Д. О. Фінансово-правове зобов'язання як окрема категорія фінансового права: монографія / Д. О. Гетманцев. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 366 с.
7. Красюков А. В. Обязательство как межотраслевая категория / А. В. Красюков // Вестник Воронежского государственного университета. – 2008. – № 2. – С. 237-245.
8. Самсін І. Л. До питання про розмежування податкового й цивільно-правового зобов'язання / І. Л. Самсін // Вісник Державної судової адміністрації України. – 2012. – № 2. – С. 18-22.
9. Сулейменов М. К. Проблемы соотношения гражданского и налогового законодательства / М. К. Сулейменов // Налоговый эксперт. – 2001. – № 2. – С. 10-15.
10. Полищук И. С. Правовая категория «налоговое обязательство»: возможность и необходимость использования в российском праве / И. С. Полищук // Информационно-аналитическая газета «НАЛОГИ». – 2008. – № 24. – С. 14-17.
11. Сінянський К. П. Зобов'язання як теоретико-правова категорія / К. П. Сінянський // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. – 2016. – № 39. – С. 25-31.

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

Пономарьова А.В

Студентка II курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Колеснікова М.В

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Україна орієнтується на побудову правової, демократичної держави та входження до Європейського Союзу, для цього необхідна наявність дієвого механізму захисту прав та свобод людини, складовою якого є дієва система судового захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб від їх порушення з боку органів державного управління у сфері публічно-правових відносин.

Адміністративне судочинство є способом реалізації права на оскарження неправомірних дій та рішень органів державної влади. Подавати позов, брати участь у судовому засіданні особа може особисто або через представника, що визначає пряму реалізацію конституційного права людини на звернення до суду. У главі 5 Кодексу

адміністративного судочинства України містяться положення про правовий статус представника та його повноваження (далі – КАС України).

На доктринальному рівні статус представника у адміністративному судочинстві вивчали такі вчені, як: В.Б. Авер'янов, Н.В. Александрова, О.М. Бандурка, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, , І.П. Голосніченко, Т.О. Гуржій, Е.Ф. Демський, С.В. Ківалов, А.Т. Комзюк, О.В. Кузьменко, Р.О. Куйбіда, Р.С. Мельник, В.Г. Перепелюк, О.П. Рябченко, А.О. Селіванов та ін. Проте вони приділяли лише фрагментарну увагу правовому положенню представника в контексті розгляду його як учасника судового процесу. Більш детально статус представника було проаналізовано у 2011 році в дисертації «Правове регулювання участі представника у судовому адміністративному процесі» В.С. Зайцем [1]. Найбільше на теоретичному рівні піддалася дослідженню проблема представництва прокурором у адміністративному процесі (О.В. Агеєва, О.В. Анпілогова, О.В. Бачун, В.М. Бевзенко, О.М. Шемякін).

Відповідно до ч.2 ст. 56 КАС представником може бути фізична особа, яка має адміністративну процесуальну дієздатність[1]. Представник може діяти на підставі повноважень, які надані йому договором або законом, та вчиняє в судовому адміністративному процесі процесуальні дії, спрямовані на захист прав та інтересів іншої особи, а також інтересів у сфері публічних відносин.

Ст.237 Цивільного кодексу України містить поняття «представництва» як «правового відношення, в якому одна сторона (представник) зобов'язана за повноваженнями вчинити правочин від імені іншої особи, яку вона представляє» [3].

Представництво в адміністративному судовому процесі відрізняється від того, що встановлене нормами цивільного права функціями, метою, характером та змістом правовідносин, колом осіб, що мають право бути представниками, тощо.

В адміністративному процесі представник діє від імені особи, яку він представляє та у її інтересах. Представник може повністю замінювати особу і діяти самостійно від її імені або , або поряд із нею у судовому засіданні. Участь у справі представника не позбавляє особу, яку він представляє, права особисто брати участь у процесі, якщо особа має адміністративну процесуальну дієздатність у відповідності до ст.48 КАС України.

Основними підставами виникнення представництва є добровільне волевиявлення особи та приписи закону. Добровільно волевиявлення особи виникає на основі договору, який укладається між сторонами (представником та довірительом). Добровільне представництво також може виникати на підставі довіреності. В.С. Заєць у своїй дисертаційній роботі підтримує О.В. Кузьменко про доцільність вживання терміну «добровільне», а не «договірне» [1]. Законне представництво можна поділити на

прокурорське представництво, представництво органів та осіб, якими надано право захищати права та інтереси інших осіб, представництво Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини. За критерієм осіб, інтереси яких представляють у судовому процесі, можна поділити представництво сторін та третіх осіб. Особами, які можуть бути представниками у адміністративному судочинстві можуть бути: батьки, усиновлювачі, опікуни, піклувальники чи інші особи, визначені законом (ч. 7 ст.56 КАС України), керівник чи інша особа, уповноважена законом, положенням, статутом (ч.8 ст.56 КАС України), органи та інші особи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб (ч.9 ст.56 КАС України) [2].

У ст.57 КАС України містяться обмеження щодо осіб, які можуть бути представниками «не можуть бути представниками в суді особи, які беруть участь у справі як секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, перекладач та свідок. Судді, прокурори, слідчі, працівники підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, не можуть бути представниками в суді, крім випадків, коли вони діють як представники відповідних органів, що є стороною або третьою особою у справі, чи як законні представники сторони чи третьої особи» [2]. Дана стаття є ідентичною за змістом зі ст.41 Цивільно-процесуального кодексу України .

Норми КАСу України не дають змоги виділити чіткі вимоги до особи, які можуть бути представником у суді (вимоги до освіти чи кваліфікації представника). Наявна умова щодо адміністративної процесуальної правоздатності (що передбачено ч.2 ст.48 КАС України) [2]. Зазвичай представниками у суді виступають професійні адвокати. Їх повноваження можуть посвідчуватися адвокатським ордером, дорученням органу чи установи, уповноважених законом на надання безоплатної правової допомоги, або договором про надання правової допомоги. До ордера обов'язково повинен додаватися витяг із договору, у якому зазначаються повноваження адвоката як представника або обмеження його прав на вчинення окремих процесуальних дій. Витяг має засвідчуватися підписами сторін.

Отже, зважаючи на вищевикладене, можна стверджувати, що адміністративне процесуальне представництво - це правовідносини, в яких одна особа (представник) на підставі повноважень, наданих їй договором або законом, вчиняє в адміністративному судовому процесі певні процесуальні дії, обсяг яких визначається довірительом, і вони (ці дії) спрямовані на захист прав та інтересів іншої особи, а також публічних інтересів. Права представника представляти інтереси особи можуть посвідчувати наступні документи: довіреність, договір на надання юридичної допомоги, адвокатський ордер, службове посвідчення, свідоцтво про народження, рішення власника або уповноваженого

ним органу про прийняття на посаду керівника, трудовий договір (контракт), рішення органів опіки та піклування[4].

Можна виділити специфічні ознаки адміністративного представництва: процесуальна діяльність особи (представника), спрямована на захист публічних суб'єктивних прав та інтересів іншої особи, яка бере участь у справі, публічних інтересів, а також сприяння адміністративному суду в з'ясуванні об'єктивної істини у справі, прийнятті обґрунтованого, законного, справедливого рішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Заєць В.С. Правове регулювання участі представника у судовому адміністративному процесі : автореф. дис., к. ю. н. : 12.00.07 / В.С. Заєць. - Ірпінь : Національний університет державної податкової служби України, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mydisser.com/ua/catalog/view/6/352/8295.html>.

2. Кодекс адміністративного судочинства від 6 липня 2005 року № 2747-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.

3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.

4. Цивільно-процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/>.

ЗНАЧЕННЯ СТРОКІВ В ДЕЯКИХ ПРОВАДЖЕННЯХ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ

Проценко В.О

Студент II курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Колеснікова М.В

к.ю.н., ст. викладач кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету ННІ права

Актуальність даної теми полягає у тому, що процесуальні строки мають надважливе значення в захисті прав, свобод, інтересів та застосування норм права взагалі. Адміністративні процесуальні строки визначають початок та кінець можливості вчинення тієї чи іншої дії. Реалізація суб'єктивних прав, зокрема права на захист прав, інтересів безпосередньо залежить від дотримання встановлених законодавством строків звернення. Недотримання встановлених строків фактично стає підставою для відмови у задоволенні адміністративного позову.

Встановлені законодавством процесуальні строки стають одними з вирішальних аспектів розгляду, скарг, заяв, позовів, які розглядаються в рамках, встановлених законодавством, та не надають змоги, органам владних повноважень або суддям затягувати розгляд справ та вирішення, захисту, поновленню та встановленню суб'єктивних прав тощо.

Відповідно до ст. 101 Кодексу адміністративного судочинства України, процесуальні строки - це встановлені законом або судом строки, у межах яких вчиняються процесуальні дії. Процесуальні строки визначаються днями, місяцями і роками, а також можуть визначатися вказівкою на подію, яка повинна неминуче настати [1].

Поняття та роль строків в адміністративному процесі досліджували такі вітчизняні вчені як П. М. Рабінович, А. В. Баб'як, В. В. Луць, В. Т. Маляренко, Е.Ф. Демський та інші.

У своїх дослідженнях науковці особливу увагу звертають на те, що строки мають значне юридичне значення для реалізації своїх прав та інтересів. В той же час строки виступають певною гарантією для розгляду справ. Саме тому всі строки мають бути закріплені на законодавчому рівні та гарантувати своєчасний розгляд справ, сповіщення осіб про розгляд тощо. Дотримання процесуальних строків має ґрунтуватися на принципах адміністративного судочинства та встановлювати рамки здійснення потрібних процесуальних дій сторонами та іншими учасниками.

Класифікація процесуальних строків досить різноманітна. Але все ж варто розглянути основні види строків, зокрема виділяють строки звернення за захистом порушених прав.

У провадженнях у сфері управління, за загальним правилом, строком звернення за захистом порушених прав вважається один рік з моменту прийняття неправомірного рішення чи адміністративного акта, але не пізніше одного місяця з часу ознайомлення громадянина з прийнятим рішенням. [2 с. 163]. У провадженнях з адміністративного судочинства відповідно до ст. 99 КАСУ встановлюється загальний шестимісячний строк. В адміністративно-деліктних провадженнях строком звернення за захистом порушених прав слід вважати негайно. [2 с. 164].

Важливими строками, які перешкоджають штучними затягуваннями розгляду справ є строки розгляду адміністративних справ. У провадженнях у сфері управління, за загальними правилами, строк здійснення провадження не повинен перевищувати тридцяти днів із дня реєстрації заяви, скарги, початку провадження за ініціативою уповноваженого суб'єкта. У разі коли розгляд адміністративної справи не вимагає додаткових заходів, — п'ятнадцяти днів. Строк здійснення провадження може бути продовжений, але не більш як

на п'ятнадцять днів. Адміністративна справа в порядку судочинства повинна розглядатись за загальним правилом за розумним строком,але в рамках 2 місяців. [2 с. 167]. В адміністративно-деліктних провадженнях справи стосовно адміністративних правопорушень за загальним правилом розглядаються в 15 денний строк.

Строки для виконання прийнятої постанови після розгляду індивідуальної справи. У провадженнях у сфері управління адміністративний акт може бути звернений до виконання протягом року, але не раніше закінчення строку для його оскарження. Постанови суду виконуються негайно після набрання ними законної сили. В адміністративно-деліктних провадженнях постанова звертається до виконання органом (посадовою особою), який виніс постанову, протягом трьох місяців із дня її винесення. У разі пропуску цього строку постанова про накладення адміністративного стягнення не підлягає виконанню [2 с. 170].

Наступними процесуальними строками,які зачіпають право особи бути присутнім при розгляді справи,є строки повідомлення про час і місце розгляду справи.

При провадженні у сфері адміністративного судочинства,за загальним правилом строк повідомлення становить не менше 7 днів до судового розгляду,крім випадку, вручення повістки безпосередньо в суді. Повідомлення у деяких справах,де встановлені скорочені строки розгляду і вирішення справи повинно бути вручено в достатні строки для прибуття до зали судового засідання. При цьому враховується відстань яку має подолати суб'єкт та інші умови.

Строки повідомлення у провадженнях у сфері управління викликають досить багато питань та суперечностей через те,що на законодавчому рівні конкретні строки повідомлення для таких проваджень не закріплені. Як правило направляється суб'єкту запрошення,де зазначаються час і місце розгляду адміністративної справи,але це не є гарантією своєчасного сповіщення суб'єктів процесу та можливості їх прибуття на розгляд справи. Варто зазначити,що відсутність учасника в таких провадженнях не стають перешкодою для її розгляду. Таким чином,не встановлені на законодавчому рівні строки повідомлення про розгляд справи провадженнях у сфері управління можуть порушувати право особи висловлювати власну думку,надавати свідчення,подавати докази,подавати свої доводи та міркування тощо.

Ще одна категорія справ,де строки повідомлення про розгляд не знайшли своє відображення в нормативному акті - це адміністративно-деліктні провадження. Головною гарантією участі особи в слуханні є те,що справи про адміністративні правопорушення мають розглядатись в присутності тієї особи, яка має бути притягнута до адміністративної відповідальності. Проте і цю гарантію можливо обійти,якщо буде

встановлено, що особу було своєчасно оповіщено про місце і час розгляду справи, і якщо від неї не надійшло клопотання про відкладення розгляду зазначеної справи. Проте законодавець в жодному нормативному акті не визначив поняття своєчасне оповіщення та не встановив хоча б якихось рамок. Таким чином справу може бути розглянуто без фактичного ознайомлення з оповіщенням учасника справи.

Варто зауважити, що в даній роботі наведено загальні строки та не враховані спеціальні, які встановлюються для окремих справ. Таким чином, для забезпечення участі суб'єктів конкретно визначеної справи варто визначити на законодавчому рівні конкретно встановлені строки повідомлення осіб про розгляд справи. Оскільки термін своєчасне оповіщення не визначений та не гарантує належне оповіщення осіб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України - 2005. - № 35-36- ст.446
2. Демський, Е.Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. / Е.Ф. Демський. - К. : Юрінком Інтер, 2008. - 496 с. - Бібліогр.: с. 488-495.

КЛАСИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ ЕЛЕКТРОННОГО ДЕКЛАРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Галашан І. В.

*Аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства ННІ права
Сумського державного університету*

Інститут електронного декларування є однією із новітніх форм реалізації антикорупційної політики в Україні. За допомогою електронного декларування з'явилася реальна можливість здійснення ефективного антикорупційного фінансового контролю.

Так, починаючи з минулого року особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняні до них та інші особи, визначені Законом України «Про запобігання корупції» (далі – Закон) повинні подавати, шляхом заповнення на офіційному веб-сайті Національного агентства з питань запобігання корупції, електронної декларації за минулий рік за формою, що визначається Національним агентством з питань запобігання корупції [1].

Електронне декларування стосується лише вичерпного кола осіб. Норма частини 1, 2 і 3 статті 45 Закону є відсилочною, тому список суб'єктів електронного декларування зазначено у пункті 1, підпунктах "а" і "в" пункту 2, пункті 5 частини першої статті 3 Закону. Відповідно до Закону, суб'єктами електронного декларування є:

1) особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (зокрема, Президент України, Голова Верховної Ради, народні депутати України, судді Конституційного Суду України, інші професійні судді, посадові та службові особи органів прокуратури, Служби безпеки України, поліцейські, посадові та службові особи інших державних органів, інші особи визначені законом);

2) особи, які для цілей цього Закону прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (зокрема, посадові особи юридичних осіб публічного права, які не зазначені у пункті 1 частини першої цієї статті, особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку; представники громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, інші особи, які входять до складу конкурсних комісій, інші особи, визначені законом).

3) фізичні особи, які:

- отримують кошти, майно в рамках реалізації в Україні програм (проектів) технічної або іншої, в тому числі безповоротної, допомоги у сфері запобігання, протидії корупції (як безпосередньо, так і через третіх осіб або будь-яким іншим способом, передбаченим відповідною програмою (проектом));

- систематично, протягом року, виконують роботи, надають послуги щодо імплементації стандартів у сфері антикорупційної політики, моніторингу антикорупційної політики в Україні, підготовки пропозицій з питань формування, реалізації такої політики, - якщо фінансування (оплата) таких робіт, послуг здійснюється безпосередньо або через третіх осіб за рахунок технічної або іншої, в тому числі безповоротної, допомоги у сфері запобігання, протидії корупції;

- є керівниками або входять до складу вищого органу управління, інших органів управління громадських об'єднань, інших непідприємницьких товариств, що здійснюють діяльність, пов'язану із запобіганням, протидією корупції, імплементацією стандартів у сфері антикорупційної політики, моніторингом антикорупційної політики в Україні, підготовкою пропозицій з питань формування, реалізації такої політики, та/або беруть участь, залучаються до здійснення заходів, пов'язаних із запобіганням, протидією корупції.

4) кандидати у народні депутати України, зареєстровані у порядку, встановленому Законом України «Про вибори народних депутатів України», кандидати на пост Президента України, зареєстровані у порядку, встановленому Законом України "Про вибори Президента України", кандидати в депутати Верховної Ради Автономної

Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад, кандидати на посади сільських, селищних, міських голів та старост [1].

Класифікація суб'єктів електронного декларування відіграє важливу роль у процесі пізнання правової природи суб'єкта. За допомогою класифікації можна поділити суб'єктів на окремі види та розмежувати їх за певними суттєвими ознаками, які визначають специфічну роль кожного із них у регулюванні суспільних відносин.

Ми пропонуємо запровадити наступну класифікацію суб'єктів електронного декларування:

1) класифікувати осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за сферою діяльності на:

а) осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що здійснюють повноваження у сфері законодавчої влади, зокрема, Голова Верховної Ради, народні депутати України;

б) осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що здійснюють повноваження у сфері виконавчої влади, зокрема, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, віце-прем'єр-міністри України, міністри;

в) осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що здійснюють повноваження у сфері судової влади, зокрема, судді Конституційного Суду України, інші професійні судді.

2) класифікувати осіб, які відповідно до цілей Закону України «Про запобігання корупції» прирівнюються до осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за способом організації професійної діяльності на:

а) осіб, які працюють на державних підприємствах, установах, організаціях (зокрема: особи, які входять до складу наглядової ради державного банку, державного підприємства або державної організації, що має на меті одержання прибутку);

б) представників громадськості (особи, які входять до складу конкурсних комісій, утворених відповідно до Закону України «Про державну службу», Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», Громадської ради доброчесності, утвореної відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», громадських рад, рад громадського контролю, що утворені при державних органах та беруть участь у підготовці рішень з кадрових питань, підготовці, моніторингу, оцінці виконання антикорупційних програм);

в) фізичних осіб, діяльність яких спрямована на імплементацію антикорупційної політики.

З огляду на вищевикладене, можна зробити висновок, що коло суб'єктів декларування є досить широким, проте у процесі розвитку суспільства може виникнути потреба у його розширенні. Система суб'єктів електронного декларування є досить диференційованою і потребує систематизації. Критеріями класифікації таких суб'єктів є сфера та спосіб організації професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII / Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>.

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ

Чемодурова К. Ф.

*Студентка III курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Швагер О. А.

*Асистент кафедри цивільно-правових дисциплін та фінансового права ННІ права
Сумського державного університету*

Поняття «контроль» включає в себе ідентичність цілей як самого контролю, так і органів, що його здійснюють. При цьому головне завдання контролю - виявити, наскільки та яким шляхом досягнуто поставленої мети, з дотриманням при цьому принципів контрольної діяльності.

Термін «контроль» тлумачать як порівняння (зіставлення чи протиставлення) кількох тверджень або як протидія чомусь небажаному. Під ним ще розуміють різновид зв'язку, зміст якого виражається у стеженні за перебігом суспільно-господарських процесів для досягнення визначеної мети; ставленням суб'єкта до власної діяльності або до діяльності інших суб'єктів на предмет дотримання певних норм; діями, зміст яких полягає у порівнянні кількох величин, що характеризують норми та ступінь їх досягнення [1, с. 12].

Гороховець Є. В. та Рибачок В. В. у своєму дослідженні зазначають, що сутність контролю полягає в тому, що суб'єкт контролю здійснює облік і перевірку того, як контрольований об'єкт виконує покладені на нього завдання і реалізує свої функції [2, с.203].

Фінансовий контроль – одна з форм управління фінансами, особлива сфера контролю, зумовлена формуванням і використанням фінансових ресурсів у всіх структурних підрозділах економіки держави. За своєю суттю фінансовий контроль – це

комплекс заходів, які здійснює держава з метою успішного досягнення поставлених цілей у сфері фінансів [3, с.6].

Коновалов Л. С. зазначає, що фінансовий контроль, будучи формою реалізації контрольної функції фінансів, виступає відносно самостійною функцією держави й господарюючих суб'єктів. Функція фінансового контролю полягає в тому, щоб забезпечити формування, розподіл та ефективне використання капіталу, економне й раціональне ведення капіталу, економне й раціональне використання державних коштів. Мета фінансового контролю - раціональне та дбайливе витрачання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, природних багатств, скорочення непродуктивних витрат і втрат припинення безгосподарності й марнотратства» [4, с.15].

В залежності від суб'єктів, які здійснюють фінансовий контроль, виділяють наступні види:

1) державний фінансовий контроль проводять державні органи влади і управління. Весь державний контроль поділяється на загальнодержавний і відомчий.

Загальнодержавний контроль має надзвичайно велике значення, від його організації і дієвості багато в чому залежать шляхи економічного розвитку суспільного виробництва, рівень добробуту населення, масштаби тіньової економіки і економічних злочинів. Проводять загальнодержавний контроль Кабінет Міністрів, Міністерство фінансів, Державна фіскальна служба, Державна контрольно-ревізійна служба та інші.

2) аудит — це незалежний зовнішній фінансовий контроль, заснований на комерційних засадах.

Залежно від часу проведення можна виділити наступні форми фінансового контролю:

- попередній, що проводиться до здійснення фінансових операцій;
- поточний, в процесі фінансових операцій (перерахування податків, зборів, утворення фондів грошових коштів, здійснення виплат та ін.);
- наступний, що проводиться після закінчення певних періодів, за підсумками місяця, кварталу, року.

Деякі з дослідників виділяють наступні види здійснення фінансового контролю такі, як: ревізії, аудит; тематичні перевірки, камеральні перевірки, фінансові експертизи, службове розслідування, слідство [5, с.14]

Вважаємо за необхідне зупинитися на розгляді окремих аспектів державного фінансового контролю.

Характеризуючи державний фінансовий контроль, можна виділити основні завдання, які покладаються на орган фінансового контролю: здійснення державного

фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності у міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах і суб'єктах господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують державне чи комунальне майно, за дотриманням бюджетного законодавства, дотриманням законодавства про державні закупівлі, діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не віднесені законодавством до підконтрольних установ, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні.

Державний фінансовий контроль забезпечується органом державного фінансового контролю через проведення державного фінансового аудиту, перевірки державних закупівель та інспектування [6].

Метою державного фінансового контролю є забезпечення законності, фінансової раціональності під час формування, розподілу та використання активів, що належать державі.

Виходячи з вищезазначеного під час проведення державного фінансового контролю відповідні органи повинні виявити на підконтрольних об'єктах порушення принципів законності, доцільності при використанні та формуванні державних фінансових та матеріальних ресурсів. Також повинні бути встановлені причини даних порушень і забезпечення відшкодування заподіяних збитків. Для того щоб в майбутньому уникнути та запобігти даним діям повинні бути розроблені та вжиті відповідні заходи.

Не менш значним видом фінансового контролю є аудит, який здійснює свою діяльність згідно Закону України «Про аудиторську діяльність», а також регулюється Господарським кодексом України.

Аудит - це спосіб незалежного фінансового контролю, який здійснюється аудиторами за діяльністю господарюючих суб'єктів для підтвердження достовірності даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності підприємств, установ та організацій.

Метою даного контролю є висловлення думки щодо достовірності, законності, повноти відображення в бухгалтерському обліку та звітності інформації щодо подій та дій господарюючого суб'єкта [7,с.21].

Аудит може проводитися з ініціативи суб'єктів господарювання, а також у випадках, передбачених законом (обов'язковий аудит).

На основі аудиторської перевірки, яка здійснюється згідно зі стандартами аудиту, аудиторська фірма або аудитори видають аудиторський висновок щодо відповідності фінансової звітності.

Також може проводитись фінансовий контроль у формі обов'язкового аудиту, який передбачений у наступних випадках:

1) підтвердження достовірності та повноти річної фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності публічних акціонерних товариств, підприємств;

2) перевірки фінансового стану засновників банків, підприємств з іноземними інвестиціями, публічних акціонерних товариств (крім фізичних осіб), страхових і холдингових компаній, інститутів спільного інвестування, довірчих товариств та інших фінансових посередників;

3) емітентів цінних паперів, які здійснюють публічне розміщення, та похідних (деривативів), а також при отриманні ліцензії на здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів [8].

Отже, одним із видів фінансової діяльності держави з перевірки суб'єктів господарювання шляхом застосування встановлених методів контрольної діяльності для виявлення недоліків у фінансовій звітності підприємств, установ, організацій в процесі створення, розподілу, використання грошових фондів є фінансовий контроль, який включає різні види даного контролю відповідно до чинного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білобжецький І. О. Фінансовий контроль / Білобжецький І. О. – М. : Фінанси і статистика, 2006. – 300 с.

2. Фінансове право у ХХІ сторіччі : здобутки та перспективи : збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції, 5–6 жовтня 2011 року. Ч.І. / НДІ фінансового права – К. : АЛЕРТА, 2011. –287 с.

3. Гуцаленко Л.В. Державний фінансовий контроль: [навч. посіб. Для студ вищ. навч. закл.] / Л.В. Гуцаленко, В.А. Дерій, М.М. Коцупатрий. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 424 с.

4. Коновалов Л. С. Механізм державного аудиту ефективності використання публічних коштів : Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління. – Харків, 2015. – 235 с.

5.Максімова В.Ф. Організація державного фінансового контролю: Навчальний посібник. – Одеса: ОНЕУ, 2012. – 276 с.

6. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» // Відомості Верховної Ради від 26.01.1993 № 2939-ХІІ – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/main/2939-12>

7. Основи аудиту. С. І. Дерев'яно, С. О. Олійник, Н. П. Кузик, О. М. Ганяйло. / Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 328 с.

8. Закон України «Про аудиторську діяльність» // Відомості Верховної Ради від 22.04.1993 № 3125-ХІІ – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3125-12>

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО МЕХАНІЗМУ ЗАХИСТУ ПРАВ У МЕДИЧНІЙ СФЕРІ

Глуценко Н. В.

*Аспірант кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Солонар А. В.

*к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Останнім часом актуальності набувають питання адміністративно-правового, організаційного та юридичного забезпечення в медичній сфері. Законодавство України забезпечує гарантії прав пацієнтів України, а також їх реалізацію та захист, а також охоплює систему закладів охорони здоров'я та їх посадових осіб, центральні та місцеві органи управління системою охорони здоров'я, та органи владних повноважень, які здійснюють управління в медичній сфері.

Головним у запобіганні правопорушенням у медичній сфері як з боку її працівників, так і зі сторони пацієнтів є чітке дотримання положень законодавчих актів, що стосуються медичної сфери.

Держава повинна забезпечувати якісне та безпечне надання медичної допомоги особам через систему акредитації, ліцензування, стандартизації, а також шляхом надання належної підготовки і перепідготовки персоналу в медичній сфері на підставі вже існуючих стандартів.

На сьогоднішній день не втрачає свою актуальність проблема захисту прав людини за допомогою інститутів судочинства. Одним і найперспективніших видів судового захисту прав людини можна назвати адміністративне судочинство. Як відомо, частина порушень прав людини у сфері охорони здоров'я здійснюються саме в органах владних

повноважень. Саме тому звернення пацієнта до адміністративного судочинства надає йому можливість захистити свої права від порушень з боку органів державної влади, місцевого самоврядування, службових і посадових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Як додатковий спосіб захисту прав людини у сфері охорони здоров'я та як можливість врегулювання питань відповідальності органів публічної влади можна назвати застосування адміністративного судочинства.

Якщо ж порівнювати адміністративне судочинство з іншими видами, то можна визначити одну з основних відмінностей. Зокрема, І. Л. Бородін звертає увагу на вирішення суперечки судом не про право, а про перевірку законності та обґрунтованості дій або бездіяльності органів управління. Не можна не погодитися з цією думкою, адже одне із головних завдань адміністративного судочинства є захищати права, свободи та інтереси людини від порушень зі сторони органів державної влади, їх службових та посадових осіб, а також перевірка правомірності їх рішень, дій чи бездіяльності у сфері публічно-правових відносин [1, с. 27].

В Україні особа має право безпосереднього звернення до адміністративного суду з позовом з моменту прийняття Кодексу адміністративного судочинства України. І хоча інститут адміністративної скарги має широке застосування і до цього часу, проте, на відміну від Франції та Німеччини, досудове звернення з адміністративною скаргою не являється обов'язковим.

Оглянувши практику адміністративних судів за період 2006-2010 рр. можна зробити висновок, що найчастіше пацієнти вимагають:

- визнати протиправним та скасувати наказ органу публічної влади;
- визнати незаконним та невідповідним правовим актам вищої юридичної сили нормативно-правового акту органу публічної адміністрації;
- визнати дії органу публічної адміністрації незаконними та стягнення моральної чи матеріальної шкоди.

Виходячи з цього, можна зробити припущення, що саме винесення рішень адміністративним судом про протиправність дій чи бездіяльності органів публічної адміністрації у медичній сфері, надає можливість відшкодування матеріальної або моральної шкоди пацієнтові, яка була завдана з боку цих органів.

Якщо звернути увагу на результати вирішення адміністративних спорів, можна прослідкувати позитивну динаміку винесення рішень на користь пацієнта у справах про порушення прав у медичній сфері, зокрема отримання якісної медичної допомоги.

Згідно з Кодексом адміністративного судочинства пацієнт має право на звернення до суду через прийняття протиправного рішення, дії чи бездіяльності органами владних повноважень, які в свою чергу, порушують права та інтереси пацієнта. Звернення до адміністративного суду дає реальну можливість пацієнтові, щоб було визнано таке рішення або окремі його положення не правомірними, а також можливість отримання відшкодування моральної або матеріальної шкоди, які були йому спричинені органами владних повноважень. До прийняття Кодексу про адміністративне судочинство, такі способи захисту були передбачені цивільним судочинством, яке має принципово інші завдання.

Отже, на сьогоднішній момент існує новий механізм, який вдало розмежовує повноваження та можливості конституційного та адміністративного судочинства щодо питань визнання неправомірності нормативних актів, які прийняті органами владних повноважень.

Система організації медичної допомоги здатна ефективно вирішувати покладені на неї завдання завдяки вірному та належному управлінню та адміністративно-правовим засобам [2, с. 270].

Основним моментом для розуміння адміністративно-правових засобів у медичній сфері є забезпечення прав пацієнта, а саме здійснення належних умов для реалізації таких прав, а також надання гарантії охорони та захисту від порушень таких прав.

Держава, у свою чергу, забезпечує гарантії отримання якісної медичної допомоги та знижує до мінімуму можливість вчинення некваліфікованих дій працівниками, які надають медичну допомогу. Для захисту від дій або бездіяльності, які можуть завдати шкоди життю та здоров'ю пацієнтові, держава створює медичні стандарти надання ліцензії закладу охорони здоров'я, проведення акредитації та прийняття рішення про присвоєння медичному закладу певної акредитаційної категорії.

У своїй роботі З. О. Надюк визначає, що якість медичної допомоги можна характеризувати як ступінь відповідності заходів лікувального процесу чинним медичним стандартам, пристосованість до потреб пацієнтів, раціональне використання коштів і досягнення відповідних результатів. Також З. О. Надюк стверджує, що важливим фактором удосконалення системи охорони здоров'я та захисту пацієнтів є оцінка якості надання медичних послуг [5, с. 15].

Ще одним не менш дієвим елементом є стандартизація медичної допомоги як частина системи адміністративно-правових засобів захисту прав пацієнта на якісну та безпечну медичну допомогу. Згідно з Законом України «Про стандартизацію», стандартизація визначається як діяльність, котра полягає в установленні положень для

загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері [5]. Різні науковці по різному визначають стандартизацію, наприклад, В. Ю. Стеценко пояснює стандартизацію як певний процес, в якому створюються уніфіковані правила надання медичної допомоги, які, незалежно від форм власності лікувальних закладів будуть потім обов'язковими для всі працівників у медичній сфері. [4, с. 98].

Дуже важливу роль посідає акредитація закладів охорони здоров'я серед адміністративно-правових засобів забезпечення прав пацієнта. Розглядаючи поняття «акредитація», то в перекладі з лат. *accredere* – довіряти, взагалі це процедура, яка визначає компетентність особи здійснювати певний вид діяльності, яка проводиться державним акредитаційним органом та офіційно засвідчує компетентність та правочинність. Акредитація займає одне з провідних місць серед різних перевірок послуг, які надаються у медичній сфері, та яка проводиться для суттєвого підвищення якості медичної допомоги [5, с. 94.].

Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що відносини у медичній сфері є одним із головних об'єктів адміністративно-правового регулювання. У свою чергу, система охорони здоров'я є дуже важливим об'єктом регулювання, яка поєднує в собі заклади охорони здоров'я усіх форм власності та органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування, які здійснюють управління ними. Незважаючи на наявність нормативно-правової бази у медичній сфері, установленого порядку оскарження дій медичних працівників, проблемними залишаються наступні питання:

- відсутність належної реалізації законодавчих норм на практиці;
- несистематизованість законодавства у сфері охорони здоров'я;
- недостатнє бюджетне асигнування.

Цей перелік проблем не є вичерпним, що, в свою чергу, потребує подальшого дослідження і пошуку шляхів їх вирішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бородін І.Л. Адміністративно-правові способи захисту прав та свобод людини і громадянина: Автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. - Х., 2004. – 36 с.
2. Стеценко С. Г. Медичне право України: Підручник для студентів вузів / С. Г. Стеценко, В. Ю. Стеценко, І. Я. Сенюта. – К. : Правова єдність, 2008. – 507 с.

3. Надюк З. О. Державне управління якістю медичної допомоги в системі охорони здоров'я України : автореф. дис. ... канд. держ. упр.: спец. 25.00.02 / З. О. Надюк; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2006. – 20 с.].
4. Стеценко В. Ю. Обов'язкове медичне страхування в Україні (адміністративно-правові засади запровадження) : Монографія / В. Ю. Стеценко. – К. : Атіка, 2010. – 320 с.
5. Семенюк В. І. Акредитація як механізм державного регулювання якості медичної допомоги в галузі охорони здоров'я : міжнародний досвід / В. І. Семенюк // Статистика України. – 2007. – № 1. – С. 94–100.

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ

***Кнуренко О.М.**
Студент V курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Для українського суспільства характерною рисою сьогодення є зростання кількості правопорушень на дорогах.

Автопарк в Україні з кожним днем стрімко зростає, що і тягне за собою збільшення дорожньо-транспортних пригод (далі ДТП). Найголовнішими причинами аварійності на автошляхах є перш за все необережність та халатність водіїв, неналежна дисципліна, низький рівень взаємоповаги між водіями та правової культури учасників дорожнього руху. Ігнорування елементарних вимог безпеки, технічний стан транспорту та зношеність дорожньої інфраструктури.

Винними в ДТП можуть бути як водії, так і пішоходи, велосипедисти та інші суб'єкти дорожніх відносин, але найчастіше ДТП виникають через вину водіїв. Через це виникає потреба удосконалити законодавство, що регулює дорожній рух в Україні.

Одним із найважливіших правових засобів, який має привести до зменшення дорожньо-транспортних пригод, а отже і до зменшення травматизму на автошляхах України є інститут адміністративної відповідальності учасників дорожнього руху, зокрема водіїв автотранспортних засобів. Тобто у боротьбі із правопорушеннями, а саме у сфері безпеки дорожнього руху важливе значення відіграють заходи адміністративного примусу, а саме адміністративна відповідальність [1].

Адміністративна відповідальність яка покладається на водіїв автотранспортних засобів є різновидом адміністративної відповідальності, виділяється через спеціального суб'єкта адміністративних проступків, які порушують правила дорожнього руху. Цей вид відповідальності настає при скоєнні правопорушень, які регулюються статтями глави 10

КУпАП. Але слід сказати, що КУпАП не містить в собі ПДР, а тільки закріплює конкретні проступки і міру відповідальності.

Як зазначає А. Агапов, особливості відповідальності на транспорті полягають у порушенні спеціальних правил, що діють на транспорті [2,с.161]. Такими спеціальними правилами, згідно чинного законодавства є Правила дорожнього руху, затвердженні постановою Кабінету Міністрів України від 10.01.2001 року за наступними змінами і доповненнями [3].

Спеціальний суб'єкт – це фізична особа, яка, крім загальних ознак, має також додаткові, специфічні ознаки, які характеризують адміністративно правовий статус особи і передбачені відповідним складом адміністративного проступку. Так, суб'єкт делікту, передбаченого ст. 122 КУпАП, – водій механічного транспортного засобу – належить до категорії спеціальних суб'єктів, адже він, крім загальних ознак суб'єкта (досягнення необхідного віку, осудність), характеризується також додатковими ознаками, що є обов'язковими для цього складу делікту [4].

Досліджуючи правове становище водія як суб'єкта дорожньо-транспортного проступку, В.В. Новіков звернув увагу на одну обставину, завдяки якій можна виявити колізію закону [5]. Керувати велосипедом без навісного двигуна, гужовим транспортом (віз, сани), бути погоничем тварин дозволяється особам з 14-річного віку. У той же час, адміністративна відповідальність за проступки, відповідно до ст. 12 КУпАП, настає з 16 років. Притягнення до відповідальності батьків буде неправомірним, оскільки будуть покарані особи, які і не зобов'язані знати Правила, що регламентують рух велосипедів, верхових тварин чи їх перегону. Єдиним виходом із цієї ситуації можна визнати застосування до порушника заходів громадського впливу (бесіда, роз'яснення, попередження), а у випадку систематичного порушення – заборони користуватись велосипедом чи керувати тваринами до досягнення 16-річного віку. Батьків чи осіб, що їх замінюють, необхідно притягати до матеріальної відповідальності у цивільно-правовому порядку, якщо порушенням завдано матеріальної чи фізичної шкоди

Засвоєння цих знань повинно сприяти росту правосвідомості водіїв, індивідуальної та загальної культури, зміцненню правопорядку. Адже прогресивність у розбудові української держави немислима без високої правової культури людей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ярова Р.В. Поняття адміністративної відповідальності спеціальних суб'єктів – водіїв автотранспортних засобів / Р.В. Ярова// [Електронний носій] : <http://publications.ntu.edu.ua/eut/2015-02/262-269.pdf>

2. Агапов А. Административная ответственность: учебник / Агапов А.Б. – М.: Статут, 2000. – 251с.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року «Про Правила дорожнього руху» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>.
4. Ніколаєв О.А., Субєкти адміністративної відповідальності за вчинення проступків у сфері безпеки дорожнього руху / О. А. Ніколаєв // [Електронний носій] : <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:hjD0IPhukjEJ:e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/download/328/349+&cd=6&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>
5. Новіков В.В. Адміністративно-правові основи профілактики порушень правил дорожнього руху: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата юрид. наук: спец. 12.00.07 «адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / В.В. Новіков. – К., 1997. – 23 с.

ОЗНАКИ ФІНАНСОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Кобзєва Т. А.

*к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Фінансова система являє собою відносини між людьми та органами державної влади щодо формування, розподілу та використання грошових фондів. Фінансові відносини найчастіше представлені грошовими відносинами, але за їх межами все одно залишаються відносини, які, наприклад, врегульовують сплату штрафів, а це адміністративно-правове регулювання; відносини купівлі продажу – цивільне право; відносини з приводу виплати заробітної платні, пенсій тощо – трудове право й інші відносини, пов'язані з рухом коштів, але які не є фінансовими [1, с. 6].

Так, Радько Д.В. пропонує здійснювати розмежування правовідносин у сфері діяльності фінансових інституцій за етапами та напрямками діяльності останніх. Автор наголошує про важливе наукове значення етапу класифікації об'єктів дослідження [2, с. 8]. Так, першим етапом, який передуює виникненню правосуб'єктності фінансових інституцій як елементів фінансової системи, є їх утворення та реєстрація. Процедура створення будь-якої фінансової установи передбачає наступні етапи:

державну реєстрацію юридичної особи в державного реєстратора;

внесення інформації про юридичну особу до Державного реєстру фінансових установ для набуття нею статусу фінансової установи;

отримання відповідної ліцензії (у всіх випадках, коли законодавством передбачена необхідність отримання ліцензії для здійснення певних видів діяльності).

У даному випадку є усі підстави стверджувати, що загальний порядок створення, отримання статусу фінансової установи та ліцензій на певні види фінансової діяльності врегульовано саме нормами адміністративного права. Проте вже під час утворення такої установи виникають не лише адміністративні правовідносини, а й цивільні. Так, одним із важливих етапів утворення фінансової установи є розроблення установчих документів; зокрема у статуті (установчому договорі) закріплюється діяльність із надання фінансових послуг, яку планує здійснювати фінансова інституція, відомості про розмір і порядок утворення статутного капіталу, місцезнаходження юридичної особи, за яким вона буде здійснювати свою діяльність тощо.

Наступним важливим етапом, що передує початку діяльності будь-якої фінансової установи, є підбір персоналу та його працевлаштування. Загальновизнаним є те, що працевлаштування всіх працівників в Україні відбувається відповідно до Кодексу законів про працю України, який регулює трудові й тісно пов'язані з ними правовідносини. Безпосередньо фінансово-господарська діяльність здійснюється відповідно до норм господарського, фінансового та банківського права. При цьому Д.В. Радько відмічає, що всі ці правовідносини виникають або окремо на кожному етапі діяльності фінансової установи, або ж у комплексі та в тісній взаємодії. Але домінуючими автор все ж таки виділяє адміністративні правовідносини [3, с. 128–130].

Ми, в свою чергу, з більшістю таких тверджень погоджуємося та підтримуємо, оскільки адміністративні правовідносини, що виникають в межах функціонування фінансової системи держави є владно-розпорядчими, де одним із учасників (суб'єктів) таких правовідносин є орган державної влади, який наділений широким колом повноважень по відношенню до інших учасників правовідносин (проте не виключається рівність сторін).

Але розглядаючи фінансове право як окрему галузь права, можна говорити про його специфіку, що визначається генезисом фінансових відносин, які регулюються нормами фінансового права та становлять предмет цієї галузі [4, с. 17]. Тому важливістю та практичним значенням фінансових правовідносин не варто нехтувати.

Як і будь-які відносини, фінансові правовідносини виникають між певними суб'єктами з приводу конкретного об'єкта і мають зміст, що розкривається через відповідні права та обов'язки його учасників. Специфічність ознак обумовлюється сферою виникнення таких правовідносин – вони одночасно є державно-владними та майновими. Так, фінансова діяльність державних органів та органів місцевого самоврядування ґрунтується виключно на нормативних актах. Водночас мобілізація і витрачання коштів публічних грошових фондів є діяльністю майнового (матеріального)

характеру. Тому окремі автори відносять фінансові правовідносини до владно-майнових [5, с. 62]. Так, Н.І. Хімічева зазначає, що фінансові правовідносини є різновидом майнових відносин, мають публічний характер, оскільки виникають з приводу фінансових ресурсів держави та муніципалітетів, що використовуються на загальнозначущі потреби. Особливістю є їх плановість, що проявляється у появі, розподілі та використанні державних та муніципальних грошових фондів і доходів [6]. В свою чергу Л.К. Воронова зазначає, що фінансові правовідносини – це ті, які виникають у процесі розподілу і перерозподілу внутрішнього валового продукту національного доходу країни та в утворенні і використанні централізованих та децентралізованих фондів [7, с. 69].

При тлумаченні поняття фінансових правовідносин О.О. Дмитрик вважає найбільш доречним співвіднести ознаки правовідносин взагалі і фінансових правовідносин як їх виду зокрема [8, с. 14]. Фінансовим правовідносинам, як і будь-яким іншим правовідносинам, властиві істотні ознаки: а) вони виникають на основі норм права; б) характеризуються наявністю у сторін суб'єктивних юридичних прав та обов'язків; в) являють собою суспільний зв'язок конкретних осіб; г) здійснення суб'єктивних прав та юридичних обов'язків забезпечується можливістю державного примусу.

В свою чергу, фінансовим правовідносинам притаманні такі риси:

вони виникають та функціонують у процесі планової мобілізації, розподілі та використанні державних і місцевих грошових фондів;

вони являють собою різновид майнових відносин, що мають публічний характер;

державна та місцеві органи виступають обов'язковим суб'єктом цих правовідносин;

фінансові правовідносини за своєю суттю є владними, тобто побудовані за схемою «наказ – виконання». Тут накази виходять від держави або місцевих органів, а виконують їх різноманітні суб'єкти: фізичні особи, організації, державні органи тощо [9, с. 299].

Продовжуючи розглядати специфічні ознаки фінансових правовідносин та їх відмежування від інших суспільних відносин, варто зазначити наступне – фінансові правовідносини виникають тільки на підставі фінансово-правового акта, тобто вони не можуть бути розпочаті, змінені чи припинені за волевиявленням їх учасників, а тільки за вимогою правової норми, що не є характерним для адміністративно-правових відносин, які найчастіше виникають за ініціативою будь-якої із сторін, згода іншої здебільшого є непотрібною. Таким чином, фінансові відносини існують лише у формі правовідносин. Якщо фінансові відносини не є правовідносинами, вони будуть порушенням фінансового законодавства.

У процесі фінансової діяльності держави та її територіальних громад обов'язково здійснюється розподіл, перерозподіл, використання публічних грошових фондів. Це

дозволяє характеризувати такі відносини як майнові. У результаті фінансової діяльності держава чи територіальна громада має фінансові ресурси для виконання власних чи делегованих завдань і функцій, що є визначальною ознакою при відмежуванні фінансових правовідносин від суміжних правовідносин, зокрема адміністративних [10, с. 62].

Таким чином, правова форма реальних фінансових правовідносин визначається не тільки їх змістом, а й волею держави, що встановлює для кожного конкретного виду відносин ту чи іншу форму. Відповідно, воля держави визначається матеріальними умовами життя суспільства, оскільки держава, обираючи форму для даного виду відносин, виходить також із їх змісту, використовуючи знання законів їх розвитку для досягнення поставлених цілей [11, с. 134].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Воронова Л.К., Кучерявенко Н.П. Финансовое право: Учебное пособие для студентов юридических вузов и факультетов. – Харьков: Легас, 2003. – С. 360.
2. Радько Д.В. Адміністративно-правові відносини за участю фінансових компаній: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Дмитро Володимирович Радько. – Запоріжжя, 2011. – С. 24.
3. Радько Д.В. проблеми розмежування адміністративних та інших правовідносин, що виникають у діяльності фінансових компаній / Д.В. Радько // Право і безпека. – 2010. – № 5 (37). – С. 127–131.
4. Ровинский Е.А. Основные вопросы теории советского финансового права / Е.А. Ровинский. – М., 1960. – С. 193.
5. Фінансове право: підручник / за заг. ред. О.М. Бандурки та О.П. Гетьманець; Ю.М. Жорнокуй, О.В. Кашкарьова, Т.В. Колесник та інші. – Х.: Екограф, 20015. – С. 496.
6. Финансовое право: учеб./ [отв. ред. Н.И. Химичева]. – 3 изд., перераб. и доп. – М.: Юристъ, 2004. – С. 749.
7. Воронова Л. К. Фінансове право: підруч. / Воронова Л. К., Алісов Є. О., Кадькаленко С. Т. –2-ге вид., доп. і перероб. – Х.: Фірма «Консул», 1999. – С. 496.
8. Дмитрик О.О. Зміст та класифікація фінансових правовідносин: Дис. канд. юрид. наук. – Х., 2003. – С. 187.
9. Юрах В.М. Фінансові правовідносини в галузі страхування / В.М. Юрах // Актуальні проблеми держави і права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apdp.in.ua/v27/55.pdf>.
10. Фінансове право: підручник / за заг. ред. О.М. Бандурки та О.П. Гетьманець; Ю.М. Жорнокуй, О.В. Кашкарьова, Т.В. Колесник та інші. – Х.: Екограф, 2015. – С. 496.

11. Орлюк О.П. Фінансове право. Академічний курс: підручник / О.П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – С. 808.

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ

Кондєєв Є. С.

Студент II курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Колеснікова М.В.

к.ю.н., старший викладач кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

В першу чергу треба дати визначення поняттю «адміністративна процедура» та його співвідношенням із поняттям «адміністративний процес». Для того, щоб краще зрозуміти, що таке «адміністративна процедура» її варто розглянути з різних точок зору.

В лексичному плані «процедура» має визначення як, «всяка тривала, послідовна справа, порядок, обряд» [1, с. 526], «встановлена, прийнята послідовність дій для здійснення або оформлення якої-небудь справи» [2, с. 543], «офіційний порядок дій, виконання, обговорення чого-небудь» [3, с. 577]. Всі надані визначення мають ряд спільних сутнісних рис:

- по-перше, це ряд послідовних дій;
- по-друге, вони спрямовані на досягнення певного результату (виконання, оформлення, обговорення, здійснення і т. д. будь-якої справи). Якщо ж йдеться про процедуру у сфері адміністративно-правового регулювання суспільних відносин, тобто про процедуру в її правовому значенні, то, на мою думку, дії, які складають процедуру, повинні бути врегульовані нормами права, а також направлені на досягнення певного правового результату. Даний підхід до поняття «правова процедура», який заснований на значенні терміна «процедура», дає змогу сформулювати визначення даного поняття.

У загальному аспекті процедура визначається як певна сукупність дій чи операцій, за допомогою яких реалізується той чи інший процес або етап, стадія, що виражає зміст відповідної технології.

З правової точки зору, процедура - це регламентований юридичною нормою порядок дій або регулювання відповідних суспільних відносин у сфері правозастосування.

Правову процедуру можна охарактеризувати такими ознаками:

- є визначена модель застосування у реальному житті, за допомогою якої досягається потрібний результат;
- юридична сила, тобто у законі закріплені норми, що визначають процедурну діяльність;

- дані норми не мають відношення до реалізації основних норм, а тому тільки передбачають процес їх впровадження;
- синхронність, дає змогу забезпечити нерозривність правореалізації та правотворчості, теорії та практики, отже під час виникнення основної норми відразу повинна прийматися процедурна;
- у нормативно-правовому акті закріплена модель, якій повинна відповідати процедура;
- ознака демократизму правової процедури стосується тільки тих, які є шляхом до реалізації владних відносин [4, с. 12-13].

Поняття «адміністративний процес», «адміністративна процедура», не мають чіткого визначення і потребують уточнення, хоча вони активно використовуються в юридичній адміністративній практиці та в теорії адміністративного права. На даний час зарубіжні та вітчизняні науковці пропонують безліч складних, суперечних та навіть взаємовиключних концепцій, для вирішення даного питання.

Так, деякі автори розглядають процес як різновид процедури, інші трактують адміністративну процедуру, як виток процесу, деякі взагалі не розмежовують поняття «процес» та «процедура», вони вважають дані поняття рівнозначними і нарешті, низка інших вчених доводять думку, що адміністративна процедура є складовою частиною адміністративного процесу [5, с. 693].

Отже, існує значна кількість думок, щодо трактування поняття «адміністративна процедура», таким чином, для того щоб зрозуміти, яка думка є найбільш правильною і повною мірою відповідає сучасним тенденціям розвитку адміністративної науки, на моє переконання, даний термін треба розглянути з різних точок зору.

Розглянемо думки різних науковців з цього приводу так, Г. Філатова тлумачить поняття «адміністративна процедура» як правову модель певних видів діяльності, що реалізуються в межах адміністративних правовідносин і відбиваються в певній, встановленій законом, правовій формі [6, с. 92]. Наступна думка належить В. Галунькі, вона дає визначення адміністративній процедурі – «це встановлений законодавством порядок розгляду і розв'язання органами публічної адміністрації індивідуальних адміністративних справ з метою забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства та держави» [7, с.276]. Е. Талапіна та Ю. Тихоміров надають визначення адміністративній процедурі як «нормативно врегульовану послідовно здійснювану діяльність органів виконавчої влади із реалізації прав та обов'язків, що забезпечує порядок прийняття владних управлінських рішень посадовими особами (розгляду й вирішення адміністративних справ)» [8, с.4].

Відомий науковець О. Миколенко дає визначення адміністративній процедурі та пропонує її розглядати як послідовність дій суб'єктів правозастосовної та нормотворчої діяльності врегульовану адміністративно-процедурними нормами, в структуру яких належать процедурні відносини, щодо прийняття нормативно-правових актів управління та вирішення адміністративних справ [9, с.29]. Група інших науковців розуміє під адміністративними процедурами зовнішню діяльність органів державної влади у правозастосовній сфері [10, с.25], також інші дослідники включають у дане поняття і внутрішньо-організаційні процедури [11, с.62–63]. Проте виходячи з вищенаведеного ми розуміємо, що сам термін «адміністративні процедури» розглядаються як послідовно здійснювані дії органів владних повноважень, спрямований на реалізацію повноважень посадових осіб не пов'язаний з розглядом суперечок або застосуванням заходів примусу та прийняття управлінських рішень.

Отже, спираючись на проведений аналіз, можна зробити висновок, що адміністративна процедура – це встановлений нормами адміністративно-процесуального права порядок розгляду та вирішення органами владних повноважень та органами місцевого самоврядування індивідуальних адміністративних справ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Даль В.М. Толковый словарь живого великого русского языка: В 4т.- М: Русский язык, 1980.-Т.3.-555с.
2. Евгеньева А.П. Словарь русского языка: В 4т.-2-е изд., испр. и допол.-М: Русский язык, 1984.-750 с.
3. Ожегов С.И. Словарь русского языка.- М: Сов. Энциклопедия, 1973.- 846 с.
4. Лагода О. С. Адміністративна процедура- ISSN 1995-6134 175 ра: теорія і практика застосування: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Лагода Олександр Сергійович. – Ірпінь, 2007. – 187 с.
5. Фролов Ю. М. Адміністративні процедури: зміст та особливості // Бердянський університет менеджменту і бізнесу – 2013 – №3 – С. 692-698.
6. Филатова А. В. Регламенты и процедуры в сфере реализации государственного контроля (надзора) : монография / А. В. Филатова ; под ред. Н. М. Конины. – Саратов : Науч. кн., 2009. – 208 с.
7. Адміністративне право України : навч. посіб. : [у 2 т.] / [Галуцько В. В., Олефір В. І., Пихтін М. П. та ін.] / за заг. ред. В. В. Галуцька. – Херсон : ПАТ «Херсонська міська друкарня» 2011. – Т. 1 : Загальне адміністративне право. – 320 с.

8. Кононов П. И. Современное состояние и вопросы кодификации административно-процессуального законодательства / П. И. Кононов // Журнал российского права. – 2001. – № 7. – С. 24–31.
9. Миколенко О. І. Місце адміністративного процедурного права в системі юридичних знань та системі права України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» // О. І. Миколенко. – Запоріжжя, 2011. – 40 с.
10. Талапина Э. В. Административные процедуры и право / Э. В. Талапина, Ю. А. Тихомиров // Журнал российского прав. – 2002. – № 4. – С. 3–13.
11. Бельский К. С. Феноменология административного права / К. С. Бельский ; отв. ред. Кремень С. А. – Смоленск : Изд-во Смол. гуманитар. ун-та, 1995. – 144 с.

**ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ НОРМ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО
ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ, ФІЗИЧНИХ ОСІБ-
ПІДПРИЄМЦІВ ТА ГРОМАДСЬКИХ ФОРМУВАНЬ»**

Шамкало К.Ю

Студентка II курсу ННІ ФЕМ

ім. О. Балацького спеціальності «Фінанси та кредит»

Сумського державного університету

Науковий керівник: Маланчук Т.В.

к.ю.н., доцент кафедри ЦПДФП ННІ права

Сумського державного університету

З 01.01.2016 року набула чинності нова редакція Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців». Завдяки новим змінам в рейтингу Світового банку Doing business за критерієм «реєстрація підприємств» Україна піднялася зі 134 місця в рейтингу 2010 року на 30 місце в рейтингу 2016 року.

Зроблено такі основні нововведення:

1. Змінено перелік суб'єктів державної реєстрації.
2. Запроваджено портал електронних сервісів.
3. Змінено розмір адміністративного збору за проведення реєстраційних дій.
4. Запроваджено принцип екстериторіальності.
5. Скорочено перелік документів, які подаються для державної реєстрації.
6. Законом встановлені строки проведення реєстрації, наприклад, щодо юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців - протягом 24 годин після надходження документів, поданих для державної реєстрації та проведення інших реєстраційних дій, крім вихідних та святкових днів.

Деякі нюанси і недоліки псують позитивні враження від вказаного Закону.

Одним із негативних наслідків є підвищення розміру адміністративного збору, при цьому чималу суму реєстраційного збору потрібно буде платити за реєстрацію будь-яких змін до відомостей про юридичну особу, які містяться в ЄДР, крім зміни інформації про засоби зв'язку [1].

Ще одним недоліком є підвищена, порівняно з іншими суб'єктами, відповідальність нотаріусів за порушення порядку реєстрації, через покладення на них широкого спектру повноважень щодо реєстрації [2].

Запроваджена процедура зупинення розгляду документів, поданих для державної реєстрації, яка надає право заявнику протягом 15 календарних днів усунути підстави для зупинення розгляду документів, не реалізується на практиці, оскільки немає можливості надіслати повідомлення про зупинення розгляду документів із зазначенням строку заявнику на адресу його електронної пошти та розмістити на порталі електронних сервісів через проблеми у роботі Електронного порталу сервісів з електронними кабінетами заявників.[3]

Щодо документального оформлення, то є проблеми з установчими документами юридичної особи, які подаються в єдиному екземплярі реєстратору. Тому новостворена юридична особа не може представити контрагенту належним чином посвідчений чи офіційно визнаний примірник установчих документів. [3].

Отже, нова редакція Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» зробила великий крок вперед в реформуванні процедури державної реєстрації, навіть допомогла підняти Україну в рейтингу Світового банку Doing business за критерієм «реєстрація підприємств». Але, проаналізувавши норми закону, можна знайти певні нюанси і недоліки, які потрібно усунути та доопрацювати, що не тільки дозволить Україні рухатись в рейтингах, а і забезпечить безпеку бізнесу та стане передумовою для якісної перебудови системи адміністративних послуг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зміни до законодавства, що регламентує процедуру державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, громадських формувань: [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.pard.ua/uk/news/3896-zminy-do-zakonodavstva-shcho-rehlamentuye/>.
2. Суханова Т.О. Повноваження нотаріусів щодо державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: [Електронний ресурс] / Режим доступу:

<http://vinjust.gov.ua/4612-povnovazhennia-notariusivshchodo-derzhavnoi-reiestratsii-iurydychnykh-osib-fizychnykh-osib-pidpriemtsiv.html>.

3. Ткач О.А. Аналіз змін до ЗУ "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань": [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://lc-barrister.com.ua/ua/novyny/analiz-zmin-do-zu-pro-derzhavnu-reestraciyu-yuridichnih-ta-fizichnih-osib-pidpr>.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Кіяшко Ю. М.

Студент V курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Деревянко Б. В.

д.ю.н., професор, професор кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

На сучасному етапі актуальним залишається питання забезпечення захисту прав у сфері інтелектуальної власності. Одним із важливих кроків для реалізації даного завдання є належне функціонування суб'єктів їх захисту, задовільна діяльність яких створить додаткові гарантії для подальшого розвитку досліджуваної сфери, забезпечуючи зростання інтелектуального потенціалу населення. Загальновідомим є той факт, що роль інтелектуальної власності в економічному розвитку країни поступово зростає, паралельно випереджаючи існуючу значущість засобів виробництва, а також природних ресурсів.

Функція захисту права інтелектуальної власності базується на нормах Конституції України [1], відповідно до ст. 41 у якій визначено, що кожен має право володіти, користуватись та розпоряджатись результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності [1]. З числа існуючих джерел права найбільш поширеними є засоби адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення прав суб'єктів інтелектуальної власності. При цьому важливу також роль відіграють окремі положення цивільного, господарського, а також спеціального законодавства (порушення прав на торговельну марку, визнається переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності та ін.).

До основних суб'єктів, які здійснюють захист прав інтелектуальної власності доцільно віднести Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, Службу безпеки України, відповідні органи Державної фіскальної служби, Антимонопольний комітет України, судові органи та

недержавні організації. Стисло розглянемо роль кожного з них та сформуємо систему суб'єктів захисту прав інтелектуальної власності.

1. Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України є самостійним структурним елементом, який безпосередньо підпорядковується Міністрові внутрішніх справ України або уповноваженому ним заступникові та згідно із законодавством України організовує і здійснює оперативно-розшукову діяльність. В межах законодавчих повноважень здійснює виявлення та припинення фактів порушення прав інтелектуальної власності. Бере участь в проведенні заходів із попередження та викриття порушень у сфері інтелектуальної власності [2].

2. Служба безпеки України – бере участь у розробці та здійсненні заходів із захисту державних таємниць України; в передбаченому законодавством порядку сприяє підприємствам, установам, організаціям, підприємцям у збереженні комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєво важливим інтересам України [3]. При необхідності може створювати спеціальні підрозділи боротьби з правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності [4].

3. Органи Державної фіскальної служби України – вживають заходів до захисту прав інтелектуальної власності у процесі зовнішньоекономічної діяльності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів [5].

4. Антимонопольний комітет України – є центральним органом, що забезпечує захист від недобросовісної конкуренції, пов'язаної з неправомірним використанням об'єктів інтелектуальної власності [6].

5. Судові органи – в межах компетенції здійснюють розгляд і вирішення відповідних справ з метою відновлення порушених прав, відшкодування шкоди тощо.

Законодавство у сфері інтелектуальної власності надає авторам і правовласникам на об'єкти прав інтелектуальної власності досить широкий спектр способів захисту. Так, власники прав на об'єкти інтелектуальної власності можуть вимагати від порушника визнання прав власника шляхом звернення з такою вимогою до суду, який має офіційно підтвердити наявність або відсутність цього права. Це є необхідною передумовою застосування інших передбачених законодавством способів захисту. Суперечки щодо інтелектуальної власності поділяються на дві групи. До першої відносяться суперечки про визнання результату інтелектуальної діяльності об'єктом інтелектуальної власності.

Стосовно об'єктів промислової власності це суперечки:

- пов'язані з відмовою у видачі патенту;
- за запереченнями третіх осіб про видачу патенту;

- про визнання патенту недійсним.

До другої групи відносяться суперечки, що стосуються порушення прав:

- про заборону дій, що порушують права на патент;
- про відшкодування шкоди, заподіяної порушником патентних прав;
- про визнання дій, що не порушують патент;
- про надання примусової ліцензії;
- про виплату винагороди автору роботодавцем;
- про компенсацію за використання винаходу державою тощо [7, с. 32].

Зі сферою захисту права інтелектуальної власності пов'язана і діяльність ряду недержавних організацій, які, на думку О. Орлюк, умовно поділяють на дві групи:

а) творчі громадські об'єднання: Національна спілка письменників України, Національна спілка кінематографістів України, Національна спілка театральних діячів України, Національна спілка архітекторів України, Національна спілка художників України, Національна спілка майстрів народного мистецтва України, Спілка фотохудожників України, Спілка дизайнерів України, Національна спілка композиторів України, Всеукраїнська музична спілка, Всеукраїнська спілка кобзарів, Національна ліга українських композиторів, Національна спілка журналістів України, Спілка рекламистів України, Український фонд культури;

б) організації, що спеціалізуються на сфері інтелектуальної власності: Всеукраїнська асоціація патентних повірених, Українська група Міжнародної асоціації з охорони промислової власності (AIPPI), Всеукраїнська громадська організація «Антипіратський союз України», Українська юридична група, Коаліція з питань захисту прав інтелектуальної власності (CIPR), Агентство захисту прав України, Авторсько-правове товариство, Українська асоціація власників товарних знаків, Всеукраїнська асоціація інтелектуальної власності тощо [8, с. 106 – 107].

Таким чином до основних суб'єктів у сфері захисту прав інтелектуальної власності відносимо Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, Службу безпеки України, відповідні органи Державної фіскальної служби, Антимонопольний комітет України, судові органи та недержавні організації. Належна реалізація покладених функцій має забезпечити якісний захист прав інтелектуальної власності. При цьому важливим залишається питання подальшого вдосконалення в частині нормативного-правового та інституційного забезпечення в рамках адаптації законодавства до вимог існуючих європейських стандартів, із урахуванням особливостей національних інтересів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Положення про Департамент державної служби боротьби з економічною злочинністю Міністерства внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : Положення, від 03.09.2012 № 769 – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1588-12>.
3. Про Службу безпеки України [Електронний ресурс] : Закон, від 25.03.1992 № 2229-ХІІ – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-12>.
4. Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні [Електронний ресурс] : Указ, від 27.04.2001 № 285/2001 – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/285/2001>.
5. Про Державну фіскальну службу України [Електронний ресурс] : Положення, від 21.05.2014 № 236 – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-п>.
6. Мельниченко О. Захист суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції: правові аспекти / О. Мельниченко // Національна безпека і оборона. – 2001. – № 10 (22). – 68 с.
7. Кириченко І. Експертне дослідження у судових спорах про порушення прав інтелектуальної власності // Інтелектуальний капітал. – 2002. – № 2. – 32 с.
8. Орлюк О. Право інтелектуальної власності: Акад. курс: Підруч. для студ. вищих навч. закладів / О. Орлюк, Г. Андрощук, О. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. Орлюк, О. Святоцького. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре». – 2007. – 696 с.

ЗАХИСТ ВІТЧИЗНЯНОГО БІЗНЕСУ – ГОЛОВНЕ ЗАВДАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Мартиненко П. Ф.

Студент V курсу ННІ права

Сумського державного університету,

Науковий керівник: Гаруст Ю. В.

д. ю. н., доцент кафедри КПДС навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

На сучасному етапі гостро постає питання забезпечення належної безпеки українського бізнесу, зокрема шляхом протидії актуальним загрозам. Серед переліку таких небезпечних факторів особливе місце займає рейдерство, тіньова економіка, а також несприятливі умови ведення бізнесу. Саме такі небезпечні фактори інтенсивно проникають у різні сфери діяльності підприємців та організацій, при цьому деструктивно

впливають на управлінські, економічні та інші складові. Тому постає необхідність у дослідженні особливостей адміністративно-правового регулювання діяльності правоохоронних органів як головних суб'єктів у сфері захисту національного бізнесу. При цьому важливим залишається питання вдосконалення діяльності правоохоронних органів з урахуванням недоліків які існують.

У законодавстві немає вичерпного переліку правоохоронних органів. Найширший їх перелік міститься у ст. 2 Закону України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів»[1], яка до таких органів відносить органи прокуратури, внутрішніх справ, Служби безпеки, військової служби правопорядку у Збройних Силах України, митні органи, органи охорони державного кордону, органи державної податкової служби, органи та установи виконання покарань, державна аудиторська служба України, рибоохорони, державної лісової охорони, інші органи, які здійснюють правозастосовні та правоохоронні функції [1].

Теоретико-методологічні та правові засади адміністративно-правового забезпечення безпеки бізнесу ще не в достатній мірі є розробленими. З огляду на це, та на важливість забезпечення ефективного функціонування суб'єктів ведення підприємницької діяльності постає необхідність наукового осмислення та практичного втілення державної політики у сфері адміністративно-правового забезпечення правоохоронними органами безпеки бізнесу в Україні.

Ми цілком згодні з видатним науковцем М.Судорогіним, який до головних завдань державної політики у сфері адміністративно-правового забезпечення безпеки бізнесу відносить :

- прогнозування та мінімізація негативного впливу загроз у сфері забезпечення органами державної влади безпеки підприємницької діяльності;
- гарантування особистої безпеки суб'єктів ведення бізнесу;
- забезпечення захисту та реалізації необхідних умов для охорони суб'єктів що здійснюють підприємницьку діяльність;
- удосконалення системи управління щодо забезпечення безпеки підприємницької діяльності;
- покращення та доопрацювання економічних моделей розвитку конкурентного ринку для забезпечення безпеки підприємницької діяльності;
- підтримка соціально-політичної стабільності для можливості безпечного функціонування підприємницької діяльності;
- запозичення європейських стандартів по забезпеченню безпеки підприємницької діяльності;

- запобігання негативному впливу щодо перешкоджання веденню бізнесу зі сторони органів державної влади;

- підтримання органами державної влади конкурентоздатності суб'єктів підприємницької діяльності на міжнародній арені [2, с. 145].

Досвід діяльності правоохоронних органів багатьох європейських країн (Польща, Швеція та інші) щодо забезпечення безпечного ведення бізнесу свідчить, що отримання реального ефективного результату можливе винятково за умови комплексного підходу до вирішення нагальних проблем та подальшому цілеспрямованому та ефективному захисту суб'єктів бізнесу. Тому, в Україні це питання потребує невідкладного врегулювання саме законодавчій площині. Це створить умови для швидкого розвитку як самого бізнесу так і для економічного розвитку країни в цілому.

Також, вкрай необхідно звернути увагу на питання наявності в правоохоронних органах якісно підготовлених кадрів, адже суттєву роль в забезпеченні безпеки бізнесу відіграють саме працівники даних органів. Високий рівень їх кваліфікаційної підготовки необхідний не тільки для практичної реалізації визначеного завдання, а й для зміцнення довіри з боку населення, що є незмінною ознакою демократичного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон, від 23.12.1993 № 3781-ХІІ // Відомості Верховної Ради. - 1993. - Ст. 2.
2. Судорогін М. Державний вплив на розвиток малого і середнього бізнесу - пріоритетний напрям модернізації економіки / М. Судорогін // Право та державне управління. - 2011. - № 3. - С. 145.

НАЦІОНАЛЬНА КОМІСІЯ З ЦІННИХ ПАПЕРІВ ТА ФОНДОВОГО РИНКУ ЯК СУБ'ЄКТ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Шевченко О.В.

*Студент V курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Бурбика М.М.

*д.ю.н., доцент, завідувач кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

На сьогоднішній день надання адміністративних послуг набуває актуальності у зв'язку зі значною кількістю звернень громадян за отриманням останніх. Закон України «Про адміністративні послуги» визначає правові засади реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг [1]. У

свою чергу, одним із суб'єктів надання адміністративних послуг в Україні виступає Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (надалі – НКЦПФР).

НКЦПФР є державним колегіальним органом, підпорядкованим Президенту України та підзвітним Верховній Раді України. НКЦПФР утворено у відповідності до Указу Президента України від 23.11.2011 року №1063/2011 «Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку» [2].

НКЦПФР, її центральний апарат та територіальні органи становлять єдину систему органів НКЦПФР, яку очолює Голова НКЦПФР. Територіальні органи діють на підставі положень, що затверджуються НКЦПФР, як колегіальним органом. НКЦПФР, як колегіальний орган, утворюється у складі Голови НКЦПФР та шести членів НКЦПФР.

Голова НКЦПФР та члени НКЦПФР призначаються на посади та звільняються з посад Президентом України шляхом видання відповідного указу. Термін повноважень Голови та членів НКЦПФР становить шість років. Одна й та ж особа не може бути Головою або членом НКЦПФР більше двох термінів підряд. НКЦПФР як колегіальний орган є правомочною з моменту призначення більше половини її загального кількісного складу.

Структура НКЦПФР затверджується Головою НКЦПФР у межах видатків, передбачених у Державному бюджеті України. Штатний розпис центрального апарату НКЦПФР затверджується Головою НКЦПФР за погодженням із Міністерством фінансів України. НКЦПФР є юридичною особою, має відокремлене майно, що є державною власністю, самостійний баланс, рахунки в органах Державної казначейської служби України, печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням.

Метою діяльності НКЦПФР є створення, шляхом своїх регуляторних і наглядових функцій, умов для належного та ефективного функціонування ринку цінних паперів, забезпечення грошовим капіталом потреб економіки країни шляхом створення механізму акумулювання, розподілу та перерозподілу фондів коштів від особи, яка володіє вільними інвестиційними ресурсами до особи, якій необхідні такі ресурси для розвитку, створення умов для становлення потужних внутрішніх інвесторів та забезпечення прав інвесторів.

НКЦПФР активно співпрацює з більшістю міжнародних організацій, які діють в галузі ринку капіталів та фінансових послуг, включаючи Міжнародну організацію комісій з цінних паперів (IOSCO), Міжнародний валютний фонд, Європейський банк реконструкції та розвитку, USAID, Німецьке товариство міжнародного співробітництва GIZ. НКЦПФР отримує технічну допомогу по проектах Європейської Комісії TAIFEX, EU-FINSTAR, а також допомогу від іноземних регуляторів Міжнародного інституту розвитку ринку цінних паперів Комісії з цінних паперів і фондових бірж США (SEC), комісії з

фінансового нагляду Польщі, (KNF), Федерального управління з фінансового нагляду Німеччини (BAFin) та ін [3].

НКЦПФР є суб'єктом надання адміністративних послуг на фондовому ринку України. Адміністративні послуги надаються НКЦПФР відповідно до Закону України «Про адміністративні послуги», з урахуванням вимог законодавства про цінні папери та інших нормативно-правових актів.

До переліку адміністративних послуг, що надаються НКЦПФР, віднесено:

1. Для учасників професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів):

- видача ліцензії на провадження професійної діяльності та переоформлення ліцензії на провадження професійної діяльності;

- видача сертифіката на право здійснення професійної діяльності з цінними паперами в Україні на підприємствах, які мають відповідний дозвіл ДКЦПФР;

- видача свідоцтва про реєстрацію об'єднання як саморегульованої організації професійних учасників фондового ринку;

- анулювання ліцензії на провадження професійної діяльності на фондовому ринку (ринку цінних паперів);

- видача свідоцтва про реєстрацію об'єднання професійних учасників фондового ринку та заміна свідоцтва про реєстрацію об'єднання професійних учасників фондового ринку;

- скасування свідоцтва про реєстрацію об'єднання професійних учасників фондового ринку та скасування свідоцтва про реєстрацію об'єднання як саморегульованої організації професійних учасників фондового ринку;

- делегування повноважень саморегульованій організації професійних учасників фондового ринку;

- виключення аудиторської фірми з реєстру аудиторських фірм, які можуть проводити аудиторські перевірки професійних учасників ринку цінних паперів;

- погодження набуття (збільшення) юридичною чи фізичною особою істотної участі у професійному учаснику фондового ринку (крім банку).

2. Реєстрація Правил (змін до Правил) Центрального депозитарію цінних паперів;

3. Реєстрація Правил (змін до Правил) провадження клірингової діяльності та інших внутрішніх документів (змін до них) особи, яка провадить клірингову діяльність;

4. Реєстрація правил (змін до правил) фондової біржі;

5. Для учасників інститутів спільного інвестування :

- реєстрація регламенту інституту спільного інвестування та внесення інституту спільного інвестування до Єдиного державного реєстру інститутів спільного інвестування з

видачею свідоцтва про внесення інституту спільного інвестування до Єдиного державного реєстру інститутів спільного інвестування;

- видача витягу з Єдиного державного реєстру інститутів спільного інвестування;
- визнання інституту спільного інвестування як такого, що відповідає/не відповідає вимогам щодо мінімального обсягу активів інституту спільного інвестування;
- вилучення інституту спільного інвестування з Єдиного державного реєстру інститутів спільного інвестування.

5. Погодження кандидатур на посади керівників фондових бірж та депозитаріїв;

6. Погодження відповідальної особи небанківської фінансової групи;

7. Погодження статуту (змін до статуту) фондової біржі, Центрального депозитарію цінних паперів;

8. Видача свідоцтва (дубліката свідоцтва) про включення до Державного реєстру уповноважених рейтингових агентств;

9. Видача Свідоцтва про включення до Державного реєстру фінансових установ, які надають фінансові послуги на ринку цінних паперів;

10. Заміна Свідоцтва про включення до Державного реєстру фінансових установ, які надають фінансові послуги на ринку цінних паперів;

11. Видача дубліката Свідоцтва про включення до Державного реєстру фінансових установ, які надають фінансові послуги на ринку цінних паперів;

12. Видача витягу з Державного реєстру фінансових установ, які надають фінансові послуги на ринку цінних паперів тощо.

Територіальні органи НКЦПФР мають повноваження щодо надання наступних адміністративних послуг:

- заміна свідоцтва про реєстрацію випуску емісійних цінних паперів;
- надання дубліката свідоцтва про реєстрацію випуску цінних паперів.

Відповідно до Меморандуму з Міжнародним валютним фондом, який підписано 02.04.2017 року, Україна взяла на себе зобов'язання створити потужну нормативно-правову базу для ринків цінних паперів і провести реформування НКЦПФР. Українська сторона шляхом внесення змін до чинного законодавства зобов'язалась збільшити повноваження, незалежність та інституційну спроможність НКЦПФР, що дозволить Україні стати підписантом Багатостороннього Меморандуму про взаєморозуміння Міжнародної організації регуляторів ринків цінних паперів. Меморандумом з МВФ встановлений термін виконання цієї задачі – кінець квітня 2017 року. За сприяння міжнародних організацій НКЦПФР реформує свою внутрішню структуру і процедури. Зокрема, на заміну галузевій повинна бути введена функціональна структура регулятора.

Зміна організаційної моделі дозволить максимально збалансувати функції структурних підрозділів, унеможливити дублювання процесів, привести розподіл функцій між підрозділами регулятора до кращих міжнародних практик. В Меморандумі закріплена необхідність схвалення Верховою Радою України законопроекту про регуляторний спліт – ліквідація Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, і розподіл її функцій між НБУ та НКЦПФР. Меморандумом також передбачено реформування сфери аудиту і бухгалтерського обліку з метою поліпшення функціонування фінансових ринків, підвищення прозорості та якості розкриття інформації емітентами, а також скорочення масштабів корупції та шахрайства [4].

У найближчому, треба очікувати на реформування сфери адміністративних послуг, що надаються НКЦПФР, що в свою чергу, певним чином позначиться на процедурі надання адміністративних послуг і на діяльності НКЦПФР загалом. Враховуючи регуляторні повноваження НКЦПФР щодо регулювання ринку цінних паперів та корпоративного управління, вбачається необхідність прийняття законодавчого акту, що сприятиме підвищенню рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах, захисту прав та інтересів інвесторів та адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про адміністративні послуги [Електронний ресурс]: Закон України від 06.09.2012 року № 5203-VI – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>.
2. Про Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]: Указ Президента України від 23.11.2011 року №1063/2011. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1063/2011>.
3. Опис НКЦПФР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nssmc.gov.ua/about/description>.
4. Україна змінюватиме законодавство для приєднання до IOSCO ММоU і реформуватиме регулятор ринку цінних паперів – Меморандум з МВФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nssmc.gov.ua/press/news/ukrayina_zminyuvatime_zakonodavstvo_dlya_priehdnannya_do_iosco_mmou_i__memorandum_z_mvf.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПРОТИДІЯ ПОВЕНІ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Москаленко В.В.

Студент II курсу ННІ права

Сумського державного університету
Науковий керівник: Солонар А.В.
к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету

Повінь – це стихійне лихо, результатом якого є затоплення частини суші водою. Розрізнять два види повеней: річкові та морські [1]. У Главі 21 Водного кодексу України «Запобігання шкідливим діям вод та аваріям на водних об'єктах і ліквідації їх наслідків» містяться норми, що визначають перелік таких шкідливих дій та заходи щодо запобігання стихійному лихові, спричиненому шкідливою дією вод. Інших нормативно-правових актів, які регулюють питання захисту, попередження та ліквідації повеней та паводків в українському законодавстві не існує. У статті 107 Водного кодексу України (далі – ВК) передбачено, що шкідливою дією вод є наслідки повені, що призвела до затоплення і підтоплення земель та населених пунктів. Відповідність норм даної норми до сучасних реалій залишається відкритою, оскільки прийнята вона ще 6 червня 1995 року, тому, з плином часу, дана норма застаріла і потребує певної зміни або доповнення.

У статті 107/1 ВК зазначено, що функції щодо розроблення планів управління ризиками затоплення покладається на Кабінет Міністрів України, але нічого не сказано щодо юридичної відповідальності Кабміну у разі виникнення затоплення з причин його бездіяльності.

Плани управління ризиками затоплення розробляються для окремих територій у межах району річкового басейну, які мають високий ризик затоплення. Плани управління ризиками затоплення розробляються та виконуються з метою зменшення потенційного негативного впливу затоплень на життєдіяльність людини, навколишнє природне середовище, культурну спадщину та господарську діяльність. Плани управління ризиками затоплення затверджуються КМУ. Порядок розроблення плану управління ризиками затоплення затверджується КМУ (ст. 107/1 ВК).

Методики розроблення карт загроз і ризиків затоплення та попередньої оцінки ризиків затоплення затверджуються центральним органом виконавчої влади, що формує державну політику у сфері гідрометеорологічної діяльності.

У відповідності до вищезазначеного, відповідальність щодо затвердження таких планів бере на себе КМУ, а отже населення України, згідно з даною нормою, має перебувати під абсолютним захистом держави та у випадку завдання шкоди стихійним лихом, особа, що постраждала, має на законних підставах вимагати відшкодування шкоди, оскільки затверджений план мав нівелювати або зменшити дану шкоду. Якщо ж цього не відбулося, то це означає, що план не був ефективним, а також те, що Кабінет Міністрів

України та центральний орган виконавчої влади, що формує державну політику у сфері гідрометеорологічної діяльності не належно виконали свої обов'язки.

В статті 107 ВК також передбачено заходи, які мають вживатися щодо запобігання шкідливої дії вод під час проектування водогосподарських та інших об'єктів, а саме: 1) залуження та створення лісонасаджень на прибережних захисних смугах, схилах, балках та ярах; 2) будівництво протиерозійних гідротехнічних споруд, земляних валів, водоскидів, захисних дамб, водосховищ-регуляторів; 3) спорудження дренажу; 4) укріплення берегів тощо [2].

Таким чином, дані норми передбачають, що на таких об'єктах необхідно дотримуватися цих умов, але з іншого боку, в законодавстві не визначено чіткої юридичної відповідальності за порушення чи недотримання даних норм, а отже і не існує визначеної системи покарання за таке правопорушення.

В Україні існує єдиний нормативно-правовий акт загальнодержавного значення, який регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій – Кодекс цивільного захисту населення (далі – Кодекс). Згідно норм Глави 2 такого Кодексу, в Україні існує Єдина державна система цивільного захисту, яка у своїй діяльності спирається на Положення про єдину державну систему цивільного захисту та Положення про функціональну і територіальну підсистеми. Згідно статті 8 Кодексу цивільного захисту населення України єдина система цивільного захисту має наступні завдання:

1) забезпечення готовності міністерств та інших центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання і реагування на надзвичайні ситуації;

2) забезпечення реалізації заходів щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій;

3) навчання населення щодо поведінки та дій у разі виникнення надзвичайної ситуації;

4) виконання державних цільових програм, спрямованих на запобігання надзвичайним ситуаціям, забезпечення сталого функціонування підприємств, установ та організацій, зменшення можливих матеріальних втрат;

5) опрацювання інформації про надзвичайні ситуації, видання інформаційних матеріалів з питань захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій;

6) прогнозування і оцінка соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій, визначення на основі прогнозу потреби в силах, засобах, матеріальних та фінансових ресурсах;

- 7) створення, раціональне збереження і використання резерву матеріальних та фінансових ресурсів, необхідних для запобігання і реагування на надзвичайні ситуації;
- 8) оповіщення населення про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій, своєчасне та достовірне інформування про фактичну обстановку і вжиті заходи;
- 9) захист населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій;
- 10) проведення рятувальних та інших невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, організація життєзабезпечення постраждалого населення;
- 11) пом'якшення можливих наслідків надзвичайних ситуацій у разі їх виникнення;
- 12) здійснення заходів щодо соціального захисту постраждалого населення;
- 13) реалізація визначених законом прав у сфері захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій, в тому числі осіб (чи їх сімей), що брали безпосередню участь у ліквідації цих ситуацій;
- 14) інші завдання, визначені законом [3].

Таким чином, в Україні існує єдина система цивільного захисту населення, основними завданнями якої має бути попередження, завчасне виявлення та ліквідація наслідків повені та паводків. Згідно статті 9 цього Кодексу територіальні та функціональні підсистеми мають виконувати ці ж завдання, але вже на місцевому рівні. Необхідно зазначити, що зі створенням даної системи органи місцевого самоврядування отримали гарантію від влади, що у випадку виникнення форс-мажорної ситуації державна влада підтримає місцеву громаду та бере на себе функції щодо ліквідації наслідків вже названих стихійних лих. Це позитивний момент в законодавстві України, оскільки до цього існував лише Закон України «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру» норми якого не передбачали такої підтримки.

В країнах ЄС діє Директива № 2007/60 / ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС про оцінку і управління ризиками, пов'язаними з повенями (далі – Директива). Головною ціллю даного нормативно-правового акту є розроблення плану заходів з оцінки та управління ризиками повеней, спрямованого на скорочення негативних наслідків для здоров'я людей, навколишнього середовища, культурної спадщини та економічної діяльності, викликаних повенями в Співтоваристві. В Директиві зазначено, що спочатку необхідно створити карти потенційно затоплюваних зон та карти ризиків повеней. Згідно ст. 6 Директиви на картах потенційно затоплюваних зон вказуються ті географічні зони, ймовірність затоплення яких наступна: а) слабка вірогідність затоплення або затоплення в надзвичайних ситуаціях; б) середня ймовірність затоплення (можливість повторення повені близько 100 років); в) висока ймовірність затоплення при певних умовах.

Для кожного з вищенаведених варіантів повинні бути враховані наступні умови:
а) розмір повені; б) глибина або рівень води, в залежності від випадку; с) по можливості швидкість потоку або відповідна інтенсивність повені.

В статті 8 даної Директиви передбачено можливості створення плану ризику, для країн, що межують і мають загрозу виникнення повені з одного басейну. Для кожного району річкового басейну або одиниці управління, зазначеної в пункті "b" пункту 2 статті 3, повністю розташованих на їх території, держави-члени ЄС прагнуть до розробки єдиного плану управління ризиками або сукупності планів управління ризиками повеней, узгоджених в рамках району річкового басейну. У разі коли міжнародний річковий басейн або одиниця управління, зазначена в пункті "b" пункту 2 статті 3, повністю розташовуються на території Співтовариства, держави-члени ЄС співпрацюють з метою розробки єдиного міжнародного плану управління ризиками або сукупності планів управління ризиками повеней, узгоджених в рамках району річкового басейну. У разі неможливості складання вищевказаного плану, держави-члени ЄС розробляють плани управління ризиками, які поширюються як мінімум на ту частину міжнародного річкового басейну, яка знаходиться на їх території, погоджуючи їх по можливості в рамках району міжнародного річкового басейну.

У разі коли міжнародний річковий басейн або одиниця управління, зазначена в пункті "b" пункту 2 статті 3, виходять за межі території Співтовариства, держави-члени ЄС співпрацюють з метою розробки єдиного міжнародного плану управління ризиками або сукупності планів управління ризиками повеней, узгоджених в рамках району річкового басейну; якщо це неможливо, застосовуються правила параграфу 2 щодо частин міжнародного річкового басейну, розташованих на території держав-членів ЄС.

Якщо держави-члени ЄС, спільно контролюють басейни, визнають за необхідне, плани управління ризиками, передбачені в параграфах 2 і 3, можуть бути доповнені деталізованими планами управління ризиками, узгодженими для міжнародних басейнів.

У разі якщо держава-член ЄС виявить конкретну проблему, яка впливає на управління ризиками повеней в рамках контрольованих ним вод, і визнає неможливим вирішити таку проблему самостійно, вона може підготувати доповідь для Європейської комісії та для будь-якого іншого зацікавленого держави-члена ЄС до рекомендацій щодо способів її рішення.

Європейська комісія готує відповідь на доповідь або рекомендації в 6-місячний термін [4].

У параграфі 5 даної Директиви передбачається, що даний нормативно-правовий акт не вичерпує в повному обсязі законодавство ЄС з даного питання і залишає можливість як

законодавчої ініціативи до законодавчої влади ЄС з боку окремої держави або групи держав, а також налагодження співпраці між цими державами і на договірних засадах вирішувати всі справи з цього питання, тобто з питання оцінки і управління ризиками, пов'язаними з повенями.

В статті 8 говориться, що в разі виникнення загрози повені, держави, що є членами ЄС, повинні співпрацювати один з одним задля попередження та усунення даної загрози, оскільки даний спосіб є більш дієвим, ніж така ж процедура за участю лише однієї держави. Законодавчий орган ЄС звертає увагу на те, що повінь/паводок – це проблема не лише соціальна, але й економічна, тому метою Європейського Союзу є створення системи відшкодування завданих збитків стихійним лихом з боку держави чи держав. В певному аспекті, це можна вбачати як спробу об'єднання, або створення окремого міжнародного органу в Європі, оскільки проблема повеней та паводків є найбільш поширеною для більшості держав Європи. Тому Україна має підтримувати такі ідеї ЄС згідно з напрямком євроінтеграції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Що таке повінь і якою вона буває? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://opogode.ua/ua/article/2013-10-29-shcho-takie-povin-i-iakoiu-vona-buvaie>.
2. Водний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>.
3. Кодекс цивільного захисту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>.
4. Директива № 2007/60 / ЄС Європейського парламенту і Ради ЄС про оцінку і управління ризиками, пов'язаними з повенями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_b29.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРЕЗУМЦІ ПРАВОТИ ТА ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В УКРАЇНІ

Логвиненко М. І.

*к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

Останнім часом в Україні після деяких гучних вбивств, жертвами яких стали поліцейські, що виконували свої обов'язки посилюється увага до проблеми особистої безпеки поліцейських. Для України, як для правової та соціальної держави це питання потребує обов'язкового вирішення, оскільки гарантована Конституцією рівність усіх

перед законом, верховенство права, гарантованість основоположних прав і свобод людини є обов'язковими її елементами. Правовий статус поліцейського ніяким чином не позбавляє його правового статусу людини і громадянина української держави.

При запровадженні нових заходів забезпечення особистої безпеки працівників поліції, необхідно пам'ятати про положення статті 22 Конституції України, де зазначено, що «при прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод. Тому, перш ніж вносити зміни до чинного законодавства у сфері діяльності Національної поліції необхідно реально оцінити існуючі загрози і ризики, та які наслідки ними можуть бути спричинені. Служба в Національній поліції є «державною службою особливого характеру». На думку автора, така характеристика як небезпечність і спричиняє особливий характер служби поліцейського. Ідеальний рівень особистої безпеки поліцейського є утопією, але завдання держави перш за все полягає у створенні підґрунтя, правових основ для максимального зниження негативних проявів і ризиків у діяльності поліцейських.

Через часті випадки, коли під час несення служби постраждали працівники Національної поліції, перед Міністерством внутрішніх справ України постало питання досягнення безпеки поліцейського при виконанні своїх професійних обов'язків, як гарантії прав людини. Одним із таких заходів забезпечення, міністр внутрішніх справ вбачає введення в Україні «презумпції правоти поліцейського».

У Листі Міністерства юстиції «Щодо тлумачення терміна «презумпція правомірності»», Витяг від 06.04.2011 № 3192-0-4-11-19, зазначено, що «що презумпції в праві (лат. *praesumptio* - припущення, від *praesumere* - передбачати, передчувати, вгадувати) - це закріплені правовими нормами припущення про достовірність настання певного юридичного факту. Розрізняють спростовні і неспростовні презумпції в праві. Спростовні презумпції в праві – це припущення про існування факту доти, поки не буде встановлено (доведено) інше. Неспростовні презумпції в праві - це припущення про існування факту, навіть якщо можливо встановити (довести) інше (наприклад, презумпція недієздатності особи до досягнення нею певного віку, встановленого в законодавстві) [6].

Виходячи з такого розуміння правомірності, зазначимо, що «презумпція правомірності поліцейського» уже визначена в чинному законодавстві України, а саме в п. 2 ст. 62 Закону України «Про Національну поліцію», як гарантія професійної діяльності поліцейського - «законні вимоги поліцейського є обов'язковими до виконання всіма фізичними та юридичними особами» [5]. Більше того, ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення визначено відповідальність за «злісну непокору законному розпорядженню або вимозі поліцейського при виконанні ним службових

обов'язків» [2]. Розділ XV Кримінального Кодексу «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, засобів масової інформації» регулює ряд питань, щодо вчинення опору працівнику правоохоронного органу, погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу, умисне знищення або пошкодження його майна тощо [3]. Питання захисту поліцейського, в тому числі від перешкоджання виконання покладених на нього законом професійних обов'язків і здійсненню наданих прав, а так само від посягання на життя і здоров'я, житло і майно зазначених осіб і їх близьких родичів у зв'язку із службовою діяльністю врегульовано Законом України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» [4]. Тобто законодавство України визначає від найменш дрібного до найбільш суворого заходи забезпечення безпеки працівника поліції, встановивши адміністративну та кримінальну відповідальність за невиконання вимог поліцейського, а також систему захисту від протиправних посягань, тому встановлення додаткової норми, щодо презумпції правоти поліцейського є не доречним, а сама система захисту працівника поліції є ефективною.

На сучасному етапі становлення поліції як державного інституту, її переходу від карального до превентивного характеру, на думку автора, необхідно звернути увагу на рівень довіри громадян до поліції, причини такої низької довіри. В даному випадку розуміється переосмислення ролі Національної поліції і кожного окремого поліцейського в суспільстві та всередині самої структури Міністерства внутрішніх справ. Зв'язок між громадськістю та поліцією дуже тісний, не треба забувати про взаємну відповідальність між людиною та державними інститутами, і про те що людина, її життя та здоров'я є найвищими соціальними цінностями. Розвиток довіри та підвищення авторитету це довготривалий процес, від зростання рівня професіоналізму поліцейських зростатиме довіра з боку громадськості, що в свою чергу призведе до зменшення випадків образи поліцейського та злісної непокори йому. Враховуючі ті обставини, що поліцейський діє завжди в умовах реального соціального простору, то потрібно посилити психологічні, комунікативні напрями в професійній підготовці поліцейських.

На думку автора, необхідно вдосконалити кадрову політику та професійну підготовку майбутніх поліцейських. В цьому напрямку можна звернутися до міжнародного досвіду, і як зазначає, В. М. Безчастний, основні особливості, на яких акцентується увага у кадровому підборі та професійній підготовці працівників поліції, зокрема: високий рівень професіоналізму поліції. Його вдається досягти не лише завдяки глибокій професійній підготовці у фахових поліцейських закладах освіти – поліцейській у США, Великобританії, Франції, в інших країнах має навчатися впродовж усієї служби. Від

цього залежить його просування по службі, присвоєння офіцерського чину, оплата праці, надання пільг тощо. У навчальних програмах із підготовки фахівців для поліцейських служб вагоме місце належить напрацюванню навичок і вмінь роботи з науково-технічними засобами, що є надзвичайно широко застосовуваними в роботі поліції зарубіжних країн. Кадри поліції ретельно і всебічно готуються до тісної взаємодії національних служб як через Інтерпол, так і безпосередньо між собою. В міжнародних контактах, на конференціях, симпозіумах, семінарах, під час обміну досвідом та делегаціями питанням підготовки поліцейських кадрів неодмінно приділяють підвищену увагу. Не останню роль у підготовці кадрів поліції зарубіжних країн відіграє престижність правоохоронної діяльності, підтримувана передусім за рахунок високого рівня соціальної захищеності поліцейського, а також завдяки створенню державою і значною кількістю засобів масової інформації позитивного іміджу поліцейських структур [1, с. 74].

Сучасні вимоги до діяльності органів внутрішніх справ суттєво підвищилися, що пояснюється сьогоденними загрозами та динамікою і структурою самої злочинності. Питання професійної підготовки висококваліфікованих працівників поліції зумовлені її сучасною роллю і значенням в такому соціально важливому завданні як захист основоположних прав і свобод усіх учасників суспільних відносин. Тому ключовим напрямком подальшого становлення Національної поліції в Україні як дієвого інституту вбачаємо саме у професійній підготовці працівників поліції, належного кадрового та фінансового забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Безчастний В. М. Система підготовки працівників міліції (поліції) в зарубіжних країнах / В. М. Безчастний // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. - № 1. - 2011. - с. 73-80.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 року № 8073-X // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984. - додаток до № 51. - ст.1122.
3. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2001. - № 25-26. - ст.131.
4. Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1994. - № 11. - ст.50.
5. Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2015. - № 40-41. - ст.379.

6. Щодо тлумачення терміна «презумпція правомірності»: Лист Міністерства юстиції; Витяг від 06.04.2011 № 3192-0-4-11-19 / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v3192323-11>.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ВДОСКОНАЛЕННЯ КАДРОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Пономаренко Ю.Ю.

студентка V курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Логвиненко М. І.

к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Динамічні зміни, які сталися в українському суспільстві за останні роки, вимагають пошуку нових підходів до кадрового забезпечення запровадженого реформою правоохоронного органу Національної поліції. Формування поліції європейського зразка, підвищення рівня суспільної довіри є на сьогодні одним із першочергових завдань в діяльності Міністерства внутрішніх справ України. З цією метою було прийнято проект Концепції першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ, в якій питання реорганізації структурних підрозділів та кадрового забезпечення є одним з основних. Для забезпечення найбільш ефективного функціонування органів внутрішніх справ, зокрема і їх структурного підрозділу Національної поліції, виконання ними своєї функції у суспільстві, ключовим було і залишається питання організації роботи з кадрами. Ці питання включають в себе такі складові як: комплектування кадрів, формування високоякісних професійних та моральних якостей у працівників, професійна освіта, службова підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації та багато інших.

Вирішальним показником ефективності діяльності Національної поліції є, перш за все, людський потенціал. Головною рисою сучасної моделі адміністрування використання людських ресурсів в органах державної влади є орієнтація на висококваліфіковані кадри, з підвищеною ініціативністю. Авторитет влади у сфері протидії злочинності залежить не стільки від показників розкриття кримінальних правопорушень, скільки від довіри населення до органів Національної поліції як до дієвого інституту захисту індивідуальних та суспільних інтересів, та додержання силовими структурами принципу верховенства права.

Кадрове забезпечення органів Національної поліції нерозривно пов'язане з кадровою політикою. На сьогодні існує безліч визначень кадрової політики. Так зокрема,

О.М. Бандурка, дає таке визначення кадрової політики – це цілеспрямована діяльність державних органів, організацій і посадових осіб щодо підбору, навчання, розподілу, переміщення та звільнення кадрів [1, с. 134]. Реалізація кадрової політики забезпечується шляхом видання та застосування вищими органами державної влади та управління, Міністерством внутрішніх справ правових актів, що визначають правовий статус працівників органів Національної поліції і регулюють роботу з ними. Кадрова політика у в органах Національної поліції базується перш за все на Стратегії державної кадрової політики на 2012-2020 роки, затвердженої Указом Президента України від 01.02.2012 [5], основною метою якої є забезпечення всіх сфер життєдіяльності держави кваліфікованими кадрами, необхідними для реалізації національних інтересів у контексті розвитку України як демократичної, соціальної держави з розвинутою ринковою економікою.

Як зазначає М. Криштанович, процес кадрового забезпечення ОВС складається з таких елементів:

- визначення кількісного складу персоналу, їх посадова категорійність і рівень професійної підготовки;

- робота з кадрами: підбір, розстановка, переміщення, формування резерву на висування, оцінка співробітників;

- стимулювання професійної діяльності і виховання кадрів: застосування заходів морального і матеріального стимулювання, дисциплінарна практика, підвищення правової культури;

- підготовка кадрів: навчання в навчальних закладах МВС, перепідготовка і підвищення кваліфікації [4].

За основними показниками, котрі якоюсь мірою характеризують якісний стан особового складу, такими як некомплектність посад за штатним розкладом, освітній рівень, загальний стаж служби та стаж служби в окремих службах та підрозділах, відбулося значне погіршення у більшості служб та підрозділів. На думку фахівців, кадровій політиці в органах поліції усе ще бракує наукового обґрунтування критеріїв добору, підготовки та розстановки управлінських кадрів, розроблення й реалізації стратегії й тактики цього напрямку діяльності. Сьогодні потрібно переглянути основні та спеціальні функції, організаційну побудову, форми, стилі та методи керівництва, розробити та закріпити в нормативно-правових актах наукові підходи до модернізації системи кадрового забезпечення управлінської діяльності поліції. Тобто, сьогодення поставило питання щодо нових підходів до організації професійного відбору кандидатів на службу в поліції, розробки кваліфікаційних характеристик, освітньо-професійних

програм їх навчання, поєднання навчально-виховного процесу та практичного виконання функціональних обов'язків, покладених на працівників Національної поліції.

Важливою складовою кадрового забезпечення є планування кадрового складу, що являє собою важливу складову кадрового забезпечення, адже воно є процесом забезпечення органів Національної поліції необхідною кількістю кваліфікованого персоналу що прийнято на відповідні посади у відповідний час.

Не менш важливою складовою кадрового забезпечення є оцінювання службової діяльності персоналу. У практичній роботі така оцінка найчастіше проводиться методом атестації, що дозволяє визначити ступінь відповідності рівня кваліфікації працівників займаної ними посади, її регулярне проведення сприяє зміцненню апарату управління, поліпшення добору та розміщення кадрів, стимулювання їх професійного зростання, розвитку ініціативи і творчої активності працівників. За результатами діяльності атестаційних комісій керівництвом органів внутрішніх справ розглядаються пропозиції щодо заохочення працівників, включення їх у резерв на висунення чи навпаки, про зниження їх у посаді, звільнення. При цьому атестаційна комісія обов'язково повинна вказати мотиви, по яких даються рекомендації [2, с. 179].

Однією з найбільш нагальних проблем в діяльності Національної поліції є проблема забезпечення особистої безпеки працівників поліції. Конституцією України, а саме ст.. 1, проголошено суверенність і незалежність, саму державу проголошено демократичною, соціальною, правовою державою. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека, згідно зі ст.. 3, визнані найвищою соціальною цінністю. Згідно зі ст.. 27 кожна людина має невід'ємне право на життя, на захист свого життя і здоров'я та життя і здоров'я інших людей від противоправних посягань [3]. Ці положення мають безпосереднє значення для органів Національної поліції. Перш за все вони дають підставу для визначення та розуміння головного призначення органів Національної поліції за сучасних умов: виконання найважливішого конституційного обов'язку держави – охорона та захист прав і свобод людини, створення безпечних умов життя. Зазначимо, разом з тим, що органи Національної поліції виступають не тільки як суб'єкти діяльності із забезпечення безпеки життєдіяльності суспільства, його окремих членів, але й як об'єкти цієї діяльності. Як і всі громадяни України, працівники поліції мають конституційне право на охорону та захист життя і здоров'я, у тому числі і в процесі трудової діяльності.

Таким чином, в період реформування Національної поліції важливим залишається питання кадрового забезпечення оновленого складу працівників. З урахуванням фактів корупції на державній службі, рівня службової дисципліни та професіоналізму особового

складу зазначеного державного органу, гостро постає питання запровадження оновленої системи кадрового забезпечення, яка б відповідала сучасним реаліям та радикальним реформам правоохоронної системи України. Тобто робота з кадрами, їх якісний добір, професійний розвиток є одним із найбільш ефективних засобів підвищення результатів функціонування Національної поліції як інституту держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бандурка О.М. Теорія та методи роботи з персоналом в органах внутрішніх справ: Підручник. – Харків: Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2000. – 480 с.
2. Клочко А. М. Кадрове забезпечення органів внутрішніх справ України: порядок та основні елементи / А. М. Клочко // Форум права. – 2014. – № 4. – с. 175-180.
3. Конституція України від 28 червня 1996р.: за станом на 01.02.2011 / Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – С. 43.
4. Криштанович М. Державне управління кадровим забезпеченням органів внутрішніх справ України / М. Криштанович // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnik9/fail/Kryshthanovych.pdf.
5. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012-2020 роки: Указ Президента від 01.02.2012 № 45/2012 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ПАТРУЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Сухацька А.Б.

*Студентка V курсу ННІ права
Сумського державного університету
Науковий керівник Логвиненко М. І.
к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Корупція на сьогодні являється суспільною хворобою, яка вразила всі сфери життя суспільства. Україна протягом останніх років позиціонується як одна з найбільш корумпованих держав світу. Це соціально негативне, протиправне явище породжує велику кількість суспільних, економічних, політичних негараздів в нашій державі. Подолання корупції в Україні має стати перш за все політичною волею держави, в особі її органів. Прояви корупції саме в правоохоронних органах, які уповноважені забезпечувати

дотримання конституційних прав і свобод людини є вкрай негативним явищем. На сьогодні в Україні реформовано органи внутрішніх справ, утворено Національну поліцію, як орган європейського зразка. У складі Національної поліції, згідно Закону, функціонує такий підрозділ як патрульна поліція, основними завданнями якої відповідно до Положення про патрульну службу затвердженого Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 02.07.2015 № 796 є такі: забезпечення публічного порядку і громадської безпеки; забезпечення безпеки осіб, захисту їх прав, свобод та законних інтересів; створення стану захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, нормальних умов життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ, організацій. Запобігання кримінальним, адміністративним правопорушенням; попередження, виявлення та припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, випадків насильства у сім'ї, а також виявлення причин і умов, що сприяють їх учиненню. Взаємодія із суспільством, що полягає у співпраці та взаємодії із населенням, громадськими організаціями, іншими підрозділами органів внутрішніх справ, органами публічної влади, з метою запобігання правопорушенням, забезпечення безпеки, зниження рівня злочинності, а також встановлення довірливих відносин між міліцією та населенням. Забезпечення безпеки дорожнього руху; організація контролю за додержанням законів, інших нормативно-правових актів з питань безпеки дорожнього руху [5].

Здійснюючи таку діяльність, працівники органів патрульної поліції знаходяться у досить великій зоні корупційних ризиків. Під корупційними ризиками пропонується розуміти правові, організаційні та інші фактори та причини, які породжують, заохочують (стимулюють) корупцію [1]. Щодо державних службовців, в тому числі й працівників правоохоронних органів, деякі автори надають таке визначення корупційних ризиків - як обставини, фактори та явища, що виникають у процесі функціонування органів державної влади, здійснення службової діяльності державними службовцями, та створюють ситуацію можливого скоєння корупційного правопорушення [3]. Тому протидія корупції в органах патрульної поліції є одним із важливих напрямків загальної антикорупційної стратегії нашої держави.

Аналізуючи систему протидії та контролю за корупцією серед поліцейських у США, О. В. Ткаченко вказує, що її основу становлять вимоги до високих моральних стандартів, правил поведінки й дисципліни. Зваженою і ефективною вбачається запроваджена у федеральному бюро розслідувань США практика переміщення співробітників з однієї ділянки на іншу, з метою нейтралізації професійної деформації та зменшення вірогідності зрощування з місцевими органами влади і організованою

злочинністю. Досліджується законодавство США з приводу передбачених ним видів покарань за аналізовані діяння. У більшості випадків це санкції кримінального характеру, пов'язані з тюремним ув'язненням. Додатковими видами покарання в США є позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, конфіскація майна [6, с. 12].

Сутність адміністративно-правових заходів протидії корупції полягає в тому, що вони перш за все є проявом державно-владного впливу, зовнішньою формою вираження яких є вимоги, обмеження, заборони, регламентовані адміністративним законодавством. Такі заходи мають свою форму, зовнішній прояв і виражаються у примусовій волі держави. Варто зазначити, що слід відрізнити адміністративно-правові заходи протидії корупції від заходів адміністративного примусу, оскільки останні є складовим елементом адміністративно-правових заходів.

Ю. В. Дем'янчук, вважає що найбільш дієвим заходом може стати антикорупційний моніторинг, і зазначає, що запобігання корупційним правопорушенням здійснюється шляхом організації і проведення моніторингу ефективності боротьби з корупцією, кінцева мета якого полягає в отриманні об'єктивної інформації, що є основним і необхідним елементом ефективного управління. У даному контексті слід виділити основні напрями, за якими буде здійснюватися антикорупційний моніторинг, а саме: вивчення громадської думки про стан корупції; вивчення й аналіз виявлених корупційних правопорушень; проведення аналізу скарг і звернень фізичних і юридичних осіб про факти вчинення корупційних правопорушень, що надійшли в державні органи; узагальнення результатів перевірок, проведених у державних органах; узагальнення результатів антикорупційної експертизи нормативних правових актів і їх проектів; проведення аналізу публікацій про корупцію в засобах масової інформації; здійснення контролю за виконанням заходів, передбачених у планах протидії корупції, і узагальнення отриманих даних. Виходячи з вищевикладеного, повинні бути прийняті нормативно-правові акти, що регулювали б порядок проведення антикорупційного моніторингу в Україні, у тому числі й у всіх їх адміністративно-територіальних центрах [2, с. 94]. Підтримуючи таку точку зору, вважаємо що проведення постійного моніторингу в органах патрульної поліції дійсно забезпечить більш ефективну протидію цій «суспільній хворобі».

Таким чином, на сьогодні в Україні питання подолання корупції є одним із першочергових завдань держави, яке в тому числі охоплює і органи Національної поліції, зокрема, патрульної поліції, яка знаходиться в зоні корупційних ризиків. Та сьогодні подолання корупції в цих органах повинно мати перш за все превентивний характер,

тобто провести такі адміністративно-правові заходи, які б максимально унеможливили вчинення корупційних правопорушень працівниками патрульної поліції. А це і кадровий добір на посаду, професійна підготовка, ротація кадрів, врегулювання повноважень зі максимальним зменшенням дискреційних повноважень у працівників патрульної поліції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аналітичний звіт «Корупційні ризики надання адміністративних послуг та контрольно-наглядової діяльності в Україні», підготовленого Центром політико – правових реформ та Фондом «Демократичні ініціативи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу:https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/corruption/Technical%20Papers/UPAC/System%20Studies/344UPAC_Corruption_AdminControlSup_uk.pdf.
2. Дем'янчук Ю. В. Сучасні адміністративно-правові засоби запобігання та протидії корупції у системі державної служби України / Ю. В. Дем'янчук // Право та інновації. - № 4. – 2016. – с. 92-97.
3. Казаченкова О.В. Конфликтный потенциал государственной службы как фактор возникновения коррупционных рисков / О.В. Казаченкова // Административное и муниципальное право. – 2010. – №2. – С. 36-42.
4. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 40-41. – ст.379.
5. Про патрульну службу: Положення затверджене Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 02.07.2015 № 796 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0777-15>.
6. Ткаченко О. В. Адміністративно-правові засади протидії корупції в органах внутрішніх справ України / О. В. Ткаченко // автореферат на здобуття наук.ступ. к.ю.н. – К. – 2008. – 22 с.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ТА ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Чередніченко Д.С.

студент V курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник Логвиненко М. І.

к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Стан інституту інтелектуальної власності в державі на сьогодні визначає багато її показників, в тому числі й економічних, соціальних, правових. Сучасне становище

України у сфері охорони та захисту прав інтелектуальної власності знаходиться в критичному стані, і характеризується високим рівнем піратства в Інтернеті, плагіату в науковій та інших сферах творчої діяльності, та багато інших порушень в сфері інтелектуальної власності. Тому питання охорони та захисту прав інтелектуальної власності в нашій державі є вкрай актуальним, з урахуванням європейської орієнтації України.

На сьогодні існує багато різних поглядів щодо розмежування понять охорона та захист прав інтелектуальної власності. Так, наприклад, в загальному розумінні захист інтелектуальної власності визначається як врегульована чинним законодавством діяльність уповноважених органів державної влади та їх посадових осіб, у сфері визнання права, поновлення у праві та превентивна їх діяльність, що зосереджена, перш за все, на усуненні перешкод в реалізації прав і законних інтересів суб'єктів прав інтелектуальної власності. Залежно від цього і виділяють дві основні форми захисту прав інтелектуальної власності – юрисдикційну та неюрисдикційну. Юрисдикційною визнається саме судова форма захисту прав інтелектуальної власності, що реалізовується судами, як правило загальної юрисдикції, але в рамках судової реформи 2016 року створено Вищий суд з питань інтелектуальної власності, як суд першої інстанції, який повинно бути утворено протягом 12 місяців з дня набрання законом юридичної сили [4]. Тому питання якими судами буде здійснюватися юрисдикційна форма захисту залишається відкритим, але дуже важливий крок у цьому напрямку уже зроблено.

Адміністративний порядок захисту прав інтелектуальної власності відносять до спеціальної форми їх захисту. Неюрисдикційну форму являють дії самих суб'єктів прав інтелектуальної власності щодо захисту власних прав та законних інтересів самостійно (самозахист), без судових позовів та інших звернень до уповноважених органів. Згідно зі ст. 55 Конституції України, кожному гарантується право на судовий захист своїх прав і законних інтересів, а також право на оскарження в суді рішень органів державної влади [2].

До питання розмежування понять охорона та захист прав інтелектуальної власності звертається, М. Потоцький. Він зазначає, що «захист» і «охорона» прав інтелектуальної власності не є тотожними поняттями. Маючи різне функціональне призначення та механізм реалізації, ці поняття можна співвіднести як загальне та спеціальне поняття: більш широка категорія «охорона» серед різноманітних засобів забезпечення правового режиму об'єкта права інтелектуальної власності охоплює і «захист» таких прав [3, с. 157].

Адміністративно-правова охорона та адміністративно-правовий захист прав на об'єкти інтелектуальної власності, будучи прерогативою органів виконавчої влади, не

може залежати від бажання певного суб'єкта й обмежуватися саморегуляцією. Це скоріше властиве цивільно-правовій охороні та захисту, які базуються на принципах диспозитивності, тоді як адміністративно-правова охорона та захист (далі - охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності, який складається, власне, з охорони та захисту) перебувають під постійним імперативним впливом суб'єктів управління, тобто виступають, іншими словами, об'єктом державного управління [1].

Безсумнівно, що вирішення проблеми охорони прав інтелектуальної власності залежить від багатьох факторів: перш за все, від правової основи, тобто стану законодавства та готовності уповноважених державних органів приймати відповідні законні рішення, а підприємців – їх виконувати та здійснювати свою діяльність на правовій основі. Також від економічного фактору, тобто ступеня впливу на економіку країни та майновий стан окремих суб'єктів підприємницької та іншої діяльності. У сфері правоохоронної діяльності - готовність уповноважених контрольних органів – попереджувати порушення, виявляти їх і усувати негативні наслідки, надавати ефективну і своєчасну допомогу власникам таких прав у їх захисті, усуненні тяганини в судових органах та вирішенні таких справ по суті. Охорона інтелектуальної власності залежить також і від самих власників цих прав, які повинні виявляти основну зацікавленість в охороні своїх прав. Відповідно у країні повинні бути фахівці з охорони права інтелектуальної власності та достатня правова свідомість населення. Все це зумовлює необхідність комплексного підходу до вирішення проблеми охорони прав інтелектуальної власності, як елементу міжнародної та національної системи охорони права інтелектуальної власності; як цілеспрямованої повсякденної роботи відповідних державних і недержавних інститутів і, головне, – зацікавленості самих суб'єктів прав інтелектуальної власності.

Таким чином, на основі проведеного аналізу сучасного стану адміністративно-правової охорони прав інтелектуальної власності та їх захисту, можна зробити висновок, що поняття охорони є ширшим, ніж поняття захисту, оскільки останнє є складовою охорони. Сучасний стан охорони та захисту прав інтелектуальної власності в Україні потребує вдосконалення, оскільки на сьогодні існує дуже багато порушень саме у сфері інтелектуальної власності, а це впливає на економічний стан нашої держави, її міжнародний авторитет. Особливу увагу потрібно привернути до адміністративно-правового захисту прав інтелектуальної власності, оскільки судові процеси і юрисдикційна форма захисту є більш складними і триваючими формами захисту, тому потрібно вдосконалювати превентивні форми захисту та досудові.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Запорожець І.Г. Охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності: теоретичні аспекти / І.Г. Запорожець // Електронний ресурс. – Режим доступу: https://www.irbis_nbu.irbis_64.exe_2007_10_7.pdf.
2. Конституція України: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Потоцький М. Ю. Господарсько-правовий захист інтелектуальної власності в Україні : монографія / М. Ю. Потоцький. — К. : Персонал, 2014. — 620 с.
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. - № 31. - ст.545.

ЗАГАЛЬНІ ПРАВИЛА НАКЛАДЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ СТЯГНЕНЬ

Кучма Д.О.

Студент V курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Бондар С.О.

к.ю.н., асистент кафедри АГПФЕБ ННІ права

Сумського державного університету

Інститут адміністративних стягнень є важливою складовою адміністративної відповідальності. Саме шляхом застосування адміністративних стягнень і реалізується адміністративна відповідальність. В умовах постійного реформування та оновлення адміністративне законодавство потребує подальшого розвитку, вдосконалення, гармонізації з міжнародно-правовими нормами та зобов'язаннями України, для реальної ефективної дії і забезпечення гарантованих прав і свобод людини і громадянина.

Відповідно до статті 23 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі КУпАП), адміністративне стягнення є мірою відповідальності і застосовується з метою виховання особи, яка вчинила адміністративне правопорушення, в дусі додержання законів України, поваги до правил співжиття, а також запобігання вчиненню нових правопорушень як самим правопорушником, так і іншими особами [1]. А статтею 24 передбачено види адміністративних стягнень, до яких належать: попередження, штраф, штрафні бали, оплатне вилучення предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, грошей отриманих внаслідок вчинення адміністративного правопорушення, позбавлення

спеціального права та права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю, громадські роботи, виправні роботи, адміністративний арешт, арешт з утриманням на гауптвахті. Проте, зазначимо, що даний перелік не є вичерпним, адже в статті зазначено, що до особи може бути застосовано і інші види адміністративних стягнень. Тобто можна зазначити, що адміністративні стягнення являють собою обтяжливі наслідки матеріального чи морального характеру для особи, що вчинила адміністративне правопорушення.

Серед науковців існують різні підходи до визначення поняття адміністративне стягнення, наприклад, *С.Г. Стеценко*, розуміє під поняттям адміністративні стягнення - матеріалізований вияв адміністративної відповідальності, що полягає в застосуванні певних несприятливих заходів морального, матеріального або фізичного характеру до особи, яка вчинила адміністративне правопорушення. Іншими словами - це прояв негативної реакції держави на вчинене особою адміністративне правопорушення. За суттю адміністративне стягнення є санкцією адміністративно-правової норми, яка застосовується у разі невиконання припису цієї норми [2].

Серед характерних особливостей адміністративних стягнень, *Т.В. Адерейко* виділяє наступні. По-перше, їх державно-примусовий характер, безумовно, їм властивий і виховний характер, однак його сутність полягає в примусовому впливі з боку держави на правопорушників. По-друге, поєднання у собі елементів карального, виховного та запобіжного характеру. Слід також зауважити, що правоохоронні можливості адміністративних стягнень поширюються не лише на норми адміністративного права, а й забезпечують охорону інших правових норм та правовідносин. По-третє, особливість адміністративних стягнень досить часто вбачають у специфічному колі суб'єктів застосування. А саме переважно позасудовий характер застосування, окрім адміністративних стягнень, які можуть бути застосовані виключно в судовому порядку. По-четверте, має певні особливості і мета застосування адміністративного стягнення. Якщо цивільно-правові санкції насамперед спрямовані на відшкодування, компенсацію шкоди, заподіяної неналежним виконанням зобов'язань або вчиненням інших дій (деліктів), то метою адміністративного стягнення є: а) покарання правопорушника за скоєний проступок; б) профілактичний вплив на широке коло осіб, як тих, що були піддані адміністративному стягненню, так й інших [3, с. 147].

До загальних правил накладення стягнення за адміністративне правопорушення, відповідно до статті 33 КУпАП є: по-перше, те що стягнення за адміністративне правопорушення накладається у межах, установлених цим Кодексом та іншими законами України; по-друге, при накладенні стягнення враховуються характер вчиненого

правопорушення, особа порушника, ступінь його вини, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність [1].

З огляду на чинне законодавство можна стверджувати, що існує два види порядку застосування адміністративних стягнень. Перший вид адміністративних стягнень – це стягнення, які застосовуються до фізичних осіб (передбаченою нормами КУпАП); другий вид адміністративних стягнень – стягнення, які застосовуються до юридичних осіб. Не беручи до уваги існування прогалин в праві, застосування адміністративних стягнень до фізичних осіб більш регламентовано ніж до юридичних осіб.

Встановлення факту скоєння адміністративного проступку, який фіксується у відповідному процесуальному документі, що в свою чергу стає початком адміністративних правовідносин. Відносно фізичних осіб складається протокол про адміністративне правопорушення, в якому обов'язково мають бути викладені всі обставини справи, при його складанні правопорушнику повинно бути роз'яснено його процесуальні права та обов'язки. Особа яка вчинила правопорушення, має право відмовитися від підписання протоколу, про що робиться відповідний запис. Також, законодавством України передбачений перелік реквізитів, які повинні бути обов'язково вказані в протоколі про адміністративне правопорушення.

Стосовно юридичної особи, аналогічно до випадків з фізичними особами, при виявленні адміністративного проступку складається протокол. Аналізуючи чинне законодавство, можна виокремити інші документи такі як акт і розпорядження, які можуть зафіксувати правопорушення.

Практично складання протоколу, акту або розпорядження являє собою порушення справи про адміністративне правопорушення. Але КУпАП передбачені винятки коли протокол не складається, а також існують підстави, за наявності яких провадження в справі про адміністративне правопорушення виключається (ст. 247 КУпАП). Також, ст. 38 КУпАП передбачає припинення провадження щодо притягнення до адміністративної відповідальності - сплив строку.

Багато з дослідників вважають, що деякі норми Кодексу України про адміністративні правопорушення поширюються винятково на фізичних осіб, а саме щодо строків притягнення до адміністративної відповідальності. Положення статті 38 КУпАП не поширюються на юридичних осіб. Отже, з'ясувалося, що не існує загального підтвердження процесуальних строків притягнення до адміністративної відповідальності юридичних осіб та на законодавчому рівні не вказані критерії визначення таких строків.

Виходячи з вищевикладеного, можна було б виокремити наступні види визначення строків накладення адміністративного стягнення: 1) з дня вчинення правопорушення;

2) з дня виявлення правопорушення при триваючому правопорушенні; 3) з дня проведення уповноваженими державними органами, спеціально передбачених законом заходів контролю, якщо правопорушення не могло бути виявлене іншим чином, але не пізніше законодавчо встановленого терміну для проведення таких заходів. Зазначені строки мають поширюватися як на фізичних, так і на юридичних осіб. Водночас повинна бути скасована норма, яка передбачає виключення щодо строків притягнення до адміністративної відповідальності.

Розгляд справи про адміністративне правопорушення є головною стадією провадження, де орган який розглядає справу детально досліджують всі обставини справи, заслуховують роз'яснення правопорушника, потерпілих, представників, законних представників. Але не всі органи які мають право складати протокол про адміністративне правопорушення, мають право розгляду цієї справи.

Коли всі обставини справи з'ясовані, враховуючи пом'якшуючі та обтяжуючі відносно фізичних осіб, уповноважений на те орган приймає одне з двох рішень по справі: про накладення адміністративного стягнення або про закриття справи.

З'ясувавши всі обставини справи стосовно юридичних осіб, провадження закінчується прийняттям рішення або постанови. Якщо прийняте рішення не оскаржується, то воно підлягає виконанню. Стадія виконання являє собою заключний і обов'язковий етап розгляду справи про адміністративне правопорушення.

Накладення адміністративного стягнення є результатом несприятливих юридичних наслідків для самого правопорушника, а саме: вчинення однорідного проступку протягом року, за яке вже було призначене адміністративне стягнення є обтяжливою обставиною; також іноді тягне за собою кримінальну відповідальність. Таким чином, у ст.39 КУпАП зазначений строк в 1 рік після закінчення якого особа вважається такою, що не була піддана адміністративному стягненню.

Як висновок, необхідно сказати, що система заходів адміністративної відповідальності здійснюється шляхом притягнення правопорушників до адміністративних стягнень. Мета адміністративних стягнень – це запобігання нових правопорушень, а самі адміністративні стягнення полягають у обмеженні або позбавленні деяких благ чи прав правопорушника. На даний час науковці в своїх дослідженнях висвітлюють проблемні питання недостатньо обширно, а тільки в окремих аспектах. Тому слід зазначити, що вдосконалення загальних правил накладення адміністративних стягнень наразі є актуальною проблемою. Завдяки вдосконаленню загальних правил накладення адміністративних стягнень буде забезпечено належний захист прав, свобод і законних інтересів особи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
2. Стеценко С.Г. Адміністративне право України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://radnuk.info/pidrychnuku/admin-pravo/493-stetsenko.html>.
3. Адерейко Т.В. Особливості адміністративних стягнень в Україні, сучасний стан і перспективи / Т.В. Адерейко // Молодий вчений. - № 11. – 2014. – с. 146-151.

АКАДЕМІЧНА ЧЕСНІСТЬ – ІСТОРИЧНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Павленко Б. О.

*Студентка V курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Гаруст Ю. В.
*д. ю. н., доцент кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету*

«Академічна чесність – це певна сукупність правил поведінки людини в академічному середовищі, яка передбачає моральну і правову складові регулювання цієї поведінки під час виконання навчальних або дослідницьких завдань. Але іноді це поняття розширюють до загальної системи поведінки в академічному середовищі. Практика різних університетів дозволяє це поняття тлумачити по-різному, і дуже часто питання академічної чесності зводять до лише окремих проявів. Здебільшого це стосується відомого нам плагіату. Загалом академічна чесність – ширше поняття. В розвинених країнах таких, як Австрія, Греція, Німеччина, Польща, США, Японія термін «академічна чесність» дуже поширений і давно вживаний. На жаль, в Україні найбільш часто зустрічається поняття «академічної нечесності» [1].

Раніше, у давнину, поняття академічної чесності взагалі не існувало. Перші прояви академічної нечесності, про які публічно заговорили, почали з'являтися з моменту заснування вищих навчальних закладів в кінці 18 – початку 19 століть в США, де обман був широко розповсюдженим (дуже поширеним) і не вважався безчесним (ганебним) явищем серед студентів. Було підраховано, що в ті часи близько двох третин студентів у якійсь момент свого навчання обдурювали, списували, займалися плагіатом та вчиняли інші дії, які є видами академічної нечесності.

Історично робота щодо запобігання шахрайству серед учнів входила до обов'язків вчителя. Раніше вважалося, що в коледжі професори та вчителі, які там працювали, повинні були регулювати та відповідати за поведінку студента в якості одного з батьків.

Таким чином, викладачі, які виявили обман могли призначити по суті будь-яке покарання, яке вони вважали за доцільне. Студенти ж не мали ніякого механізму оскарження таких дій. Якщо справа була особливо серйозною, залучалася адміністрація навчального закладу. Проти цієї суперечливої і патерналістської системи, студенти в деяких школах збунтувалися і зажадали, бути на рівні з дорослими.

Результатом цього стало прийняття багатьма вищими навчальними закладами Академічних кодексів честі, які підписувались між адміністрацією та студентами. Так в США, Академічний кодекс честі вперше з'явився в коледжі Вільяма і Мері в 1779 році, а потім його прийняли в Університеті Вірджинії та в багатьох інших навчальних закладах.

З метою вирішення цієї проблеми, у багатьох навчальних закладах запроваджено змішані склади судів з розгляду порушень кодексу честі, які складалися зі студентів та викладачів. По суті своїй така система, щоб виявити обман спиралась на професорсько-викладацький склад, але виявлені шахраї-порушники поставали для визначення покарання перед змішаними судовими колегіями у вигляді централізованих рад студентів і викладачів.

До 1960-их більше чверті американських університетів запровадили у себе цю систему змішаних судових колегій. Проте, більше половини американських університетів продовжували використовувати викладачів як головну складову у системі управління університетом та боротьбі з академічною нечесністю серед студентів.

Починаючи з 60-х років 20-го сторіччя, Верховний суд США почав поступово давати студентам більш цивілізовану громадянську свободу таку як право належної правової процедури в дисциплінарному провадженні. Так, у Сполучених Штатах в 1968 році з'являється «Порядок здійснення процедури судового розгляду порушень студентської дисципліни в установах вищої освіти» як основний документ, що гарантував рівні права студентів.

Зараз в США створено спеціальний Міжнародний центр з академічної чесності. Його фахівці, враховуючи багаторічні дослідження, визначають академічну чесність як дотримання п'ятих фундаментальних цінностей:

1) чесність (недобросовісна поведінка не лише ставить під загрозу добробут академічних шкіл і порушує права своїх членів, вона також може кинути тінь на репутацію навчального закладу та зменшити кількість виданих наукових ступенів);

2) довіра (довіра є необхідною основою наукової роботи. Вона дозволяє нам співпрацювати, обмінюватися інформацією і поширювати нові ідеї вільно, не побоюючись, що наша робота буде вкрадена, наш кар'єрний ріст або наша репутація зменшиться);

3) справедливість (справедлива терапія є важливим чинником у формуванні етичної спільноти. Важливі компоненти справедливості включають передбачуваність, прозорість і чіткі, розумні очікування. Справедлива, точна і неупереджена оцінка відіграє важливу роль у процесах навчання, має важливе значення для встановлення довіри між викладачами та студентами);

4) повага (повага в академічних спільнотах повинна бути взаємною і вимагати прояву поваги як до самого себе, так і до інших. Повага до себе означає стикатися з проблемами цілісно, а повага до інших – оцінювати різноманітність думок і необхідність оскаржувати, тестувати і допрацьовувати ідеї);

5) відповідність (відповідальні громади можуть працювати, щоб подолати апатію і надихати інших, відстоювати академічні стандарти чесності групи. Бути відповідальним, значить протистояти злочинам, чинити опір негативному тиску з боку однолітків і слугувати позитивним прикладом.).

Вітчизняна наука поняття «академічної чесності» почала використовувати досить незначний проміжок часу. Воно є доволі новим для й української освіти, тому зрозумілим є те, що вітчизняне законодавство стосовно цього питання є недосконалим та правильніше зазначити, таким, що фактично відсутнє.

Сучасному українському університету поняття академічної чесності є досить новим. З початком євроінтеграції та під впливом Революції гідності Україна стала на шлях змін, особливо у сфері освіти. Українські науковці стали перед необхідністю втілення європейських стандартів в наукове життя українців. Саме тому поняття «академічна чесність» починає набирати свою популярність і серед українського суспільства. Але вона настільки мала, що навіть не кожний громадянин України зможе дати йому визначення, а відношення переважної кількості вітчизняних студентів до академічної чесності є вкрай негативним.

Досліджуючи хибність етичних стосунків між викладачем і студентом, ми цілком згодні з поглядами Р. Джонса. Результати його досліджень дали нам змогу визначити головні причини негативного відношення українського студента до академічної чесності, а саме:

1. Студенти не мають єдиного стандарту академічної поведінки, тому немає також і межі неприйнятної академічної поведінки.

2. Студенти не вибирають предмети, курси та викладачів, відповідно, вони не є відповідальними за їх «власний вибір», а відчувають себе вівцями, яких проганяють через необхідний Вишу, а не студенту курс. Саме тому не дивно, що вони намагаються пройти

через цю перешкоду з мінімальними зусиллями. В українських ВНЗ створено не програму для здобуття професійних знань, а гру, в якій можна виграти завдяки спритності.

3. Студенти відвідують разом всі заняття протягом п'яти років навчання. Це утворює систему академічних паразитів. Слабкі та ледачі студенти не відвідують заняття, беруть конспекти у гарних студентів, списують завдання й користуються допомогою хороших студентів під час іспитів. Найгірше те, що й розумні студенти підпадають під вплив групи, стають байдужими до навчання і не намагаються максимально реалізувати свій потенціал. Замість позитивних, їм нав'язують негативні приклади поведінки.

4. Читання лекцій та муштрування не заохочує до активного мислення над вирішенням академічних завдань і робить нецікавим сам процес навчання. Все побудовано на запам'ятовуванні, без будь-якої відповідальності чи навіть можливості мислити як особистість. Все націлене не на те, щоб навчати людей мислити, а на те, щоб навчити їх не мислити, бути роботами.

5. Студенти мають законне право двічі, а той тричі перескладати іспит. Це знімає з викладача відповідальність за академічне оцінювання знань і перетворює його на гру. В результаті викладач віддає свій час не гарним студентам, які принесуть користь суспільству, а поганим, які навряд чи зможуть використати можливості навчання тепер або в майбутньому. Від цього викладачі не тільки почувають неповагу з боку слабких студентів, а й виробляють практику не ставити поганим студентам незадовільних оцінок, щоб не витратити на них свій час.

Як же побороти академічну нечесність в українській освіті та науці? Прикладів боротьби з академічною нечесністю в розвинених країнах світу можна наводити безліч, тому що кожний університет вважає за доцільне застосовувати саме свій варіант, який притаманний саме йому, але на меті маючи лише підвищення академічної культури в наданні освітніх послуг та проведенні наукових досліджень.

Враховуючи суттєвий досвід навчальних закладів світу ми прийшли до висновку, що лише дуже системна, послідовна і багаторічна робота направлена на підвищення академічної та інтелектуальної чесності призведе до бажаних змін академічної культури в українській науці, утвердження імперативу академічної доброчесності серед вітчизняних науковців та сформує нове покоління українців, що розділяють такі ідеали.

Тому, для ефективного захисту всіх учасників навчального процесу (студентів, викладачів, докторантів, аспірантів та науковців) від розповсюдження плагіату, ми хотіли б запропонувати: захищати різні види роботи лише публічно. Найкращі роботи обов'язково повинні обговорюватися на різноманітних конференціях, публікуватися в різних наукових виданнях університету, заслуховуватись на засіданнях

студентських наукових гуртків, товариств молодих вчених, круглих столів. Але найефективнішим, на нашу думку, буде створення дієвого вузівського депозитарію дипломних, курсових та контрольних робіт, з обов'язковим його використанням викладачами під час перевірки робіт студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», «Політика академічної чесності: досвід університетів США» //Електронний ресурс/ Режим доступу:<http://kpi.ua/code-info#sthash.DBEFYyOx.dpuf>

ФІНАНСОВО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ОФШОРІВ

Мельник І.А.

*Студентка III курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Швагер О. А.

*Асистент кафедри цивільно-правових дисциплін та фінансового права ННІ права
Сумського державного університету*

Завдяки тому, що з'являються нові телекомунікаційні технології, переміщення міжнародних капіталів стрімко зростає, посилюється конкурентна боротьба між господарюючими суб'єктами та виникає потреба у появі нових форм і методів ведення бізнесу. Власне, вище зазначене можна вважати однією із причин появи такого поняття як «офшорна зона».

Заснування на території офшорної зони компаній є одним із способів податкової оптимізації доходів, сутність діяльності яких полягає у здійсненні підприємництва з метою отримання найбільшого прибутку порівняно з темпами зростання витрат, через зниження оподаткування, що, у свою чергу, є однією з головних ознак офшорної зони. [1, с 60]

До сьогодні не існує єдиної точки зору щодо визначення категорії «офшорна зона» та закріплення всіх її характерних правових елементів. Звертаючись до українських фахівців у галузі фінансів за тлумаченням терміна «офшорна зона», мусимо шукати відповідь у схожому синонімі офшорної зони – «податкова гавань» (фіскальний оазис, податковий рай), що означає (англ. tax heaven) – країна, де введено помірний рівень оподаткування та ліберальні податкові стимули, що дають змогу зменшити, відстрочити або звільнити оподаткування доходів, які проходять через таку країну [2, с 100].

У середині ХХ ст., із розвитком процесу глобалізації, у міжнародній господарській практиці розпочалося активне застосування такого фінансового інструменту, як міжнародне податкове планування. Передумовою для його введення стало створення у різних куточках Земної кулі офшорних (безподаткових) зон. Виникнення офшорних територій як економічного явища припадає саме на кінець 1950-х – початок 1960-х років. У цей період відбувається прискорення зростання кількості транснаціональних компаній, що призвело, в свою чергу, до багаторазового зростання світових фінансових потоків. Як наслідок, відбулося пропорційне зростання кількості податків, які доводилося сплачувати таким компаніям у країні реєстрації. Саме тому виникло бажання перенести компанію до країни, яка має нижчу ставку оподаткування, аніж та, у якій ця компанія зареєстрована. У той же час сформувався ряд таких країн. Це були невеличкі острівні території, які через брак природних ресурсів чи замалу площу не могли розвивати жодну із галузей економіки [1, с. 72].

Отже, офшорні зони - це країни, міста або райони, в межах яких для компаній нерезидентів створюються особливі умови реєстрації та подальшої діяльності. Іншими словами, це центри бізнесу, пов'язані із зменшенням або повним виключенням оподаткування доходів іноземних осіб, що створюють холдинги в цих центрах при мінімальному втручанні держави. Неофіційно вони отримали назву - «податковий рай».

Існує багато поглядів, щодо переваг та негативних сторін офшорних зон та центрів. Цікавою є думка з цього приводу деяких дослідників а саме Сорокіна які відмічає, що офшорна зона створює для підприємців сприятливий валютно-фінансовий, фіскальний режим, високого рівня банківської і комерційної таємниці, лояльності державного регулювання. Все це сприяє процвітанню тіньового бізнесу в цих зонах. Причиною цього виступає спрощений порядок реєстрації юридичних осіб [3].

Причинами привабливості офшорних фінансових центрів як для іноземних, так і для місцевих суб'єктів господарювання є наступне:

1) використання декількох офшорних компаній під час приватизації підприємств з метою збереження анонімності реального власника та отримання контрольного пакета акцій підприємства;

2) номінальна сплата статутного капіталу та утриманні статусу ІВС – International Business Company за порівняно невелику плату – до 1 000 дол.;

3) відсутність потреби в поданні бухгалтерських звітів урядовим чи податковим органам. Уся звітність замінена щорічним фіксованим збором від 150 до 1 000 дол. (аналог нашого фіксованого податку з підприємців – фізичних осіб) [4].

Слід зауважити, що переваги функціонування офшорів на мікроекономічному рівні водночас є недоліками та створюють загрози не тільки для окремих економік, а й для стабільності глобального економічного простору. Так, Москаленко Н. В. серед головних негативних аспектів функціонування офшорів у глобальній економіці виділяє наступні :

1. недобросовісна податкова конкуренція та ухилення від податків;
2. створення умов для відтоку капіталу;
3. створення елементів нестабільності у світовій економіці та фінансах у зв'язку з можливістю накопичення в офшорних зонах великих обсягів капіталів, насамперед спекулятивних;
4. зменшення зайнятості в країнах-донорах;
5. підтримка тіньової економіки;
6. вплив на соціальну ситуацію в країнах-донорах, пов'язаних з ухиленням від оподаткування за допомогою офшорів;
7. отримання позаконкурентних переваг тими компаніями, які використовують офшори [5, с. 120–121].

Незважаючи на всі негативні аспекти функціонування офшорних зон, повністю відмовитися від їх використання на сьогодні не доцільно ні для територій, які вважаються «податковими гаванями», ні, тим більше, для компаній, які успішно використовують переваги цих зон. Розробка та вжиття заходів з протидії ухиленню від сплати податків з використанням при цьому офшорних центрів стали однією з головних цілей фінансових органів багатьох країн. До найбільш впливових міжнародних організацій, які взялися до протидії зловживанням, що відбуваються в офшорних центрах, належать Європейський Союз і Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Низка держав, що є лідерами світової економіки, уклали двосторонні та багатосторонні угоди з цієї проблеми. До таких країн належать США, Японія, Канада, Франція, Німеччина та Великобританія [9, с. 649]. Цією проблематикою також займаються Група чотирьох (Англія, Франція, Німеччина та США) та Співтовариство податкових адміністраторів країн Тихого океану (Японія, Австралія, Канада та США). США, Франція й Індія належать до небагатьох країн, які офіційно санкціонували податкове виказування та ввели винагороду за надання інформації про неплатників податків [6, с. 70].

Активну позицію займає Велика двадцятка (G-20), що за результатами щорічних самітів презентує власні рекомендації щодо зміни законодавчих основ функціонування офшорних зон. G-20 тісно співпрацює з Офшорною групою банківського нагляду (OGBS), створеною в 1980 р. за ініціативою Базельського комітету з банківського нагляду [7].

Відповідно до норм Декрету КМУ «Про валютне регулювання і валютний контроль», органами валютного регулювання в Україні визначено Кабінет Міністрів України та Національний банк України, які видають нормативно-правові акти у сферах валютного регулювання та валютного контролю, а також здійснюють інші повноваження, визначені валютним законодавством України. Також визначено, що умови і порядок проведення валютних операцій з використанням валюти України нерезидентами в Україні або між резидентами і нерезидентами, а також перелік країн, із фізичними і юридичними особами, яким дозволяється проводити такі операції, встановлюється Національним банком України.

В Україні під офшорними зонами можна розглядати спеціальні (вільні) економічні зони (надалі - ВЕЗ), що розглядаються як один із важливих інструментів, за допомогою яких досягається відкритість економіки нашої держави зовнішньому світові і стимулюється міжнародне економічне співробітництво на основі залучення іноземних інвестицій. На сьогодні в Україні виділяють 11 ВЕЗ, але діяльність їхня тимчасово призупинена.

Правовий режим ВЕЗ в Україні визначається Законом України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» від 13 жовтня 1992 р. Цей закон визначає порядок створення та ліквідації і механізм функціонування даних зон на території України, загальні правові й економічні основи їхнього статусу, а також загальні правила регулювання відносин суб'єктів економічної діяльності цих зон з місцевими радами народних депутатів, органами державної виконавчої влади тощо [8].

Привабливість офшорного механізму для українських підприємців підсилюється двома досить важливими на сьогодні обставинами: нестабільністю фінансових інститутів України, високим ступенем ризику. Як варіант вирішення питання щодо співіснування та розвитку офшорних зон з економічно вигідної сторони для нашої держави можна зобов'язати всі українські компанії розкривати інформацію про кінцевих власників акцій, які ховаються в офшорних зонах. Таким чином, якщо ми дійсно прагнемо до мінімальної та ефективної системи оподаткування, то, на наш погляд, влада повинна зробити акцент, у першу чергу, на створенні сприятливого інвестиційного клімату, що дозволить призупинити вивезення капіталу і дасть можливість бізнесу розвиватися в межах нашої країни.

Отже, узагальнюючи, можна сказати, що кожна країна зацікавлена у створенні офшорних зон, які забезпечують їй стабільність та гармонійний розвиток економіки. Діяльність офшорних зон – це один із способів ведення бізнесу, розвитку економіки,

залучення інвестицій а отже, як крок вперед до нового етапу у поліпшенні економічного потенціалу країни в цілому.

Підсумовуючи все вище викладене, потрібно зробити висновок про те, що функціонування офшорних зон або вільних економічних зон повинно обмежуватися певними законодавчими рамками, що вимагає створення дієвого правового механізму контролю за їх діяльністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Фінансова енциклопедія / О. П. Орлюк, Л. К. Воронова, І. Б. Заверуха [та ін.]; за заг. ред. О. П. Орлюк. – К.: Юрінком інтер, 2008. – 72 с.
2. Офшорний сектор світової економіки. Короткий опис / Удачина І. М., Новицький В. А., Борецько Н. М. – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2011. – 149 с.
3. Сорокін Ю. В. Про боротьбу з офшорами: європейський досвід проти українського [Електронний ресурс] - Режим доступу : UA-energy.org
4. Офшорні зони як інструмент міжнародної податкової конкуренції / Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/znpnudps/2009_1/pdf/09kvmitc.pdf/. –25.05.2006. – Заголовок з екрана.
5. Москаленко Н. В. Проблеми, зумовлені функціонуванням офшорних юрисдикцій, та шляхи їх розв'язання / Н. В. Москаленко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 117–121.
6. Стецюк С. С. Прогнозна оцінка можливості та доцільності створення офшорних зон в Україні / С. С. Стецюк // Зовнішня торгівля: право та економіка. – 2008. –№ 1. – С. 64–71
7. Ініціативи G20 змушують замислитися про зміну юрисдикції [Електронний ресурс] // Україна і світ. – Режим доступу : <http://ua-inter.net/archives/1641>. –05.05.2009.
8. Закон України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон » від 13.10.1992 № 2673-ХІІ // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, N 50, ст.676 – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2673-12>

ЩОДО ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ

Хержинський А.Ю.

*Студент V курсу ННІ права
Сумського державного університету
Науковий керівник: Шлапко Т.В.
к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Серед правових гарантій дотримання конституційних прав важливе місце займає адміністративна відповідальність. Необхідність існування адміністративної відповідальності юридичних осіб зумовлена тим, що останні є повноправними учасниками адміністративно-правових відносин, а отже мають не тільки права, а й обов'язки, за невиконання яких мають нести встановлену відповідальність.

У ряді випадків при порушенні порядку і правил, встановлених законодавством, немає можливості встановити відповідальність безпосередньо посадових осіб. Наслідком безкарності правопорушень стає зниження ефективності державного управління у певних сферах, заподіяння шкоди інтересам держави і суспільства. З огляду на це, практичне значення законодавчого визнання підприємств, установ, організацій або об'єднань громадян суб'єктами адміністративної відповідальності неможливо переоцінити.

Зміна суспільно-політичної ситуації в Україні після набуття нею незалежності, розвиток підприємництва на основі різних форм власності, перехід до ринкової економіки та інші чинники спричинили прийняття Верховною Радою України, не чекаючи відповідного наукового обґрунтування, ряду законів, якими було фактично встановлено відповідальність юридичних осіб, яка за своєю природою не може вважатися не чим іншим, як адміністративною відповідальністю. До таких норм, що містять положення про відповідальність юридичних осіб належать закони України "Про зайнятість населення", "Про об'єднання громадян", "Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування", "Про виключну (морську) економічну зону", "Про відповідальність підприємств, установ та організацій за порушення законодавства про ветеринарну медицину", "Про електроенергетику" та ін.

Отже, хоча стосовно юридичних осіб термін «адміністративна відповідальність» безпосередньо не вживається, є підстави стверджувати: у всіх подібних випадках йдеться саме про адміністративну відповідальність.

Слід визнати обґрунтованою позицію Т.О. Мацелик, яка на основі проведених досліджень приходять до висновку, що в контексті адміністративної відповідальності існують певні особливості юридичних осіб як суб'єктів правовідносин порівняно з фізичними особами. До них автор відносить:

- відсутність у юридичних осіб власних психічних характеристик;

- участь юридичних осіб у правовідносинах через уповноважених представників;
- наявність у юридичних осіб внутрішньої організаційної структури, специфічні параметри оцінювання діяльності юридичних осіб.

Автор зазначає, що інститут адміністративної відповідальності юридичних осіб поступово, але досить системно розвивається. Також наголошується на тому, що проекти нормативно-правових актів у сфері адміністративної відповідальності в Україні також базуються на визнанні адміністративної відповідальності юридичних осіб, що дає підстави говорити про це у рамках вивчення адміністративного права [1, с. 231].

С. Потапова наводить характерні риси адміністративної відповідальності юридичних осіб, до яких відносить наступні: деліктоздатність виникає від моменту державної реєстрації; деліктоздатність втрачається від моменту вилучення з реєстру юридичних осіб; можливість держави суттєво впливати на господарську діяльність юридичних осіб і економічні процеси в цілому; велика кількість і різноманітність варіантів стягнень, що їх як передбачено, так і не передбачено в КУпАП (штраф, припинення чи призупинення певного виду чи всієї діяльності, вилучення майна тощо); може виступати як загальним (усі юридичні особи), так і спеціальним суб'єктом (юридичні особи, які діють у сфері громадського харчування, у сфері побутових послуг тощо) адміністративного правопорушення» [2, с. 43].

Слід погодитися з думкою А.М.Ярмака, що наука адміністративного права не дає належної відповіді на запитання теорій адміністративної відповідальності юридичних осіб, висуваються положення про фінансову, екологічну, бюджетну, земельно-правову та інші види відповідальності, хоча все це сутність і різновиди того самого правового явища – адміністративної відповідальності.

Нині відсутнє єдине поняття адміністративного правопорушення, яке однаковою мірою застосовувалось як до фізичних, так і до юридичних осіб. Однак наявні визначення правопорушення в окремих сферах діяльності: будівництва і виробництва будматеріалів, санітарно-епідеміологічного нагляду, охорони навколишнього середовища, збору податків та інших обов'язкових платежів. Усе це спотворює визначення адміністративного правопорушення як єдиної підстави адміністративної відповідальності, зокрема і юридичних осіб. Отже, недостатньо розкритою, на думку автора, залишається суб'єктивна сторона адміністративної відповідальності, зокрема питання про вину і її форми щодо юридичних осіб. Тому теорія адміністративного права має потребу у формулюванні своєї концепції і визначення вини юридичної особи [3].

Слід підтримати позицію І.Й. Слубського, що законодавство про адміністративну відповідальність організацій ще не являє собою систему, яка склалася на основі чіткої

концепції законодавця, поки що діють лише окремі акти або норми, що мають місце в різних законах. Якісна сторона розвитку законодавства у цілому здійснюється повільно і суперечливо, поза чіткою законодавчою концепцією, на рівні суб'єктів і частково на законодавчому рівнях, навіть має місце деяка безсистемність законодавства про адміністративну відповідальність.

На думку І.Й. Слубського, одним із основних компонентів складу будь-якого правопорушення є наявність суб'єкта відповідальності, тобто особи, яка скоїла правопорушення, і яке має визначену сукупність ознак (якостей), що дозволяють притягнути її до відповідальності. Відсутність правового визнання особи як суб'єкта відповідальності означає неможливість настання відповідальності як такої поза залежністю від її видової приналежності: карна, адміністративна, дисциплінарна [4].

О.Т. Зима наголошує, що чинне законодавство України не дає визначення поняття адміністративної відповідальності і тому в теорії адміністративного права існує численна кількість точок зору стосовно цього соціально-правового явища. Аналіз точок зору з цього приводу дає змогу автору дійти висновку, що це поняття науковцями розглядається як один з інститутів адміністративного права, як форма забезпечення одного із заходів примусу (стягнення), як різновид юридичної (правової) відповідальності, як ефективний засіб запобігання правопорушень та забезпечення правопорядку, як певний стан суспільних відносин, який виникає внаслідок порушення законодавства [5, с. 159].

Отже, можна зробити висновок, що більшість вчених-юристів вже давно підтримують та обґрунтовують необхідність визнання юридичних осіб суб'єктами адміністративної відповідальності. На сьогоднішній день наука адміністративного права та практика застосування адміністративно-правових норм свідчить про наявність адміністративної відповідальності юридичних осіб. Це твердження слід визнати правильним, попри те, що чинний КУпАП не містить юридичних осіб як суб'єктів адміністративного правопорушення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мацелик Т. О. Адміністративна відповідальність, як вид юридичної відповідальності: окремі аспекти становлення [Текст] / Т. О. Мацелик // Актуальні питання реформування правової системи України : Зб. наук. ст. за матеріалами VI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Луцьк, 29-30 трав. 2009 р. - Луцьк : Волин. обл. друкарня / уклад. Т. Д. Климчук, 2009. - С. 231-233
2. Потапова С. Поняття адміністративної відповідальності та її ознаки / С. Потапова // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – № 9 – С. 40-43

3. Ярмач А.М. Концептуальные положения кодификации законодательства Украины об административных правонарушениях : системные аспекты // Форум права. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e&journals/FP/2007&3/07yampsa.pdf> [12]
4. Слубський І. Й. Поняття адміністративної відповідальності юридичних осіб: правовий аналіз // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ № 4 (55) 2011 Режим доступу: / <http://visnyk.univd.edu.ua/?action=publications&pub>.
5. Зима О.Т. Адміністративна відповідальність юридичних осіб у системі заходів адміністративного примусу // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. – Харків: Нац. юрид. акад. України, 2008. – с. 154-160 [9]

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ НЕРУХОМОГО МАЙНА

Золота Л.В.

*Студентка I курсу магістратури ННІ права
Сумського державного університету*

Віднедавна в Україні запроваджено новий податок на нерухомість згідно Закону України від 24.12.2015 року №909-VIII «Про внесення змін у Податковий кодекс України та деякі законодавчі акти України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році», який викликав масу незадоволення у власників квартир та будинків, що є більшими за пільгову норму. Цей податок не є винаходом, а чинний у більшості цивілізованих країн світу. Його основною ціллю є наповнення місцевого бюджету та спрямування цих коштів на розвиток інфраструктури населених пунктів. Оскільки податок є місцевим, надходження від нього становлять основну статтю доходів до бюджетів місцевих органів влади.

Відповідно Конституції України, а саме ст. 67, сказано про те, що кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом [1], а згідно зі статтею 4 Податкового кодексу України кожна особа зобов'язана сплачувати встановлені цим Кодексом, законами податки та збори, платником яких вона є [2].

Для більш глибокого вивчення про існування даного податку звернемось до міжнародного досвіду.

У Німеччині податок на нерухомість (Grundsteuer) існує з 1 квітня 1938 року. Накладається щорічно органами місцевого самоврядування на нерухоме майно, незалежно від його призначення. Основна податкова ставка виражена у відсотках від вартості нерухомості, в кожній федеральній землі Німеччини різна. Велике значення має

місцерозташування майна (нова чи стара земля, високопродуктивна чи малопродуктивна) [5]. У 2014 році дохід від податку на нерухомість склав близько 11,3 мільярдів євро (земельний податок А – АПК, землі сільського та лісового призначення склав 0,4 мільярда євро, податок на нерухомість В – забудовані або продуктивні землі та будівлі склав 10,9 мільярдів євро)[6].

Майно з метою оподаткування класифіковане в Німеччині наступним чином: сільськогосподарське і лісогосподарське майно, земельні володіння, майно підприємства, інше майно. Від сплати податку звільнені державні підприємства, релігійні установи. Забудовані території в п'яти нових землях можуть мати меншу вартість, у випадках, якщо вони орендуються як житло або використовуються для проживання. Згідно з цим мінімальна ставка податку становить 2,6% від оціночної вартості та досягає 10% [5].

В залежності від федеральної землі розмір податку в 2010 році коливався від 77,94 євро (Тюрінгія) до 237,72 євро (Гамбург), згідно з даними Федерального статистичного управління [6].

Для відображення даних про земельні ділянки використовується два державних реєстри - реєстр земельного кадастру (кадастрова картотека і кадастрова книга) і реєстр поземельної книги. Цей податок підлягає критиці у ділових колах, тому що нерухомість компаній підлягає потрійному оподаткуванню: податок на майно, земельний та промисловий податки [3].

Досить близька до німецької, податкова система Австрії. Ставка оподаткування – 0,8% на рік [7]. Нерухоме майно, що знаходиться в Данії може обкладатися трьома видами податку на нерухомість: місцевий, окружний податок та місцевий податок на нерухомість комерційного призначення.

Ставка муніципального податку на нерухомість може в середньому бути від 1% до 6,4%. Ставка окружного податку на нерухомість становить 1%. Ставка місцевого податку на нерухомість на будинки, що використовуються в певних цілях, не може перевищувати 1% [3].

У Голландії податок на нерухомість складається з однієї частини, що стягується з власників нерухомості та другої частини, яка стягується з користувачів нерухомості.

Коли власник і користувач є однією і тією ж особою, на цю особу накладаються обидві частини податку. База оподаткування встановлюється державною оцінкою. Місцева влада планує ставку податку на нерухомість, виходячи з передбачуваних бюджетних витрат та величини наявної бази оподаткування. Мінімальна ставка складає 0,1%. Звільнення від сплати податку надається для новобудов на період будівництва [8].

З першого січня 2014 року припинилося стягнення єдиного муніципального податку на нерухомість в Італії - IMU (Imposta Municipale Unica). На думку політиків, відміна цього непопулярного у населення податку сприятливо вплине на відновлення економіки. Позитивний вплив має відчути не тільки ринок нерухомості, на якому очікується поживлення ділової активності. Завдяки зниженню податкового тиску зростуть прибутки населення та знизиться рівень безробіття.

Проте внаслідок відміни єдиного податку на нерухомість в Італії в бюджеті країни утвориться фінансова прогалина розміром більше 4 млрд євро. Щоб заповнити її, доведеться шукати нові джерела грошових надходжень. Відмінений податок буде замінено певним «збором за обслуговування», його платитиме не власник житла, а фактичний його користувач.

Єдиним податком на нерухомість в Італії обкладалась нерухомість, яка використовується власниками в якості основного місця проживання. Його базова ставка вираховувалась з розрахунку 0,4% від вартості. При цьому мінімальний розмір податку складав 200 євро, а максимальний – 400 євро [12].

В Іспанії податок стягується щорічно органами місцевого самоврядування. Оподатковуються земельні ділянки та будівлі в межах муніципального округу. Оподатковувана база - кадастрова вартість. Вона переоцінюється кожні 8 років. Кадастровим управлінням з посиланням на ринкову вартість майна, включаючи вартість землі та споруд.

Ставки, диференційовані і регулюються муніципалітетами, найчастіше не перевищують 1% [7].

У Швеції податок на нерухомість накладається на всі види нерухомості, яка може бути використана для проживання, в комерційних і виробничих цілях.

Оподатковувана база - оцінена вартість майна на дату на два роки раніше, ніж відповідний податковий рік. Податкова ставка становить 1,3% на будинки, розділені на орендовані квартири і блоки квартир, 1,0% на приміщення, які використовуються в комерційних цілях і 0,5% на промислову власність. Нові житлові приміщення звільняються від податку на перші 5 років, на наступні 5 років ставка знижена на 50% [8].

Крім того, по ставці до 1% від оціночної вартості податок на нерухомість сплачують в Латвії, Литві, Люксембурзі, Португалії, Румунії та Фінляндії.

У Франції існує три види податку на нерухомість: податок на майно (забудовані ділянки); податок на майно (незабудовані ділянки); податок на житло.

Реально у Франції квартирновласник платить фактично два податки (податок обчислюється з кадастрової вартості будівель). Якщо власник будинку в ньому живе, він

платить обидва податки, якщо ні - тільки податок на нерухомість. Податок на майно та податок на житло - це різні види податків, і вони можуть накладатися одночасно. Суми податку розподіляються між органами місцевого самоврядування і державою [3].

Оподаткування власності у Франції відбувається за ставкою від 0% до 1,5% в залежності від вартості житла та регіону, в якому воно розташоване. Податок на оренду за ставкою 2,5% стягується з орендодавця при здачі в оренду нерухомості.

Земельним податком на забудовані ділянки оподатковується 50% кадастрової або орендної вартості нерухомості та земельних ділянок, призначених для промислового та комерційного використання. Звільнені від цього податку: державна власність, будівлі сільськогосподарського призначення, житло, що належить фізичним особам, старшим за 75 років, інвалідам [7].

У Великій Британії стягується єдиний податок на майно, яке використовується для ведення підприємницької діяльності (national non-domestic rate - NNDR). Органи місцевого самоврядування стягують податок на нерухомість (universal business rate - UBR) [10].

Оподатковувана база в даному випадку - передбачувана сума річної орендної плати. Вона стягується з власників чи орендарів нерухомого майна комерційного або некомерційного призначення. У це поняття входить і земля. До числа платників даного податку відносяться й особи, що винаймають житло. Податок збирається щорічно, але може вноситися і вроздріб. Він надходить до місцевих бюджетів і є досить високим, щоб забезпечувати приблизно третину їх надходжень. Кошти з цього податку йдуть на прибирання вулиць, утримання поліції та державних установ [3].

Оцінка вартості нерухомого майна зазвичай проводиться раз на 5 років і є основою розрахунку податку на нерухомість [10]. Розрахунок ставки оподаткування ведеться виходячи з потреб міста у фінансових ресурсах. Визначені на наступний фінансовий рік витрати міста співвідносяться з загальною податковою вартістю майна, що знаходиться на його території. Наслідком цього є значне коливання податкових ставок. На 2016-17 р.р. передбачений дохід від податку UBR 28,4 мільярда фунтів стерлінгів [10].

Ставка податку на нерухомість залежить від її ринкової вартості, встановленої на основі суми, за яку на цю дату житло можна було продати на відкритому ринку при належній рекламі. Будинок вартістю до 120 тис. фунтів стерлінгів не оподатковується взагалі, від 120 до 250 тис. фунтів - за ставкою 1%, від 250 до 500 тис. фунтів - 3%, понад 500 тис. фунтів - від 4% [9].

В трьох країнах Євросоюзу ставка визначається в розрахунку на квадратний метр. Так, у Польщі власники нерухомості платять 0,17 євро за кв. метр, в Словаччині – 0,033 євро за кв. метр, в Чехії від 0,08 до 0,4 євро за квадратний метр на рік [8].

Податок на майно в США є місцевим податком. Наприклад у Нью-Йорку цей податок забезпечує 40% доходів бюджету. Він стягується з власників 900 тисяч будинків та споруд (їх у Нью-Йорку є один мільйон). При цьому комерційна власність оподатковується за диференційованими ставками. Власник квартири сплачує менше ніж власник, що здає житло в оренду. Сам орендар не сплачує податок, але ці кошти вже входять в орендну плату. Раз на два-три роки власник отримує лист з оцінкою його власності [11].

Податок на майно становить заставне право на майно. Тому у випадку систематичної несплати податку, фіскальна служба має право конфіскувати та продати це майно [11].

Серед місцевих податків найбільше фіскальне значення має податок на нерухоме і рухоме майно. В загальній сумі місцевих податків доля майнового податку в окремі роки перевищує 80%. До нерухомого майна відносять землю, будинки, будівлі та споруди різного призначення. Їх велика кількість природна для урбанізованої країни. Ключова проблема оподаткування майна – облік та оцінка об'єктів податку. Видатки на адміністрування майнових податків, затрати часу, зусиль, грошей на консультування й оскарження з боку платників (compliance costs) значно вищі, ніж в інших податків [4].

Найвища ставка податку на нерухоме майно сягає 1,89% від оціночної вартості у штаті Нью-Джерсі, а найнижча – 0,18% в штаті Луїзіана [12]. У місті Вашингтон, наприклад, стимулюється раціональне використання нерухомості, шляхом стягнення податку з основної житлової площі в розмірі 0,85% від оціночної вартості, а з вільного приміщення, де ніхто не проживає – біля 5% від вартості [11].

В Канаді базою муніципального податку на майно є оціночна вартість нерухомого майна, при чому оцінка проводиться на основі ринкової, тобто реальної власності. Це створює проблему для адміністрування податку, так як вартість коливається, і переоцінка повинна здійснюватись кожні 3-5 років, а в Квебеку – щороку. Платники податку можуть оскаржити суму оцінки. У випадку несвоєчасної сплати податку або ухилення від нього, на майно накладається арешт, воно переходить у власність муніципалітету. Від податку на майно звільнена власність, що належить державі, церкві, школам, благодійним організаціям [3].

В Японії податок на нерухоме майно фізичних та юридичних осіб стягується за єдиною ставкою 1,4% від вартості оподаткованого майна, яке переоцінюють кожні 3 роки. Найдавніша форма майнового оподаткування в Японії – земельний податок. У середні віки вносився натурою в розмірі десятої частини урожаю, сучасний податок стягується на основі кадастрової оцінки землі [3].

Отже, податок на нерухоме майно стягується в 130 країнах світу. Враховуючи вищесказане, в країнах ЄС, а саме в Австрії, Голландії, Іспанії, Латвії, Литві, Люксембурзі, Португалії, Румунії, Фінляндії, Польщі, Словаччині, Чехії, а також у Великій Британії, США, Японії податок на нерухомість стягується до місцевих бюджетів та в подальшому спрямовується на розвиток інфраструктури, утримання державних установ та поліції на місцях. На відміну від таких країн як, Німеччина, Франція та Канада, де згідно з їхнім планом розвитку, такий податок може надходити до федеральних бюджетів, а вже потім розподілятися до федеральних земель або провінцій, відповідно, які найбільш потребують коштів. Італійський уряд відмінив податок на нерухомість, в зв'язку з його непопулярністю серед населення країни, замінивши його збором за обслуговування, де платником є фактичний користувач майна. Та чи будуть ці зміни ефективними – покаже час. Адже в бюджеті країни утвориться велика фінансова прогалина.

Проаналізувавши міжнародний досвід, можна зазначити, що запровадження та існування податку на нерухоме майно можливе і в Україні.

Сподіваюся, що завдяки нововведеному податку в Україні, місцеві органи влади будуть покращувати інфраструктуру міст, відновлять старовинні будівлі, що є історичними пам'ятками, дбатимуть про комфортність життя населення. Тоді українці не шукатимуть прихистку закордоном, а будуть горді з того, що живуть в чудовій країні, де існує порядок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України, від 28.06.1996р., №254к/96-ВР.
2. Податковий кодекс України, від 02.12.2010р., №2755-IV.
3. Навчальний посібник.-К.: Комп'ютер прес,2004- 300с./Андрущенко В. Л., Данілов О.Д. – Податкові системи зарубіжних країн.
4. ВГО «Асоціація платників податків»
5. Grundsteuergesetz (GrStG), vom 07.08.1973.
6. Statistisches Bundesamt, Wiesbaden 2016, Realsteuervergleich 2014.
7. Навчальний посібник. –К.: 2004- 109с./Литвиненко Я.В., Якушик І.Д. – Податкові системи зарубіжних країн.
8. Український національний портал: www.aratta-ukraine.com
9. <http://www.gov.uk/council-tax>
10. A Survey of the UK Tax System www.ifs.org.uk/bns
11. Office of Tax and Revenue otc.cfo.dc.gov
12. Tax-Rates.org, 2016
13. Торгово-промислова палата Італії в Україні www.ccipu.org

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Дігтяр А.О.

*студентка V курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник Куліш А.М.

*д.ю.н., професор, заслужений юрист України
Сумського державного університету*

З моменту набуття незалежності України судова система нашої держави знаходиться в постійному розвитку та процесі реформування. Судова реформа 2016 року, з ініціативним реформаторським внесенням змін до Конституції України, Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя») від 02.06.2016 № 1401-VIII [4] створила нову модель української судової системи орієнтованої на міжнародний та європейський досвід. Внесення змін до Основного Закону [3] держави спричинило прийняття нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» № 1402-VIII [5]. Прийняття цих Законів та внесення змін до Конституції поставило нові питання, особливо щодо реалізації внесених змін.

Так зокрема новацією Закону «Про судоустрій і статус суддів» є створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, який має бути створено протягом 12 місяців з дня набрання Законом юридичної сили. Тому у контексті реформування судової гілки влади, актуальним є розв'язання конфлікту щодо розгляду судових спорів, що виникають із порушення прав інтелектуальної власності. Адже зазначені спори розглядалися у загальних судах, а також у спеціалізованих – господарських та адміністративних. На сьогодні в системі судоустрою створено Вищий суд з питань інтелектуальної власності, який за своїм статусом є вищим спеціалізованим, а за повноваженнями здійснює свою діяльність як суд першої інстанції. Створення даного суду поставило нові питання – розмежування підсудності спорів з питань інтелектуальної власності, підготовки суддів з розгляду питань інтелектуальної власності.

Питання належного захисту прав інтелектуальної власності в Україні є актуальним у зв'язку із взятими нею міжнародними зобов'язаннями та угодами, зокрема це стосується обов'язків нашої держави як члена Світової організації торгівлі, основною угодою якої є Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС). Вказаною Угодою визначено, що країни-учасниці зобов'язуються забезпечити на своїй території дію

таких процедур, які дозволяють здійснювати заходи, що запобігають порушенню законодавства у сфері охорони прав інтелектуальної власності та їх недопущення [6].

Підписавши Угоду ТРПС, яка сама по собі не зобов'язує на створення судів з питань інтелектуальної власності, більшість держав-учасниць цієї Угоди зробили це з власної ініціативи. На сьогодні існують різні форми судів та арбітражів з питань інтелектуальної власності, які іменуються по різному – Спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності, Суд з інтелектуальної власності, Патентний суд, Суд з питань інтелектуальних майнових спорів, Суд з інтелектуальної власності та міжнародної торгівлі тощо. Тобто міжнародною спільнотою визнається важливість саме судового захисту прав інтелектуальної власності. Судова спеціалізація, тобто виокремлення судів з питань інтелектуальної власності дозволяє більш ефективно виявляти та вирішувати проблеми у сфері прав інтелектуальної власності. Забезпечуючи суди з питань інтелектуальної власності, відповідними фахівцями у зазначеній галузі, держава забезпечить зниження судових помилок, судових витрат, вдосконалюючи судову практику у зазначеній сфері, що в свою чергу призведе до більшої узгодженості і підвищення передбачуваності у правовідносинах з питань інтелектуальної власності [1].

Проте створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності ставить нові питання щодо окремих аспектів його правового статусу. Так зокрема, досить складно погодитися з назвою даного суду. Враховуючи принцип інстанційності в побудові судової системи України вищими називаються суди касаційної інстанції, тоді як зазначений суд діятиме як суд першої інстанції. Тому на нашу думку, більш доцільною була б назва – Суд з питань інтелектуальної власності.

Щодо принципів територіальності та доступності правосуддя, то їх також порушено. Оскільки, не вирішеним залишається питання місця розташування та територіальної юрисдикції вказаного суду. Розміщення Вищого суду з питань інтелектуальної власності лише в столиці нашої держави дійсно порушить принцип доступності, який полягає в тому що територіальне розмежування компетенції судів першої інстанції зумовлений потребою доступності правосуддя на всій території України. Як і серед науковців немає єдиного підходу щодо виду судочинства, в порядку якого розглядатимуться справи й відповідно процесуальні норми, якими буде керуватися Вищий суд з питань інтелектуальної власності (ЦПК України, ГПК України чи окремий процесуальний закон) у процесі своєї діяльності, так і в законодавстві дані норми поки що не знайшли свого відображення.

Не оминув змін і правовий статус судді Вищого суду з питань інтелектуальної власності, адже він значно відрізняється від загального статусу судді. Так, суддею може

бути особа, котра відповідає вимогам до кандидатів на посаду судді, за результатами кваліфікаційного оцінювання підтвердила здатність здійснювати правосуддя у Вищому суді з питань інтелектуальної власності, а також відповідає одній із таких вимог: 1) має стаж роботи на посаді судді не менше ніж 3 роки; 2) має досвід професійної діяльності представника у справах інтелектуальної власності (патентного повіреного) щонайменше 5 років; 3) має досвід професійної діяльності адвоката щодо здійснення представництва в суді у справах щодо захисту прав інтелектуальної власності щонайменше 5 років; 4) має сукупний стаж (досвід) роботи (професійної діяльності) відповідно до вимог, визначених пп. 1–3, щонайменше 5 років (ст. 33 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [5].

Аналіз законодавчих положень щодо правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності та правових засад його діяльності свідчить, що в нашій країні фактично запроваджується дворівнева спеціалізація у сфері розгляду справ, пов'язаних із правами інтелектуальної власності: перший рівень — перша інстанція, що представлена спеціалізованим судом (Вищий суд з питань інтелектуальної власності), котрий розглядатиме всі спори у сфері інтелектуальної власності; другий рівень — апеляційна і касаційна інстанції, які переглядатимуть зазначені спори лише в межах своїх юрисдикцій. Такий підхід, на думку І. Коваль, потребує додаткового дослідження, беручи до уваги, що це знову може призвести до проблем розмежування юрисдикцій судів апеляційної та касаційної інстанцій і формування різної практики розгляду справ про захист інтелектуальної власності на стадії їх перегляду. За часів існування господарських і адміністративних судів так і не було сформовано узгодженої практики розмежування юрисдикційної приналежності спорів у сфері інтелектуальної власності [2, с. 42].

Таким чином, на сьогодні судова система України і досі знаходиться на етапі становлення. Створення нового Вищого суду з питань інтелектуальної власності поставило нові питання перед українським законодавцем та практикою, а це і назва суду, і розмежування компетенції судів, територіальна та інстанційна будова суду з питань інтелектуальної власності, професійна підготовка суддів зазначеного органу та багато інших. З урахуванням позитивного міжнародного досвіду, впровадження в судову систему інституту захисту прав інтелектуальної власності є досить обґрунтованим і доцільним. Діяльність такого спеціалізованого інституту в системі судової влади дозволить максимально професійно та ефективно здійснювати захист прав інтелектуальної власності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Жаров В.О. Захист права інтелектуальної власності. Захист авторського права і суміжних прав. Захист права промислової власності. Навчальний посібник. – К.: ЗАТ “Інститут інтелектуальної власності”, 2003. – 64 с.
2. Коваль І. Щодо правового статусу Вищого суду з питань інтелектуальної власності / Коваль І. // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2016. - № 5. – с. 39-44.
3. Конституція України: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя»): Закон України від 02.06.2016 № 1401-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. - № 28, ст.532.
5. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. - № 31. - ст.545.
6. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності: Угода, Міжнародний документ від 15.04.1994; СОТ // Офіційний вісник України від 12.11.2010. – 2010. – № 84. – с. 503. – ст. 2989.

ЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ

Швець В. М.

студент V курсу ННІ права Сумського державного університету

Науковий керівник: Шлапко Т. В.

к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права Сумського державного університету

Легалізація (відмивання) злочинних доходів стала глобальною загрозою економічної та політичної безпеки будь-якої країни, саме тому цей вид злочинної діяльності перебуває у центрі уваги правоохоронних органів та фінансових установ світових держав. Мета цього процесу зводиться до маскуванню самого факту існування, незаконного походження або використання нелегальних доходів. В результаті чого прибуток, отриманий даним чином, повертається до свого власника в іншому, трансформованому вигляді, мета якого приховати як джерела, так і осіб, які користуються цими благами.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» до легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, належать будь-які дії, пов'язані із вчиненням фінансової операції чи правочину з активами, одержаними внаслідок вчинення злочину, а

також вчиненням дій, спрямованих на приховання чи маскуванню незаконного походження таких активів чи володіння ними, прав на такі активи, джерел їх походження, місцезнаходження, переміщення, зміну їх форми (перетворення), а так само набуттям, володінням або використанням активів, одержаних внаслідок вчинення злочину [1].

Кредитно-фінансова система України все частіше використовується для легалізації іноземних капіталів, створених злочинних шляхом. Н. В. Москаленко вказує, що легалізація злочинних доходів або фінансування тероризму можуть відбуватися не тільки при прийнятті на обслуговування такого клієнта, а й при укладанні різних угод, наприклад, угод купівлі-продажу цінних паперів, угод купівлі-продажу валют з контрагентами [2, с. 234]. В. В. Сухonos зазначає, що найбільш поширеними способами легалізації злочинних доходів у банківській сфері України є: переказ коштів через банківські рахунки в Україні за фіктивними договорами; отримання в банках коштів з рахунків на фіктивних підставах; переказ коштів на банківські рахунки за кордон на підставі фіктивних угод; укладання договорів банківського вкладу; здійснення валютнообмінних операцій; укладання кредитних договорів [3, с. 149].

Отже з цього можна зробити висновок, що процес «відмивання» коштів досить активно здійснюється через банківський сектор та спрямований на приховування незаконного походження доходів. Тому для запобігання відмиванню необхідно запровадити таку систему фінансового моніторингу в банках, яка б здійснювалася на основі реалізації превентивних заходів та методів, які співвідносяться із розвитком злочинних схем легалізації злочинних доходів, а також ідентифікації процесу «відмивання» коштів на всіх етапах їх легалізації.

На нашу думку, створення системи фінансового моніторингу в Україні обумовлюється не тільки внутрішніми потребами, але й міжнародними зобов'язаннями України. Одним із напрямів вирішення проблеми «відмивання» коштів є запровадження системи фінансового моніторингу на міжнародному рівні, на рівні держави, а також на рівні окремих економічних суб'єктів. Фінансовий моніторинг перш за все забезпечує фінансову стабільність держави, а відповідно і всіх її складових.

Відповідно до Директиви 2001/97/ЄС Європейського Парламенту і Ради Європейського Союзу, яка вносить зміни в Директиву Ради 91/308/ЄЕС щодо запобігання використанню фінансової системи з метою «відмивання грошей», таке відмивання означає поведінку, про яку йдеться нижче, коли вона здійснюється навмисно:

- обмін або передача власності, якщо відомо, що така власність виникла в результаті кримінальної діяльності чи участі в подібній діяльності з метою приховування

або маскуванню незаконного походження власності чи сприяння будь-якій особі, яка здійснює подібну діяльність, ухилитися від юридичних наслідків своїх дій;

- приховування або маскуванню справжньої природи, джерела, місцезнаходження, розміщення, руху, прав щодо власності чи прав на власність, якщо відомо, що така власність виникла в результаті кримінальної діяльності або участі в подібній діяльності;

- придбання, володіння або використання власності, якщо на момент отримання було відомо, що подібна власність виникла в результаті кримінальної діяльності чи участі в подібній діяльності;

- участь у будь-яких діях, об'єднання з метою здійснення, спроби здійснення і надання допомоги, співучасть, сприяння і консультування здійснення будь-яких дій, зазначених у попередніх абзацах [4].

Як зазначає Колісник М. К., сьогодні до «брудних» грошей, крім доходів від наркобізнесу, відносять також доходи, отримані від торгівлі людьми, внутрішніми органами, зброєю, контрабандою, викрадення людей, махінацій, вимагання та інших незаконних джерел [5].

Виявлення та руйнування схем легалізації незаконних доходів і фінансування тероризму, у тому числі переміщення з цією метою коштів територією України, стали основою спільної та цілеспрямованої роботи Державної служби фінансового моніторингу (далі – Держфінмоніторинг), Національного банку України та інших органів виконавчої влади. Практика свідчить, що значна кількість тіньових операцій виявляється у ході перевірок і ревізій господарської діяльності. Серед інших видів контролю, який здійснюється уповноваженими органами виконавчої влади, сьогодні провідну роль відіграє фінансовий контроль.

Ю. Литвин підкреслює важливість фінансового контролю у державі і зазначає, що одним із найважливіших напрямів діяльності держави є сфера фінансів, що являє собою сукупність дій державних органів, спрямованих на формування, розподіл і використання централізованих та децентралізованих грошових фондів з метою забезпечення здійснення функцій держави, реалізації завдань соціально-економічного характеру, управління, обороноздатності, роботи державних органів, а також контроль за використанням її фінансових ресурсів [6].

Як зазначає Н. В. Москаленко, механізмом реалізації державної політики у сфері боротьби з тіньовою економікою є фінансовий моніторинг, який, з одного боку, являє собою систему державного регулювання протидії відмиванню брудних коштів, а з іншого – діяльність компетентних органів, пов'язану з оцінкою і вжиттям відповідних заходів та дій з метою запобігання відмиванню коштів злочинного походження [7, с. 40].

Безперечно, що фінансовий моніторинг забезпечує фінансову стабільність держави, а також її складових, а тому він не можливий без регулювання діяльності з безпосередньої мобілізації, розподілу або використання фінансових ресурсів та фінансового стану суб'єктів фінансової системи в цілому.

Продовжуючи цю думку, В. Білоус визначив, що незважаючи на ринкові перетворення в Україні, фінансова система та її контролюючі органи залишаються громіздкими, чисельними, а дії їх неузгодженими [8].

До системи фінансового моніторингу також належать фінансові установи, які контролюють державні органи та правоохоронні структури. Перші виступають як джерела інформації, другі – здійснюють нагляд і регулювання у фінансовій сфері, треті – працюють за фактами виявлених порушень. Держфінмоніторинг збирає й аналізує інформацію про операції, які викликають підозри, і за потреби спрямовує її в правоохоронні органи. У такий спосіб виявляються всі підозрілі операції та трансакції. Завершальний етап розслідування проводять правоохоронні органи. Саме для захисту національної фінансової системи законодавчо закріплено широке коло суб'єктів фінансового моніторингу.

Внутрішній фінансовий моніторинг проводиться також у тому разі, якщо у суб'єкта первинного фінансового моніторингу виникають підстави вважати, що фінансова операція пов'язана з легалізацією (відмиванням) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванням тероризму, згідно із ознаками сумнівних операцій, наведених у Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», а також щодо інших фінансових операцій, в уточненні яких виникає необхідність.

Таким чином, можна стверджувати, що існування фінансового моніторингу як спеціальної форми фінконтролю, в умовах сьогодення об'єктивно необхідно. Чітка та правильна організація діяльності спеціально уповноважених суб'єктів моніторингу, спрямована на виявлення порушень законодавства під час переміщення грошових коштів, надасть змогу розширити можливості національної економіки за рахунок того, що значна частка коштів та податкових надходжень залишиться на території країни та буде працювати на бюджет. Слід також зазначити, що врегулювання висвітлених питань лежить на полі зіткнення публічних та приватних інтересів, оскільки рівень життя суспільства залежить в більшій мірі від рівня розвитку національної економіки, а контроль за рухом капіталу із приватного сектору економіки не є проявом тоталітарної влади, а є

тільки формою управлінського процесу, контролю, що не суперечить принципам громадянського суспільства.

Таким чином, державна політика у сфері боротьби з тіньовою економікою реалізується шляхом здійснення фінансового моніторингу, який, з одного боку, являє собою систему державного регулювання протидії відмиванню «брудних» грошових коштів, а з іншого – діяльність компетентних органів, пов'язану з оцінкою та вжиттям відповідних заходів та дій з метою запобігання відмиванню коштів злочинного походження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>. – Назва з екрану.
2. Москаленко Н. В. Соціально-економічне і політичне значення фінансового моніторингу / Н. В. Москаленко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6. – С. 235–239.
3. Сухонос В. В. Легалізація злочинних доходів у банківській сфері і боротьба з нею / В. В. Сухонос // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2012. – № 1. – С. 149–153.
4. Директива 2001/97/ЄС Європейського Парламенту і Ради Європейського Союзу, яка вносить зміни в Директиву Ради 91/308/ЄС щодо запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей : Директива ЄС від 04.12.2001 р. № 2001/97/ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_501. – Назва з екрану.
5. Колісник М. К. Легалізація доходів, отриманих злочинним шляхом, і методи боротьби з нею на світовому фінансовому ринку [Електронний ресурс] / М. К. Колісник, Н. О. Зинюк // Науковий вісник НЛУ України. – 2005. – Вип. 15.5. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/15_5/345_Kolisnyk_15_5.pdf.
6. Литвин Ю. А. Фінансовий моніторинг як особлива форма державного фінансового контролю / Ю. А. Литвин // Держава і право. – 2006. – Вип. 32. – 688 с.
7. Москаленко Н. В. Фінансовий моніторинг як інструмент боротьби з тіньовою економікою / Н. В. Москаленко // Фінансове право. – 2010. – № 4. – С. 39–42.
8. Білоус В. Т. Правове регулювання взаємодії контролюючих і правоохоронних органів у сфері контролю за фінансово-господарською діяльністю / В. Т. Білоус // Організаційно-правове забезпечення контролюючих та правоохоронних органів у сфері

господарювання: проблеми сьогодення та перспективи розвитку: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. – Ірпінь : Національний університет ДПС України, 2008. – 588 с.

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ЗАСІБ ВИЯВЛЕННЯ ПІДОЗРІЛИХ «КОНВЕРТАЦІЙНИХ» ОПЕРАЦІЙ У БАНКІВСЬКІЙ СФЕРІ

Темченко Є. В.

студентка V курсу ННІ права Сумського державного університету

Науковий керівник: Шлапко Т. В.

к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права Сумського державного університету

Однією з актуальних проблем світового співтовариства є зростання кількості випадків участі банків у процесі відмивання тіньових доходів і «брудних» грошей. Весь світ вже дійшов висновку, що боротьба з відмиванням злочинних доходів у банківському секторі економіки – справа виняткового значення, оскільки злочини, що вчиняються у вказаній сфері, завдають великих збитків кредитно-фінансовим установам та державі, так як значний обіг коштів проводиться в «тіні». На думку В. В. Коваленко, поширенню цього явища сприяє певна закритість кредитно-фінансових установ, правовий режим банківської таємниці, невизначеність законодавчої бази щодо реєстрації та джерел походження первинного капіталу тощо. На думку вченого, все це призводить до того, що банківська справа продовжує залишатися основною ланкою у сфері відмивання коштів підприємницьких структур [1, с. 5].

Слід сказати, що донедавна в Україні не існувало законодавчої бази з фінансового моніторингу та контролю за злочинно отриманими доходами. Тільки опинившись у «чорному списку» Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів (FATF), Україна почала робити кроки щодо вирішення цієї проблеми, прийнявши ряд законодавчих актів. Заходи, які вживає НБУ для запобігання відмиванню коштів, на наш погляд, є ефективними і можуть досягти бажаної мети. Усе залежить лише від того, наскільки дисципліновано банки виконуватимуть вимоги НБУ.

Спробуємо проаналізувати положення про те, що ж становить собою фінансовий моніторинг, як він співвідноситься з контролем та як запроваджується у життя.

Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» визначено основні засади здійснення фінансового моніторингу в Україні, а також надано законодавче визначення таких понять, як «фінансовий моніторинг», «фінансова операція», «обов'язковий, первинний, державний, внутрішній фінансовий моніторинг», «доходи, одержані

злочинним шляхом», «легалізація», визначено основні засади відповідальності за порушення законодавства про протидію легалізації (відмиванню) злочинних доходів [2].

З аналізу наведеного законодавчого визначення фінансового моніторингу, а також з наведених визначень державного та первинного фінансового моніторингу, випливає, що фінансовий моніторинг – це поняття, схоже з поняттям фінансового контролю, а також безпосередньо пов'язане з обов'язковими процедурами внутрішнього контролю в частині проведення фінансових операцій. Фінансовий моніторинг – це, перш за все діяльність визначеного кола суб'єктів, а також діяльність організацій, що здійснюють операції з грошовими коштами, по виявленню операцій, що підлягають обов'язковому контролю, та інших операцій з грошовими коштами, пов'язаних з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом.

Як виділяють науковці, зокрема В. В. Коваленко, світовий досвід пропонує до застосування три основні системи організації фінансового контролю.

Перша система контролю передбачає заборону великих за обсягом угод з готівкою без участі професійного посередника. Вона реалізована у межах Європейського Союзу. Наприклад, законодавством Італії не вимагається, щоб підприємці або фінансисти вели облік значних угод із готівкою та повідомляли про них. Натомість існує заборона на здійснення таких угод без законного фінансового посередника, який веде відповідний облік [1, с. 11].

Друга система передбачає обов'язкове повідомлення уповноваженого органу про всі угоди, сума яких перевищує певний обсяг. Така система, зокрема, діє в США та Австралії. Як зазначає В. В. Коваленко, система, безумовно, примітивна, але гарантує отримання уповноваженим органом необхідної інформації. Крім того, простота критерію вибору операцій, що підлягають контролю, робить правила зрозумілими для всіх учасників і виключає момент підозри з боку суб'єкта фінансового моніторингу [1, с. 11].

Третя – система контролю, за якої передбачено інформування про сумнівні угоди. Варто зазначити, що існує деяка проблема при реалізації цієї системи, яка полягає у тому, що досить складно визначити поняття «сумнівності» [1, с. 12].

Слід зазначити, що кримінальним злочином вважається також бездіяльність фінансових установ, яка спричинила легалізацію незаконно отриманих коштів. До розряду злочинних віднесені й дії фізичних осіб, які сприяють будь-кому у відмиванні грошей через їх приховування, зберігання або інвестування, а також якщо вони знають чи підозрюють, що грошові кошти є доходом від кримінальних злочинів [3, с. 115].

Система збирання і надання регулюючим органам інформації про підозрілі угоди складалася протягом останніх десятиліть. Це – одна з найважливіших ланок, що

забезпечує ефективність різних способів боротьби з «відмиванням» грошей. На сьогодні така практика стала обов'язковою у стосунках фінансових установ та органів, що наглядають за ними, а в багатьох країнах – і для інших організацій [4, с. 63].

Проаналізувавши вказані положення, можна сказати, що в Україні існує модель змішаного типу. Національним банком проводиться політика обмеження готівкового обігу без участі банківських установ, визначено положення, згідно якого фінансова операція може потрапити під обов'язковий фінансовий моніторинг тощо.

Отже, як ми вже визначили, система фінансового моніторингу в Україні складається з двох рівнів – первинного та державного. Поряд із цим у Законі «Про протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» також визначено поняття «обов'язкового фінансового моніторингу» та «внутрішнього фінансового моніторингу» [2].

Також вказаним Законом передбачено завдання, права та обов'язки суб'єктів первинного фінансового моніторингу та повноваження суб'єктів державного фінансового моніторингу.

Статистичні дані свідчать про зростання чисельності порушень у сфері фінансового моніторингу, в тому числі порушень з боку банківських установ та їх керівників, також зростає кількість злочинів у сфері фінансового моніторингу та у сфері боротьби з легалізацією злочинних доходів, зокрема, а також порушених кримінальних справ проти них.

Тому банк з урахуванням вимог чинного законодавства і нормативно-правових актів Державної служби фінансового моніторингу, повинен встановити правила проведення внутрішнього фінансового моніторингу і призначити працівника, відповідального за його проведення. Відповідальний працівник має бути незалежним у своїй діяльності і підвітним тільки керівнику суб'єкта первинного фінансового моніторингу, а також зобов'язаний не рідше одного разу на місяць інформувати керівника про виявлені фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу.

Крім цього, банк повинен забезпечувати у своїй діяльності управління ризиками щодо легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму та розробляти критерії ризиків.

У разі наявності мотивованої підозри щодо надання клієнтом недостовірної інформації або навмисного подання інформації з метою введення в оману, банк має надавати інформацію про фінансові операції клієнта до Державної служби фінансового моніторингу.

З аналізу наведених вище положень та норм вказаних законодавчих актів можна дійти висновку, що основний тягар системи моніторингу покладено на банківську систему, оскільки організовуючи роботу і розробляючи зазначену внутрішньобанківську систему запобігання легалізації злочинних доходів, банківські установи мають усвідомлювати головну мету боротьби з відмиванням грошей – не тільки зупинити здійснювану клієнтом неправомірну операцію та притягти його до відповідальності у законодавчо визначеному порядку, а й відстежити весь ланцюжок процесу легалізації незаконно добутих коштів, викрити злочинців, конфіскувати їхні активи, звичайно за допомогою спеціалізованих державних органів.

На нашу думку, безперечною перевагою української системи фінансового моніторингу є надання значної уваги змістовній чіткості вимог про взяття на облік та звітування про трансакції. Ця чіткість впливає з того, що обов'язкове звітування за власною ініціативою суб'єктів первинного моніторингу розповсюджується лише на чітко визначені типи операцій. Крім того, в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» досить змістовно визначені критерії підозрілості трансакцій, а вимоги щодо дослідження таких трансакцій полягають у взятті їх на внутрішній облік, що не тягне за собою надмірного розкриття інформації, яка може містити банківську або комерційну таємницю.

Однак, така перевага є водночас істотним недоліком, оскільки за рахунок встановлення такої змістовної чіткості значно збільшуються можливості для ухилення від моніторингу осіб, які здійснюють «відмивання» грошей. Це пов'язано насамперед з тим, що обов'язковому звітуванню підлягають конкретні види операцій, які досить легко можуть бути виведені злочинцями зі схем «відмивання» та розроблені під визначені законодавчі вимоги більш досконалі схеми [4, с. 67].

Узагальнюючи наведену інформацію, спробуємо дати власне визначення фінансового моніторингу як засобу виявлення підозрілих «конвертаційних операцій» у банківській сфері. Отже, фінансовий моніторинг являє собою сукупність заходів, які здійснюються спеціально уповноваженими суб'єктами щодо аналізу інформації з фінансових операцій суб'єктів господарювання, що надається суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а також заходів з перевірки цієї інформації у порядку, визначеному законодавством, включаючи операції, сума яких перевищує або дорівнює 150 тисяч гривень (для разових фінансових операцій без встановлення ділових відносин між господарюючими суб'єктами), або для операцій, сума яких перевищує або дорівнює 15 тисяч гривень (для проведення переказів, у тому числі міжнародних, фізичною особою,

фізичною особою - підприємцем, що здійснюється без відкриття рахунка), з метою запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом. Таким чином, фінансовий моніторинг, безсумнівно, є суттєвим профілактичним засобом щодо запобігання не тільки легалізації (відмивання) доходів, здобутих злочинним шляхом, але й іншим фінансовим правопорушенням.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Коваленко В. В. Фінансовий моніторинг банків : навч. посіб. / В. В. Коваленко. – Суми : ТОВ ВВП «Мрія-1», 2005. – 120 с.
2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 14.10.2014 р. № 1702-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.
3. Стреляний В. І. Правове регулювання поточного фінансового контролю за додержанням порядку проведення готівкових розрахункових операцій : дис. канд. юрид. наук 12.00.07 / Стреляний Володимир Іванович ; Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2010. – 220 с.
4. Тосунян Г. А. Противодействие легализации (отмывания) денежных средств в финансово-кредитной системе: Опыт, проблемы перспективы : учебно-практическое пособие / Г. А. Тосунян, А. Ю. Викулин. – М. : Дело, 2001. – 256 с.

ПОРУШЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ЯК ЗАГРОЗА ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Колеснікова М.В.

*к.н.ю., старший викладач кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Науково-технічний прогрес у нинішніх інформаційних технологіях стимулює розвиток всіх сфер бізнес-відносин, де підприємницька діяльність розвивається в бік конкурентоспроможних взаємовідносин. Виникає необхідність аналізу проблеми розробки та використання систем економічної безпеки на підприємстві. Внаслідок переходу економіки на ринкові відносини вимагає від голів підприємств розробки стратегії безпеки, що включає спеціальні програми із захисту інтелектуальної власності та економічної безпеки. Таким чином, функції дотримання правил безпеки і захисту, управління засобами захисту, виявлення спроб та фактів порушень та вжиття заходів щодо їх нейтралізації, також виходить на перший план підрозділу, що є відповідальним за проведення такої роботи.

У процесі управління підприємством ослаблення практично будь-якої складової інфраструктури підприємства безпосередньо позначається на його безпеці, а тому перебуває в тісній взаємодії з питаннями безпеки. На сьогодні процес вдалого функціонування і економічного розвитку підприємств в Україні багато в чому залежить від поліпшення їх діяльності у сфері забезпечення економічної безпеки. Можна додати ще й те, що на даний час не всі керівники підприємств можуть значною мірою оцінити необхідність створення перевіреної системи економічної безпеки.

М. Бендиков визначає «загрозу» як сукупність умов, процесів, факторів, що перешкоджають реалізації національних економічних інтересів або створюють небезпеку для них і суб'єктів господарювання. Загроза може проявлятися у вигляді збитків чи втрат, інтегральний показник яких характеризує ступінь зниження економічного потенціалу за певний проміжок часу [1].

Причини виникнення загроз економічній безпеці підприємства обумовлені, з одного боку, чинниками загальноекономічного характеру (макрорівень), що здійснюють негативний вплив на значну кількість господарюючих суб'єктів, а відтак, загрожують і національній економічній безпеці. З іншого, чинниками, пов'язаними з непередуманістю та неефективністю прийнятих управлінських рішень керівництвом самого підприємства (мікрорівень). Так, загрози економічній безпеці можуть виникати у зовнішньому для підприємства середовищі й бути пов'язаними з помилками при розробці та впровадженні тих чи інших реформ, з аморфністю науково-промислової та інноваційної політики держави, втратою керованості над економічними процесами і т.п.

Недобросовісна конкуренція може бути виражена у таких формах порушення прав на комерційну таємницю, як:

- неправомірне збирання комерційної таємниці (добування відомостей, що становлять комерційну таємницю протиправним способом);

- розголошення комерційної таємниці (ознайомлення іншої особи з відомостями, що становлять комерційну таємницю особою, якій ця інформація була доручена але без дозволу особи, уповноваженої на те) якщо завдало, чи могло завдати шкоди суб'єкту господарювання;

- схилення до розголошення комерційної таємниці (якщо це завдало чи могло завдати шкоду суб'єкту господарювання);

- неправомірне використання комерційної таємниці (впровадження у виробництво або врахування під час планування/здійснення господарської діяльності без дозволу уповноваженої на те особи, відомостей, що становлять комерційну таємницю).

Однак, положеннями Кодексу України про адміністративні правопорушення, порушенням визнається одразу сукупність зазначених вище порушень права на комерційну таємницю, вчинених з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця [2].

Положеннями Кримінального кодексу України, злочином визначається [3]:

- незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю;

- розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю.

На сьогодні, рейдерство є однією з найбільш важливих загроз економічній безпеці українських підприємств. Спеціалісту з перехоплення оперативного керівництва або власності фірми, так званому рейдеру, найбільш цікава інформація.

Вся вищевказана інформація, з метою нейтралізації загрози, повинна перебувати в особливому контролі, будь-який витік чи розголошення повинне бути попереджене й унеможливлене. З персоналом підприємства, якому у зв'язку з виконанням їх службових обов'язків стала відома інформація, що може зацікавити та привернути увагу рейдерів, повинні бути укладені договори про нерозголошення комерційної таємниці. Важливі документи і контракти слід зберігати у сейфах та важкодоступних місцях [4, с. 150].

Система економічної безпеки не є однаковою, шаблонною для усіх господарюючих суб'єктів. Вона унікальна для кожного підприємства, оскільки залежить від виду та особливостей його діяльності, розмірів, виробничого потенціалу, ризикованості виробництва, наявності секретних матеріалів і т.п. Система безпеки підприємства повинна характеризуватися комплексністю, тобто здатністю забезпечити майнову, фінансову, інтелектуальну, інформаційну, науково-технічну, екологічну безпеку підприємства. Крім того, вона повинна бути дієвою та ефективною, що безпосередньо залежить від ґрунтовності та чіткості окреслення кола тих завдань, які дана система повинна виконувати [5, с.183].

В переважній більшості до числа основних завдань системи економічної безпеки суб'єкта господарювання належать:

- захист законних прав і інтересів підприємства і його співробітників;
- збір, аналіз, оцінка даних і прогнозування розвитку подій;
- вивчення партнерів, конкурентів, споживачів, майбутніх співробітників підприємства;
- своєчасне виявлення можливих загроз підприємству та його співробітникам з боку зовнішнього середовища;
- недопущення проникнення на підприємство структур економічної розвідки конкурентів, злочинців й окремих осіб з протиправними намірами;
- протидія технічному проникненню в злочинних цілях;
- забезпечення збереження матеріальних цінностей і відомостей, що становлять комерційну таємницю підприємства;
- отримання необхідної інформації для прийняття найбільш оптимальних управлінських рішень з питань стратегії і тактики економічної діяльності підприємства;
- сприяння у формуванні серед споживачів і ділових партнерів позитивної думки про підприємство;
- контроль за ефективністю функціонування системи безпеки, удосконалення її елементів.

Підсумовуючи вищесказане можна дійти висновків, що економічна безпека підприємства є складним та багатограним поняттям, про що свідчить численні наукові підходи до його значення та класифікації загроз [6, 230]. Первинними завданнями яких є: нейтралізувати загрози та попередити зниження рівня економічної безпеки підприємства можна віднести створення системи економічної безпеки, розробку засобів та способів уникнення можливих загроз та напрямків мінімізації негативних впливів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бендиков М.А. Экономическая безопасность промышленного предприятия в условиях кризисного развития / М.А. Бендиков // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – №2.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984р. №8073-Х[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001р. №2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
4. ПашнюкЛ.О. Загрози економічній безпеці підприємства та засоби їх нейтралізації. [Електронний ресурс] Режим доступу :

<https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&cad=rja&uact=8&ved=0CC4QFjACahUKEwj5qqyzgfrIAhVJn3IKHUOOC6U&url=http%3A%2F%2Fcyberleninka.ru%2Farticle%2Fn%2Fzagrozi-ekonomichniy-bezpetsi-pidpriemstva-ta-zasobi-yih-neytralizatsiyi.pdf&usg=AFQjCNFNC9sGNUBeb5lOqL3iAArVbdWNgw>

5. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізм зміцнення: Монографія. – Львів: Вид-во ТзОВ "Ліга Прес", 2008. – 385 с.

6. Трагнюк О.Я. Порівняльне патентне право і захист комерційної таємниці: навч.–метод. посіб. / О.Я. Трагнюк. – Х. : Міленіум, 2010. – 214 с.

ДО ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ У СФЕРІ НАДАННЯ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Солонар А.В.

*к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Питання, що пов'язані із реформою у системі охорони здоров'я підпадають під пильну увагу як законодавців, так і наукового співтовариства. Практика сімейної медицини відома у багатьох країнах світу своїми позитивними результатами. В Європі та Північній Америці завдяки належній роботі інституту сімейної медицини, тривалість життя громадян в середньому на 15 років більша, ніж в Україні. Так, в результаті медичних реформ, які впроваджувалися протягом останніх 30 років, сімейна медицина лягла в основу системи охорони здоров'я Північної Америки та країн Євросоюзу. Фахівці констатують, що сьогодні за кордоном на рівні сімейної медицини вирішується близько 80-90% усіх випадків звернень до лікаря [1].

Сьогодні особливої актуальності набувають питання, що пов'язані із запровадженням в Україні сімейного лікаря як особи, яка буде здійснювати надання первинної медичної допомоги. При цьому, гостро постає проблема якості підготовки сімейного лікаря. Підготовка сімейних лікарів в Україні здійснюється двома шляхами. По-перше — це навчання сімейного лікаря у дворічній інтернатурі за типовою навчальною програмою, затвердженою Міністерством охорони здоров'я (МОЗ) України у 2011 р. (МОЗ України, 2011), що передбачає 1 рік очного навчання (50% навчальних годин) на кафедрах і клініках вищих медичних навчальних закладів (ВМНЗ) та 1 рік заочного навчання (50% навчальних годин) — на базах стажування (попередні навчальні програми інтернатури у 1996, 2002, 2006 р. були також розраховані на 2 роки, хоча перша програма інтернатури з сімейної медицини в 1995 р. була 3-річною). По-друге — це підготовка

сімейних лікарів шляхом перепрофілювання та респеціалізації лікарів інших спеціальностей на 6-місячних циклах спеціалізації (Типові навчальні плани і програми, затверджені МОЗ України, 1995–2012 рр.) [2].

Зважаючи на те, що кожен громадянин повинен вирішити питання стосовно обрання того з лікарів, який буде надавати медичну допомогу саме йому, часу залишилося зовсім небагато. До першого липня 2017 року особа повинна підписати Декларацію та укласти Договір. При цьому, члени сім'ї не зобов'язані обирати одну і ту ж особу в якості сімейного лікаря, оскільки кожен має право вирішити це питання самостійно.

Загалом, сімейну медицину як спеціальність відрізняє ряд надзвичайно важливих принципів. Головні із них:

- довготривалість і безперервність спостереження;
- багатопрофільність первинно-медичної допомоги;
- відношення до сім'ї, як до одиниці медичного обслуговування;
- превентивність, як основа діяльності сімейного лікаря;
- економічна ефективність і доцільність допомоги;
- координація медичної допомоги;
- відповідальність пацієнта, членів його сім'ї і суспільства за збереження і покращення його здоров'я [3].

Напроти, особи, які не скористаються можливістю і не укладуть до 1 липня 2017 року договір, будуть змушені сплачувати за надання первинної медичної допомоги за власні кошти.

Система охорони здоров'я виграє від перетворення медичного обслуговування в економічно більш раціональне, а держава виграє від зміцнення і підвищення потенціалу суспільного здоров'я. Сімейна медицина, безперечно, не просто має право на існування, але і є єдиною запорукою підвищення не тільки якості надання медичної допомоги населенню, але і підвищення авторитету і соціального статусу лікаря, який прийме рішення присвятити свою професійну діяльність саме цьому розділу охорони здоров'я. Сімейна медицина - це медицина майбутнього у вітчизняній охороні здоров'я [3].

Проте, враховуючи зазначене, виникає низка проблем, які потребують вирішення:

- 1) складність вибору лікаря, який буде надавати медичну допомогу;

Відсутність обізнаності громадян про наявний перелік лікарів і про їх кваліфікованість викликає додаткові складнощі для громадян. Раніше передбачалося створення Єдиного реєстру лікарів, які будуть займатися наданням такого виду медичної допомоги. Крім, того, у майбутньому реєстр міститиме відомості, що включають і інформацію про самого сімейного лікаря, й відгуки про його роботу. На жаль, на сьогодні відсутній даний реєстр і

питання пошуку можливих варіантів покладається виключно на особу. Проблема вибору дійсно кваліфікованого медичного працівника викликає побоювання населення щодо отримання медичних послуг на належному рівні.

2) одиницею надання первинної медичної допомоги має бути сім'я;

Враховуючи те, що сімейна медицина характеризується таким принципом як відношення до сім'ї як до одиниці медичного обслуговування, більш доречним видається укладати договір кожному члену сім'ї з одним і тим же лікарем. Завдяки цьому, лікар матиме змогу комплексно підійти до проблем зі здоров'ям кожного з членів сім'ї. Адже практично у кожному випадку захворювання клімат і обстановка у родині відіграє ключову роль у пошуку першопричини проблем зі здоров'ям. Знаючи психологічний стан хворого, його життєві ситуації, сімейний лікар менше цікавиться анамнезом, проводить менше фізичних дослідів. Він розробляє методи рішення діагностичних питань індивідуально, використовуючи критерії імовірності та серйозності захворювання, його новизну і можливості лікування [4].

3) стійка громадянська позиція щодо якості надання медичних послуг.

Зважаючи на те, що сьогодні рівень довіри населення до медичних працівників значно знизився, саме це положення говорить про побоювання громадян довірити своє здоров'я невідомій людині. Суспільство звикло до того, що, якщо відсутні відгуки про медичного працівника, то навряд чи особа до нього звернеться зі своєю проблемою. До того ж, на сьогодні є значна кількість приватних клінік, які оснащені новітнім обладнанням і мають у своєму штаті лікарів різного профілю і спеціальності. Проблема полягає в тому, що особа, яка хоч один раз постраждала від неякісного надання медичних послуг, буде досить скептично відноситися до необхідності укладання Договору із сімейним лікарем.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що реформа у сфері охорони здоров'я необхідна вже давно, і зважаючи на це, доцільність її проведення не викликає сумнівів. Крім того, перші результати запровадження сімейного лікаря як лікаря первинної ланки медичної допомоги, будуть відомі найближчим часом, а поки що слід сподіватися на її результати не лиш у формі законодавчих змін, а й у практичній площині.

ЛІТЕРАТУРА:

1. За кордоном 90% випадків звернень до лікаря вирішується на рівні сімейної медицини – ВООЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://i-ua.tv/index.php?newsid=987>.
2. Вороненко Ю.В. Підходи до підготовки сімейних лікарів в Україні та країнах Європи [Електронний ресурс] / Ю.В. Вороненко, О.Г. Шекера, В.І. Ткаченко, Н.В. Медведовська,

В.В. Краснов. – Режим доступу: <http://www.umj.com.ua/article/75706/pidxodi-do-pidgotovki-simejnih-likariv-v-ukraini-ta-krainax-yeвроpi>.

3. Загальна практика-сімейна медицина - основа формування Національної системи охорони здоров'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.moz.gov.ua/ua/portal/simed_082004_0.html.

4. Психологія і сімейна медицина [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrainereferat.org/uaref-3001-1.html>.

ФІНАНСУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ВНЗ: ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ВНЗ УКРАЇНИ

Пронський Е. А.

*Студент III курсу навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

Вища освіта в Україні має велике значення як для самого суспільства, так і для держави. Потреба у висококваліфікованих працівниках з кожним роком зростає. Слід розуміти, що на сьогодні вища освіта є джерелом задоволення духовних, культурних, інформаційних потреб людини, а також інвестиційним благом – засобом зростання доходів, забезпечення конкурентних переваг на ринку праці та одержання інших благ. Здобутий у процесі навчання освітній капітал – це сукупність теоретичних знань, практичних умінь, виробничого досвіду та особистісних характеристик людини, які приносять їй дохід протягом трудового життя і спонукають до подальших інвестицій в освіту. Фінансування освіти, і, відповідно, вищих навчальних закладів (далі – ВНЗ), є основним важелем впливу держави на процеси перетворень в університетах та основним інструментом досягнення позитивних результатів в освітній сфері.

Вважаємо за потрібне максимально скоротити кількість ВНЗ в Україні, особливо ВНЗ III-IV рівнів акредитації, оскільки саме ці ВНЗ є основною ланкою в системі вищої освіти в Україні, і залишити тільки ВНЗ з високим рівнем викладацького складу та належної підготовки студентів, з дуже гарною репутацією, ВНЗ, які змагаються і конкурують та знаходяться у провідних освітніх рейтингах, відповідають усім без виключення стандартам ВНЗ, мають у своєму арсеналі чималі здобутки та досягнення і випускники яких дійсно потрібні на ринку праці. У вище сказаному вбачаємо наступні позитивні сторони: по-перше, кількість виділених коштів з державного бюджету на забезпечення діяльності ВНЗ буде вже не така значна, оскільки скоротиться кількість навчальних закладів. По-друге, конкуренція між ВНЗ буде більш висока, а тому проходити за конкурсом будуть найбільш розумні, кмітливі абітурієнти, які дійсно мають

бажання та прагнення навчатися далі та здобувати вищу освіту. По-третє, Міністерству освіти та науки України буде дуже зручно контролювати невелику кількість українських ВНЗ. Для цього було б доцільним для початку об'єднати декілька сильних українських ВНЗ в один (хоча б на прикладі паризької Сорбонни, яка у своїй структурі має 13 ВНЗ з назвами «Університет Париж 1» – «Університет Париж 13» відповідно), щоб з центру було зручніше контролювати діяльність такого ВНЗ, а ВНЗ зі слабким рівнем підготовки взагалі ліквідувати, тим самим скоротивши їх кількість. Питання надмірної кількості ВНЗ III і IV рівнів акредитації в Україні, що значно перевищує відповідні показники інших країн, піднімалися ще у 2010 році [1, с. 287].

В якості виходу із ситуації пропонувалося створення потужних навчально-науково-виробничих комплексів чи об'єднання кількох малих ВНЗ у великі потужні ВНЗ, що не забороняється законодавством про освіту і про вищу освіту [1, с. 289]. Таким прикладом об'єднання ВНЗ в Україні може слугувати створення Криворізького національного університету (березень 2011 року), який об'єднав Криворізький технічний університет, Криворізький державний педагогічний університет, Криворізький економічний інститут Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Криворізький факультет Національної металургійної академії України. Можна також навести приклад об'єднання Сумського державного університету та Української академії банківської справи. По суті остання ліквідується та приєднується до більшого за розмірами і можливостями університету. Цей приклад унікальний тим, що є першим в Україні, коли один ВНЗ добровільно приєднується до іншого. До цього об'єднання ВНЗ проводилося у примусовому порядку за рішенням власників майна або державних органів [2, с. 66]. Зрозуміло, якщо кількість ВНЗ в державі дійсно скоротити, а деякі ВНЗ просто об'єднати в один університет, то і фінансувати діяльність ВНЗ буде більш зручно та просто, як і контролювати такі ВНЗ з боку адміністративних і правоохоронних органів в частині боротьби із корупцією і хабарництвом.

Якщо держава скоротить багато «зайвих» ВНЗ, а деякі просто об'єднає в потужні науково-дослідні центри та великі навчально-наукові комплекси, про що говорилося вище, то фінанси, які держава і далі витрачала б на фінансування неконкурентоспроможних та слабких у плані надання належної якісної вищої освіти ВНЗ, змогла б вкласти ці самі гроші в уже об'єднані потужні науково-дослідні центри та великі ВНЗ, що не потрапили під скорочення завдяки наданню високоякісної вищої освіти. Держава зможе розраховувати на те, що ці фінанси підуть: 1) на освітній процес, який буде кожного року дійсно розвиватися у ВНЗ шляхом залучення до такого процесу та до всієї освітньої системи іноземних викладачів, науковців, представників адміністрацій

закордонних ВНЗ тощо; 2) на наукові дослідження, у тому числі державного значення; 3) на пошук партнерів для українських ВНЗ (підприємства, організації, закордонні ВНЗ тощо), які б у майбутньому направляли своїх підопічних (студентів, магістрантів, аспірантів, викладачів, співробітників, інших осіб, пов'язаних з партнерами українських ВНЗ), на навчання, отримання другої вищої освіти в Україні, проходження практики, стажування, підвищення кваліфікації тощо в українських ВНЗ. Це приносило б значний дохід ВНЗ України через отримання плати за надані освітні послуги.

Ще однією позитивною стороною скорочення кількості ВНЗ в Україні (особливо, підкреслюємо, зменшення кількості ВНЗ III-IV рівнів акредитації) є як наслідок значне покращення репутації вищої освіти в цілому, яка зараз має не найвищий рівень в Україні, у порівнянні, наприклад, із освітою у США та країнах Європи, Сінгапуру, Японії, Південної Кореї та КНР. Невисока репутація вищої освіти в Україні на сьогодні викликана тим, що, наприклад, вступити до українського ВНЗ, в тому числі до академії чи університету набагато простіше, ніж, наприклад, до ВНЗ певної європейської країни. Відповідно, така відносна «легкість» вступу українського абітурієнта до ВНЗ нашої держави пояснюється тим, що Україна має надзвичайно велику кількість ВНЗ, тим самим надає можливість в будь-якому випадку вступити навіть абітурієнтам з мінімальним рівнем IQ хоча б до не престижного, але все ж таки ВНЗ. За таких обставин вищу освіту може здобути кожен незалежно від рівня його підготовки до навчання та розумових здібностей. Цим підривається репутація вищої освіти в Україні. До того ж, як вже було сказано, через велику кількість ВНЗ в Україні держава іноді не встигає контролювати та слідкувати за діяльністю деяких українських вишів, що намагаються «обійти» певні стандарти ВНЗ. Цим самим ми хочемо сказати, що скорочення багатьох непотрібних Україні ВНЗ є необхідним. Наслідком має бути покращення репутації вищої освіти в Україні на міжнародній арені. Це призведе до зацікавленості отримання такої освіти багатьма іноземцями з усіх країн світу, не тільки з країн Близького Сходу та Східної Європи, але і зі всієї Азії, Америки, Австралії тощо, а це є додатковий, а головне дуже великий фінансовий дохід для українських ВНЗ та для вищої освіти України в цілому.

Взагалі необхідною умовою ефективного функціонування закладів вищої освіти є порядок і умови формування їх фінансових ресурсів. Слід звернути увагу на те, що джерела фінансування закладів вищої освіти залежать, насамперед, від форми власності ВНЗ [3]. Фінансування вищої освіти в Україні здійснюється за рахунок різноманітних джерел, які поділяють на державні та недержавні [4].

У світовій практиці сформувалося кілька підходів до організації державного фінансування вищої освіти. Фінансування за видатками (Канада, Велика Британія,

Франція, Японія, Швеція, Норвегія, КНР, Нігерія) передбачає, що бюджетні кошти надходять прямо до ВНЗ, а їх використання чітко контролюється державою. Ступінь автономії, а отже, і відповідальності ВНЗ за надання якісних освітніх послуг є низьким. Бюджетування ВНЗ здійснюється з використанням трьох механізмів: лінійний бюджет – кошторис розподіляється за типами витрат (зарплата, обладнання, обслуговування студентів); програмний бюджет – розподіл коштів за центрами вартості (окремими факультетами або, в деяких випадках, навіть окремими викладачами, які відповідають за програму); кошторис за видами діяльності – з виокремленням витрат на навчання та на дослідницьку роботу. Фінансування за результатами (Данія, Фінляндія, Ізраїль, Нідерланди, США та інші країни) означає, що виділення державних коштів залежить від результатів навчальної та науково-дослідної діяльності ВНЗ – безпосередніх (якості та обсягу наданих освітніх послуг) і кінцевих (соціально-економічного ефекту від здобуття освіти: кар'єрного зростання випускників ВНЗ, їхніх доходів, задоволеності роботодавців якістю підготовки випускників тощо). ВНЗ має більше повноважень у фінансовому та адміністративному управлінні, але галузеве міністерство здійснює постійний моніторинг якості освіти. Договірне фінансування освіти (Бразилія, Аргентина, Індія, Греція, Італія) має за основу результати переговорів представників ВНЗ та освітнього міністерства або фінансових установ. Формування бюджету ВНЗ може відбуватися: а) шляхом збільшення коштів порівняно з попереднім періодом відповідно до планів розвитку освітнього закладу; б) з використанням угод «ad hoc», зважаючи на політичну вагу в суспільстві представників даного навчального закладу; в) методом встановлення урядом для кожного конкретного ВНЗ фіксованого проценту від національного доходу. Договірне фінансування вищої освіти фахівці не вважають ефективним через високу економічну невизначеність та залежність від зовнішніх впливів [5, с. 224].

Вважаємо, що найбільш доцільним є фінансування ВНЗ України саме за результатами, як це робиться в Данії, Фінляндії, США тощо, оскільки такий вид фінансування передбачає виділення державних коштів державою, яке залежить від результатів навчальної та науково-дослідної діяльності ВНЗ – безпосередніх (якості та обсягу наданих освітніх послуг) і кінцевих (соціально-економічного ефекту від здобуття освіти: кар'єрного зростання випускників ВНЗ, їхніх доходів, задоволеності роботодавців якістю підготовки випускників тощо), а отже такий вид фінансування заохочує ВНЗ постійно розвиватися, намагатися бути кращими за конкурентів, надавати якомога якіснішу освіту та бути центрами не тільки навчальної, але і науково-дослідної діяльності, що приносить користь не лише самим ВНЗ, але і державі, яка повинна бути впевнена, що фінансує ВНЗ не дарма. Така жорстка конкуренція серед ВНЗ в Україні викликана саме

фінансуванням за результатами, призведе до появи великої кількості ВНЗ, які стануть сильними, потужними, інформаційними та науково-дослідними та навчальними центрами, які будуть не тільки найсильнішими центрами освіти для студентів, а ще зможуть приносити великий дохід самій державі. До того ж, якщо в нашій країні завдяки такій високій конкуренції буде з'являтися хоча б невелика кількість потужних ВНЗ, які користуватимуться престижем та попитом серед абітурієнтів та студентів, це дасть можливість утримати багатьох розумних студентів в Україні, запропонувавши вчитися саме в цих українських ВНЗ. Відповідно, плату від українських студентів за послугу у вигляді навчання, яку надають ВНЗ, будуть отримувати ВНЗ України, а не Франції, Італії, Великої Британії тощо, а це також є додатковим фінансуванням українських ВНЗ, оскільки окрім коштів, які державний ВНЗ отримує з державного бюджету і не тільки (інші джерела фінансування ВНЗ, як зарубіжні грантові програми для студентів тощо), його фінансові ресурси також формуються і за рахунок плати за надані освітні послуги. Фінансування освіти, і, відповідно, ВНЗ, є основним важелем впливу держави на процеси перетворень в університетах та основним інструментом досягнення позитивних результатів в освітній сфері, а вища освіта, точніше рівень такої освіти та взагалі ВНЗ є не тільки престижем певної країни на державному та міжнародному рівнях, але і є основою для «вирощування» необхідних для держави професійних кадрів, які будуть працювати на благо самої держави та на благо кожного з її громадян. Тому пошуком джерел фінансування ВНЗ та вищої освіти в Україні в цілому (окрім фінансування державою, яке також має бути максимально продуманим, спираючись на позитивний зарубіжний досвід у сфері вищої освіти), а також шляхів покращення фінансово-правового статусу українських ВНЗ повинна займатися як держава, так і кожен її ВНЗ зокрема.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Деревянко Б.В. Забезпечення прав власників майна приватних ВНЗ при їх реорганізації / Б.В. Деревянко // Форум права. - 2010. - № 4. - С. 286-291 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/48944>
2. Деревянко Б.В. Реалізація державної політики у сфері вищої освіти адміністративно- та господарсько-правовими методами / Б.В. Деревянко // Адміністративне право і процес : історія, сучасність, перспективи розвитку: Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 25 березня 2016 року). — Кривий Ріг : Донецький юридичний інститут МВС України, 2016. — С. 65—69.
3. Тарасенко І. О., Нефедова Т. М. Проблеми фінансування вищої освіти в Україні в контексті забезпечення конкурентоспроможності – [Електронний режим] – Режим доступу:

http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vknutd_2013_4_33.pdf

4. Білінець М. Ю. Фінансування вищої освіти в Україні: сучасні тенденції, проблеми та перспективи – [Електронний режим] – Режим доступу: <http://www.global-national.in.ua/archive/4-2015/166.pdf>
5. Шевченко Л. С. Фінансування вищої освіти: диверсифікація джерел / Л. С. Шевченко // Теорія і практика правознавства. – 2013. – Вип. 2. – С. 222–233.

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Трофімцова Ю. В.

*аспірант навчально-наукового інституту право
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Колеснікова М. В.

*к. ю. н., старший викладач кафедри АППФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Головними ознаками сучасного суспільства, зокрема, є зростання ролі інформації, індустрія інформаційних послуг, інформаційна економіка, сучасні інтелектуальні інформаційні технології та технології зв'язку, значний потенціал науки, потреба фізичних та юридичних осіб в інформації, високий рівень інформаційно-правової культури всіх суб'єктів інформаційних відносин.

Відносини, що існують з приводу одержання, використання, поширення та зберігання різноманітних відомостей, є багатогранними і включають безліч суб'єктів. Це пов'язане насамперед із феноменом інформації, множинністю її джерел, носіїв і проявів.

Деяка частина інформаційних відносин у силу їх суспільної значущості потребує врегулювання за допомогою загальнообов'язкових, формально визначених, гарантованих державою правил поведінки. Такі відносини визначаємо як правові інформаційні, інформаційно-правові відносини або інформаційні правовідносини. Упорядкування таких відносин пов'язане у першу чергу з необхідністю розмежування прав та обов'язків їх учасників, тобто з визначенням правового статусу відповідних суб'єктів. Саме тому актуальним науковим завданням є визначення поняття та видів суб'єктів інформаційних відносин [1, с. 44].

Зміст інформаційної правосуб'єктності, зрозуміло, для всіх суб'єктів інформаційних відносин не є однаковим. Для кожного суб'єкта інформаційного права є

своя певна правосуб'єктність з конкретним змістом. Для органів місцевого самоврядування змістом інформаційної правосуб'єктності є компетенція як сукупність певних повноважень [1, с. 45].

Місьцеве самоврядування виступає постачальником певних інформаційних послуг для територіальних громад. Головне призначення місцевого самоврядування – гарантувати політичну свободу громадян та сприяти їхньому саморозвитку та самореалізації через створення можливостей для активної участі у процесах прийняття важливих локальних рішень [2].

Стаття 7 Закону України “Про інформацію” визначає, що суб'єктами інформаційних відносин є: громадяни України; юридичні особи; держава. Суб'єктами інформаційних відносин відповідно до цього Закону можуть бути також інші держави, їх громадяни та юридичні особи, міжнародні організації та особи без громадянства [3].

При цьому кожний суб'єкт має свою мету та зацікавленість при здійсненні певних видів інформаційних правовідносин і діє згідно встановлених чинним законодавством України умов правового режиму інформаційних ресурсів, інформаційних продуктів, технологій. Під впливом мети та зацікавленості формується поведінка суб'єктів, їх відношення між собою [4, с. 197].

У відповідності до ролі, яку суб'єкт виконує при реалізації норм права, формуються моделі та механізми регулювання конкретних відносин суб'єктів. В таких ситуаціях діє право свободи на інформацію. Обмеження, які при цьому виникають для сторін об'єктивно не є обмеженням прав сторін. По суті ці обмеження є свободою дій у рамках, встановлених законом [5, с.40].

У процесі своєї діяльності органи місцевого самоврядування, як і будь-яка інша влада, виробляють велику кількість інформації. Вона часто є підставою для подальшої діяльності органу або є її наслідком.

На сьогоднішній день більше 80 країн світу мають закони, що регулюють взаємовідносини громадян і влади в даній сфері.

Інформаційна діяльність органу місцевого самоврядування пов'язана з його роллю та обов'язками і спрямована на забезпечення виконання завдань визначених законодавством. В цій області можна виділити декілька проблем:

- 1) проблемою є структуризація інформації у межах органу місцевого самоврядування та вибір найбільш правильного визначення всього комплексу інформації, яка обертається у межах функціонального впливу цього органу;
- 2) проблемою є фільтрація вихідної інформації, яка, по суті, забезпечує зв'язок місцевого самоврядування з іншими органами;

3) проблемою є систематизація інформації з врахуванням категорії інформації з обмеженим доступом. Для цього в структурі службової інформації, до якої належить вся інформація, що циркулює в органі, повинні виділятися масиви, блоки інформації, які відповідають категоріям інформації по доступу: відкрита службова інформація, персональні дані, комерційна таємниця суб'єктів, з якими взаємодіє орган [5, с.43].

Таким чином, роль місцевого самоврядування полягає не тільки у наданні певних послуг, а й допомозі громадськості самостійно вирішувати місцеві проблеми. І активне впровадження інформаційно-комунікативних технологій може дозволити забезпечити максимально високий рівень залученості та ідентифікації. Тож варто зазначити, що місцеве самоврядування потенційно може еволюціонувати в напрямку підвищення його ролі та значення як для окремого індивіда, так і для держави в цілому. Сучасні інформаційні технології та наукові досягнення сприятимуть цьому у разі їх вірного використання .

Сучасне суспільство можна відзначити злетом людського розуму, всеохоплюючою ідеєю прогресу, стрімким зростанням ролі інформації.

Стаття 19 Загальної декларації прав людини, прийнятої 10 грудня 1948 р. Генеральною Асамблеєю ООН надає кожному право шукати, отримувати, розповсюджувати інформацію та діяти будь-якими засобами і не залежно від кордонів [6, с. 290].

Перспектива інтеграції органів місцевого самоврядування України у світовий інформаційний простір, міжнародний ринок інформаційних товарів і послуг вимагають активної національно-правової імплементації міжнародно-правових стандартів в інформаційній галузі [7].

Сьогодні вже не виникає сумнівів, що за допомогою застосування інформаційних технологій можна впливати на свідомість та формування особистої думки громадян. У зв'язку з цим, інформаційна політика в органах місцевого самоврядування має стати інструментом захисту громадських інтересів.

Окремо необхідно зупинитися на питанні правового регулювання інформаційних відносин щодо створення, одержання, зберігання, обробки, використання і поширення інформації, отриманої в мережі Інтернет, зокрема на офіційних веб-сайтах органів місцевого самоврядування [8].

Всесвітня інформаційна мережа під назвою Інтернет стала одним із найбільш впливових засобів поширення інформації у XXI столітті і водночас місцем зберігання цієї інформації.

Сьогодні у світі виникла ситуація, коли об'єм інформації в інформаційному просторі продовжує стрімко зростати. Це пов'язано з різким збільшенням кількості людей які отримують доступ до мережі Інтернет, розширенням методів та пристроїв, що забезпечують вказаний доступ [6, с. 201].

Всесвітня інформаційна мережа зараз перебуває у справжньому інформаційному бумі, який має як позитивні, так і негативні наслідки.

Таким чином, ситуація, що складається у всесвітній інформаційній мережі та всесвітньому інформаційному просторі, як ніколи раніше потребує постійної уваги органів місцевого самоврядування. Теза «Хто володіє інформацією, той володіє світом...» стає актуальною як ніколи раніше.

Слід підкреслити, що сьогодні на Україні не існує жодного нормативно-правового акту яким визначені такі поняття як "Інтернет", "Інтернет ресурси", що відповідають "реаліям" сьогодення.

Дуже актуальною є розробка та впровадження нових законодавчих актів, спрямованих на врегулювання прогалин в інформаційній сфері щодо місцевого самоврядування.

Як стверджують провідні міжнародні експерти у галузі інформаційних технологій, XXI століття – це століття інтелектуальної власності та інформаційних технологій [7].

Таким чином, місцеве самоврядування є атрибутивною ознакою будь-якого демократичного, інформаційного суспільства. Розглянуті проблемні питання й висловлені пропозиції сприятимуть усуненню суперечностей і заповненню прогалин у національному законодавстві, щодо подальшого інформаційно-правового розвитку органів місцевого самоврядування в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Марущак А. Поняття суб'єктів інформаційних правовідносин та їх класифікація / А Марущак // Правова інформатика. – 2006.- № 4 (12). – С. 42-46.
2. Benest F. Reconnecting citizens with citizens: what is the role of local government? / Frank Benest // Public Management. – 1999. – № 81.2. – Р. 6-12.
3. Про інформацію [Електронний ресурс] // Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>.
4. Кохановська О. В. Правове регулювання у сфері інформаційних відносин / О. В. Кохановська // Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2001. – 212 с.
5. Любченко П. М. Розвиток місцевого самоврядування як інституту громадянського суспільства / П. М. Любченко // Проблеми законності. – 2006. – № 80. – С. 38-46.

6. Костецька Т. А. Право на інформацію в Україні / Т. А. Костецька // Вища школа права. – К., 2008. - 310 с.
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України "Про інформацію" та Закону України "Про доступ до публічної інформації" [Електронний ресурс]// Закон України від 27.03.2014 № 1170-VII. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1170-18>.
8. Про доступ до публічної інформації " [Електронний ресурс]// Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У СФЕРІ ЗДІЙСНЕННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ТА ШЛЯХИ ЙОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ

Квач В.Ю.

магістрантка ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Славко А.С.

*асистент кафедри міжнародного, європейського та екологічного права ННІ права
Сумського державного університету*

Спроба налагодити порядок та впровадити прозорість при здійсненні закупівель за державні кошти завжди була актуальною. Прикладом цього можна вважати прийняття нового Закону України «Про публічні закупівлі» (далі – Закон), який прийшов на зміну Закону України «Про здійснення державних закупівель». Так, норми наразі діючого Закону передбачають необхідність здійснення процедури закупівлі шляхом використання електронної системи закупівель (ст. 12). Раніше ж використання електронних засобів в процедурах закупівель було правом, а не обов'язком замовника.

Беручи до увагу українську специфіку відповідного сектору, слід пам'ятати про корупційну складову публічних закупівель. Саме тому тендерні процедури завжди були під пильною увагою спеціально уповноважених на те органів державної влади, журналістів і науковців. Трансформаційні перетворення у сфері державних закупівель неможливо уявити без дієвого громадського контролю (нагляду).

Громадський контроль, як вважає К. Водоласкова, це один із видів соціального контролю, який здійснюється громадянами або безпосередньо, або шляхом створення об'єднань. Громадський контроль є формою реалізації демократичних прав і свобод людини та громадянина, а також способом залучення населення до управління суспільством та державою [1].

Гула Є.С. зазначає, що розвиток України як демократичної держави обов'язково передбачає створення ефективної правової та організаційної системи громадського

контролю. Від ефективного та успішного формування і функціонування моделі громадського контролю у сфері публічних закупівель, створення дієвих механізмів взаємодії інститутів громадянського суспільства та органів державної влади, великою мірою залежить раціональне та найбільш економне використання коштів державного бюджету, що дозволить стабільно та успішно забезпечувати необхідні потреби органів та інститутів держави, а також суспільства в цілому [2].

Відповідно до ст. 9 Закону громадський контроль у сфері публічних закупівель забезпечується через вільний доступ до всієї інформації щодо публічних закупівель, яка підлягає оприлюдненню відповідно до цього Закону, до аналізу та моніторингу інформації, розміщеної в електронній системі закупівель, а також шляхом інформування через електронну систему закупівель або письмово органів, уповноважених на здійснення контролю, про виявлені порушення законодавства у сфері публічних закупівель та недоліки роботи електронної системи закупівель. При цьому громадяни і громадські організації та їх спілки не мають права втручатися у процедуру закупівлі [3].

Необхідно зазначити, що фактично громадський контроль у сфері публічних закупівель зводиться до можливості вільного користування веб-порталом Уповноваженого органу з питань закупівель (сайт ПРОЗОРРО).

О. Мінняло наголошує на необхідності контролю з боку громадськості за витратами під час здійснення закупівель шляхом запровадження постійно діючої системи вибіркового аудиторського перевірок і оприлюднення їх результатів [4]. Виходячи з даної пропозиції, Сошников А.О. задається питанням як буде забезпечена на практиці відповідна форма громадського контролю. Проведення всебічної аудиторської перевірки замовника з боку інституцій громадянського суспільства виглядає неможливим у зв'язку з тим, що в Україні аудиторська діяльність проводиться на професійних засадах. Залучення незалежних аудиторів з боку громадськості є також незрозумілим, оскільки в такому випадку хто візьме на себе зобов'язання покриття витрат на проведення відповідної аудиторської перевірки [5]?

На підтримку вищезазначеної думки, вважаємо, що достатньо аби громадський контроль полягав у забезпеченні відкритості інформації у відкритих джерелах (комунальних місцевих засобах масової інформації, веб-сторінках у мережі Інтернет та на веб-порталі Уповноваженого органу з питань закупівель).

На нашу думку, заслуговують на увагу пропозиції Сошникова А.О. та Сошникової Ю.О. Так, вчені пропонують змінити громадську думку в експертному середовищі через створення дієвого громадського консультативно-дорадчого органу при уповноваженому органі з питань закупівель – Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України.

Науковці зазначають, що відповідний консультативно-дорадчий орган може взяти на себе досить важливу суспільну функцію – функцію публічного контролю. Специфічними ознаками відповідного громадського консультативно-дорадчого органу при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України повинні стати: експертність та фаховість. Тобто під час його формування повинні бути закладені підвалини входження в цей орган, в першу чергу, науковців, експертів, громадських діячів, які спеціалізуються у сфері публічних закупівель тощо [6]. Створення громадського консультативно-дорадчого органу при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України, у формі експертної ради, дозволить посилити громадський контроль у сфері закупівель під час прийняття рішень, в тому числі й щодо розробки законодавчих змін, а також сприятиме усвідомленню громадянами можливості впливу на реалізацію державної політики у відповідній галузі [5].

А.О. Сошников також висуває пропозицію створення аналогічного громадського консультативно-дорадчого органу при Антимонопольному комітеті України як органі оскарження. Основним завданням цього органу стане науковий супровід діяльності постійно діючої адміністративної колегії з розгляду скарг та при ухваленні відповідних рішень [5].

Отже, враховуючи вищевикладене, вважаємо, що впровадження з прийняттям Закону України електронної системи закупівель є кроком вдосконалення громадського контролю у сфері публічних закупівель, забезпечуючи прозорість тендерних процедур. Оскільки таким чином громадський контроль здійснюється шляхом вільного доступу громадськості до електронної системи закупівель. Доступ до інформації, оприлюдненої на веб-порталі Уповноваженого органу, є вільним і безоплатним та здійснюється через електронні майданчики. У разі виявлення порушення з боку замовника представники громадськості наділені правом інформувати органи, уповноважені на здійснення контролю.

У рамках дослідження встановлено, що заслуговують на увагу пропозиції науковців стосовно створення дієвих громадських консультативно-дорадчих органів при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України та Антимонопольному комітеті України. Науковий та практичний супровід може відіграти неабияку роль при запобіганні та виявленні допущених порушень розпорядників бюджетних коштів, а також притягнення винних осіб до відповідальності.

Дана проблематика має безліч питань для подальших наукових досліджень, які можуть бути спрямовані на пошук механізмів удосконалення громадського контролю у сфері публічних закупівель та пошук майбутніх перспективних напрямів розвитку всієї

системи громадського контролю публічних закупівель, в тому числі внесення змін до галузевого законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Водоласкова К.Ю. Громадський контроль у галузі державних закупівель / К.Ю. Водоласкова. // Демократичне врядування. - 2011. - Вип. 7.
2. Гула С.Є. Прогнозування розвитку громадського контролю в Україні у сфері здійснення державних закупівель / С.Є. Гула // Право і суспільство. - 2014. - № 6.2 (3). - С. 123-128.
3. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 року [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/922-19>.
4. Міняйло О. Організаційно-економічні засади здійснення державних закупівель // Вісник КНТЕУ. – 2009. - №2. – С. 46-54.
5. Сошников А.О. Громадський контроль за державними закупівлями: проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення / А.О. Сошников // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – Вип. 67. – С. 441-448.
6. Сошников А.О., Сошникова Ю.О. Окремі питання посилення громадського контролю (нагляду) за державними закупівлями / А.О. Сошников, Ю.О. Сошникова // Міжнародні читання з міжнародного права пам'яті професора П.Є. Казанського: матер. третьої міжнар. наук. конф. (м. Одеса, 2–3 листопада 2012 р.) / відп. за випуск М. І. Пашковський; НУ «ОЮА». – Одеса: Фенікс, 2012. – С. 484-486.

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ НАУКОВЦЯМИ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Миргород В.В.

Аспірант II курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Гаруст Ю.В.

д.ю.н, доц. кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства

Сумського державного університету

В останні роки кількість наукових досліджень, присвячених проблемам сутності фінансової системи постійно зростає. Така ситуація обумовлена в першу чергу тим фактом, що фінансові системи країн перебувають у постійній трансформації та ускладненні та поступово збільшується їх вплив на економічне зростання. В працях зарубіжних дослідників постійно підіймаються питання: визначення змісту категорії «фінансова система», порівняльний аналіз фінансових систем різних країн, вплив фінансової системи на економічну стабільність та економічне зростання тощо.

На сьогодні існує безліч наукових робіт вітчизняних науковців, кожен з яких у межах функціонування фінансової системи України намагається розробити єдиний понятійний апарат даному явищу. Проте аналіз поглядів та концепцій зарубіжних дослідників дасть змогу в більшій мірі перейняти зарубіжний досвід, а також визначити переваги та недоліки в дослідженні проблематики сутності фінансової системи в Україні. Західні дослідники неоднозначно підходять до визначення фінансової системи. Виділяється два концептуальні принципи до розуміння сутності дефініції «фінансова система» в залежності від того, що є відправною точкою чи основою фінансових відносин. Перший принцип ґрунтується на тому, що основою фінансової системи є діяльність фінансових інститутів. Другий же принцип зазначає, що концептуальною базою фінансової системи є фінансові відносини нефінансових корпорацій та домогосподарств. Прихильники першого принципу з різною глибиною та широтою визначають фінансову систему. В межах даного підходу розрізняють інституційний, посередницький та функціональний підходи.

Представники інституційного підходу охарактеризовують фінансову систему як сукупність фінансових інститутів (фінансових посередників і ринків) [1, С.12]. Вони обмежують погляд на фінансову систему тільки описом особливостей різних фінансових інститутів.

Такий підхід повністю ототожнює фінансову систему з фінансовим сектором та має ряд суттєвих недоліків. Як вказує Мертон, він не може пояснити як і чому змінюється інституційна структура фінансової системи і як вона може розвиватися з плином часу [2, С.125].

Такі прихильники посередницького підходу, як Габбард, Р. Глен [3, с.76], Фредерік С. [4, С.69], досліджують фінансові інститути, як основу фінансової системи в контексті фінансових відносин, які виникають між фінансовими інститутами (фінансовим сектором), а також тим, хто має надлишок фінансових інструментів і тими, хто має дефіцит фінансових інструментів. Представницький підхід досліджує фінансову систему як сукупність фінансових інститутів, які здійснюють пропозицію фінансових послуг, а

також включає до елементів фінансової системи всі можливі економічні одиниці, які можуть мати попит на фінансові послуги [1, с. 22].

В першу чергу, до таких економічних одиниць попиту на фінансові інститути належать домогосподарства, які акумулюють свої заощадження, а також підприємства, які мають потребу в капіталі для інвестицій. Таким чином, фінансова система, на погляд представників даного підходу виконує функції представницьку та трансформаційну.

Третій підхід – функціональний, передбачає, що в змісті фінансової системи головний акцент робиться не на фінансових інститутах як таких, а на їх функціях [5, С.47]. Як вказує Олійник О.О. основною перевагою такого підходу порівняно з інституційним є те, що основні функції фінансової системи за своєю суттю є однаковими у всіх країнах і більш стійкі, ніж структура та сутність фінансових інститутів [6, С.44]. І тому, як результат, порівняння національних фінансових систем найкраще здійснювати саме за таким принципом.

Інший принцип розуміння сутності фінансової системи передбачає, що концептуальною основою фінансових системи є саме фінансові відносини не фінансових корпорацій та домогосподарств. Прихильниками даного принципу є такі західні науковці, як А. Грикевич, М. Тирель, А. Хакельталь, Р. Шмідт [7, С.10]. Розуміння фінансової системи в рамках даного принципу базується на широкому визначенні категорії «фінанси», під яким як вказує Р. Шмідт, розуміється як економічні агенти акумулюють та утримують багатства, як вони інвестують, як вони фінансують інвестиції, як управляють ризиками.

Як результат, ознайомившись з таким трактуванням фінансів, можна дійти висновку, що науковці під дефініцією «фінансова система» розуміють теж саме, що і під категорією «фінанси», але при цьому вони розглядають такі питання в межах держави або регіону, тобто які можливості мають економічні агенти (не фінансові корпорації та домогосподарства) в межах держави або регіону щодо накопичення багатства, видозміна (трансформація) доходів у майбутнє, фінансування різних інвестиційних проектів, управління ризиками.

Шмідт Р. у своїй роботі «Важливість, відмінності та конвергенція» наводить наступний приклад на захист своєї позиції стосовно розуміння фінансової системи. Тільки близько 25 років тому, існували певні, так звані, країни, що розвиваються, і певні колишні соціалістичні країни, в яких майже не існувало фінансових інститутів, але люди, які приживали в цих країнах заощаджували, інвестували, запозичали та мали справу з окремими ризиками. Тому, як результат, можуть бути фінансові системи без фінансового сектора. При цьому, і в країнах з розвинутою економікою багато фінансових рішень і

відносин здійснювалися повністю в обхід фінансового сектора. Прикладами можна назвати реальні заощадження (будівництво будинку, виховання дітей тощо), самофінансування і самострахування, неформальне і пряме кредитування, а також відносини позики.

Отже, другий принцип, в якому точкою відліку вважаються фінансові відносини не фінансових корпорацій та домогосподарств, є більш широким в порівнянні з першим, де точкою відліку є діяльність фінансових інститутів, адже другий принцип розглядає в рамках фінансової системи фінансові відносини домогосподарств і не фінансових корпорацій не тільки через фінансові інститути, а і без участі фінансового сектора.

Західна наука все ж розширює межі фінансової системи в контексті нової інституційної економіки [8, С.162]. У зв'язку з цим відносить до складу фінансової системи систему корпоративного управління, під якою мається на увазі дійсні (фактичні), а також потенційні потоки інформації та впливу.

Необхідно звернути увагу на той факт, що як би широко західні науковці не розглядали фінансову систему, її поняття та сутність, вони не розглядають в її значенні фінансові відносини держави з іншими учасниками економічної системи щодо руху фінансових інститутів на безповоротній основі та нееквівалентній основі для задоволення саме суспільних потреб, наприклад бюджетно-податкові відносини.

Тому, навіть звертаючи увагу на сучасний розвиток економічних відносин в західних країнах та віднесення науковцями до складу фінансової системи системи корпоративного управління, сама ж сутність фінансової системи здебільшого розуміється у більш вузькому значенні – сукупність фінансових інститутів (ринків та посередників), через які домашні господарства, корпорації та уряд отримують фінансування їх діяльності та інвестують свої заощадження. Тобто в даному випадку основу фінансової системи складають саме діяльність фінансових інститутів.

Таблиця 1. Принципи розуміння сутності фінансової системи зарубіжними дослідниками (Західна Європа).

Принципи розуміння сутності фінансової системи зарубіжними дослідниками (Західна Європа)			
<i>Основа фінансової системи є діяльність фінансових інститутів</i>		<i>Основа фінансових інститутів є фінансові відносини нефінансових корпорацій та домогосподарств</i>	
<i>Інституційний підхід</i>	<i>Посередницький підхід</i>	<i>Функціональний підхід</i>	Поняття «фінансова система» збігається з
Фінансова система – це сукупність	Фінансова система – це сукупність	Акцентується увага не на	

фінансових інститутів (фінансових посередників та ринків).	фінансових відносин, які виникають між фінансовими інститутами і тими, хто має надлишок/дефіцит фінансових інститутів.	фінансових інститутах самих по собі, а на їх функціях.	поняттям «фінанси».
--	--	--	---------------------

Проведений аналіз сучасних підходів до визначення сутності фінансової системи свідчить про відсутність єдиного підходу такого визначення серед зарубіжних науковців. Враховуючи все вище викладене, можна дійти до висновку, що західна наука має низку відмінних, в порівнянні з поглядами вітчизняних дослідників, на зміст фінансової системи. Так, західні науковці не розглядають в контексті фінансової системи державні фінанси, рух фінансових інструментів, який розглядається в рамках фінансової системи, відбувається лише на еквівалентній основі, домінує інституційний підхід до визначення фінансової системи та як результат основна увага в дослідженнях зосереджена на фінансових інститутах і фінансах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Schmidt R. What constitutes a financial system in general and the German financial system in particular? / R. Schmidt, M. Tyrell // Working Paper Series. Finance & Accounting. — 2003. — №111. — 70 p.
2. Боди З. Финансы: [учеб. пособие] / З. Боди, Р.К. Мертон. — Пер. с англ. — М.; СПб.; К.: Вильямс, 2007. — 584 с.
3. Габбард, Р. Глен. Гроші, фінансова система та економіка: Підручник / Габбард, Р. Глен. / Пер. з англ.; Наук. ред. пер. М. Савлук, Д. Олесевич. — К.: КНЕУ, 2004. — 889 с.
4. Мишкін, Фредерік С. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Мишкін, Фредерік С. / Пер. з англ. С. Панчишин, А. Стасишин, Г. Стеблій. — К.: Основи, 1999. — 967 с.
5. Allen F. Comparing financial systems: a survey / F. Allen, D. Gale. — Philadelphia: University of Pennsylvania Wharton School, 2001. — 80 p.
6. Олійник О.О. Економічна сутність фінансової системи з погляду вітчизняної та західної науки / Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. — 2013. - №4. — С.41-46.
7. Schmidt R. Financial Systems — Importance, Differences and Convergence / R. Schmidt, A. Hryckiewicz; Institute for Monetary and Financial Stability // Working Paper Series. — 2006. — №4. — 32 p.

8. Бурбика М. М., Солонар А. В., Уткіна М. С. Підходи до визначення поняття «фінансова система» в Україні та зарубіжних країнах / М. М. Бурбика, А. В. Солонар, М. С. Уткіна // Право і суспільство. – 2016. - № 4. – С. 159-164.

СТАН КОРУПЦІЇ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Мозговий Д.О.

здобувач кафедри АГПФЕБ Сумського державного університету

науковий керівник Кобзєва Т.А.

*к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ навчально-наукового інституту права,
Сумського державного університету*

У прагненні нашої держави до європейської спільноти та у подоланні корупційних відносин проведено низку важливих та основоположних реформаторських дій. Україна стала на порозі значних звершень у питанні подолання корупції. Тому процеси боротьби та протидії корупції є більш ніж актуальними. Виникають суперечності і прогалини у нормативному регулюванні статусу органів, функціями яких і є боротьба і протидія корупції. Саме наявність прогалин і колізій у законодавстві та невчасне їх усунення показує на відсутність політичної волі у подоланні корупції.

Однією з важливих задач інституту держави є створення всіх необхідних передумов і механізмів для боротьби і протидії корупції. У правовій, демократичній державі, а саме так зазначено у ст.1 Конституції України, повинні бути лише правові засоби подолання корупції. Всі ті методи боротьби з корупцією, які йдуть в супереч конституційним засадам функціонування правової держави та суспільства є неприйнятними.

Виділяють такі основні принципи у боротьбі з корупцією: верховенство права; законність; системність; комплексність; об'єктивність; науково обгрунтованість; економічна доцільність; взаємодія провладних структур з суспільними інститутами. Важливо виділити і ще один дуже важливий принцип - прозорість влади.[9]

З 2011 року в Україні діяла державна антикорупційна програма, яка мала діяти до 2015 року. Програма мала певні прорахунки і проблеми. У тексті програми ряд текстових помилок. Серед виконавців десяти заходів програми певні функції покладені на неіснуючий орган - «Військова служба справами у Збройних Силах». Деякі фінансові заходи програми взагалі не стосувалися боротьби з корупцією. Фінансування на протидію корупції на місцевому рівні не узгоджувалось взагалі. І найголовніше те, що надбання громадських експертів, щодо протидії корупції органами держави до уваги не брались

взагалі. Про заходи влади, щодо дій програми та змін, які вносились не були доступні громадськості. [5]

Вказані прорахунки негативно вплинули на протидію корупції і призвели до поглиблення корупційного процесу в Україні. Як показав порівняльний аналіз досліджень рівнів корупції в Україні, які проводились компаніями Transp agency Intemational, Gallup Intemational та Центр Разумкова в 2013-2015 роках, стан корупції в Україні не змінився, а навпаки зріс на 5-18 %. Згідно з результатами досліджень корупція пронизує всі сфери життєдіяльності. Збільшення корупції спостерігається у всіх сферах: у судовій на 20 %, у правоохоронній на 18,6 %, державних органах на 11 %, медицині на 13,4 % порівняно з 2013 роком. [7]

29 квітня 2015 року Кабінетом Міністрів України схвалено постанову № 265, яка стосується впровадження нових засад антикорупційної стратегії на 2015-2018 роки. Програма передбачає дотримання доброчесності між законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади. А саме впроваджуються нові антикорупційні стандарти: запобігання конфлікту інтересів між органами влади, електронне декларування майна та доходів. Виявлення корупції та доступ до інформації. Програма націлена на ефективне розслідування корупційних злочинів, конфіскацію майна, яке було предметом злочинної діяльності або набуто в наслідок такої діяльності. А також, що є важливо на проведення ефективної профілактики корупційних кримінальних правопорушень.[4, 6]

За часів незалежності України, саме у 2014 році відбулося найбільш масштабне реформування антикорупційної політики. Ліквідовано посаду Урядового уповноваженого з питань антикорупційної політики та започатковується діяльність двох незалежних антикорупційних інституцій.

Національне агентство з питань запобігання корупції, як центральний орган виконавчої влади, якому надано спеціальний статус, для забезпечення формування та реалізації державної антикорупційної політики. [2]

Національне антикорупційне бюро України - державний правоохоронний орган, функціями якого є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, на яких покладено виконання функцій держави або місцевого самоврядування. [3]

При Президентові України розпочав роботу консультативний орган – Національна рада з питань антикорупційної політики, функціями якої є системний аналіз стану запобігання та протидії корупції, ефективність впровадження антикорупційної діяльності.

Слід зазначити і вказати на помилки під час впровадження антикорупційної політики та прийняття законодавчих актів. Насамперед відсутність політичної волі у

подоланні корупції з боку керівництва країни. Відбулося затягування відбору кандидатів на посади членів Національного агентства з питань запобігання корупції. Таким чином, рада розпочала свою роботу із річним запізненням. Так і не відбулося кримінальне переслідування осіб, яких публічно звинуватили у вчиненні корупційних злочинів, які підпадали під заходи, з приводу арешту коштів та майна іноземними правоохоронними органами [1].

Як показує аналіз прийнятих законодавчих актів, існують проблеми з приводу діяльності суб'єктів запобігання та протидії корупції. Так, передбачений порядок затвердження керівника Національного антикорупційного бюро України, може діяти лише після внесення змін до Конституції України. Визначена законом процедура не відповідає ст.ст.8,19,106 Конституції України, що може призводити до оскарження рішення, щодо призначення керівника органу. Законом введено інститут детектива, який наділяється і оперативно-розшуковими і слідчими повноваженнями. Але окрім технічного закріплення назви «детектив», внесення відповідних змін у кримінально-процесуальне законодавство не запропоновано.[8]

Отже необхідно зазначити, що основні носії політичної волі – Президент України, парламентські фракції політичних сил у Верховній Раді, Кабінет Міністрів повинні довести громадськості наявність політичної волі, щодо реформування у антикорупційних та інших сферах життєдіяльності країни. Активний підхід до впровадження реформ у сфері боротьби з корупцією, а не вимушена реакція на критику з боку суспільства та міжнародних організацій. Залучити до впровадження державної антикорупційної програми для більшої ефективності експертів громадського суспільства та міжнародних організацій. Забезпечити активну роль Національної ради з питань антикорупційної політики шляхом організації та моніторингу реалізації антикорупційної політики. Гармонізувати законодавство України, щоб усі корупційні правопорушення одержали спеціальну підслідність антикорупційних органів та належне розслідування. Надалі використовувати закордонний досвід у питаннях боротьби та протидії корупції; залучати до впровадження антикорупційних програм широких верств населення та громадських організацій.

Для вдосконалення антикорупційного законодавства пропоную: внести зміни до Закону України «Про національне антикорупційне бюро» в частині діяльності конкурсної комісії з обрання директора антикорупційного бюро. Вдосконалити процедуру обрання директора антикорупційного бюро та привести процедуру у відповідність з нормами Конституції України. Надати антикорупційному бюро повноваження з перевірки, виявлення та кримінального переслідування фінансування політичних партій в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антикоруptionна політика в Україні: доповідь від платформи громадського суспільства [Електронний ресурс] Режим доступу (http://www.kmu.gov.ua/document/248851517/CSP%20UA%20AntiCorruption%20Report_ukr.pdf).
2. Закон України «Про запобігання корупції» (Відомості Верховної Ради України, 2014, № 49, ст. 2056).
3. Закон України «Про національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 р. [Електронний ресурс] Режим доступу (<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>).
4. Корнієнко М.В. «Проблеми питання з корупцією та шляхи їх розв'язання (Науковий вісник НАВС України. Науково-практичний журнал. Частина 2.- № 1, 2003- с. 3-13).
5. Незалежна оцінка результативності державної антикорупційної програми на 2011-2015 роки [Електронний ресурс] Режим доступу (http://ti-ukraine.org/system/files/research/anticorruption_program_monitoring_first_results.pdf).
6. Постанова Кабінету Міністрів України № 265 від 29 квітня 2015 року «Про затвердження Державної програми, щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки» Урядовий портал [Електронний ресурс] Режим доступу (<http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248147826>).
7. Стан корупції в Україні. Порівняльний аналіз загальнодержавних досліджень 2007,2009,2011 та 2015 років. [Електронний ресурс] Режим доступу:(http://uniter.org.ua/upload/files/PDF_files/CorruptionFULL_2015_Ukr_for%20public.pdf).
8. Чеченський В.І. «Окремі проблеми нормативного реагування статусу Національного бюро розслідувань України». Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015.
9. Шевченко О.В. «Основні принципи протидії корупції». Вісник Вищої ради юстиції № 1(5) 2011.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

Биряк Л.П.

*Студентка III курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Швагер О.А.

*Асистент кафедри цивільно-правових дисциплін та фінансового права ННІ права
Сумського державного університету*

На сьогодні, в економіці будь-якої країни велике значення мають електронні гроші, що застосовуються для позначення широкого спектру платіжних інструментів заснованих на інноваційних технологічних рішеннях.

Електронні гроші розглядаються у широкому розумінні як усі види грошей, що випускаються та функціонують у вигляді записів на рахунках на спеціальних технічних пристроях. А тому, цей термін можна застосувати до всього широкого спектра платіжних інструментів, які використовують інноваційні технічні рішення. Однак найчастіше даний термін вживають у вузькому розумінні, а тому охоплює саме недержавні електронні гроші, які функціонують в мережі Інтернет [1, с. 57].

Електронні гроші мають цікаву характеристику/ознаку, яка полягає у подвійній економічній сутності. З одного боку, вони є засобом платежу, а з іншого – зобов'язанням емітента, яке має виконуватись звичайними грошима. Фактично сучасні електронні гроші повторюють еволюційний шлях такого засобу платежу, як банкноти, які раніше також розглядалися як зобов'язання, що підлягало оплаті дорогоцінними металами у монетах чи зливках [1, с. 57].

Умовно виділяють три підходи до визначення електронних грошей, а саме: європейський, американський та азійський. У рамках європейського підходу електронні гроші розглядаються як нова форма грошей, яка потребує особливого режиму регулювання їх емісії та обігу. Відповідно до Директиви Європейського парламенту 2009/110/ЄС «Про електронні гроші» від 27.07.2009 року, електронні гроші – це грошова вартість, що представлена у формі вимоги до емітента, яка зберігається на електронному пристрої, в тому числі магнітному та випускається після отримання коштів з метою здійснення платіжних операцій та приймається фізичною або юридичною особою, відмінною від установи емітента електронних грошей [2, с. 27]. Відповідно до американського підходу, електронні гроші не розглядаються як нова форма грошей, а трактуються як новий вид фінансових послуг, що пропонуються кредитними організаціями. Обіг електронних грошей регулюється традиційним банківським законодавством. Цей термін також використовують для позначення великої кількості нових електронних платіжних механізмів. У азійських країнах не виділяють єдиного підходу до визначення електронних грошей, а тому найчастіше вони поєднують європейський та американський підходи [3, с. 63].

В Українському законодавстві використовується досвід європейських країн. На даному етапі здійснення операцій з електронними грошима в Україні регулюється такими нормативно-правовими актами, як Закон України «Про банки та банківську діяльність»

від 07.12.2000 р., Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р., Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р., Закону України «Про внесення змін щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків» від 18.09.2012 р. тощо.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків» електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі [4].

Законом України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» передбачено, що випуск електронних грошей може здійснювати виключно банк. Банк, що здійснює випуск електронних грошей, бере на себе зобов'язання з їх погашення. Випуск електронних грошей здійснюється шляхом їх надання користувачам або комерційним агентам в обмін на готівкові або безготівкові кошти. Банк, що здійснює випуск електронних грошей, зобов'язаний погашати випущені ним електронні гроші на вимогу користувача [5].

Деякі дослідники виділяють наступні особливості, що характеризують «електронні гроші»:

- електронні гроші – це інформація про кількісне вираження вартості грошового еквівалента;
- електронні гроші є безстроковими грошовими зобов'язаннями емітента та пред'явника в електронній формі;
- повинні забезпечуватись готівковими коштами [6, с. 44].

Інші зауважують на тому, що:

- електронні гроші мають бути простими як у використанні, так і в отриманні;
- протоколи здійснення транзакцій повинні гарантувати високий рівень безпеки у зв'язку з використанням криптографічних технологій. Необхідно забезпечити як безпеку інформації, так і захист від несанкціонованого її використання;
- електронні гроші повинні бути відомі широкому загалу, тобто емітентів електронних грошей повинні знати і вони мають довіру зі сторони покупців і продавців;
- обмін між сторонами повинен передбачати можливість роботи в режимі оффлайн;
- повинна існувати можливість передачі електронних грошей іншим користувачам;

□ використання електронних грошей не повинно залежати від місцезнаходження особи [3, с. 64].

Таким чином, електронні гроші – це новий, сучасний, перспективний та зручний платіжний інструмент. Основними характеристиками електронних грошей є те, що вони є одиницею вартості, що є засобами платежу і зобов'язаннями емітента, які знаходяться на електронному пристрої у розпорядженні користувача, при цьому останній може ними розпоряджатися самостійно і незалежно від банківської установи [3, с. 66].

Враховуючи те, що електронні гроші використовуються у платіжних системах мережі Інтернет, вільно перетинають державні кордони, сфера їх застосування має тенденцію до розширення, а тому, можна сказати, що вони набувають статусу світового платіжного засобу, що вимагають удосконалення регулювання електронних грошей на рівні міжнародного та європейського фінансового права, а не тільки на рівні національного законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дяковський Д.А. Основи функціонування електронних грошей в Україні // Д.А. Дяковський // НАУКОВІ ЗАПИСКИ НаУКМА. Том 133. Економічні науки. – 2012. – с. 57-60.
2. Науменко Д. Електронні гроші в Україні. Аналітичний звіт // Д.Науменко, В. Кравчук, А. Глибовець.–К.:Альфа - ППК, 2012. – 64 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Books/2012/3_Electronic_Money/E-money_report_APPROVED_2012-10-02_RED2.pdf.
3. Самусь А. О. Поняття і види електронних грошей як об'єкта правового регулювання / А. О. Самусь, О. А. Швагер // Молодіжний науковий вісник Української академії банківської справи Національного банку України. – Серія «Економічні науки». –К. : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013. – с.62-66.
4. Закон України “Про внесення змін щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків” Верховна Рада України; Закон від 18.09.2012 № 5284-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5284-17>
5. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» Верховна Рада України; Закон від 05.04.2001 № 2346-III [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2346-14/page2>
6. Трубін І.О. Правові засади функціонування електронних грошей у сфері електронної комерції : [монографія] / Ігор Олексійович Трубін. – к.:алерта, - 2013. 136 с.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СФЕРІ WEB-РОЗРОБОК

Горбатенко Д.С.

Аспірант I курсу ННІ права

Сумського державного університету

З розвитком всесвітньої Інтернет - мережі проблема захисту прав на нематеріальні досягнення власних творчих зусиль набуває все більшої актуальності і необхідності її висвітлення серед широких верств населення. На сьогодні Інтернет завоював величезну кількість прихильників, та став одним з найголовніших засобів розповсюдження інформації ділового, рекламного та розважального характеру. Майже кожен власник бізнесу або просто особа, яка володіє будь-якою інформацією, що має пізнавальний або комерційний характер, створює для розміщення цієї інформації web-сайт. Поряд з цим виникає необхідність у захисті такої інформації від посягань тих користувачів мережі, які віддають перевагу не самостійному створенню сайтів та їх наповнення, а копіюванні інформації з сайтів інших осіб [1].

Українська Вікіпедія подає таке тлумачення терміну web-сайту: «Web-сайт – сукупність веб-сторінок, доступних у мережі Інтернет, які об'єднані як за змістом, так і навігаційно» [2]. Є три типу складових, які притаманні web-сайтам:

1. програмні засоби: серверні програмні засоби; програмні засоби сайту;
2. адреса у мережі Інтернет;
3. інформаційне наповнення: текстова інформація; графічна інформація; аудіовізуальна інформація.

Кожна з цих складових може розглядатися як окремий об'єкт з точки зору інтелектуальної власності. Крім того, власниками прав інтелектуальної власності на ці складові можуть бути зовсім різні особи.

Власне веб-сторінки захищаються авторським правом як літературні твори. На сторінках в Інтернеті розміщені тексти, які вважаються літературними творами. Графічні зображення та фотографії є художніми творами, а будь-які звукові та відео-файли - аудіовізуальними. Комп'ютерні програми можуть отримати охорону як літературні твори. Виникає ситуація, коли на одній сторінці можуть співіснувати десятки об'єктів права. При цьому для кожного копіювання необхідна згода власника авторських прав.

Для визначення правової природи веб-сайту слід зазначити, що він поза сумнівів є самостійним об'єктом авторського права – підбір, розташування інформаційної складової

є оригінальним. Це дозволяє висунути тезу про прирівнення веб-сайту до складеного об'єкту авторського права – збірника творів. Однак, веб-сайт не може бути повністю ототожнений зі збіркою творів.

У законодавстві про інтелектуальну власність не міститься визначення web-сайту. Але, таке визначення можна знайти у Наказі Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25.11.2002 N 327/225 «Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади», який визначає, що «веб-сайтом» є сукупність програмних та апаратних засобів з унікальною адресою у мережі Інтернет разом з інформаційними ресурсами, що перебувають у розпорядженні певного суб'єкта і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів та інші інформаційні послуги через мережу Інтернет [3]. В свою чергу згідно цього ж Наказу веб-портал, це веб-сайт, організований як системне багаторівневе об'єднання різних ресурсів та сервісів для забезпечення максимальної можливості доступу до інформації та послуг.

Щоб зафіксувати своє авторство можна звернутися до Державного департаменту інтелектуальної власності, подавши на реєстрацію роздруківки сторінок веб-сайту. Так само можна посвідчити авторство і у нотаріуса. Також на сьогодні набуває все більшої популярності депонування веб-сторінок у спеціальних Інтернет-депозитаріях.

Авторське право захищає в Інтернеті дизайн веб-сторінки та її зміст, у тому числі:

- посилання;
- оригінальний текст;
- графіку;
- аудіофайли;
- відеофайли;
- html, vml та інші мовні ряди;
- списки веб-сайтів, складені будь-якою особою;
- всі інші унікальні елементи, які складають оригінальний характер матеріалу.

Правова основа захисту прав інтелектуальної власності в Україні складається із десяти спеціальних законів та понад двадцять багатосторонніх міжнародних договорів. Проте досі не розроблено нормативно-правового акта, за яким би передбачались способи та методи захисту прав інтелектуальної власності у мережі Інтернет.

В результаті дослідження систем правової охорони права інтелектуальної власності на національному та міжнародному рівні та з урахуванням специфіки Інтернет-сайту,

вважається доцільним, що правова охорона Інтернет-сайту потребує удосконалення у таких напрямках:

- по-перше, необхідно визначення на законодавчому рівні правового режиму Інтернет-сайту, шляхом внесення змін до Цивільного кодексу України та Закону України «Про авторське право і суміжні права»;
- по-друге, необхідним є визначення особливостей правового захисту прав автора Інтернет-сайту;
- по-третє, необхідна розробка та поширення Типових договорів на створення Інтернет-сайту та хостінгу, наприклад, договір на створення Інтернет-сайту з відповідними актами приймання-передачі; договір на розміщення Інтернет-сайту на сервері. За допомогою цих договорів, можна буде підтвердити те, що Інтернет-сайт створений саме цією особою, встановити дату його створення та дату розміщення у мережі.

У сукупності ці елементи правової охорони гарантують авторові Інтернет-сайту належний рівень захисту його прав. Необхідно зазначити, що способи захисту авторського права в Інтернеті не відрізняються від традиційних способів захисту, оскільки суть порушень у принципі залишається тією ж, отже, й способи захисту будуть традиційними, лише з урахуванням специфіки мережі Інтернет. Активну участь у міжнародній дискусії з питань розробки нових норм охорони авторського права в кіберпросторі бере ВОІВ. Так, відповідно до Договору ВОІВ про авторське право від 20 грудня 1996 року, Договору ВОІВ про виконання і фонограми від 20 грудня 1996 року, Директиви 2001/29/ЄС «Про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві» від 22 травня 2001 року, Державною службою інтелектуальної власності України були розроблені Рекомендації щодо вдосконалення механізму регулювання цифрового використання об'єктів авторського права і суміжних прав через мережу Інтернет. У зазначених договорах містяться міжнародні норми, направлені на запобігання несанкціонованого доступу до творчої продукції в Internet і інших цифрових мережах і її незаконному використанню [4].

ЛІТЕРАТУРА:

1. «Захист прав інтелектуальної власності в Інтернеті» // «Юридична газета», № 48 від 30.11.2010 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.moskalenkolawyers.com.ua/uk/Intellectual-Property-Protection-in-the-Internet.html> (дата звернення 12.03.2017).

2. Uk.wikipedia.org [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 01.03.2017).

3. Наказ: «Про затвердження Порядку інформаційного наповнення та технічного забезпечення Єдиного веб-порталу органів виконавчої влади та Порядку функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади» // Офіційний вісник України від 24.01.2003, 2003 р., № 2, стор. 154, стаття 49, код акту 23984/2003.

4. Ткачук В.В. «Забезпечення правової охорони веб-сайта як об'єкта авторського права у мережі Інтернет» [Електронний ресурс] : [Інтернет-портал]. – <http://intellect21.cdu.edu.ua/?p=335>

5. Закон України: «Про авторське право і суміжні права» // Відомості Верховної Ради України від 29.03.1994., № 13, стаття 64 від 11.07.2001 року № 2627-III

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСНОВНИХ СУБ'ЄКТІВ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ В УКРАЇНІ

Капорін О. В.

*Студент V курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Бондар С. О.

*к.ю.н., фахівець ННІ права
Сумський державний університет*

Актуальним залишається питання дослідження особливостей функціонування суб'єктів адміністративної юрисдикції. Враховуючи сучасні проблеми трансформації суспільних відносин в Україні, які в першу чергу пов'язані з подальшим розроблення та впровадженням нових дієвих правових механізмів реалізації конституційних положень, а також із проведенням адміністративно-територіальної реформи виникає об'єктивна необхідність дослідження нового змісту сфери державного управління, зокрема суб'єктів адміністративної юрисдикції як одних із найважливіших елементів такого реформування. Адже діяльність такої складової в обов'язковому порядку має бути законодавчо врегульована та створювати умови для забезпечення правової захищеності всіх її сторін.

Інституту адміністративної юрисдикції в науці адміністративного права присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних учених А. Шергіна, Б. Авер'янова, Л. Анохіної, Т. Коломоєць, В. Колпакова, С. Тараненко, А. Комзюка, В. Шкарупи, М. Масленнікова та ін.

Характеризуючи існуючу систему суб'єктів адміністративної юрисдикції доцільно відзначити, що в юридичній літературі висувалися різні класифікаційні підстави для оптимального їх групування. Так, на думку Попова Л., за місцем в механізмі народовладдя слід виділити: 1) органи судової влади (суддя); 2) органи і представники виконавчої влади; 3) посадові особи і органи місцевого самоврядування [1, с. 14]. Пропонувалось виділення «універсальних» та «галузевих» органів державного управління. З даним групуванням схожа класифікація адміністративно-юрисдикційних органів, що розглядають справи про правопорушення, вчинені в різних і в конкретних галузях управління [2, с. 42]. Враховуючи вищезазначене на наш погляд доцільним було здійснити стислий аналіз суб'єктів адміністративної юрисдикції, визначений актуальними положеннями адміністративного законодавства, якими визначено, що до органів (посадових осіб), уповноважених розглядати справи про адміністративні правопорушення віднесено:

1) адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад;

2) виконавчі комітетами сільських, селищних, міських рад та їх посадовими особами, уповноваженими на те нормами адміністративного законодавства;

3) районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді), а у випадках, передбачених нормами адміністративного законодавства місцеві адміністративні та господарські суди, апеляційні суди та Верховний Суд України;

4) органи Національної поліції, органи державних інспекцій та інші органами (посадові особи), уповноваженими на те нормами адміністративного законодавства [3]. Стисло розглянемо підвідомчість кожного з них:

– адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад – колегіальні органи, уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення, склади яких закріплено майже у всіх главах Особливої частини розділу КУпАП [3]. Порівняльний аналіз підвідомчості справ адміністративним комісіям при виконавчих комітетах районних, міських, районних в містах рад і адміністративним комісіям при виконавчих комітетах селищних, сільських рад показує, що в першій категорії комісій вона ширша. Законодавець передбачив і винятки в питаннях підвідомчості справ адміністративним комісіям. Повноваження щодо вирішення справ про адміністративні правопорушення належать до категорії делегованих органами виконавчої влади. Тобто структури місцевого самоврядування фактично вирішують питання, пов'язані зі сферою державного управління, що є дуже спірним і посягає на принцип розподілу влади між державою та місцевим самоврядуванням [4, с. 101];

– виконавчі комітети сільських, селищних, міських рад та їх посадові особи – аналіз підвідомчості їм справ свідчить про те, що вона частково співпадає з підвідомчістю справ адміністративним комісіям. Причому законодавець спеціально не обумовлює, коло в таких випадках справи повинні вирішувати адміністративні комісії, а в яких – виконавчі комітети;

– районні, районні у місті, міські чи міськрайонні суди (судді) – підвідомчість справ цим суб'єктам обумовлена заходами стягнення, які вони можуть накладати: ст. 31 (виправні роботи), ст. 32 (адміністративний арешт). Крім цього, відповідно до ст. 41 Конституції України [5] конфіскація також має застосовуватися у судовому порядку [5]. Такі повноваження судів (суддів) визначають їх особливе місце в системі суб'єктів адміністративної юрисдикції;

– місцеві адміністративні та господарські суди, апеляційні суди та Верховний Суд України – розглядають справи про адміністративні правопорушення, у разі коли мають місце прояви стосовно неповага до суду, що виразилась у злісному ухиленні від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача або в невідкоренні зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуєчого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил; злісного ухилення експерта, перекладача від явки в суд; невиконання поручителем зобов'язань, покладених судом під час провадження у справах за адміністративними позовами з приводу затримання та видворення іноземців та осіб без громадянства. Постанова суду, прийнята за результатами розгляду таких справ, є остаточною і оскарженню не підлягає;

– органи Національної поліції – розглядають справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення громадського порядку, правил дорожнього руху, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на транспорті, а також про незаконний відпуск і незаконне придбання бензину або інших паливно-мастильних матеріалів та інші справи віднесені до їх компетенції;

– органи Державної прикордонної служби України розглядають справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску через державний кордон України або режимних правил у контрольних пунктах в'їзду – виїзду, порушенням іноземцями та особами без громадянства правил перебування в Україні і транзитного проїзду через її територію, а також з неповерненням капітаном іноземного судна перепусток на право сходження на берег осіб суднового екіпажу;

– центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, розглядає справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням законодавства про паспорт громадянина України, паспорт громадянина України для виїзду за кордон, законодавства про перебування в Україні іноземців та осіб без громадянства, про транзитний проїзд через територію України, а також питання щодо реєстрації місця проживання;

– центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про пожежну і техногенну безпеку, розглядає справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням встановлених законодавством вимог пожежної безпеки, здійсненням суб'єктом господарювання господарської діяльності без декларації відповідності матеріально-технічної бази суб'єкта господарювання вимогам законодавства у сфері пожежної безпеки, невиконанням приписів та постанов посадових осіб;

– органи залізничного транспорту розглядають справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення правил користування засобами цього транспорту, правил щодо охорони порядку та безпеки руху, правил, спрямованих на забезпечення схоронності вантажів на залізничному транспорті, правил пожежної безпеки на залізничному транспорті;

– органи морського і річкового транспорту розглядають справи про такі адміністративні правопорушення: про порушення правил по охороні порядку і безпеки руху на морському транспорті, правил користування засобами морського транспорту, правил по охороні порядку і безпеки руху на річковому транспорті і маломірних суднах, правил випуску судна в плавання або допуск до керування судном осіб, які не мають відповідного документа, правил, що забезпечують безпеку експлуатації суден на внутрішніх водних шляхах, правил реєстрації торговельних суден, правил користування річковими і маломірними суднами, правил утримання баз (споруд) для стоянки маломірних суден, та інші справи віднесені до їх компетенції [3];

– важливу роль також відіграють центральний орган виконавчої влади з питань цивільної авіації, органи автомобільного транспорту та електротранспорту, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, органи державного фінансового контролю, органи доходів і зборів, Національний банк України та інші органи [3].

Таким чином до основних суб'єктів адміністративної юрисдикції в Україні відносять: адміністративні комісії при виконавчих комітетах сільських, селищних, міських рад, виконавчі комітетами сільських, селищних, міських рад та їх посадових осіб, відповідні судові органи, органи Національної поліції, органи державних інспекцій та інші органи (посадові особи), уповноважені на те нормами адміністративного законодавства. Практична реалізація передбачених повноважень кожного з яких має забезпечити ефективне функціонування всієї системи загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Попов Л. Управление, Гражданин. Ответственность (сущность, применение и эффективность административных взысканий). / Л. Попов // Л.: «Наука». – 2001. – 250 с.
2. Комзюк А. Адміністративна відповідальність в Україні: Навч. посібник / А. Комзюк // Харків: Університет внутрішніх справ. – 2008. – 78 с.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] : Кодекс від 07.12.1984 № 8073-Х – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
4. Голосніченко І. Розмежування компетенції між органами державної виконавчої влади та місцевим самоврядуванням і судове вирішення спорів між ними / І. Голосніченко // Юридичний вісник. – 2006. – № 1. – С. 101.
5. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

ПОДАТКОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Саввіді Н. М.,

студентка V курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Афанасієв Р. В.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри ЦПДФП ННІ права

Сумського державного університету

Євроінтеграційний напрям розвитку країни за останні роки набув не тільки глобальної підтримки в українському суспільстві, але стає все більше популярним

Висвітлюючи проблему наближення податкової системи України до європейських стандартів, слід зауважити, що уніфікувати повною мірою оподаткування на

міжнародному рівні в принципі неможливо. Це пов'язано з тим, що податкова політика є однією зі складових внутрішньої політики держави. Однак у межах Європейського співтовариства діють Директиви Європейського Союзу (далі - ЄС) С, через які робляться спроби синхронізувати в тому числі питання оподаткування на наднаціональному рівні[1].

Податкова система є впливовим інструментом на формування, зростання валового внутрішнього продукту і національного доходу, на їх розподіл і споживання між учасниками держави – юридичними та фізичними особами, а відтак - на розвиток окремих підприємств і галузей народного господарства, заохочення чи стримування нагромадження, інвестиційної діяльності, на становище і рівень життя широких верств населення[2].

І. М. Цап вважає, що функціонування податкової системи в Україні пов'язане з багатьма проблемами і суперечностями. Питання здійснення швидкої трансформації вітчизняної податкової системи до європейських стандартів вимагає наукового дослідження, особливо огляду на сучасну політичну та економічну ситуацію в Україні[3].

Також потрібно звернути увагу на те, що податкова система в Україні має свої недоліки. В. В. Мірошник у своїй роботі виділяє наступні:

– на відміну від країн ЄС, податки не є інструментом підвищення конкурентоспроможності держави. Система формування державних доходів має в основному фіскальний характер. Регулююча функція податків не зорієнтована на стале економічне зростання, що, в свою чергу, не підвищує конкурентної позиції податкової системи України серед країн ЄС;

– серйозним недоліком є недосконалість і нестабільність законодавства.

Неоднозначність тлумачення податкового законодавства негативно позначається на діяльності суб'єктів господарювання, знижує привабливість національної економіки для іноземних інвесторів;

– в країнах ЄС малі підприємства розглядаються як визначальний фактор у досягненні конкурентоспроможності європейської економіки на світовому ринку, високої ефективності внутрішнього ринку, а також як фактор забезпечення зайнятості населення. На жаль, в Україні система спрощеного режиму оподаткування призводить до таких проблем, як: зниження мотивації підприємницької діяльності, незацікавленості суб'єктів господарювання у зміні свого статусу як суб'єктів, що мають право використовувати спрощену систему оподаткування, що уповільнює їх розвиток та зростання обсягів діяльності, призводить до дроблення деяких середніх підприємств. Світовий досвід і практика господарювання переконують, що важливою умовою функціонування ринкової

економіки є наявність і взаємодія великих, середніх і малих підприємств та їх оптимальне співвідношення;

– витрати на адміністрування податкової системи є надто великими і невідповідними;

– система митно-тарифного регулювання не дає змоги оперативно реагувати на зміни кон'юнктури світового ринку, а також торговельних режимів в інших державах та структури економіки в Україні;

– неефективний механізм розподілу податкових надходжень між центральним і місцевими бюджетами гальмує розвиток економіки в областях[2].

Виходячи з реалізації зовнішньоекономічного курсу України на євроінтеграцію, актуальним у податковій політиці залишається визначення напрямків адаптації податкової системи до принципів і вимог європейського законодавства із одночасним забезпеченням гарантіями національної безпеки. З метою здійснення ефективної державної фінансової політики контроль, як сукупність засобів державного регулювання, забезпечує національну безпеку держави і дотримання інтересів громади[4].

Практичне значення даного дослідження полягає саме у виділенні позитивного для України досвіду в податковій сфері, який практикується у країнах ЄС, оскільки інститути оподаткування та податковий механізм потребують значного спектра заходів по їх вдосконаленню. Європейський шлях, який обрала для себе Україна, вимагає у процесі реформування податкової системи орієнтуватися саме на європейське податкове законодавство і враховувати досвід реформування країн ЄС. Проте варто пам'ятати, що західні концептуальні підходи у податковій сфері мають бути максимально адаптованими до українських умов[5].

Отже, можна зробити висновок, що податкова система України має багато недоліків. Система оподаткування України та країн ЄС мають спільні риси, проте існує багато суттєвих розбіжностей, які могли принести позитивний ефект при їх впровадженні в Україні. Для усунення недоліків, що існують в податковій системі України, першим кроком необхідно внести зміни до законодавчої бази відповідно до європейських директив та принципів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ільяшенко В. А. Розвиток податкової системи України в умовах євроінтеграції / В. А. Ільяшенко // Держава та регіони. Сер. : Економіка та підприємництво. - 2013. - № 2. - С. 15-20. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drep_2013_2_5.

2. Мірошник В. В. Податкова реформа в Україні в контексті євроінтеграції / В. В. Мірошник // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. - 2010. - Вип. 17. - С. 408-415. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npkntu_e_2010_17_64.

3. Цап І. М. Реформування податкової системи України в контексті євроінтеграції / І. М. Цап // Ефективність державного управління. - 2014. - Вип. 41. - С. 60-67. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2014_41_8.

4. Трофімова Л. В. Податкова політика і податкова система / Л. В. Трофімова // Форум права. - 2010. - № 1. - С. 364-370. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2010_1_59.

5. Гречко А. В. Перспективи реформування податкової системи України в умовах євроінтеграції / А. В. Гречко // Проблеми економіки. --2014. - № 3. - С. 60-70. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2014_3_10.

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА РОЗВИТОК АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОХОРОННОЇ СПРАВИ УКРАЇНИ

Недайхліб О. В.

аспірант ННІ права

Сумського державного університету,

ст. судовий експерт Сумського НДЕКЦ МВС України

Науковий керівник: Завгородня В.М.,

к.ю.н., доцент, завідувач кафедри МСЄП ННІ права

Сумського державного університету

Десять редакцій з дати прийняття зазнав Закон України № 1102-IV від 10.07.2003 р. «Про поховання та похоронну справу», проте проблем галузі це не розв'язало. Ритуальні послуги є абсолютним та афективним ринком [1, с.96], тісно пов'язаним з невід'ємними

правами кожної людини. В умовах глобалізації суспільства відбувається розширення варіювання світоглядів, традицій та ресурсів, тому вже не дивує сучасна стрімка комерціалізація похоронної справи. Водночас, брак єдиних законодавчих чітких та прозорих вимог здійснення похоронної діяльності веде до розквіту зловживань в сфері. Відсутність чіткої державної політики та програми розвитку сфери ритуальних послуг в Україні [2, с. 82] поряд із беззаперечним курсом України на європейську інтеграцію призводить до логічного висновку застосувати досвід регулювання сфери ритуальних послуг та організації діяльності ритуальних фірм країн Європейського Союзу при визначенні напрямків вдосконалення правовідносин в галузі похоронної справи.

У всіх країнах Європи діють законодавчі норми, згідно з якими момент передавання тіла у землю регулюється державою. Так на рівні законодавства закріплене право кожного на відведення йому земельної ділянки та, відповідно, право на оформлення могили. Виконання цих державних гарантій регламентоване у всіх країнах Європи також місцевими положеннями про кладовища. З іншого боку, одним з основних принципів розміщення кладовищ країн Європи є раціональне використання земель. Для економії земельного фонду таких країн встановлено санітарний термін поховання в межах від 15 до 25 років, насамперед регламентується нижня межа санітарного терміну [3, с. 37]. Світова тенденція розвитку похоронної справи виявляється в інституту саморегулювання бізнесу, за якого підприємства сфери ритуальних послуг встановлюють «кодекс честі» або обов'язкові до виконання учасниками ринку правила поведінки.

В об'єднаній Європі інтеграційні процеси стосуються також галузі похоронного обслуговування: об'єднуються, напрацьовані у різних країнах, досвід і знання, формуються єдині вимоги, правила і норми. Вагомий внесок у цей процес вносить Європейська федерація похоронних послуг (EFFS), що працює підвищенням рівня професіоналізму, захисту інтересів всіх учасників ринку галузі [4]. Європейською комісією стандартизації, до членів-учасників якої входять 28 країн Європи, 29 серпня 2005 р. розроблений та затверджений в жовтні 2005 р. європейський стандарт похоронного обслуговування EN 15017:2005 «Похоронна служба. Вимоги» [5, англійська версія].

У цьому стандарті акцентовано увагу на найбільш поширеному в світі типі поховання – це поховання в землю, особливо в країнах з невеликою щільністю населення. Там, де місця для кладовищ замало, у стандарті EN 15017:2005 «Похоронна служба. Вимоги» пропонують вдаватися до кремації. Зауважено, що здійснення поховань шляхом кремації має певну соціальну ефективність, оскільки забезпечує право людини на вибір способу поховання. У стандарті EN 15017:2005 як додаток включено Кодекс етики Міжнародної федерації кремації.

Відповідно до Закону України «Про поховання та похоронну справу» та нормативно-правових актів щодо його реалізації прописано порядок утримання кладовищ, необхідні мінімальні переліки окремих видів ритуальних послуг і вимог щодо порядку організації поховання і ритуального обслуговування населення. Підзаконними актами затверджені Типове положення про ритуальну службу в Україні та зразок договору про надання ритуальних послуг, де визначені істотні умови надання ритуальних послуг. Таким чином, наявна вичерпна та належна регламентація в галузі поховання, встановлені норми правового регулювання та вимоги дотримання його норм суб'єктами таких суспільних відносин – органами місцевого самоврядування, надавачами ритуальних послуг та замовниками, користувачами.

За загальними засадами здійснення в Україні діяльності з поховання кладовище являється комунальною власністю територіальної громади, земельні ділянки на якому надаються певним фізичним особам в користування. Відповідальність за утримання місць поховань покладена на орган місцевого самоврядування та його виконавчий комітет, які повинні створювати спеціалізовані комунальні підприємства, з метою здійснення організації поховання померлих і надання ритуальних послуг. Надавачів таких послуг може бути декілька. Вони повинні укласти договір зі спеціалізованим комунальним підприємством і громадяни мають право обирати, до кого з них вони можуть звернутися.

Останнім часом Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України визнає існування ряду проблем, які не можуть бути розв'язані за допомогою ринкових механізмів і які пропонується врегулювати в результаті прийняття нового регуляторного акту [6].

Систематизуючи завдання за критеріями та враховуючи європейські тенденції розвитку сфери ритуальних послуг, серед основних завдань вдосконалення галузі поховання можна виділити наступні:

1. Нестача місць для поховання в зв'язку з обмеженістю земельних ресурсів. Цю проблему пропонується вирішувати через створення інвестиційних передумов для будівництва крематоріїв, а також нормативно встановити чітко регламентовану процедуру припинення права користування місцем для поховання застосовувати практику позбавлення права користування місцем для поховання в разі відмови користувача від догляду за могилою родича власноруч або за допомогою укладання відповідного договору про облаштування та догляд за місцем для поховання з ритуальною службою або суб'єктом господарювання.

2. Обмеженість вибору замовником виконавця послуг з поховання померлого ритуальною службою або іншими суб'єктами господарської діяльності, але лише серед

тих, що уклали відповідний договір із ритуальною службою – спеціалізованим комунальним підприємством. Отже, спеціалізоване ритуальне комунальне підприємство є рівним суб'єктом господарювання, проте має обмежувальний вплив на права інших суб'єктів господарювання, внаслідок чого частково монополізує ринок послуг. Таку негативну тенденцію можна подолати через запровадження єдиного органу управління похоронною справою, ліцензування такого виду діяльності або лінійну стандартизацію ритуальних послуг для всіх суб'єктів правовідносин–надавачів послуг.

3. Неналежна якість надання послуг обслуговування: недостатня кваліфікація персоналу, задіяного на ринку ритуальних послуг, широке розповсюдження корупційних схем розголошення інформації про померлих працівниками міліції, закладів охорони здоров'я та реєстрації померлих надавачам ритуальних послуг. Вирішення цієї проблеми можливе через встановлення формально визначених державою етичних вимог у в сфері, що обслуговує вразливого споживача та є соціальною гарантією держави («кодекс честі»).

4. Відсутність достатніх та технічно-обґрунтованих вимог до регламенту та якості ритуальної продукції, спірне питання щодо обов'язку доставки тіл померлих до місць їх зберігання (моргів) та оплати цієї послуги, для користувача відсутня інформація щодо переліку надавачів ритуальних послуг та цін на ці послуги, що призводить отримання неякісних послуг за завищеними цінами.

Таким чином, в Україні державним та місцевим органам влади доведеться вдосконалювати механізми державного регулювання похоронної справи та вибудувати відносини з організаціями сфери ритуальних послуг на нових умовах. Це зумовлює необхідність дослідження перспектив розвитку ритуально-похоронних послуг країн Європи для правильного вибору орієнтирів та визначення потенціалу адміністративних засобів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Моисеева Е. Н. Рынок ритуальных услуг: трансформация правил ритуала в правила рынка. / Е. Н. Моисеева // Экономическая социология. – 2010. – № 11(3) – С. 84-99. 2. Руда І. І. Концепція розвитку системи державного регулювання сфери ритуальних послуг в Україні / І. І. Руда // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Економіка і менеджмент. – 2015. – Випуск 11. – С. 79-83.

2. Стрелец Е. М. Анализ функций, стандартов и правил управления содержанием и развитием кладбищ и мест погребения в странах Европы / Е. М. Стрелец // Научно-теоретический журнал «Общество. Среда. Развитие». – 2013. – № 2 (27). – С. 35-38. 4. Constitution of the European federation of funeral services (EFFS) – [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://www.effs.eu/about-effs.html>.

3. The European Standard EN 15017 'Funeral Services – Requirements' published by CEN in 2005. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://standards.cen.eu>.

4. Аналіз регуляторного впливу до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення галузі поховання» від 12.05.2016. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.minregion.gov.ua/base-law/reg-politics> ; http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT2387.html.

ПОДАТОК НА НЕРУХОМЕ МАЙНО В УКРАЇНІ

Гончаренко Д.Є.

магістрантка ННІ права

Сумського державного університету

Фінансова самостійність місцевих органів влади передусім залежить від обсягу власних надходжень місцевих бюджетів, складовою яких є місцеві податки та збори. Згідно Конституції України, а саме статті 67 кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом [1].

До прийняття Податкового кодексу та податкової реформи в Україні діяли два місцеві податки (податок з реклами і комунальний податок) та 12 зборів. Проте не дивлячись на таку кількість вплив їх на формування місцевих бюджетів був невеликий - близько 2 % усіх податкових надходжень.

Перші згадки про податок на нерухомість у його старожитній формі можна знайти в літописах XIII-IX ст., що описують хазарські збори слов'ян у вигляді дані. Нині податок на нерухоме майно є основою майнового оподаткування в переважній більшості європейських країн. В Україні цей податок був передбачений ще в першій редакції Закону України «Про систему оподаткування», проте до прийняття Податкового кодексу так і не було розроблено механізму його адміністрування [2].

Так, з початком податкової реформи у 2013 році були внесені відповідні зміни до Податкового кодексу України, й відтоді податок на нерухомість перейшов у реальну площину й застосовується як до фізичних так і до юридичних осіб [3]. З метою покращення процесу оподаткування та забезпечення збалансованості бюджетних надходжень щороку до Податкового кодексу України вносилися певні корективи, що стосувалися даної категорії податку. Так 2017 рік не став винятком, принісши українцям нові податкові правила (Закон України № 909-VIII) [4].

Згідно Податкового Кодексу України, платниками податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової нерухомості [5].

Стаття 266 Кодексу передбачає, що ставки податку для об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості, що перебувають у власності фізичних та юридичних осіб, встановлюються за рішенням сільської, селищної, міської ради або ради об'єднаних територіальних громад, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, залежно від місця розташування (зональності) та типів таких об'єктів нерухомості у розмірі, що не перевищує три відсотки розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року, за 1 квадратний метр бази оподаткування [5]. Так, наприклад ставка податку встановлена, зокрема, у Харкові та Запоріжжі — 2%, дещо нижче у Києві, Дніпропетровську, Сумах — 1%, а найнижча у Кіровограді та Одесі — 0,1% [3].

Щодо фізичних осіб, які є власниками житлової нерухомості, збережено «пільгові» метри, що не оподатковуються: для квартир — 60 кв. м.; для житлових будинків — 120 кв. м.; для різних типів житлової нерухомості (коли у власності особи є і квартира, і будинок, та/або їх частки) — 180 кв. м. [3].

Таким чином, оподаткуванню підлягають лише понаднормова площа житла, що вираховуються за наступною формулою: від загальної площі житлової нерухомості віднімається «пільгова» площа та множиться на ставку податку у відповідному населеному пункті.

Наприклад, особа, яка має в м. Суми квартиру 80 кв м буде сплачувати за формулою: $80 \text{ кв м} - 60 \text{ кв м (пільгові)} = 20 \text{ кв м}$ - за які доведеться заплатити. Така сама схема і з будинками.

Новацією у 2017 році є запровадження, щодо осіб у власності яких перебуває квартири площею більш ніж 300 кв.м та/або житлові будинки площею більш ніж 500 кв.м, встановлено додаткову ставку податку у фіксованому розмірі 25 000,00 грн. [5]. Тобто, до таких об'єктів буде застосовуватись подвійна ставка податку: на загальних підставах у % від мінімальної заробітної плати, та у фіксованому розмірі.

Обчислення суми податку з об'єкта/об'єктів нежитлової нерухомості, які перебувають у власності фізичних осіб, здійснюється контролюючим органом за місцем податкової адреси (місцем реєстрації) власника такої нерухомості виходячи із загальної площі кожного з об'єктів нежитлової нерухомості та відповідної ставки податку. Підставою для оплати є податкове повідомлення-рішення із зазначенням платіжних реквізитів та загальної суми податку [5]. У 2017 році фізичні особи повинні сплатити 1 раз за рік податок на нерухоме майно, а саме до 28.08.2017 р., щодо юридичних осіб, то кожний квартал до 30.04.2017 р., 30.07.2017 р., 30.10.2017 р., 30.01.2018 р. [6].

За несплату податку на нерухомість передбачено нарахування пені і штрафні санкції. Пеня нараховується в автоматичному режимі за кожен день після кінцевого дня сплати податку. Пеня становить 120% від облікової ставки НБУ за користування кредитними коштами. Заздалегідь порахувати розмір пені неможливо, втім, за словами податківців, це дуже незначні суми. – Штраф за невчасну сплату податку на нерухомість становить 10% від суми нарахованого податку – це у випадку, якщо боржник сплатить податок протягом 30 днів. – Якщо боржник не сплатив податок протягом 30 днів, штраф становитиме 20% від суми нарахованого податку [5]. Отже, громадянам, які не мають можливості одразу сплатити всю суму податку, вигідніше сплатити якусь його частку – тоді штраф нараховуватиметься на несплачений залишок, а не на всю суму податку [7].

Таким чином, проаналізувавши законодавство України, можна зробити висновок, що податок на нерухомість – це місцевий податок. Він у повному обсязі спрямовується до міського бюджету. Хоча нові податкові правила на нерухоме майно на сьогоднішній день є не повністю досконалими і проблема наповнення державної скарбниці за рахунок своїх громадян, залишається відкритою і має дискусійний характер, проте моя думка повністю збігається з думкою видатного юриста Юрія Некляєва, про те що, передача права визначати ставку податку на нерухомість на місцевий рівень стала корисною. Адже введення додаткової фіксованої ставки податку на великі об'єкти нерухомості має суттєво збільшити надходження до місцевих бюджетів та на практиці стосується обмеженої категорії осіб, враховуючи рівень їх достатку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Верховна Рада України від 28.06. 1996. – 254к/96-ВР
2. Федосова В.М., Юрія С.І. / Бюджетна система : підручник - К.: Центр учбової літератури; Тернопіль : Економічна думка 2012 – 871 с.. Електронний ресурс / [Режим доступу] : http://pidruchniki.com/1834071946077/ekonomika/mistsevi_podatki_zbori
3. Некляєв Юрій, юрист судової практики ЕПАП Україна «Особенности уплаты налога на недвижимость в 2016-2017 году». Електронний ресурс / [Режим доступу] : <https://delo.ua/business/osobennosti-uplaty-naloga-ne-nedvizhimost-v-2016-2017-godu-318252/>
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році : закон, Верховна Рада України; від 24 грудня 2015 № 909-VIII
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI Електронний ресурс / [Режим доступу] : http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/T102755.html

6. «Кому і як платити податок на нерухомість у 2017 році в Україні». Електронний ресурс / [Режим доступу] : <http://dovidkam.com/porady/komu-i-yak-platiti-podatok-na-nerухomist-u-2017-roci-v-ukra%D1%97ni.html>
7. Артеменко Лариса. Журнал «Телеграф». Стаття на тему «До 28 серпня треба заплатити за зайві квадратні метри». Електронний ресурс / [Режим доступу] : http://www.telegraf.in.ua/topnews/2016/07/10/do-28-serpnya-treba-zaplatiti-za-zayv-kvadratn-metri_10055010.html

ОКРЕМІ ПИТАННЯ СТРУКТУРИ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Чернадчук О.В.

*к.ю.н., ст. викладач кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету*

Безумовно, питання класифікації законів мають важливе значення, оскільки внаслідок класифікації встановлюються об'єктивні зв'язки між групами та окремими законами в межах одного й того ж роду (у нашому випадку – бюджетного законодавства й законодавства України в цілому), створюються умови для їх подальшого застосування при врегулюванні відповідних суспільних відносин, формуються усі необхідні передумови для більш чіткого визначення місця і ролі кожного окремого або їх групи як джерел бюджетного законодавства в системно-ієрархічній структурі законодавства України.

Пунктом 4 статті 4 БК України до складу бюджетного законодавства віднесено й «інші закони, що регулюють бюджетні відносини, передбачені статтею 1 цього Кодексу». Автори науково-практичного коментарю підкреслюють, що спеціальні бюджетні закони включають Бюджетний кодекс України та закон про Державний бюджет України, а до інших законів, що регулюють бюджетні відносини, можуть бути віднесені два типи законодавчих актів: суто бюджетні, присвячені регулюванню виключно бюджетних відносин та закони, які містять деякі норми, що регулюють бюджетну діяльність [1, с. 21]. Натомість М. П. Кучерявенко, аналізуючи існуючі класифікації податкових законів за ознакою обсягу дії на загальні та спеціальні, слушно акцентує увагу на важливості їх розмежування на так звані «податкові» закони та закони, що містять норми, спрямовані на врегулювання оподаткування. Перший різновид законів виділяє предметом правового регулювання виключно сферу оподаткування, а другий може зачіпати й інші сфери впливу, серед яких наявне й податкове регулювання [2, с. 564–565]. Поділяючи таку думку М. П. Кучерявенка, все ж таки потрібно висловити певні застереження щодо

застосування запропонованого підходу в площині бюджетного законодавства. По-перше, важко погодитися із визначенням БК України та закону про бюджет як спеціальних бюджетних законів, оскільки загальними законами є закони, що регламентують певну сферу суспільних відносин, а такою сферою для них є бюджетна діяльність (бюджетні відносини, визначені ст. 1 БК України). Натомість спеціальними є закони, які регламентують обмежену (спеціальну) сферу суспільних відносин і стосуються частини населення. Такою обмеженою сферою, на нашу думку, можна визнати певну сферу бюджетної діяльності (частину бюджетних відносин). Тому стосовно бюджетного законодавства потрібно говорити про загальні та спеціальні бюджетні закони.

О. М. Горбунова умовно поділяє фінансові закони на спеціальні фінансові закони та закони, що містять окремі норми фінансового права [3, с. 86]. Так, Закон України «Про Національний банк України» є банківським законом, який містить окремі норми, що стосуються а точніше встановлюють обов'язки Національного банку України у сфері бюджетної діяльності, на які є посилання або які деталізуються бюджетними законами. Тому з позиції бюджетного законодавства він є іншим фінансовим законом, який містить окремі бюджетно-правові норми. Зазначене стосується і деяких інших галузевих фінансових законів, зокрема Податкового кодексу України. Тому на першому рівні серед інших законів, що регулюють бюджетні відносини, потрібно виділити інші галузеві фінансові закони, що регулюють бюджетні відносини, а оскільки вони не є бюджетними, а регулюють інші сегменти фінансових відносин, частково лише стосуючись бюджетних, то, з позиції бюджетного законодавства їх потрібно охарактеризувати як спеціальні фінансові закони.

Втім, частина законів, які містять в собі норми бюджетного права не є фінансовими законами, адже предметом правового регулювання є інша сфера суспільних відносин. Наприклад, предметом регулювання закону про Державний бюджет України також визначено розмір мінімальної заробітної плати на відповідний бюджетний період, що визначається щорічними законами про бюджет. Мінімальна заробітна плата відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону України «Про оплату праці» – це законодавчо встановлений розмір заробітної плати за просту, некваліфіковану працю, нижче якого не може провадитися оплата за виконану працівником місячну, а також погодинну норму праці (обсяг робіт). А ч. 2 ст. 4 цього закону визначено джерела оплати праці для установ і організацій, що фінансуються з бюджету: це кошти, які виділяються з відповідних бюджетів, а також частина доходу, одержаного внаслідок господарської діяльності та з інших джерел. У свою чергу, щорічними законами про бюджет встановлюються видатки на оплату праці. Отже, спостерігаємо тісне перетинання норм різних галузевих законів з бюджетними в

частині понятійного апарату, встановлення державних гарантій та обсягів бюджетного фінансування забезпечення таких гарантій.

Поділяючи вузьке розуміння бюджетного законодавства, вважаємо, що нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади, рішення про місцевий бюджет не потрібно відносити до бюджетного законодавства, хоча в юридичній літературі висловлено й протилежну думку. Підсумовуючи наведені міркування, вважаємо за потрібне звернути увагу на розмежування бюджетних законів та законів, які містять норми, спрямовані на врегулювання окремих видів бюджетних відносин. Перша група законів має предметом правового регулювання виключно сферу бюджетних відносин і серед цих законів потрібно виокремити загальні бюджетні закони, спрямовані на врегулювання бюджетних відносин, та спеціальні бюджетні закони, спрямовані на врегулювання окремих сегментів (видів) бюджетних відносин. Друга група законів має предметом правового регулювання інші види суспільних відносин, але при цьому охоплюють певний вид бюджетних відносин або містять положення, яке потребує розвитку у бюджетному законі. Відмежування та характеристика першої групи законів – бюджетних – дозволяє уявити стан правового регулювання, взаємозв'язок та взаємодію бюджетних законів, хоча для більш повного та наочного уявлення про державний вплив на бюджетні відносини дає уся система (сукупність) законів, які встановлюють бюджетні повноваження та регулюють порядок їх реалізації у бюджетних відносинах. Серед інших законів, що регулюють бюджетні відносини можна виокремити:

1) інші фінансові закони, що регулюють окремі сегменти бюджетних відносин. До цієї групи належать податкові, банківські тощо закони, які містять положення, що визначають окремі повноваження суб'єктів фінансових відносин у сфері бюджетної діяльності, визначають джерела формування або спрямування бюджетних коштів, окремі показники бюджетної діяльності, що потребують розвитку у бюджетних законах.

2) інші нефінансові закони, окремі норми яких містять положення, що визначають окремі повноваження суб'єктів у сфері бюджетної діяльності, визначають джерела спрямування бюджетних коштів або джерела бюджетного фінансування відповідних програм та заходів, що потребують розвитку у бюджетних законах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бюджетний кодекс України. Науково-практичний коментар станом на 1 березня 2011 р. / Л. К. Воронова, Н. В. Вороніна, Н. Л. Губерська та ін. ; за ред. Л. К. Воронової, М. П. Кучерявенка. – Х. : Право, 2011. – 608 с.

2. Кучерявенко Н. П. Курс налогового права : в 6 т. Т. 2. Введение в теорию налогового права / Н. П. Кучерявенко. – Харьков : Легас, 2004. – 600 с.
3. Финансовое право : учебник для студ. высш. учеб. заведений / О. Н. Горбунова, М. В. Карасева, Ю. А. Крохина и др. ; под ред. Н. И. Химичевой. –2-е изд. – М. : Юристь, 1999. – 600 с.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Чешко А. А.

*аспірант кафедри адміністративного, господарського права, фінансово-економічної
безпеки ННІ права
Сумського державного університету*

Очищення органів державної влади від корупції заради розбудови та розвитку успішної й ефективної держави, формування сучасного європейського, свідомого та законотворчого суспільства – заявлена мета створення Національного антикорупційного бюро України.

Виникнення такої структури, з огляду на сучасну суспільно-політичну ситуацію в нашій країні, сприймається кожним патріотично-налаштованим громадянином, який вірить у краще майбутнє України, із захопленням та як необхідність.

Необхідність створення Антикорупційного бюро викликана тим, що коефіцієнт корисної дії структур, які займалися боротьбою з корупцією, був дуже низьким та самі ці структури ушкоджені корупцією.

Створення Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ) як абсолютно нового правоохоронного органу в системі правоохоронних органів, стало надзвичайно позитивним кроком в розвитку України на шляху до європейської інтеграції. Проблеми виникнення, становлення, організації та процесуальної діяльності Національного антикорупційного бюро України є предметом дослідження А.В. Самодіна Г.І. Сисоєнко., Л.Д. Удалова, О.М. Юрченко та ін.

Початком становлення НАБУ стало прийняття 14 жовтня 2014 року Верховною Радою України Закону №1698-VII «Про Національне антикорупційне бюро України», а діяльність вказаного органу розпочата з підписання 16 квітня 2015 року Президентом України Указу №217/2015 про утворення НАБУ.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» (далі Закон), НАБУ є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття

корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових.

Завданням даного органу є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці [1].

Слід зауважити, що Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» це перший нормативно-правовий акт, прийнятий після проголошення незалежності України, яким створено зовсім новий для України правоохоронний орган по боротьбі з корупцією, аналогів якому не було до теперішнього часу.

Вказаним Законом визначено статус, завдання НАБУ, основні принципи діяльності, права та обов'язки його працівників, та інші питання пов'язані з діяльністю НАБУ.

Основним нововведенням Закону є незалежність НАБУ у його діяльності, що в першу чергу визначається особливим порядком конкурсного відбору Директора та інших працівників НАБУ, їх особливим правовим та соціальним захистом, належними умовами оплати праці, заборонаю незаконного втручання державних органів, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, політичних партій, громадських об'єднань, інших фізичних або юридичних осіб у діяльність НАБУ.

Положенням ст. 26 цього ж Закону передбачено, що контроль за діяльністю Національного бюро здійснюється комітетом Верховної Ради України, до предмету відання якого відноситься боротьба з корупцією і організованою злочинністю, в порядку, визначеному Конституцією України, Законом України «Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами держави», цим та іншими законами України.

Цією ж статтею передбачено, що директор НАБУ інформує Президента України, Верховну Раду України та Кабінет Міністрів України з основних питань діяльності Національного бюро та його підрозділів про виконання покладених завдань, додержання законодавства, прав і свобод осіб.

Водночас, неодноразово в засобах масової інформації з'являються повідомлення про те, що Президент України та інші високопоставлені особи намагаються здійснювати втручання у роботу НАБУ з метою зробити відомство підконтрольним.

Відповідно до п.2 ст.1 Закону Національне бюро утворюється Президентом України відповідно до цього та інших законів України.

Так, відповідно до положень ст. 106 Конституцію України, що закріплює повноваження Президента України, у нього відсутнє таке повноваження [2].

Вагомим недоліком на нашу думку, є утворення НАБУ саме Президентом України.

Крім того, це стосується і положень Закону, якими на Президента покладено обов'язок призначення на посаду та звільнення з посади Директора в порядку, визначеному цим Законом та визначати трьох осіб для участі в Комісії про проведенню конкурсу на заняття посади Директора НАБУ, а також затверджувати Положення про Раду громадського контролю та про порядок її формування.

Відповідно до ч.5 ст. 7 вказаного Закону, роботу Конкурсної комісії забезпечує орган, що здійснює забезпечення діяльності Президента України. Тобто, цим органом є саме Адміністрація Президента України.

В загальному вказані положення Закону, дозволяють зробити висновок, що НАБУ фактично підконтрольне Президенту України.

Отже, в такому випадку навряд чи можна говорити про незалежність, неупередженість і ефективність зазначеного правоохоронного органу.

На нашу думку доцільно було б внести зміни до Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» та запропонувати доповнити статтю 4 «Гарантії незалежності Національного бюро», п. 4, який викласти в наступній редакції: «Забороняється будь-яке втручання, письмові чи усні вказівки, вимоги, доручення тощо, високопоставлених посадових осіб держави – Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр Міністра України, народних депутатів України та інших, у діяльність НАБУ».

Крім того, вагомим недоліком на нашу думку є закріплення в п.5 с. 10 Закону того, що на осіб начальницького складу Національного бюро поширюється положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ та Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України.

По-перше, Положення про проходження служби особовим складом органів внутрішніх справ, затвердженого постановою КМ УРСР № 114 від 29 липня 1991 року є явно застарілим для нового сучасного правоохоронного органу, аналогів якому не було в Україні і таким, що не відповідає основним принципам діяльності НАБУ [3].

По-друге, відповідно до Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України, затвердженого Законом України від 22 лютого 2006 року № 3460-IV, працівники НАБУ повинні підпорядковуватися Міністру внутрішніх справ України і саме останньому надано право застосовувати заохочення і накладати дисциплінарні стягнення до всіх осіб рядового і начальницького складу, що є по суті абсурдним [4].

Тому, Положення про проходження служби особовим складом органів внутрішніх справ, затвердженого постановою КМ УРСР № 114 від 29 липня 1991 року та Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України, затвердженого Законом

України від 22 лютого 2006 року № 3460-IV не повинні бути правовою основою діяльності сучасного НАБУ.

На нашу думку, враховуючи специфіку діяльності та унікальність самого органу, потрібно прийняти нове Положення про проходження служби працівниками НАБУ, яке б чітко регламентувало порядок проходження служби особами начальницького складу, державними службовцями та іншими працівниками, які працюють за трудовими договорами в НАБУ.

Крім того, доречно було б прийняти і окремий Дисциплінарний статут для працівників НАБУ. Вказане б дозволило уникати можливих протиріч в роботі працівників НАБУ.

З огляду на вищевикладене, вважаємо, що Україна зробила перші серйозні кроки на шляху боротьби з корупцією, результатом чого стали резонансні розслідування НАБУ, запуск електронного декларування, впровадження системи «Прозоро».

Однак, окремі положення Закону та інших нормативно-правових, які регулюють діяльність НАБУ не відповідають Конституції України та умовам сьогодення, а тому потребують внесення змін та прийняття нових.

Отже, створення НАБУ в Україні повинно стати рушійною силою спрямованою на проведення ефективного реформування, досягнення позитивних змін у всіх сферах державного управління, покращення життя в країні, налагодження інвестиційного клімату та очищення владної верхівки від корупції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 №1698-VII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/page2>.
3. «Положення про проходження служби особовим складом органів внутрішніх справ», затвердженого постановою КМ УРСР від 29 липня 1991 року № 114 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/114-91-п>.
4. Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ України, затвердженого Законом України від 22 лютого 2006 року № 3460-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-15

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗКРИТТЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНЦІЯ» В КОНТЕКСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АПЕЛЯЦІЙНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

Кубишкіна А.О.

*здобувач кафедри адміністративного, господарського права,
фінансово-економічної безпеки ННІ права,
Сумського державного університету*

Важливим моментом у побудові ефективної судової системи, в тому числі й апеляційних судів, є питання з'ясування сутності компетенції апеляційних судів, як одного з органів державної влади, на які покладаються певні завдання та функції.

Перш ніж перейти до розгляду питання змісту сутності компетенції апеляційних судів в Україні, необхідно зробити аналіз теоретико – методологічних та нормативно – правових аспектів поняття «компетенція», у тому числі у співвідношенні з іншими близькими поняттями такими, як «повноваження» та «функції».

У науковій літературі та нормативно – правових актах, що визначають права і обов'язки судових органів, в тому числі апеляційних судів, як науковці, так і законодавці використовують різні дефініції, такі як «повноваження», «компетенція», «функції», іноді, вони це роблять всупереч традиційним уявленням про значення даних понять в теорії права.

Більш детальним предметом уваги вітчизняних та зарубіжних науковців та процесуалістів стали саме визначення поняття «повноважень» судових органів, зокрема апеляційної інстанції, а «компетенція» апеляційних судів не була предметом детального розгляду науковими дослідниками, лише висловлювалися різні точки зору у наукових колах щодо змісту самого поняття компетенція в аспекті діяльності взагалі державних органів, в тому числі і судових органів.

Особливу увагу дослідженню даної проблеми приділяли такі науковці як В. Б. Аверьянов, Д. М. Бахрах, О.А. Борисова, Є.В. Васьковський, А.В. Солонар, Б. М. Лазарєв, І. Л. Бачило, М. О. Іллічов, В. М. Манохін, О. І. Харитонова, С.Я. Фурса, О.М. Шиманович, М.Й Штефан Н. В. Янюк, та інші.

Незважаючи на проведенні численні дослідження, на сучасному етапі наукове співтовариство не дійшло єдиної точки зору стосовно тлумачення поняття «компетенція» і співвідношення його з такими схожими дефініціями як «повноваження» та «функції».

Вищезазначене робить актуальним необхідність звернення до розмежування і тлумачення вищенаведених понять, з метою дійти до остаточного визначення поняття «компетенції» та взагалі розкриття сутності компетенції апеляційних судів.

У тлумачному словнику С.І. Ожегова компетенція визначається як “коло питань, в яких хто-небудь добре обізнаний; коло чийось повноважень, прав” [1, с. 289].

У «Советском энциклопедическом словаре» компетенція також визначається, як коло повноважень, наданих законом, статутом або іншим актом конкретному органу або посадовій особі; знання і досвід у певній галузі [2, с. 613].

Аналогічне тлумачення компетенції наведено й в “Новейшем энциклопедическом словаре” як “коло повноважень якого-небудь органа, посадової особи; коло питань, в яких конкретна особа має знання, досвід” [3, с. 595].

У “Новому тлумачному словнику української мови” слово “компетенція” трактується як “добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи” [4, с. 874].

У науковій літературі багато правників під терміном повноваження розуміють комплекс конкретних прав і обов’язків, які надаються для реалізації покладених на орган функцій [5, с. 102; 6, с. 265; 7, 12; 8, с. 125; 9, с. 35; 10, с. 458].

Деякі науковці ототожнюють значення понять повноваження та компетенція, чим заважають розкриттю сутності понятійно – категоріального апарату у сфері діяльності як державних органів, так і судових, зокрема.

Так, Ю.С. Шемшученко, даючи, визначення поняттям «повноваження» та «компетенція», зазначає, що термін "повноваження" є близьким за своїм значенням до терміна "компетенція" [11, с. 590; 12, с. 693].

Беленчук І.А. дає визначення компетенції як сукупності обов’язків і прав, здійснюваних органами державної влади і їх посадовими особами. [13, с. 49-50]. В.С. Нерсесянца, вважає, що компетенція державного органу є встановлені правом повноваження у певній сфері державної діяльності з певних предметів відання [14, с. 567]. Ю.А. Тихомиров, також зазначає, що встановлення компетенції – це нормативне закріплення предметів відання, прав і обов’язків [15, с. 218]. Проте таке окреслення поняття компетенції лише ототожнює дане поняття з поняттям повноваження, а не розкриває останнє в повному обсязі, що є неправильною позицією на наш погляд.

Термін «компетенція» походить від латинського «competentia» – сукупність (ведення, здатність, приналежність до права) – сукупність предметів відання, функцій, повноважень, прав та обов’язків органу державної влади, посадової особи [16, с. 210].

Не можна не погодитись з думкою Солонар А.В. про те, що поняття компетенції містить у собі не лише сукупність прав та обов’язків (владних повноважень), а й певні предмети відання, певну сферу діяльності. Усі державні чи недержавні органи створено з певною метою діяльності, саме в завданнях останніх і відображається ця мета, проте без функцій,

завдяки яким реалізуються поставлені перед органом завдання, мета залишається лише на папері, тому для виконання функцій кожний орган наділяється тими правами та обов'язками, які можна окреслити поняттям повноваження, а у свою чергу сукупність перерахованих структурних елементів складає собою поняття компетенції [17, 254].

І. Л. Бачило також під компетенцією вбачає, функції, характеристику місця органу в системі управління, його завдання, об'єкти відання, коло діяльності, повноваження і відповідальність [18, с. 52-54].

Вірною є думка В.Б. Авер'янова про те, що компетенція органів державної влади – це юридичне відображення (опосередкування) покладених на них функцій у спеціальних (так званих компетенційних або статутних) нормативно-правових актах шляхом закріплення цілей, завдань і необхідного для їх реалізації комплексу прав і обов'язків, тобто державно-владних повноважень [19, с. 265].

Компетенція (правомочність) стосується лише посадових осіб, які компетентні (правомочні) вирішувати питання, що виникають між конкретними учасниками (суб'єктами) адміністративно-правових відносин [13, с. 49-50].

Отже, поняття компетенція, повноваження та функції різняться за повнотою елементів, що є складовими того чи іншого визначення, а поняття компетенція у свою чергу є комплексним по відношенню до інших, оскільки включає в собі не лише права і обов'язки та предмет відання того чи іншого державного органу, але й юридичне закріплення цілей, завдань та функцій.

Виходячи з вищевикладеного, можна надати загальне визначення поняття «компетенції апеляційних судів» в Україні, як встановлену нормами Конституції, законів, підзаконних актів сукупність прав, обов'язків та предметів відання апеляційних судів, а також здійснення ними нормативно визначених і покладених на них функцій і завдань, та нормативно визначена відповідальність за їх невиконання.

Детальний розгляд змісту компетенції різних судів судової системи, в тому числі й апеляційних, повинен провадитися залежно від виконуваних ними функцій, від роду (предмета) справ, суб'єктів спорів, що підлягають розгляду, і місця (території), на яку поширюється діяльність певного суду, а також від узгодженості дій між судами.

Апеляційні суди в Україні, як окремих елемент всієї судової системи, та як автономна форма державної влади, характеризуються власною сферою компетенції, вирішення сутності якої у перспективі потребує подальшого поглибленого наукового вивчення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ожегов С.И. Словарь русского языка: 70000 слов / Под ред. Н.Ю. Шведовой. – 23-е изд., испр. – М.: Русский язык, 1990. – 917 с.
2. Советский энциклопедический словарь. 3-е изд. М.: Советская энциклопедия, 1984. – 1600 с.
3. Новейший энциклопедический словарь. М.: “Изд-во АСТ”; “Изд-во Астрель”; ООО “Транзиткнига”, 2004, 1424 с.
4. Новий тлумачний словник української мови(у трьох томах). том 1, А – К / Укладачі: В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. – Київ, Вид-во “АКОНІТ”, 2006. – 926 с.
5. Лазарев Б. М. Компетенция органов управления / Лазарев Б. М. – М.: Юрид. лит. 1971. – 280 с.
6. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. / [ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова)]. – К. : Вид-во “Юридична думка”, 2004–2005. – Т. 1: Загальна частина. – 2004. – 584 с.
7. Кулакова Є. Компетенція: поняття, суб'єкти, особливості / Є. Кулакова // Підприємство, господарство і право. – 2006. – № 3. – С. 10–15.
8. Борисова Е. А. Апелляция в гражданском и арбитражном процессе / Е. А. Борисова. – М.: Городец, 1997. – 267 с.
9. Шевчук П. І., Кривенко В. В. Апеляційне провадження за новим цивільним процесуальним законодавством / П. І. Шевчук, В. В. Кривенко // Вісник Верховного Суду України. – 2002. – № 1 (29). – С. 30–39.
10. Штефан М. Й. Цивільне процесуальне право України : підручник / Штефан М. Й. – К.: Ін Юре, 2005. – 622 с.
11. Юридична енциклопедія. 4 том (Н-П) / голова ред. колегії Ю. С. Шемшученко. - К.: Вид-во "Укр. енцикл." ім. М. П. Бажана, 2002. - 717 с.
12. Великий енциклопедичний юридичний словник/ за ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. - К.: ТОВ "Вид. "Юрид. думка", 2007. - 992 с.
13. Беленчук І. А. Адміністративне право України : навч. посіб / І. А. Беленчук. – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 176 с.
14. Проблемы общей теории права и государства / [под ред. В. С. Нерсесянца]. – М.: Норма, 2002. – 832с.
15. Тихомиров Ю. А. Курс административного права и процесса / Тихомиров Ю. А. – М.: Изд-во М. Ю. Тихомирова, 1998. – 798 с.
16. Популярна юридична енциклопедія / кол. авт. : В. К. Гіжевський, В. В. Гловченко, В. С. Ковальський (кер) та ін.– К.; Юрінком Інтер, 2002. – 528 с.

17. Солонар А. В. Окремі аспекти розкриття змісту поняття «повноваження» / А. В. Солонар // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. - № 2. – С. 253-256.
18. Бачило И. Л. Функции органов управления / И. Л. Бачило // Правовые проблемы оформления и реализации. – М.: Юрид. лит., 1976. – 198 с.
19. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т. / [ред. колегія: В. Б. Авер'янов (голова)]. – К. : Вид-во “Юридична думка”, 2004–2005. – Т. 1: Загальна частина. – 2004. – 584 с.

ЩОДО ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ ВІЙСЬКОВОЇ ЮСТИЦІЇ ЯК ГАРАНТУ СУВЕРЕНІТЕТУ УКРАЇНИ

Тимошенко О.О.

*Студентка II курсу ННІ права
Сумського державного університету
Науковий керівник: Янішевська К.Д.
викладач кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету*

Активна діяльність терористичних організацій, «гібридна війна» на території Донецької та Луганської областей активізували питання підвищення обороноздатності країни та сприяли реформуванню системи органів державної влади. Воєнний конфлікт сприяв незаконному доступу до зброї, загострилася ситуація організованої злочинності, порушення прав і свобод людини та інші протиправні дії. Найбільш вагомим фактором запобігання ефективної діяльності Збройних Сил України можливе лише за умови функціонування дієвої системи органів охорони правопорядку, зокрема органів військової юстиції.

Важливим і першочерговим питанням з огляду на довготривалу війну з агресором доречно згадати думку колишнього військового прокурора Південного регіону генерал-майора юстиції М.Г. Фещука, який зазначає, що правова система держави повинна мати запас міцності, аби забезпечувати законність і правопорядок не лише в мирному житті суспільства, а й у важкі воєнні часи [1].

Для військової юстиції кардинальною вимогою є дотримання дисципліни. Ця складова є необхідною для гарантування результативної та правильної реалізації покладених на них обов'язків. Військове командування повинне мати засоби дієвого механізму підтримання внутрішньої дисципліни. Тому за необхідне цілісне функціонування системи військової юстиції, яка полягатиме у більш тяжкому покаранні за порушення військової дисципліни, ніж за подібні вчинки цивільних осіб. Зокрема, у з

Сполучених Штатів Америки Збройні сили мають власний Єдиний кодекс військової юстиції [2,с.56-57].

У той же час, військова юстиція зможе повноцінно функціонувати завдяки забезпеченню тріади військових органів: правопорядку, нагляду та правосуддя. Попри неповноцінне забезпечення хоча б одного з компонентів при будівництві системи військової юстиції призведе до нестабільності всієї конструкції, можливості її поступової руйнації. Головний військовий прокурор А.В. Матіос з представниками військової юстиції США зазначав, що в Україні, яка перебуває в режимі фактичної війни, має бути єдина система органів військової юстиції у складі військової прокуратури, військової поліції та військових судів [3].

Значна кількість загиблих військовослужбовців викликала вагомий резонанс у суспільстві, тому на початку 2015 року Президент України доручив Кабінету Міністрів України внести до Верховної Ради України проект Закону України «Про військову поліцію». Проте народні депутати зареєстрували відповідний законопроект (№ 1805), метою якого було створення військової поліції, але за результатами розгляду законопроект було відхилено.

На сьогодні в державі склалася ситуація, коли фактично в бойових умовах, під час виконання завдань у районі проведення антитерористичної операції система органів досудового розслідування компетентно не реалізовує розслідування масових військових злочинів, тим самим це негативно позначається на стані боєготовності підрозділів Збройних Сил України, інших військових формувань держави. Так, із 1 березня 2016 року розслідуванням злочинів, які перебували у провадженні слідчих військової прокуратури, мають займатися слідчі органи Національної поліції та Державного бюро розслідувань. Варто зазначити, що Державне бюро розслідувань ще не працює. На згадані вище органи чинним законодавством не покладається комплексне завдання забезпечення законності у Збройних Силах України та інших військових формуваннях. Крім того, органи прокуратури позбавлені повноважень для проведення перевірок і лише у виключних випадках і в порядку, визначеному законом, можуть представляти інтереси держави та громадян у судах у справах, провадження в яких було розпочато до набрання чинності від 2 червня 2016 року «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» [4].

Європейські експерти, коментуючи повноваження згаданого Бюро, зазначили, що це буде збірний цивільний слідчий орган. І будь-які намагання його втручатися у військову сферу будуть абсурдом. Практичний досвід засвідчує, що військовий сектор держави має бути закритий від усіх цивільних органів в інтересах державної безпеки. Одночасно експерти наголосили, що у важкій ситуації, в якій перебуває зараз Україна і, на

жаль, яка має довготривалу перспективу, дуже доцільно спромогтися створити поліцію саме військового типу. В наступні декілька десятиліть саме цей тип правоохоронних органів буде найбільш ефективним в умовах постійної загрози, що виникає особливо у зв'язку з військовим конфліктом, дією незаконних збройних формувань та активізацією організованої злочинності. Жодна цивільна поліцейська сила не може замінити військову поліцейську силу в такій політичній і соціальній ситуації [5].

Одним із головних військових органів є військовий суд. Він є необхідною складовою юстиції в Україні. Впровадження військового правосуддя має відбуватися не у формі механічного відновлення радянської системи військових трибуналів, а шляхом створення військових судів на якісно нових засадах. Питання їх діяльності нерозривно пов'язано з цілим комплексом проблем судоустрою, судочинства, державної влади, вирішення яких має носити комплексний характер. Генеральний прокурор України зазначав про відновлення військових судів, що існували до проведення судової реформи. Так як звичайний суд не може правильно оцінити дії солдата, капітана або генерала при прийнятті рішення. Основний недолік у тому, що без відновлення військових судів і трибуналів створення військових прокуратур - наполовину завершена справа. Також експерти і юристи радять депутатам негайно внести на розгляд до парламенту ще і законопроект про відновлення всієї системи військової юстиції [6].

Отже, враховуючи вищевикладене, створення цілісного функціонального інституту військової юстиції сформує повноцінну систему органів, діяльність яких буде об'єднана однією метою – зміцнення законності і правопорядку у Збройних Силах України, інших військових формуваннях. Впровадження цих ініціатив сприятиме реалізації основних пріоритетів державної політики національної безпеки, зокрема щодо підвищення рівня обороноздатності держави, створення ефективного сектору безпеки і оборони України та приведення його складових у відповідність із стандартами держав – членів НАТО та ЄС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Фещук М.Г. Правова система держави повинна мати запас міцності / М.Г. Фещук // Віче. – 2010. – № 21 (листопад) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2270>
2. Котляренко О. Перспективи формування військової поліції як складової системи військової юстиції в Україні / О. Котляренко // Науковий часопис Національної академії прокуратури України. – 2016. – № 1 – с. 56-57
3. Матіос А.В. Зустріч з представниками військової юстиції США / А.В. Матіос. – 2016. – 11 лютого [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://matios.info/uk/novini>

4. В Національній академії державного управління при Президентіві України відбувся семінар за міжнародною участю на тему: «Досвід країн ЄС у сфері організації миро творчих операцій та забезпечення підтримання громадської безпеки у зоні їх проведення» (11.11.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nationalsecurity.org.ua/2015/11/18/4024>

5. Для чого потрібна військова юстиція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.golos.com.ua/article/283226>

6. Військові суди – необхідна складова військової юстиції в Україні / С. В. Оверчук // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2015. – № 1(11) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2015/n1/15osvyvu.pdf>.

СУБ'ЄКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СИСТЕМОЮ УКРАЇНИ : ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Уткіна М. С.

*аспірант кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Бурбика М. М.

*д.ю.н., доцент, завідувач кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Важливим індикатором економічного розвитку будь-якої держави є дієво функціонуюча її фінансова система, яка являє собою складний механізм. Зважаючи на значні реформи, які відбуваються у даній сфері, актуалізується і питання щодо створення оптимальної системи суб'єктів управління фінансової системи.

Загалом, управління – це діяльність, пов'язана з впливом керуючого суб'єкта на керований об'єкт з метою досягнення певних результатів. Управління притаманне всім сферам людської діяльності, в тому числі економічній і фінансовій [1, с. 59].

Виходячи із цього, як і будь-яка система, управління фінансовою системою України ґрунтується на відповідних правовідносинах між двома невід'ємними складовими – об'єктом і суб'єктом. В даному випадку об'єктами будуть виступати фінансові відносини, а суб'єктами – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації незалежно від форм власності та фізичні особи.

В. М. Опарін конкретизує дане положення та зазначає, що управління фінансами, як і будь-якою іншою системою, включає дві основні складові: органи управління та

форми і методи управлінської діяльності. Основним завданням органів управління фінансовою системою, в свою чергу, є забезпечення злагодженості у функціонуванні окремих сфер і ланок фінансових відносин. Це досягається чітким розмежуванням функцій і повноважень між фінансовими органами та інституціями [2].

Ми можемо визначити, що під суб'єктами управління фінансовою системою необхідно розуміти індивідуальні або колективні суб'єкти, які, відповідно до чинного законодавства, наділені повноваженнями щодо забезпечення злагодженості у функціонуванні безпосередньо сфер та ланок фінансової системи, а також здійсненням контролю в зазначеній сфері. Таким чином, робимо висновок, що чіткий розподіл функцій та повноважень між суб'єктами управління фінансовою системою України, призведе до створення якісно нової та оптимально функціонуючої системи.

Питання класифікації даних суб'єктів є доволі складним, зважаючи на те, що це процес поділу суб'єктів на певні групи за спеціальними, властивими їм ознаками. Так, А. С. Нестеренко пропонує визначати комплекс суб'єктів фінансової системи наступним чином:

- на чолі фінансової системи як координуючий центр виступає КМУ;
- на першому рівні функціонують – Міністерство фінансів, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Міністерство закордонних справ;
- на другому рівні – спеціалізовані органи виконавчої влади;
- на третьому рівні – підприємства, організації, інституції [3, с. 55].

В свою чергу, зважаючи на загальну класифікацію суб'єктів правовідносин, ми пропонуємо визначити наступні групи суб'єктів управління фінансовою системою України:

- загальнодержавні, до яких необхідно відносити вищі органи влади, міністерства та центральні органи виконавчої влади. Зокрема, це: Президент України, Кабінет Міністрів України, Верховна Рада України, Міністерство фінансів України та інші. Діяльність даних суб'єктів пов'язана та спрямована не лише на здійснення управління фінансовою системою України, а й має безпосередній вплив на всі аспекти суспільного життя. Таким чином, дана діяльність є не єдиною для цієї категорії органів. Дані органи визначають напрями розвитку держави в цілому, в тому числі, і у сфері фінансів;

- суб'єкти, які здійснюють управління фінансовою системою України на місцевому рівні. До них ми відносимо: органи місцевого самоврядування, місцеві органи виконавчої влади. Дана категорія суб'єктів наділена значним обсягом повноважень у сфері управління фінансовою системою України. Так, відповідно до діючого вітчизняного

законодавства, вони реалізують владні повноваження на рівні певної адміністративно-територіальної одиниці.

- юридичні особи та індивідуальні суб'єкти.

В свою чергу, вважаємо найбільш вдалою класифікацію Т. А. Кобзевої щодо загальнодержавних суб'єктів управління ФСУ, до яких необхідно відносити:

1. вищі органи державної влади (ВРУ, Президент України, КМУ);
2. центральні органи виконавчої влади:

- для яких діяльність з управління фінансовою системою не є профільною;

- для яких діяльність із управління фінансовою системою є основною [4].

На нашу думку, дана класифікація є слушною зважаючи на те, що в цій групі ми можемо виділити суб'єкти управління фінансовою системою, які є суто фінансовими. Так, наприклад на Міністерство фінансів України покладено завдання загального керівництва всією фінансовою системою країни, зокрема з приводу вироблення основ і напрямів фінансової політики держави та розроблення заходів щодо їхньої реалізації; організація бюджетного процесу, складання проекту Державного бюджету та його виконання після затвердження Верховною Радою України.

Таким чином, аналізуючи вищевикладене, ми робимо висновок про те, що основним завданням суб'єктів фінансової системи України є забезпечення злагодженості у функціонуванні її сфер та ланок. Саме правильність розподілу функцій, усунення дублювання повноважень між суб'єктами дозволить створити ефективно діючу та розвинену фінансову систему держави.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Стасюк Н. Л. Фінанси : навч. посіб. / Н. Л. Стасюк. – В. : ВНТУ, 2008. – 256 с.
2. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): навч. посібник. – 2-ге вид., доп. і перероб.– К. : КНЕУ, 2002. – 240 с.
3. Нестеренко А. С. Забезпечення механізму функціонування фінансової системи держави через систему органів управління фінансами / А. С. Нестеренко // Митна справа. – 2015. - № 4 (100). – С. 50-55.
4. Кобзева Т. А. Поняття адміністративно-правового статусу загальнодержавних суб'єктів управління фінансовою системою України / Т. А. Кобзева // Європейські перспективи. – 2015. - № 7. – С. 68-72.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗДІЙСНЕННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ УДОЧИНСТВІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Чирик О.С.

*здобувач кафедри адміністративного, господарського права,
фінансово-економічної безпеки ННІ права,
Сумського державного університету*

Адміністративне судочинство є однією із найважливіших ознак демократичної держави. Важливе місце у захисті прав і законних інтересів належить інституту представництва. Представництвом є правовідношення, в яких одна сторона (представник) зобов'язується або має право вчинити правочин від імені другої сторони, яку вона представляє. Так зване адміністративне представництво ґрунтується на акті органу юридичної особи, в силу якого представник діє від імені юридичної особи. У таких випадках повноваження представника на вчинення правочинів від імені юридичної особи ґрунтуються на установчих документах юридичної особи, положенні про відокремлений структурний підрозділ. Для адміністративного представництва характерно, що воно є службовим обов'язком особи, яка його здійснює.

Водночас стан справ із гарантуванням безпеки дорожнього руху, як показує статистика, залишається складним. Становище на дорогах і вулицях свідчить про неповажливе ставлення певної частини громадян України до законів, а також до своїх співгромадян. Не зважаючи на активні заходи боротьби із корупцією в країні, а також на процес активного реформування суддівського корпусу, і сьогодні мають місце неналежного розгляду суддями справ про адміністративні правопорушення, складеними посадовими особами патрульної поліції, у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, а тим паче за керування автотранспортом у стані сп'яніння.

У сучасній науковій літературі досить багато уваги приділяється повноваженням захисників, прокурорів, представників та інших суб'єктів судового розгляду справ про адміністративні правопорушення. Найбільше науковому дослідженню приділялася увага проблемі представництва у широкому розумінні (В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, В.М. Бевзенко, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, Т.О. Гуржій, Е.Ф. Демський, А.Т. Комзюк, О.В. Кузьменко, О.П. Рябченко, А.О. Селіванов), статусу прокурорів у адміністративному процесі (О.В. Агєєва, О.В. Бачун, В.М. Бевзенко, О.М. Шемякін). Проте наукові праці стосовно повноважень органів Національної поліції під час розгляду у суді адміністративних справ практично відсутні. Проблема процесуального представництва у судовому адміністративному процесі вказаних суб'єктів є складною і може бути предметом окремого наукового пошуку.

Питання процесуального представництва законодавчо закріплене у процесуальному законодавстві, у тому числі й Кодексі адміністративного судочинства України (далі – КАС України) [1]. Загалом інститут представництва має досить давню історію і був відомий ще римському праву. Спочатку питання представництва виникло у майнових відносинах, а поступово було сформовано ідею допустимості залучення представника у цивільному процесі [3, с. 275]. Подальший розвиток законодавчого регулювання у різних сферах суспільних відносин вплинув на широке використання послуг представника.

КАС України хоча й закріплює право посадових і службових осіб органів виконавчої влади осіб суб'єктів владних повноважень мати представника в адміністративній справі, однак не передбачає можливості його реалізації.

Необхідно звернути увагу, що представництво органів Національної поліції при розгляді у судовому порядку справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху має стосуватись юридичних характеристик діяння, що стало підставою розгляду, а також юридичних характеристик діяльності органу адміністративної юрисдикції стосовно відповідної справи. Оскільки до завдань провадження в справах про адміністративні правопорушення законодавець відносить: своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності (ст. 245 КУпАП) [2].

З урахуванням викладеного основними напрямками подальших досліджень у сфері повноважень органів Національної поліції у провадженні по справах про адміністративні правопорушення мають стати питання оптимізації цих повноважень з метою підвищення ефективності представницької діяльності.

З вищевикладеного вважаємо за доцільне з метою належного розгляду, органами суду, справ про адміністративні правопорушення, складеними посадовими особами патрульної поліції, зменшення випадків відворотності та уникнення осіб від адміністративної відповідальності, у тому числі за ст. 130 КУпАП, внести наступні зміни та доповнення:

- у Кодексі України про адміністративні правопорушення:

1) доповнити статтею 270¹ такого змісту:

«Стаття 270¹ Представник органу, який здійснював провадження в справі про адміністративне правопорушення.

1. Представник органу Національної поліції, посадові особи якого здійснювали провадження у справі про адміністративне правопорушення у сфері забезпечення дорожнього руху, підтримує позицію цього органу щодо притягнення до адміністративної відповідальності особи, яка вчинила правопорушення, під час розгляду зазначеної справи судом.

2. Представник органу Національної поліції здійснює свої повноваження в суді на підставі належно оформленої довіреності, виданої органом Національної поліції.

3. Представник органу Національної поліції має право ознайомлюватися з документами, долученими до справи, робити з них витяги або знімати копії, одержувати копії рішень, постанов, ухвал суду, брати участь у судових засіданнях, подавати докази, брати участь у дослідженні доказів, ставити запитання іншим особам, які беруть участь у справі, заявляти клопотання та відводи, давати усні та письмові пояснення суду, подавати свої доводи, міркування щодо питань, які виникають під час судового розгляду, і заперечення проти клопотань, доводів і міркувань інших осіб, які беруть участь у справі, ознайомлюватися з журналом судового засідання, знімати з нього копії та подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти, прослуховувати запис фіксування судового засідання технічними засобами, робити з нього копії, подавати письмові зауваження з приводу його неправильності чи неповноти, оскаржувати рішення, постанови і ухвали суду, користуватися іншими процесуальними правами, встановленими законом».

2) частину першу статті 287 після слів «щодо якої її винесене» доповнити словами «органом Національної поліції, посадові особи якого здійснювали провадження у справі про адміністративне правопорушення».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кодекс адміністративного судочинства України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
3. Підпригора О. А. Римське право : навч. посібник / О. А. Підпригора, Є. О. Харитонova. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – С. 275.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕВИКОНАННЯ ПОДАТКОВИМИ АГЕНТАМИ ОБОВ'ЯЗКІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ ПОДАТКОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Янішевська К.Д.
викладач кафедри КПДС ННІ права
Сумського державного університету

Одним з ключових учасників правовідносин щодо справляння податків виступають податкові агенти, на яких покладаються обов'язки по обчисленню, утриманню у платників податків та перерахування відповідних сум податків до бюджету. Їх участь у механізмі оподаткування, в першу чергу, викликана необхідністю втілення принципу зручності оподаткування та забезпечення ефективного податкового адміністрування. Але, як і кожен суб'єкт правовідносин, податковий агент має нести юридичну відповідальність за невиконання або ухилення від виконання своїх обов'язків.

Спеціальні норми про відповідальність податкових агентів з'явилися у вітчизняному податковому законодавстві на початку 90-х рр., наприклад, п. 3 ст. 32 Закону СРСР від 23 квітня 1990 р. № 1443-1 «Про прибутковий податок з громадян СРСР, іноземних громадян та осіб без громадянства» передбачав норму, відповідно до якої посадові особи підприємств, установ та організацій, винні в неповному, несвоєчасному утриманні і перерахуванні до бюджету сум прибуткового податку, у приховуванні (заниженні) доходів громадян, у відсутності ведення або веденні бухгалтерського обліку з порушенням встановленого порядку, у перекрученні бухгалтерських звітів, у несвоєчасному поданні, неподанні або поданні за невстановленою формою документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою цього податку залучалися керівниками податкових органів до адміністративної відповідальності у вигляді штрафу в розмірі від 100 до 200 карбованців, а за ті ж дії, вчинені повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, - у розмірі від 200 до 300 карбованців[1].

Відповідальність податкових агентів за невиконання ними своїх обов'язків відособлена від відповідальності платників податків за невиконання ними свого податкового зобов'язання.

За невиконання передбачених законом обов'язків, контроль за дотриманням яких, у відповідності з Податковим кодексом України, покладено на контролюючі органи, до податкових агентів застосовуються такі види юридичної відповідальності:

- 1) фінансова;
- 2) адміністративна;
- 3) кримінальна [2].

Питання адміністративної відповідальності податкових агентів частково врегульовано Кодексом України про адміністративні правопорушення.

Так, відповідно до вимог ст. 163-4 КУпАП, неутримання або неперерахування до бюджету сум податку на доходи фізичних осіб при виплаті фізичній особі доходів, перерахування податку на доходи фізичних осіб за рахунок коштів підприємств, установ і організацій (крім випадків, коли таке перерахування дозволено законодавством), неповідомлення або несвоєчасне повідомлення державним податковим інспекціям за встановленою формою відомостей про доходи громадян, - тягне за собою попередження або накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій, а також на громадян - суб'єктів підприємницької діяльності у розмірі від двох до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за те ж порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу на посадових осіб підприємств, установ і організацій, а також на громадян - суб'єктів підприємницької діяльності у розмірі від трьох до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [3].

Отже, правопорушення полягає у порушенні порядку утримання та перерахування податку на доходи фізичних осіб і подання відомостей про виплачені доходи.

Може вчинятися шляхом як шляхом бездіяльності, що полягає у:

- неутриманні до бюджету сум податку на доходи фізичних осіб при виплаті фізичній особі доходів;
- неперерахуванні до бюджету сум податку на доходи фізичних осіб при виплаті фізичній особі доходів;
- неповідомленні державним податковим інспекціям за встановленою формою відомостей про доходи громадян.

Так і шляхом активних дій, що можуть виражатися у:

- перерахуванні податку на доходи фізичних осіб за рахунок коштів підприємств, установ і організацій (крім випадків, коли таке перерахування дозволено законодавством);
- несвоєчасному повідомленні державним податковим інспекціям за встановленою формою відомостей про доходи громадян.

Суб'єктами відповідальності за дане правопорушення виступають посадові особи підприємств, установ і організацій, а також громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності. Разом з тим, досить сумнівною видається можливість впливу даної статті на поведінку посадових осіб податкових агентів з огляду на незначні розміри санкцій, які вона встановлює.

Зупиняючись на способі вчинення зазначеного діяння, слід більш детально проаналізувати обов'язки податкових агентів, які фактично виступають первинними

стосовно дій їх посадових осіб, які опосередковують виконання такого обов'язку, що, власне, відображено і в диспозиції досліджуваної статті.

У даному випадку йдеться про обов'язок податкового агента утримати і перерахувати належні суми податкових зобов'язань, фактично – це складові податкового обов'язку податкового агента. Для кваліфікації правопорушення, передбаченого даною статтею КУпАП, необхідно чітко розуміти ключові поняття: утримання та перерахування. Хоча ні ПК України, ні інші нормативні акти не містять визначення "утримання податків", наукова доктрина розуміє це поняття як ознаки процесу. Так, М. П. Кучерявенко стверджує, що утримання податкового платежу податковим агентом має низку особливостей:

- провадиться з коштів, які належать платнику податків;
- здійснюється незалежно від волевиявлення платника податків (причому саме в цьому проявляється основна відмінність податкових агентів від представників платника податків);
- податковий платіж утримується в рамках чітко обмеженого часу[4,с. 160].

Перерахування ж фактично являє собою виконання обов'язку зі сплати податкових зобов'язань платника податків податковим агентом, однак за рахунок першого.

Що ж стосується самого обов'язку з перерахування, він встановлюється пунктом 57.2 статті 57 ПК України, де встановлено, що податковий агент зобов'язаний сплатити суму податкового зобов'язання (суму нарахованого (утриманого) податку), самостійно визначеного ним з доходу, що виплачується на користь платника податку – фізичної особи, та за рахунок такої виплати, у строки, передбачені ПК України (мова йде про 10 календарних днів при самостійному декларуванні узгодженого зобов'язання, або винесенні рішення контролюючим органом у разі порушення норм права, або ж про 30 днів на сплату в силу підпункту 54.3.3 пункту 54.3 статті 54 ПК України).

Слід підкреслити, що хоча ст. 163-4 даного Кодексу і передбачає відповідальність вказаних суб'єктів за порушення порядку утримання та перерахування податку на доходи фізичних осіб, але ж, як відомо інститут податкових агентів застосовується не лише при сплаті податку на доходи фізичних осіб, а й інших податків, тому доцільно і справедливо було б встановити відповідальність за подібні дії і щодо інших податків, наприклад, податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про прибутковий податок з громадян СРСР, іноземних громадян та осіб без громадянства: Закон СРСР від 23.04.1991 року № 1443-1// [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.zaki.ru/pagesnew.php?id=1731&page=16>
2. Податковий кодекс України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://uristinfo.net/adminpravo/131-ra-kaljuzhnij-naukovo-praktichnij-komentar-kupar.html>
4. Кучерявенко М.П. Податкове право України: Академічний курс: Підручник. – К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 701 с.

СЕКЦІЯ 9

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

ВПЛИВ ПОМИЛКИ У ПРЕДМЕТІ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ НА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВУ КВАЛІФІКАЦІЮ

Бондаренко О. С.

асистент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства ННІ права Сумського державного університету

Для кримінально-правової науки характерний плюралізм позицій щодо юридичного змісту помилки під час кримінально-правової кваліфікації. Зокрема, А. В. Кучера пропонує виділити чотири підходи до тлумачення цього поняття: по-перше, хибне уявлення особи стосовно фактичних та юридичних ознак вчиненого діяння; по-друге, неправильне уявлення особи не лише про фактичні та юридичні ознаки, а й властивості вчиненого діяння та його наслідки; по-третє, неправильна оцінка особою своєї власної поведінки; по-четверте, омана особи щодо об'єктивних і суб'єктивних ознак суспільно небезпечного діяння, які характеризують це діяння як злочинне [1, 193].

Щодо видів помилки у кримінальному праві, то прийнято вирізняти юридичну (неправильне уявлення особи про сутність чи юридичні наслідки вчиненого діяння) та фактичну (неправильне уявлення особи про об'єктивні ознаки вчиненого злочину). Традиційно виділяють такі види фактичних помилок: помилка в ознаках об'єкта злочину (помилка в суспільних відносинах, помилка в предметі злочину, помилка в потерпілому від злочину); помилка в ознаках об'єктивної сторони (помилка в засобах вчинення злочину, помилка в розвитку причинного зв'язку, помилка в суспільно небезпечних наслідках, помилка при «відхиленні від дії») [2, с. 261].

Взагалі, зважаючи на те, що предмет злочину, як правило, є факультативною ознакою складу злочину, то помилка у предметі злочину є характерною лише для тих злочинів, де предмет злочину набуває рис обов'язкової ознаки, а отже прямо впливає на кримінально-правову кваліфікацію і факт притягнення винного до кримінальної відповідальності.

До злочинів у яких помилка в предметі має таке суттєве значення необхідно віднести корупційні злочини, предметом яких є неправомірна вигода (грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які пропонують, обіцяють, надають або одержують без законних на те підстав) та активи у значному розмірі (грошові кошти або

інше майно, а також доходи від них, якщо їх розмір (вартість) перевищує одну тисячу неоподатковуваних мінімумів доходів громадян).

Стосовно видів помилок у предметі корупційних злочинів, то, на нашу думку, їх існує три. По-перше, помилка в прояві предмету злочину. Цей вид помилки, у зв'язку зі застарілістю уявлень про предмет корупційних злочинів у суспільстві є досить поширеним. Історично предметом цих злочинів був хабар, що мав виняткового матеріального вираження (гроші, майно, послуги матеріального характеру), однак зараз складовими поняття неправомірна вигода є не лише майно та матеріальні права й обов'язки, послуги, переваги та пільги матеріального характеру, а й нематеріальні переваги, пільги послуги, нематеріальні активи та будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру. У зв'язку з цим надання послуг сексуального характеру, організація масових акцій на підтримку рейтингу службової особи, безпідставне надання чергової відпустки в літній період всупереч встановленому графіку також охоплюється поняттям «неправомірна вигода» і відповідно така помилка в предметі злочину не впливає на кваліфікацію суспільно небезпечного діяння.

Крім того, прикладом цього виду помилки й є випадок, коли особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, хибно вважаючи, що кримінальна відповідальність за незаконне збагачення (ст. 368-2 Кримінального кодексу України (далі – КК України) настає лише за набуття нею у власність майна, законність підстав набуття якого не підтверджено доказами, а так само за передачу нею цього майна будь-якій іншій особі, передає третій особі доходи від використання такого майна. В описаній ситуації помилка у предметі злочину, так само, як і у попередній, на кримінально-правову кваліфікацію не впливає.

По-друге, помилка у властивостях предмета злочину. Зокрема, особа вважає, що надає службовій особі, в її день народження, неправомірну вигоду за вчинення цією службовою особою в інтересах того, хто надає таку вигоду, певної дії з використанням наданої їй влади чи службового становища. Водночас службова особа розцінює таке діяння як подарунок до її особистого свята. У цьому та подібних випадках кваліфікація має здійснюватися відповідно до уявлення винного про кінцеву мету, яку він прагне досягти [3, с. 102]. Таким чином кваліфікувати описані дії необхідно за ч. 2 ст. 15 КК України і ч. 1. ст. 369 КК України.

По-третє, помилка у розмірі предмета злочину. Наприклад, вартість неправомірної вигоди, як предмета корупційних злочинів, законодавчо не окреслена, за винятком кваліфікованого (особливо кваліфікованого) складів прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою (ст. 368 КК України), що виділяє

неправомірну вигоду у значному розмірі (у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян); у великому розмірі (у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян); в особливо великому розмірі (у п'ятсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян). Тому, прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою буде утворювати склад цього злочину, незалежно від розміру неправомірної вигоди [3, с. 102].

Враховуючи викладене ступінь впливу помилки у предметі корупційних злочинів на їх кримінально-правову кваліфікацію є варіативним, оскільки може як не мати значення (помилка у прояві предмету злочину), так і безпосередньо впливати на неї (помилка у властивостях предмета злочину).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кучера А. В. Помилки у праві: помилки, які допускають особи, при вчиненні посягань / А. В. Кучера // Прикарпатський юридичний вісник. – 2011. – № 1. – С. 193–203.
2. Кузнецов В. В. Теорія кваліфікації злочинів: підручник / В. В. Кузнецов, А. В. Савченко; за заг. ред. д. ю. н., проф. В. І. Шакуна. – [4-те вид., перероб.]. – К. : Алерта, 2012. – 316 с.
3. Зеленов Г. М. Фактична помилка та її врахування під час кваліфікації злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг / Г. М. Зеленов // Юридичний науковий електронний журнал.–2016.–№2.– С. 100–102.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ВЧИНЕННЯ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ¹

Байдак А.Ю.

аспірант III року навчання ННІ права Сумського державного університету

Клочко А.М.

*к.ю.н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства
ННІ права СумДУ*

На даному етапі розвитку правової держави та формування напрямків інтеграції України до світового Європейського співтовариства виникає необхідність адаптації положень вітчизняного законодавства до міжнародних стандартів. Зокрема, потребується приділення особливої уваги такій небезпечній загрозі нашого суспільства як корупція. Неконтрольоване розповсюдження корупції в усі сфери суспільно-політичного, соціально

---

¹ Робота виконана в рамках проекту № 0116U006814. Номер та дата супровідного листа: 01/15-06/3278 від 19.08.2016р.

економічного та правового життя нашої держави має наслідком як спричинення значних фінансових збитків суспільству та державі, так і підриває авторитет України на міжнародному рівні. Прояви корупції відображають функціональну недосконалість системи утворюючих державних та суспільних інститутів, неспроможність держави вирішити цю проблему. Особливе занепокоєння викликає корупція в правоохоронних органах, оскільки вона дискредитує всю правоохоронну систему та підриває довіру громадян до представників правоохоронних органів. Високі стандарти роботи правоохоронних структур та їх ефективне функціонування не можуть бути досягнуті, якщо зловживання виникають в середині цієї системи. Вибіркові статистичні дані свідчать про систематичне вчинення корупційних зловживань службовими особами правоохоронних органів, а вивчення цієї проблематики вченими проводилися в інших соціально-економічних та правових умовах. Тому потребується проведення ґрунтовних наукових досліджень проблеми корумпованості недобросовісних представників правоохоронних органів через призму чинного законодавства (зокрема, кримінального) з цих питань та реалій функціонування сучасного суспільства. На сьогодні проведення ефективного реформування системи правоохоронних органів України фактично не виправдовує зусиль, спрямованих на ці процеси. Основною метою реформування правоохоронних органів України є розв'язання низки проблем та виконання умов європейської інтеграції шляхом забезпечення ефективного функціонування інститутів, які гарантуватимуть верховенство права, додержання прав і свобод людини і громадянина та їх ефективний захист [1]. Розробкою теоретичних досліджень зокрема, пов'язаних із розслідуванням корупційних злочинів, займалися такі вчені, як О.В. Баулін, Р.С. Белкін, О.М. Васильєв, В.І. Галаган, О.Г. Гельманов, М.В.Даньшин, Н.І. Клименко, В.М. Карагодін, Н.В. Кручиніна, В.П. Лавров, М.І. Мельник, П.В. Цимбал, В.Ю. Шепітько та ін. Проблемам вчинення корупційних зловживань в правоохоронних органах присвячені наукові праці О. Лунєєва, С. Стеценка, О. Ткаченка та інших провідних вчених та практиків. Однак, не дивлячись на достатньо ґрунтовні розробки з цієї проблематики, а також законодавчі новели останніх років, спрямовані на подолання явища корупції в усіх сферах суспільства, на думку фахівців: «..з весни 2015 року найбільшою проблемою стала корупція. Перш за все, в правоохоронних органах і судах, у яких завдання зворотне – запобігання корупції» [1].

Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції № 41/17 від 01.03.2017 року затверджено Антикорупційну програму (далі – Програма) в Національному агентстві з питань запобігання корупції на 2017 рік [2]. Відповідно до положень Програми заходами з реалізації загальної відомчої політики щодо запобігання

та протидії корупції у сфері діяльності Національного агентства у 2017 році є: аналіз стану та запобігання протидії корупції в Україні; координація та надання методичної допомоги щодо виявлення корупційних ризиків у діяльності органів державної влади і реалізації ними заходів щодо їх усунення факторів; розроблення проектів нормативно-правових актів з питань формування та реалізації антикорупційної політики; контроль та перевірка декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; моніторинг способу життя осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та інші заходи. Тут виникає логічне питання, хто саме може бути особою, уповноваженою на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» (далі – Закон) від 14.10.2014 № 1700-VII визначено коло осіб а яких поширюється дія цього Закону, зокрема відповідно до підпункту «е», п.1 ч.1 ст. 3 дія Закону поширюється на: посадових та службових осіб органів прокуратури, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань, Національного антикорупційного бюро України, дипломатичної служби, державної лісової охорони, державної охорони природно-заповідного фонду, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної податкової політики та державної політики у сфері державної митної справи. Відповідно до підпункту «и» п.1 ч.1 ст. 3 дія Закону поширюється на: посадових та службових осіб інших державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим [3]. Таким чином, сфера дії Закону України «Про запобігання корупції» поширюється на службових осіб правоохоронних органів. Як вже було зазначено, заходи Антикорупційної програми в Національному агентстві з питань запобігання корупції на 2017 рік передбачають контроль та перевірку декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. 15 березня 2016 року був ухвалений Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році» [4]. Електронне декларування запроваджене у 2016 році, проте конкретної дати закон не встановлює. З метою забезпечення дієвості впроваджуваного механізму електронного декларування відповідно до вимог ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» чинне законодавство передбачає відповідальність за неподання, несвоєчасне подання або подання недостовірних відомостей у деклараціях осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру. Так, згідно зі статтею 172-⁶ Кодексу України про адміністративні

правопорушення несвоєчасне подання без поважних причин декларації тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Окрім цього, статтею 366-¹ Кримінального кодексу України передбачена кримінальна відповідальність за декларування недостовірної інформації. Так, подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації, або умисне її неподання, караються штрафом від двох тисяч п'ятисот до трьох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або позбавленням волі на строк до двох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років [5]. Відповідальність за цією статтею за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей у декларації стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму понад 250 прожиткових мінімумів для працездатних осіб.

Не дивлячись на кримінально-правові та заборони адміністративного характеру, та всі інші процеси в нашій країні спрямовані на оптимізацію діяльності правоохоронних структур та досягнення позитивних змін їх функціонування, у засобах масової інформації періодично висвітлюються відомості щодо конкретних випадків отримання неправомірної вигоди особами, які теоретично повинні забезпечувати захист прав і свобод громадян, порядок у суспільстві та бути прикладом добропорядності та чесності. Це свідчить про недостатню ефективність положень чинного законодавства щодо правового регулювання проблеми корупційних зловживань службовими особами правоохоронних органів. Тому дана проблематика не втрачає своєї актуальності у наукових колах, а саме явище корупції потребує якнайскорішого викорінення з нашого суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. АНТИКОР – національний антикорупційний портал. Фіала: «Найбільша корупція – в правоохоронних органах і судах». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//antikor.com.ua/articles/72901-fiala_najbiljsja_koruptsija__v_pravoohoronnihorganah_i_sudah](http://antikor.com.ua/articles/72901-fiala_najbiljsja_koruptsija__v_pravoohoronnihorganah_i_sudah).
2. Про затвердження Антикорупційної програми в національному агентстві з питань запобігання корупції на 2017 рік. Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції № 41/17 від 01.03.2017 року.

3. Про запобігання корупції. Верховна Рада України; Закон від 14.10.2014 № 1700-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/1700-18>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей подання службовими особами декларацій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру у 2016 році. Закон України від 15.03.2016 № 1022-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1022-19>.
5. Кримінальний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/2341-14>.

ПРОТИДІЯ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Дегтяр Р. О.

*Студентка II курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Славко А. С.

*асистент кафедри міжнародного, європейського та екологічного права ННІ права
Сумського державного університету*

Торгівля людьми є сучасною формою рабства, порушенням прав людини, що є злочином як проти конкретної особи, так і проти держави в цілому. За даними Міжнародної організації праці, у світі налічується приблизно 20 млн. 900 тис. жертв торгівлі людьми. Однак, незважаючи на масштаб проблеми, кількість випадків, коли винні в цих злочинах були притягнуті до відповідальності, неймовірно мала.

Жертвами торгівлі людьми у тому числі стають і особи, яких переміщують через кордони держав – членів Європейського Союзу з метою подальшого утримання в підневільному стані або для примусової праці. Транснаціональні кримінальні організації, які керують мережами торгівлі людьми, можуть становити загрозу як національній безпеці окремих держав-членів Союзу, так і безпеці ЄС у цілому. Тому боротьба з торгівлею людьми посідає одне з провідних місць у політиці ЄС в галузі юстиції, внутрішніх справ і міжнародних відносин.

Оскільки Україна є однією з країн походження і транзиту жертв торгівлі людьми в держави – члени ЄС, дослідження вітчизняного законодавства і гармонізація його з правовими нормами ЄС у цій сфері має надзвичайно велике теоретичне і практичне значення як для України, так і для інших держав [1, с. 18].

Поняття «торгівля людьми» можна тлумачити по-різному. Так, Рада Європи дала таке визначення: «торгівля людьми – незаконний акт, що здійснюється особою, яка спрямовано чи не спрямовано схиляє громадянина третьої країни виїхати в іншу країну, шляхом використання обману чи іншої форми насильства або ж шляхом зловживання залежним становищем цього громадянина чи своїм адміністративним статусом».

Торгівля людьми – це одна із сучасних форм рабства, що включає в себе домашнє рабство, примусові шлюби, боргову кабалу, примусове зайняття проституцією чи участь у виготовленні порнографічної продукції, нестерпні форми праці тощо [2].

Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року дає визначення поняття торгівлі людьми шляхом перелічення діянь, що входять до її складу. Так, відповідно до статті 149 КК під торгівлею людьми розуміється:

1. продаж чи інша оплатна передача людини. Продаж – це договір (угода), відповідно до якої одна особа (продавець) передає обумовлену річ (а в даному випадку – людину) у фактичну незаконну власність іншої особи (покупця), а остання зобов’язується сплатити за неї певну грошову суму, передбачену угодою сторін. Під іншою оплатною передачею слід розуміти фактичне незаконне передання права власності на людину іншій особі внаслідок договору міни, застави чи інших договорів, за якими людина надається для експлуатації за матеріальну винагороду у вигляді цінностей чи послуг матеріального характеру;

2. здійснення стосовно людини будь-якої іншої незаконної угоди, пов’язаної із законним чи незаконним переміщенням за її згодою або без згоди через державний кордон України для подальшого продажу чи іншої передачі іншій особі. До таких угод можна віднести ті угоди, внаслідок яких людина передається іншій особі безплатно (дарування, безоплатна експлуатація), а також дій, що виникають з боку особи, яка отримує «живий товар», – купівля, одержання людини внаслідок міни, найму, застави чи іншої угоди. Для цієї форми торгівлі людини обов’язковою є мета: подальший продаж чи інша передача іншій особі. Причому винний повинен усвідомлювати, що людина передається ним іншій особі саме з такою метою [3].

На сьогодні протидія торгівлі людьми відбувається на всіх рівнях, від центрального (державного) до глобального на рівні міжнародних організацій. До міжнародного інституційного механізму належать: ООН та його дочірні організації, Інтерпол, Рада Європи, ОБСЄ, ЄС, а також численні неурядові організації. До боротьби залучені також відповідні міністерства держав та правоохоронні органи.

Діяльність Ради Європи у сфері запобігання торгівлі людьми має переважно рекомендаційний характер. Загальнообов’язковий характер носять тільки рішення

Європейського Суду з прав людини стосовно визначення примусової праці. Важливою віхою діяльності Ради Європи у галузі запобігання торгівлі людьми має стати прийняття Європейської конвенції щодо протидії торгівлі людьми, яка включатиме як матеріальні норми щодо заборони рабства та работоргівлі, так і норми, які забезпечуватимуть додержання державами-учасницями положень цього міжнародно-правового договору.

В кінці XX на початку XXI ст. істотно активізував свою діяльність у сфері запобігання торгівлі людьми ЄС. Інтеграційні процеси, які відбуваються в ЄС, спонукають його інститути спрямувати свої зусилля на розробку ефективного інституційного механізму запобігання та боротьби з торгівлею людьми, а також створення позитивного клімату для глибокого вивчення цієї проблеми.

Основною інституцією ЄС щодо протидії торгівлі людьми є Європейська Комісія, яка приймає рішення і вносить ініціативи в цій сфері. Починаючи з 1996 р. Європейська Комісія (ЄК) виступає з ініціативами на європейському рівні або у співпраці з третіми країнами та організаціями щодо торгівлі людьми «з метою сексуальної експлуатації». Окрім Комісії, Інституційний механізм ЄС щодо протидії торгівлі людьми включає: Європейський парламент, Європейську раду, Раду, Комісію, Європейського координатора з протидії торгівлі людьми, Групу експертів ЄС щодо торгівлі людьми, Європол, Євроюст, Європейську судову мережу.

ЄС прийняв та ввів у дію документи, присвячені сприянню співробітництва між своїми державами-членами у згаданій галузі. Однак з останніми трьома розширеннями до ЄС увійшла значна кількість держав походження жертв торгівлі людьми. Отже, для ефективної протидії торгівлі людьми на своїй території Союзу необхідно вживати заходи щодо запобігання цьому явищу. До того ж, перед державами-членами ЄС постає питання про необхідність гармонізації свого законодавства у відповідності до положень Рамкового рішення про боротьбу з торгівлею людьми 2002 р. Аналізуючи національне законодавство окремих країн в контексті досліджуваної теми, слід наголосити, що більшість країн визнають тяжкість злочину торгівлі людьми і криміналізують це діяння та підтримують на рівні національних законодавств прийняті ЄС засоби сприяння співробітництва у галузі боротьби з торгівлею людьми [4, с. 76].

Нині політика ЄС щодо протидії торгівлі людьми регулюється новою Директивою Європейського парламенту та Ради щодо запобігання та боротьби з торгівлею людьми та захисту жертв, що скасовує Рамкове рішення 2002/629/JHA, від 5 квітня 2011 р. № 2011/36/ЄС (далі - Директива 2011/36). Директива ґрунтується на положеннях Протоколу про попередження та припинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї, який доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти

транснаціональної організованої злочинності 2000 р. та Конвенцію Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми 2005 р. Директива 2011/36/ЄС запроваджує мінімальні правила щодо визначення кримінальних правопорушень та санкцій у сфері торгівлі людьми. Вона також закріплює спільні положення з метою запобігання цьому злочину та захисту його жертв. Згідно з положеннями ст. 2 Директиви держави-члени ЄС повинні вживати заходів із метою притягнення до кримінальної відповідальності осіб, винних у вчиненні таких дій: вербування, транспортування, трансфер, надання притулку та прийом особи, включаючи обмін та передачу контролю над цією особою, шляхом погрози або застосування сили або інших форм примусу, викрадення, обману, шахрайства, зловживання владою або становищем вразливості, або виплата чи отримання платежів або інших переваг для отримання згоди особи, яка здійснює контроль над іншою особою, з метою експлуатації (п. 1). Становище вразливості означає ситуацію, за якої зазначена особа не має справжньої або прийнятної альтернативи крім тієї, яка включає насильство (п. 2). А експлуатація передбачає щонайменше експлуатацію проституції третіх осіб або інші форми сексуальної експлуатації, примусову працю або послуги, включаючи жебрацтво, рабство або практику, подібну до рабства, кріпацтво, або експлуатацію злочинної діяльності, або вилучення органів (п. 3).

Ст. 4 Директиви 2011/36 передбачає санкції за вчинення злочину торгівлі людьми. На відміну від попереднього Рамкового рішення нова Директива передбачає максимальний строк покарання принаймні п'ять років позбавлення волі. У разі, коли злочин вчинено стосовно жертви, яка була особливо вразлива (що, в контексті цієї Директиви, включає дітей-жертв; вчинення злочинною групою осіб; навмисно або з грубої необережності поставило під загрозу життя жертви, або було скоєно із застосуванням насильства або спричинило серйозну шкоду жертві), тоді такі злочинні діяння повинні каратися максимальним строком позбавлення волі в десять років [5]. Варто зауважити, що вітчизняне законодавство у таких випадках передбачає покарання у вигляді позбавлення волі від трьох до восьми років та від восьми до п'ятнадцяти років відповідно [3].

Україна зробила низку важливих кроків для розвитку правової та інституційної бази з протидії торгівлі людьми. Нормативно-правова база розвивалася протягом багатьох років у світлі міжнародних зобов'язань країни і включає комплексний Закон України «Про протидію торгівлі людьми», прийнятий в 2011 р., відповідно до якого боротьба з торгівлею людьми – це система заходів, що здійснюються в рамках протидії торгівлі людьми, спрямованих на виявлення злочину торгівлі людьми, у тому числі незакінченого, осіб, які від цього постраждали, встановлення фізичних/юридичних осіб - торгівців людьми та притягнення їх до відповідальності.

Згідно зі ст. 4 Основними напрямами державної політики у сфері протидії торгівлі людьми є:

1) попередження торгівлі людьми шляхом підвищення рівня обізнаності населення, превентивної роботи, зниження рівня вразливості населення, подолання попиту;

2) боротьба із злочинністю, пов'язаною з торгівлею людьми, шляхом виявлення злочинів торгівлі людьми, осіб, причетних до скоєння злочину, притягнення їх до відповідальності;

3) надання допомоги та захисту особам, які постраждали від торгівлі людьми, шляхом удосконалення системи відновлення їхніх прав, надання комплексу послуг, впровадження механізму взаємодії суб'єктів у сфері протидії торгівлі людьми [6].

Підсумовуючи, варто зауважити, що, незважаючи на низку скоординованих зусиль, спрямованих на боротьбу з торгівлею людьми, остання залишається доволі актуальною проблемою для всього цивілізованого світу. Українське законодавство в основних рисах гармонізоване із законодавством ЄС – як щодо визначення основних понять, так і щодо розмірів можливого покарання за торгівлю людьми. Тим не менш, варто наголосити на потребі більш тісної співпраці між правоохоронними органами нашої держави та ЄС з метою недопущення нових випадків незаконних угод щодо людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Войціховський А. В. Діяльність Європейського союзу щодо протидії торгівлі людьми / А. В. Войціховський // Право і безпека. – 2016. – № 2 (61). – С. 18–23.
2. Поняття та види торгівлі людьми - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kr-admin.gov.ua/mol/molod/7.pdf>
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
4. Лукач Н. М. Концептуальні засади запобігання та протидії торгівлі людьми в Україні / Н. М. Лукач // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2015. – № 7 (123). – С. 75–78.
5. Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings, and Protecting Victims, Repealing Framework Decision 2002/629/JHA [Електронний ресурс] // Сайт «eurlex.europa.eu». — Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:00010011:EN:PDF>
6. Про протидію торгівлі людьми: Закон України від 20.09.2011 № 3739-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 19-20. – Ст. 173

ДЕЯКІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ²

Клочко А.М.

*к.ю.н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства
ННІ права СумДУ*

У чинному кримінальному законодавстві під злочинами у сфері банківської діяльності необхідно розуміти умисні суспільно небезпечні діяння, спрямовані на заволодіння фінансовими ресурсами банківських установ або їх клієнтів, вчинювані як загальними суб'єктами злочинів, так і спеціальними залежно від конструкції окремої кримінально-правової норми. Беручи до уваги особливий об'єкт злочинів у сфері банківської діяльності – безпеку сфери банківської діяльності та її стабільне функціонування, – вважаємо, що злочинність у сфері банківської діяльності являє собою сукупність суспільно небезпечних діянь, які посягають на встановлений порядок здійснення банківської діяльності або таких, що вчинені у процесі здійснення банківських операцій чи з їх використанням. Необхідність кримінально-правової охорони банківської діяльності зумовлена підвищенням суспільної небезпеки зазначених діянь на сучасному етапі функціонування суспільства, кризою у фінансовій та банківських сферах держави, нагальними потребами в усуненні прогалин чинного законодавства з питань забезпечення безпеки банківської системи, в цілому негативними змінами, що відбулися в банківському секторі в нових економічних умовах, та необхідністю охорони їх нормами кримінального права.

Вважаємо, що законодавче виділення кримінальних правопорушень у сфері банківської діяльності в окремий розділ Особливої частини КК України підкреслить значимість боротьби з цим видом злочинності, тому має право на існування. З урахуванням актуальності боротьби зі злочинами у сфері банківської діяльності, їх підвищеною небезпекою, специфікою розкриття і розслідування доцільно виділити в структурі Кримінального кодексу України розділ VII-I під назвою «Злочини у сфері банківської», де помістити відповідні склади злочинів. Злочини у сфері банківської діяльності – це група норм з таких складів суспільно-небезпечних діянь: незаконні дії з документами на переказ, платіжними картками та іншими засобами доступу до банківських рахунків, електронними грошима, обладнанням для їх виготовлення (ст. 200 КК України); легалізація (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК

---

² Робота виконана в рамках проекту № 0116U006814. Номер та дата супровідного листа: 01/15-06/3278 від 19.08.2016р.

України); доведення банку до неплатоспроможності (ст. 218¹ КК України); доведення до банкрутства (ст. 219 КК України); порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності (ст. 220¹ КК України); фальсифікація фінансових документів та звітності фінансової організації, приховування неплатоспроможності фінансової установи або підстав для відкликання (анулювання) ліцензії фінансової установи (ст. 220² КК України); шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України); розголошення комерційної або банківської таємниці (ст. 232 КК України) [1].

Поряд із вищезазначеними складами злочинів пропонуємо криміналізувати та внести до структури зазначено розділу такі діяння, в яких, на наш погляд, вбачається суспільна небезпечність з урахуванням всіх факторів соціальної обумовленості криміналізації суспільно-небезпечних діянь, а саме: незаконне одержання кредиту; злісне ухилення від погашення кредиторської заборгованості; порушення порядку зайняття господарською діяльністю та діяльністю з надання фінансових послуг (ст. 202 КК України декриміналізована у 2011р.) неналежне виконання умов договору банківського вкладу; зловживання повноваженнями у сфері банківській діяльності; службова недбалість у сфері банківської діяльності; шахрайство із використанням банківських електронних технологій.

Недоліки чинного кримінального законодавства, які закріплюють відповідальність за злочинні посягання у сфері банківської діяльності, виражаються в основному: в обмеженому колі кримінально-правових норм, які встановлюють відповідальність за суспільно небезпечні діяння у сфері банківської діяльності залежно від їх видового об'єкта (наприклад, службові злочини у сфері банківської діяльності); у відсутності забезпечувальних норм, що передбачають відповідальність за суспільно небезпечні посягання у сфері банківської діяльності, щодо яких існує потреба криміналізації, обумовлена відповідними факторами криміналізації суспільно небезпечних діянь (наприклад, умисне невиконання умов договору банківського вкладу); у порушенні правил юридичної техніки при розміщенні кримінально-правових норм у структурі КК України (наприклад, ст. 218¹ «Доведення банку до неплатоспроможності»). О.О. Дудоров та Р.О. Мовчан зазначають [2, с. 81], що умовами виділення спеціальної кримінально-правової норми є істотна відмінність характеру і ступеня суспільної небезпеки видів діянь, передбачених окремою нормою права, застосування якої не дозволяє врахувати ці відмінності. З цього приводу варто нагадати сформульовану свого часу Г. Злобіним та актуальну і нині фундаментальну вимогу до створення нових кримінально-правових норм – це необхідність кожного разу при встановленні кримінальної караності діяння глибоко досліджувати його суспільну небезпеку, не покладаючись лише на її «очевидність» і вбачаючи в ній головну умову криміналізації [3]. Інакше кажучи, для з'ясування того,

наскільки обґрунтованим може бути рішення про криміналізацію діянь у сфері банківської діяльності вирішальне значення має відповідь на таке питання: чи є відмінність між їх суспільною небезпекою, та суспільною небезпекою подібних дій, які вже передбачені в КК України.

Іншими проблемами є: відсутність роз'яснень щодо змісту окремих термінів у структурі кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за злочини у сфері банківської діяльності (наприклад, у ст. 220¹ КК України «Порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності» незрозуміло, хто саме є «службовою особою банку»); відсутність заохочувальних норм за своєчасну відмову або запобігання вчиненню злочину у сфері банківської діяльності; відсутність можливостей застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб за вчинення уповноваженою особою від імені юридичної особи корупційних злочинів у сфері банківської діяльності. Доцільність криміналізації злочинів сфері банківської діяльності обумовлюється, в першу чергу їх суспільною небезпечністю та родовим об'єктом – суспільними відносинами у сфері банківської діяльності.

Вважаємо, що створення самостійного інституту кримінально-правової охорони банківської діяльності в структурі КК України має важливе значення для науки та практики. Наукова діяльність у правовому полі є пізнавальною діяльністю, пов'язаною з аналізом положень законодавства та його науковим тлумаченням, що не має обов'язкового, проте має рекомендаційний характер. Надані пропозиції щодо криміналізації діянь у сфері банківської діяльності є обґрунтованими з урахуванням доведених провідними вченими факторів криміналізації суспільно-небезпечних діянь, ці пропозиції є абсолютно своєчасними й такими, що забезпечать охорону важливої у сучасних умовах сфери суспільних відносин – сфери банківської діяльності. Важливість цих суспільних відносин підкреслюється тим, що банківська діяльність пов'язана із залученням значних коштів, відповідальність за дотримання законності у сфері банківської діяльності покладена на визначене коло осіб, які повинні усвідомлювати цю відповідальність й чітко відповідати встановленим законом вимогам щодо професійності та особистісних характеристик.

При розгляді кримінальних проваджень, пов'язаних із вчиненням злочинів у сфері банківської діяльності виникають труднощі та помилки в кваліфікації, зокрема при визначенні об'єктивної і суб'єктивної сторони діяння, його суб'єкта, що нерідко веде до виправдання підсудних. Ця проблема свідчить про недосконалість кримінального законодавства, а також практики його застосування. Створення самостійного інституту кримінально-правової охорони банківської діяльності у вигляді розділу Особливої

частини Кримінального кодексу України дозволить більш точно відобразити особливості видового об'єкта суспільно-небезпечних діянь цієї групи, сприяти з'ясуванню їх специфіки і ступеня суспільної небезпеки, правильній кваліфікації та індивідуалізації покарання. Також формування цього інституту дозволить на більш високому рівні встановлювати причини і умови таких кримінальних правопорушень, вживати більш ефективні заходи щодо запобігання злочинам у сфері банківської діяльності. Вказана необхідність впливає з динамічного розвитку банківських технологій та становлення сфери банківської діяльності в новому форматі, після виведення з ринку неплатоспроможних банківських установ. Вважаємо, що криміналізація суспільних відносин у сфері банківської діяльності, недоліки правового регулювання банківських правовідносин, відсутність цілеспрямованої політики держави в цій сфері зумовлюють потребу у формуванні забезпечувальних кримінально-правових норм, які створять умови для успішного запобігання злочинам у сфері банківської діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний кодекс України. Закон від 05.04.2001 № 2341-III [Елек-тронний ресурс]. – Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-1>.
2. Дудоров О. О. Кримінально-правова заборона щодо доведення банку до неплатоспроможності: сумнівна законодавча новела / О. О. Дудоров, Р. О. Мовчан // Право і громадянське суспільство. – 2015. – № 1. – С. 72.
3. Кудрявцев В. Н. Основания уголовно-правового запрета. Криминализация и декриминализация / В. Н. Кудрявцев, П. С. Дагель, Г. А. Злобин и др.; под ред. В. Н. Кудрявцева, А. М. Яковлева. – М. : Наука, 1982. – 304 с.

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ АКТАМ ГЕНОЦИДУ В УМОВАХ ІСНУВАННЯ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Диковець А.В.

студентка III курсу ННІ права СумДУ

Науковий керівник: Клочко А.М.

к.ю.н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства ННІ права СумДУ

Відповідно до вказівки Конвенції про геноцид злочинність цього діяння в Україні вперше встановлена згідно зі ст. 442 Кримінального кодексу України (далі КК– України). Відповідно до ч. 1 ст. 442 КК України геноцид – діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи

шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу [1]. Структура складу злочину геноциду в міжнародному та в національному законодавстві ідентичні.

Так родовим об'єктом злочинів проти миру і безпеки людства є суспільні відносини, що складаються в результаті дотримання норм міжнародного права. Безпосереднім об'єктом геноциду є безпека існування національних, етнічних, расових та релігійних груп. Текстуальний аналіз норми про геноцид змушує говорити про існування додаткового безпосереднього об'єкта цього злочину – життя і здоров'я людей, які належать до демографічним спільнотам. Так представляє види об'єктів злочину геноциду теорія кримінального права.

Об'єктивна сторона геноциду характеризується як діяння, спрямоване на повне або часткове знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом:

- 1) позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень;
- 2) створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне або часткове її фізичне знищення;
- 3) скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу.

Суб'єкт цього злочину – фізична осудна особа, яка досягла 16 – річного віку. Для складу злочину не має значення, чи вчинено злочин представником так званої титульної нації або національної меншини, європейської раси або негроїдної, віруючим або атеїстом. Так само не має значення, чи належать суб'єкт злочину і потерпілі до однієї раси, національності, етносу, конфесії. Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом, поєднаним з метою повного або часткового знищення будь – якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи. Тому, у цьому випадку мета злочину – обов'язкова ознака суб'єктивної сторони складу злочину. Всі прояви геноциду припускають наявність лише прямого умислу. Тому акт геноциду відрізняється від злочинів проти життя і здоров'я, вчинених з мотивів національної, расової, релігійної ненависті або ворожнечі. Геноцид є помилкою сучасності, а держава є основним суб'єктом забезпечення безпеки у суспільстві, тому злочин геноциду потребує вироблення ефективних шляхів його запобігання. Кращим способом профілактики геноциду є застосування покарання за вчинені суспільно – небезпечні діяння. Ухвалення Конвенції про попередження геноциду та покарання за нього сьогодні дозволяє вирішувати питання, пов'язані з даного роду

злочинами на міжнародному рівні. Правове поле формують також такі нормативно – правові акти: 1) Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих в діючих арміях 1949 року; 2) Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії зі складу збройних сил на морі 1949 року; 3) Конвенція про поводження з військовополоненими 1949 року; 4) Конвенція про захист цивільного населення під час війни 1949 року; 5) Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 року; 6) Конвенція про незастосування строку давності щодо військових злочинів і злочинів проти людства 1968 року.

Відповідно до ст. 4 Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього, кримінальне переслідування і покарання осіб, винних у вчиненні актів геноциду, здійснюється національними судами та Міжнародним кримінальним трибуналом [2].

Для того щоб закон, який стосується кримінального злочину, діяв ефективно, він повинен утримувати людей від вчинення злочину. Для цього ті, хто вчинюють такі злочини, повинні передаватися до суду та нести відповідальність за свої діяння. Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) заснувала декілька судів для розгляду справ відповідальних за геноцид у Сербії, Боснії і Руанді, а також за жакливі злочини, вчинені під час війни в Сьєрра-Леоне (1991–2002 роки) і в Камбоджі (1975–1979 роки). Поряд з цим ООН провела роботу по давно очікуваному створенню Міжнародного кримінального суду (2002). Станом на 1 січня 2007 року 104 уряди ратифікували Римський статут – основоположний документ цього Суду. Згідно з документом відповідальність за вчинення неправомірних дій в рамках здійснення міжнародної політики посадовими особами лягає на державу, як суб'єкта міжнародних відносин [3, с. 221-228]. У вересні 2005 року на Всесвітньому саміті ООН всі держави – члени офіційно визнали відповідальність кожної держави щодо захисту свого населення від геноциду, військових злочинів, етнічних чисток і злочинів проти людяності.

Є. В. Пихтєєва в своїх наукових дослідженнях наводить тринадцять факторів, на які необхідно спиратися при аналізі ситуації в певній країні або світі в цілому: 1) наявність або відсутність національної, расової, етнічної або релігійної групи, що знаходиться в стані небезпеки; 2) обов'язки, домовленості, що відбиваються негативно на можливостях держави запобігти геноциду; 3) наявність фактів, доказів, що говорять про існування «намірів знищити повністю або частково» етнічну, національну, расову або релігійну групу; 4) наявність структур в збройних силах країни, монополізованих членами будь-якої етнічної, національної, расової або релігійної групи; 5) наявність або відсутність прецедентів заохочення представниками державних структур розбіжностей між представниками будь-яких етнічних, національних, расових або релігійних груп; 6)

наявність політичних, економічних, соціальних проблем, вирішення яких пов'язане з займаним становищем будь-яких національних, расових, етнічних або релігійних груп; 7) існування традицій дискримінації або насильства, прийнятих в суспільстві щодо будь-яких національних, расових, етнічних або релігійних груп; 8) вчинення актів фізичного чи іншого насильства, порушення прав людини, які є злочинами, що мають риси геноциду, щодо членів будь-яких національних, расових, етнічних або релігійних груп; 9) наявність затяжного збройного конфлікту між представниками будь-яких національних, расових, етнічних або релігійних груп; 10) наявність в соціальній структурі суспільства будь-якої соціально незахищеної національної, расової, етнічної або релігійної групи; 11) наявність різко виділяється матеріально забезпеченої національної, расової, етнічної або релігійної групи в суспільстві; 12) наявність тоталітарного, авторитарного режиму в країні і його політика по відношенню до будь-якої національної, расової, етнічної або релігійної групи; 13) наявність ефективних традицій і практик вирішення проблем взаємини будь-яких національних, расових, етнічних або релігійних груп [3, с. 221-228].

Виходячи з цього, можна сформулювати такі шляхи запобігання актам геноциду: створення державних і громадських інститутів щодо врегулювання конфліктів; залучення засобів масової інформації до відповідальності за розміщення матеріалів, які розповсюджують ворожнечу серед населення; удосконалення системи правосуддя; вирішення проблем біженців та мігрантів; оголосити поза законом всі збройні і озброєні формування та групи, які сповідують ідеологію ненависті; зменшення відмінностей в умовах життя і рівні доходу між тими чи іншими групами, в тому числі і соціальними класами; організація заходів, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних з дискримінацією; забезпечення участі громадян (включаючи меншини) у політичному, економічному та громадському житті населення.

Геноцид порушує комплекс прав людини, акти геноциду зазіхають на сферу безпеки людства в цілому: на життя; фізичне здоров'я; психічне здоров'я; генетику людини; репродуктивну здатність; інтелект; духовність; тощо. Вважаємо, що подальші дослідження геноциду як кримінально-караного діяння повинні бути спрямовані, насамперед, на вирішення питання ефективного запобігання цьому суспільно-небезпечному діянню.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінальний кодекс України. Закон від 05.04.2001 № 2341-III [Елек-тронний ресурс]. Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-1>.
2. Конвенція про попередження злочину геноциду та покарання за нього від 09.12.1948 http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_155.

3. Пыхтеева Е. Современные стратегии и способы противодействия геноцида // Вестник Омского Университета. 2011. №1. – С. 221-228.

**ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЯК СПОСІБ
ФІНАНСУВАННЯ ДІЙ, ВЧИНЕНИХ З МЕТОЮ НАСИЛЬНИЦЬКОЇ ЗМІНИ ЧИ
ПОВАЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО ЛАДУ АБО ЗАХОПЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ
ВЛАДИ, ЗМІНИ МЕЖ ТЕРИТОРІЇ АБО ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ**

Плецький С.Ю.

Класичний Приватний Університет, м. Запоріжжя

Науковий керівник:

Абакумова Ю.В., д.ю.н., доц.

*професор кафедри кримінального права Інституту права
імені Володимира Сташиса Класичного приватного університету*

Події, які останнім часом відбуваються в Україні (прояви сепаратизму й тероризму в Донецькій та Луганській областях, анексія АР Крим) засвідчують, що питання фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України, набуває актуальності для нашої держави. Зростаюча сепаративна діяльність та військова агресія на сході України створюють реальну загрозу національній безпеці держави, та вимагає вжиття заходів щодо виявлення та блокування фінансових потоків, спрямованих на підтримку сепаратистських організацій.

В Україні визначальним фактором до обрання схеми фінансування сепаратизму є легальність джерела походження коштів. За умови легального походження коштів обрана схема фінансування, найчастіше, характеризується використанням простих, повсякденних, швидких та зручних способів переказу, фінансових інструментів. Зазвичай такі фінансові операції не будуть відрізнятись від багатьох аналогічних, що проводять фінансові посередники [1, с. 47].

Не викликає сумніву той факт, що для забезпечення потужної сепаратистської діяльності необхідні досить вагомі та постійні капіталовкладення. Міжнародна практика та оцінка міжнародних експертів свідчить, що існують численні випадки залучення неприбуткових організацій до фінансування тероризму. При цьому, неприбуткові організації можуть використовуватись як пряме джерело прибутку, або як прикриття для діяльності з відмивання грошей для фінансування тероризму.

Відповідно до примітки ст. 110-2 КК України, фінансування дій – це дії, вчинені з метою фінансового або матеріального забезпечення сепаративної діяльності [2].

В ст. 1 Закону України “Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення” неприбуткові організації визначені, як юридичні особи (крім державних органів, органів державного управління та установ державної і комунальної власності), що не є фінансовими установами, створені для провадження наукової, освітньої, культурної, оздоровчої, екологічної, релігійної, благодійної, соціальної, політичної та іншої діяльності з метою задоволення потреб та інтересів громадян у межах, визначених законодавством України, без мети отримання прибутку. Крім того, відповідно до п. 11 ч.1 ст. 15 згаданого Закону фінансова операція з перерахування або отримання коштів у розмірі 150 тис. грн. і більше неприбутковою організацією підлягає обов’язковому фінансовому моніторингу з боку суб’єктів первинного фінансового моніторингу [3].

Згідно з підпунктом 133.4.6. пункту 133.4 ст. 133 Податкового кодексу України до неприбуткових організацій можуть бути віднесені: бюджетні установи; громадські об’єднання, політичні партії, творчі спілки, релігійні організації, благодійні організації, пенсійні фонди; спілки, асоціації та інші об’єднання юридичних осіб; житлово-будівельні кооперативи (з першого числа місяця, наступного за місяцем, в якому відповідно до закону здійснено прийняття в експлуатацію закінченого будівництвом житлового будинку і такий житловий будинок споруджувався або придбався житлово-будівельним (житловим) кооперативом), дачні (дачно-будівельні), садівничі та гаражні (гаражно-будівельні) кооперативи (товариства); об’єднання співвласників багатоквартирного будинку, асоціації власників жилих будинків; професійні спілки, їх об’єднання та організації профспілок, а також організації роботодавців та їх об’єднання; сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, кооперативні об’єднання сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів; інші юридичні особи, діяльність яких відповідає вимогам цього пункту [4].

Використання неприбуткових організацій або залучення їх в незаконну діяльність, проявляється в п’яти різних аспектах, таких як: перенаправлення пожертвувань через пов’язаних з фінансуванням сепаратизму осіб на користь терористичних організацій; використання деяких керівників неприбуткових організацій в інтересах сепаративних груп; зловмисне використання програм надання гуманітарної допомоги для підтримки терористичних організацій; сприяння вербуванню нових членів для терористичних

організацій; введення в оману і створення фіктивних неприбуткових організацій шляхом обману або шахрайства [5, с. 145].

Так, відповідно до інформації Держфінмоніторинга, основним (домінуючим) способом незаконного використання некомерційних організацій було перенаправлення коштів терористам неприбутковими організаціями. У секторі неприбуткових організацій є ряд взаємозалежних вразливостей, і терористичні організації намагаються скористатися цими уразливими місцями. До особливостей неприбуткових організацій, що також можуть бути привабливими до використання в злочинних схемах, належать, зокрема: можливість накопичувати кошти через членські внески, пожертвування і так звану неприбуткову діяльність, а готівкові кошти витратити на реалізацію проектів або придбання необхідного обладнання. Досить складно відслідковувати махінації в цій сфері, перешкоджати їм через природу таких організацій (особливо статутних функцій) та лояльну систему державного регулювання й нагляду за ними в різних країнах [6, с. 18].

Одержуючи статус благодійних організацій і звільнення від оподаткування, вони використовуються для територіального переміщення коштів через філії або для матеріально - технічної підтримки терористів та сепаратистів (безпосередньо або як прикриття для їхніх дій). Банківські установи відзначають використання у фінансуванні сепаратизму благодійних, громадських організацій та інших некомерційних структур. З метою злочинного залучення коштів у вигляді благодійної допомоги створюються інформаційні Інтернет-ресурси, де публікуються реквізити, за якими можливе внесення таких коштів.

Отже, можна дійти висновку, що для запобігання використанню неприбуткових організацій для фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України, передусім необхідні: контроль грошових переказів; чіткі вимоги до реєстрації благодійних й інших некомерційних організацій, особливо іноземних або при засновництві нерезидентів, та державний контроль за їхньою діяльністю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цюприк І. В. Спосіб фінансування тероризму як обставина, що підлягає доказуванню в кримінальному провадженні / І. В. Цюприк // Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ . - 2016. - № 1. - С. 44-54.
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

3. Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" від 14.10.2014 № 1702-VII. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1702-18>.
4. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 р. № 2755-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – №13–14, № 15–16, № 17. – Ст. 112
5. Малий В. Ю. Роль фінансового моніторингу в запобіганні та протидії фінансуванню тероризму / В. Ю. Малий // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2016. - Вип. 17. - С. 143-147.
6. Національний огляд щодо діяльності неприбуткового сектору з метою ідентифікації, попередження та боротьби з фінансуванням тероризму (2014 – I квартал 2016 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sdfm.gov.ua/articles.php?cat_id=69 &art_id=22912&lang=uk.

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПРЕВЕНТИВНИЙ МЕХАНІЗМ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ

Ірклієнко А.І.

*Студент ІV курсу інституту права та суспільних відносин
Відкритого Міжнародного Університету розвитку Людини «Україна»*

Науковий керівник: Лутковська Валерія Володимирівна
Уповноважений Верховної Ради України з прав людини

Катування і жорстоке поводження є ганебним явищем сучасного світу. Упродовж багатьох десятиліть міжнародна спільнота намагається розв'язати цю проблему, приймаючи різні правові акти з питань протидії катуванням та створюючи відповідні інституціональні механізми, які мають забезпечити виконання цих функцій. Порівняно новим підходом, який, проте, вже довів свою ефективність у напрямі запобігання катуванням та жорсткому поводженню, є національний превентивний механізм, передбачений Факультативним протоколом до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, який було прийнято 18 грудня 2002 року. Головна ідея національного превентивного механізму полягає у запровадженні системи регулярних, незалежних відвідувань будь-якого місця, що перебуває під юрисдикцією та контролем держави, де утримуються чи можуть утримуватися особи, позбавлені волі, за розпорядженням державного органу чи за його вказівкою, або з його відома чи мовчазної згоди. Ці

відвідування здійснюються з метою посилення, за необхідності, захисту таких осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання. Як відомо, Україна ратифікувала Факультативний протокол 21 липня 2006 року 9 серпня 2012 року було внесено до Верховної Ради України проект Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини” щодо національного превентивного механізму”, яким на Уповноваженого покладалися функції національного превентивного механізму. Зазначений Закон був прийнятий Верховною Радою України 2 жовтня 2012 року та набрав чинності 4 листопада 2012 року[1].

Національний превентивний механізм (НПМ) — це незалежний національний орган (або декілька органів), який створений і діє відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції ООН проти катувань (ФПКПК), спрямований на регулярний моніторинг усіх місць несвободи з метою попередження у них жорстокого поводження з людьми, які там утримуються.

Здійснює превентивні відвідування. Візити виконуються для того, щоб попередити тортури та жорстоке поводження в місцях несвободи. Діє на регулярній основі. Візити здійснюються постійно, що дозволяє бачити повну картину того, що відбувається в місцях несвободи. Є частиною загальної системи відвідувань. Взаємодіє з іншими органами, які відвідують місця несвободи — міжнародними, державними і громадськими. Відповідає Паризьким принципам. Наділений відповідними повноваженнями, прописаними в нормативних актах; незалежний від органів виконавчої та судової влади; включає експертів, особисто та інституційно незалежних від державної влади; в достатній мірі забезпечений необхідними ресурсами.

Піддання зовнішньому контролю місць несвободи може спричинити важливий стримуючий вплив на державні органи, які не захочуть бути розкритикованими ззовні і які можуть, за відсутності такого зовнішнього контролю, вважати, що їх ніколи не притягнуть до відповідальності за їх діяння.

Незалежна оцінка ситуації - відвідування дозволяють незалежним експертам безпосередньо знайомитися, без свідків, посередників, з тим, як поводяться з позбавленими волі людьми, а також з умовами утримання під вартою.

Інформаційна - НПМ інформує відповідні органи про порушення прав людини в місцях несвободи та надає рекомендації щодо покращення в них умов утримання.

Психологічна підтримка. Відвідування особами, які не пов'язані із цими установами, можуть стати важливим джерелом моральної підтримки для осіб, позбавлених волі.

Формування громадської думки. Системні відвідування здатні «відкрити» місця позбавлення волі для широкої громади, змінити ставлення до людей (філософія «закрити на замок та викинути ключа»).

1970-і рр. XX ст. — об'єднання міжнародних організацій навколо переговорів про Конвенцію ООН проти катувань.

10 грудня 1984 р. — прийняття Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

1990-і — робота міжнародних експертів над створенням ефективного механізму протидії тортурам, жорстокому та нелюдському поводженню.

18 грудня 2002 — прийняття Факультативного протоколу до конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання (ФПКПК).

25 травня 2012 року в новій структурі Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини було утворено спеціалізований структурний підрозділ – Департамент з питань реалізації національного превентивного механізму.

У Британії в рамках НПМ діє аж 18 різноманітних організацій! Одна з них — Independent Custody Visiting Association навіть видає власний журнал Visiting Times Magazine. Там міститься багато цікавих практик. Одна з них стосується протидії утримання у місцях позбавлення волі психічно хворих та розумово обмежених людей. Щоб це припинити, британський уряд у грудні 2007 року звернувся до лорда Бредлі, аби той допоміг визначити наявність у в'язницях таких людей. Над цією задачею працювали міністерства охорони здоров'я, юстиції та Хоум Офіс. Крім того, лорд Бредлі залучив організацію The Prison Reform Trust. В результаті був виданий The Bradley Report [2].

Будь-який державний службовець, який працює в місцях несвободи, в закритій установі, відтепер має очікувати, що в будь-який час доби можуть прийти незалежні експерти, які подивляться, що там відбувається. Цей факт очікування має стримувальний ефект”. “Національний превентивний механізм – не контрольний чи каральний орган, він діє незалежно та надає рекомендації. Але, як показали моніторинги місць несвободи, чинник очікування того, що в будь-який час до будь-якої установи без попередження можуть прийти працівники Департаменту НПМ і представники громадськості, повільно, але змінює ситуацію на краще.

Згідно зі статтею 19, Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» На Уповноваженого покладаються функції національного превентивного механізму відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти

катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання.

Для виконання функцій національного превентивного механізму Уповноважений:

1) здійснює регулярні відвідування місць, зазначених у пункті 8 статті 13 цього Закону, без попереднього повідомлення про час і мету відвідувань та без обмеження їх кількості;

2) проводить опитування осіб, які перебувають у місцях, зазначених у пункті 8 статті 13 цього Закону, з метою отримання інформації стосовно поведження з цими особами і умов їх тримання, а також опитування інших осіб, які можуть надати таку інформацію;

3) вносить органам державної влади, державним органам, підприємствам, установам, організаціям незалежно від форми власності, у тому числі зазначеним у пункті 8 статті 13 цього Закону, пропозиції щодо попередження катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання;

4) залучає на договірних засадах (на платній або безоплатній основі) до регулярних відвідувань місць, зазначених у пункті 8 статті 13 цього Закону, представників громадських організацій, експертів, учених та фахівців, у тому числі іноземних;

5) реалізує інші повноваження, передбачені цим Законом.

Опитування осіб, зазначене у пункті 2 частини другої цієї статті, здійснюється Уповноваженим за відсутності третіх осіб та за умов, що виключають можливість прослуховування чи підслуховування. На вимогу Уповноваженого в разі потреби таке опитування може здійснюватися у присутності перекладача, лікаря, працівників установ, зазначених у пункті 8 статті 13 цього Закону, а у разі опитування неповнолітньої особи - її законного представника, педагога або психолога[3].

За запитом Уповноваженого органи державної влади, державні органи, підприємства, установи та організації незалежно від форми власності повинні надавати інформацію про чисельність осіб, які перебувають у місцях, зазначених у пункті 8 статті 13 цього Закону, про кількість таких місць та їх місцезнаходження, а також будь-яку іншу інформацію стосовно поведження з особами та умов їх тримання.

У секретаріаті Уповноваженого утворюється окремий структурний підрозділ з питань недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження та покарання. До роботи в цьому структурному підрозділі з додержанням рівного представництва чоловіків і жінок та представництва національних меншин залучаються фахівці різних спеціальностей, які мають належну професійну підготовку [4].

В 2006 році Україна ратифікувала Факультативний протокол до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання. Згідно з документом, в Україні впродовж року мав запрацювати Національний превентивний механізм – система регулярних відвідувань місць несвободи, які здійснюють незалежні органи задля недопущення катувань і жорстокого або принизливого поводження з людьми, яких там утримують.

Як визначає Управління Верховного комісара ООН з прав людини, НПМ здійснює поїздки і формулює рекомендації для поліпшення поводження і умов утримання під вартою на державному рівні.

В Україні НПМ введений у форматі Омбудсман +, який передбачає здійснення моніторингових візитів до місць несвободи працівниками офісу Омбудсмена спільно з активістами громадянського суспільства, зокрема з регіональними координаторами.

Мережа регіональних координаторів значно підвищує рівень довіри до моніторингових візитів, які проводяться Секретаріатом Уповноваженого, а також обумовлює згуртованість моніторів НПМ на регіональному рівні[6].

Національний превентивний механізм є незалежним профілактичним органом, який працює відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань (ФПКПК), спрямованого на регулярний моніторинг усіх місць несвободи з метою запобігання катувань та жорстокого поводження з особами, які там утримуються. Тобто, іншими словами НПМ – це моніторинг прав людини в місцях несвободи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інтернет-ресурс - [<http://www.ombudsman.gov.ua/ua/page/npm/>]
2. Інтернет-ресурс - [<http://gurt.org.ua/news/informator/29660/bull/>]
3. Інтернет-ресурс - [<http://unistudy.org.ua/human-rights-training/>]
4. Інтернет ресурс. - [https://humanrights.org.ua/material/mi_zahvorili_bazhannjam_dopomogati_ljudjam_majbutni_monitori_npm].

ДОВЕДЕННЯ ДО САМОГУБСТВА В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Сергієнко Б.Б., Мирошниченко К.К.

Студенти II курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Сухонос В.В. .

д.ю.н., професор кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства Сумського державного університету

Самогубство - це умисне позбавлення себе життя. Доведення особи до самогубства або до замаху на самогубство, що є наслідком жорстокого з нею поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності, - карається обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк [1].

Відповідно до статистики, Україна входить до двадцятки країн з найвищим показником самогубств. Згідно з даними ВООЗ з 2012 року в Україні близько 10 тисяч осіб закінчили життя самогубством. Середній показник в Україні становить 22 випадки самогубств на 100 тисяч осіб. Як свідчать правоохоронні органи, самогубство і доведення до самогубства співвідносяться один до двадцяти.

Розвиток технічного прогресу та еволюція людства зумовила появу нових злочинів і відповідно нові способи їх вчинення. Так, з виникненням та активним розвитком Інтернету, з'явилися не лише нові способи вчинення, наприклад, шахрайства, але й доведення до самогубства.

Департамент кіберполіції Національної поліції України повідомляє про появу у соціальних мережах спільнот, основною метою яких є доведення до самогубства. Найбільш уразливою категорією населення є діти віком від 11 до 16 років. На сьогодні, правоохоронними органами зафіксовано 152 випадки доведення до самогубства кураторами в мережі Інтернет. З них, 27% діти віком 11-12 років;

- 43% — 13-14 років
- 16% — 15 років;
- 14% — 16 років.

Як зазначають психологи, така тенденція пов'язана з психологічною нестабільністю підлітків, а також бажанням привернути до себе увагу. Лише за останні півроку нараховано десятки смертей під впливом соціальних мереж. Подібні спільноти можна знайти в соціальних мережах за назвами «Синій кит», «Тихий дом», «Море китов» і «Разбуди мене в 4:20». Підписники таких груп називають себе «Синіми китами». Це пов'язано з тим, що це фактично єдиний вид ссавців, який добровільно може звести рахунки з життям.

Вперше масові захоплення дітей грою в «Синього кита» зафіксовано в Росії в 2015 році. За кримінальним провадженням було притягнуто до кримінальної відповідальності одного з адміністраторів груп, так званого куратора. — Філіпа «Ліса», який підштовхував до самогубства підлітків.

За умовами «гри» підлітки-учасники спілкуються з адміністраторами чату у визначений час - о 04:20. Спочатку підліток залишає на власній так званій «стіні» в соціальній мережі декілька повідомлень з фештегом #синій кит, #тихий будинок, #явигре #разбудименяв420, #f57, #f58, після чого з ним починає спілкуватись куратор, - адміністратор групи. Далі, дитина отримує 50 завдань, які розміщені в порядку складності. Перше завдання полягає в нанесенні лезом на руці напису «f57». Останнє – самогубство. Кожне виконане завдання повинно бути супроводжене відеозаписом, яке є підтвердженням виконання всіх умов гри.

Рина Паленкова – шістнадцятирічна дівчинка, з Уссурійська, яка у 2015 році розмістила на своїй сторінці ВКонтакте селфі поруч із залізницею, залишивши під фотографією підпис «Ня.Пока». Після чого дівчина лягла на рейки і проїжджаючий поїзд відрізав їй голову. Це стало сенсацією в інтернеті, завдяки фотографії її обезголовленого тіла, що потрапила в соціальну мережу. Після чого починають свою діяльність так звані групи смерті (зокрема f57), в них розповідають про те, що нібито Рина подивилася відео, яке і стало причиною її смерті, вони обіцяють показати його, якщо бажаючі погодяться пройти кілька завдань.

Причетність дівчини до подібних груп не було доведено, проте вона і досі користується славою. серед «синіх китів».

Злочинці використовують психологічні прийоми та тиснуть на свідомість, тим самим змушуючи підлітків закінчити життя самогубством. З предсмертної записки одинадцятирічного хлопчика: «Прости, Мама! Життя заканчиваю самоубийством не хочеться, но куратор сказал, что уже нельзя не участвовать». Підлітки, які відмовляються від виконання останнього завдання, отримують повідомлення погрожуючого змісту.

Соціальні фактори, які схиляють дітей до самогубства:

- Алкоголь, наркотики, пропаганда в музиці, фільмах і комп'ютерних іграх суїцидальної смерті.
- Проблеми в сім'ї. Переживання, пов'язані із розлученням батьків, конфлікти, відсутність підтримки і розуміння з боку рідних.
- Клінічна депресія. Втрата сенсу життя.
- З почуття вини, підліток може спробувати покарати сам себе, покінчивши з життям.

- Шляхом маніпуляції отримати те, що іншими способами добитися не вдалось.
- Привернути до себе увагу.
- Помста батькам чи коханому може переважити бажання жити.
- Нерозділена любов або розрив відносин.
- Вагітність, яка породжує відчай та страх.
- Насильство - фізичне, сексуальне або емоційне.
- Почуття провини, сорому, образи, незадоволеності собою; конфлікти з однолітками.

- Підліткова цікавість до всього невідомого, зневага до своєї безпеки, відчуття непереможності, можуть сприяти небезпечній нагоді здійснення самогубства[2, ст. 63].

У 2015 році поліція відкрила кримінальне провадження за фактом доведення до самогубства у соціальній мережах. За матеріалами справи, підозрюваний двадцяти семирічний інженер з Запоріжжя, Євген Кривошеєв, який представлявся як Анастасія Коваленко - медична сестра, місцевої лікарні.

В своїх повідомленнях, він надавав підліткам поради щодо вчинення самогубства. За результатами проведеного обшуку, в квартирі було вилучено комп'ютер, з якого здійснювалась переписка з 9 жертвами, 4 з України та 5 з Росії. Проте притягнути до кримінальної відповідальності винного виявилось неможливо внаслідок відсутності в диспозиції статті 120 ККУ дії, які передбачають спонукання жертв до самогубства через Інтернет.

В більшості європейських країнах існує досвід засудження за доведення до самогубства через Інтернет. Наприклад, у США у 2014 в штаті Мінесота був засуджений чоловік за доведення до самогубства двох жінок.

На даний момент у законодавстві України відсутній механізм покарання за доведення до самогубства через Інтернет. У ККУ дуже чітко перераховані способи вчинення цього злочину, серед яких немає схиляння до самогубства через Інтернет. Нині відповідний законопроект знаходиться на розгляді у Верховній Раді України

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> .
2. Заброцький М. М. Вікова психологія: Навч. посібник. К.: МАУП, 1998.- 92 с.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ПРАВООХРАНИТЕЛЬНЫХ СИЛ В США ПО БОРЬБЕ С ТЕРРОРИЗМОМ КАК ПРИМЕР СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ТАКИХ СИЛ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ ТЕРРОРИЗМУ В УКРАИНЕ

Пронский Э. А.

*Студент III курса Учебно-научного института права
Сумского государственного университета*

За последнее полтора-два года угроза терроризма в мире особенно резко возросла, и для некоторых стран эта проблема сейчас стоит на первом месте. Для Украины эта проблема основной не является, но сбрасывать со счетов ее не стоит, так как терроризм представляет собой чрезмерную опасность, которая влияет и на экономику государства, и на инфраструктуру, и на безопасность каждого из нас, не говоря уже о национальной безопасности государства.

Терроризм сегодня настолько разнообразен, а его пределы настолько безграничны, что о нем слышат все, начиная от детей и завершая людьми пожилого возраста. Тема, связанная с этим мировым злом, вызывает панику, осторожность у каждого. Такая тема является необыкновенно актуальной, что сопровождается постоянными исследованиями, работами ученых всех стран. Терроризм, его формы и проявления, его источники финансирования могут быть совершенно разными, что еще больше вызывает беспокойство, связанное с национальной безопасностью каждого без исключения в мире государства, жизни каждого человека. С терроризмом необходимо бороться жесткими методами, чтобы максимально (насколько это возможно) ликвидировать его.

Как известно, одной из наиболее опытных в сфере борьбы с терроризмом, в том числе и с международным, является США. В Этом государстве разработаны наиболее эффективные методы по борьбе со злом, которое сейчас пропадает в одних местах (когда его ликвидируют) и появляется в других, - с терроризмом. Основой эффективной работы, которая направлена на ликвидацию террора, являются очень мощные правоохранительные структуры, ведомства США, которые были созданы специально для борьбы с неугомонным злом.

Таким образом, в Соединенных Штатах Америки ответственными за борьбу с терроризмом структурами являются: Совет национальной безопасности (National Security Council), в составе которого Заместитель советника по национальной безопасности, отвечающий за борьбу с терроризмом (National Director / Deputy National Security Advisor for Combating Terrorism); 2) Комитет по антитеррору и национальной готовности (Principals Committee on Counter-terrorism and National Preparedness); 3) Национальный координатор по безопасности, защите инфраструктуры и контртерроризму (National

Coordinator for Security, Infrastructure Protection and Counter-Terrorism); 4) Совет внутренней безопасности (Homeland Security Council). Другим немаловажным правоохранным органом США по борьбе с терроризмом является: Национальный контртеррористический центр (National Counterterrorism Center), а именно Центр по отслеживанию террористической активности (Terrorist Screening Center (TSC)).

В Федеральном бюро расследований США (Federal Bureau of Investigation) существует Управление по борьбе с терроризмом (Counterterrorism Division). Еще очень важным для государства США правоохранный орган в этой сфере является Антитеррористический центр (Counterterrorist Center) при Центральном разведывательном управлении (Central Intelligence Agency). Наряду с этим, в Национальном антитеррористическом центре (НАТЦ, National Counterterrorism Center) организован специальный архив по хранению данных контрразведки и разведки о террористах с целью эффективной идентификации потенциальных угроз терактов [1].

Представители НАТЦ, ФБР и МВБ возглавляют Группу интеграции по оценке угроз и координации (Interagency Threat Assessment and Coordination Group). МВБ также взаимодействует с Национальной сетью аналитических центров (National Fusion Center Network), действующей на всей территории США [1].

В дополнение к этому Национальное агентство картографической разведки США (National Geospatial-Intelligence Agency) провело ряд мероприятий по консолидации деятельности его аналитических подразделений, занимающихся оценкой добываемой им разведывательной информации и снабжением этими данными командиров боевых частей и подразделений и федеральных властей. Это позволило существенно повысить эффективность проводимых контртеррористических операций.

В армейских структурах США существуют Объединенные группы межведомственной координации борьбы с терроризмом (Joint Interagency Coordination Groups (JIACGs), а также Внутри Сенткома (U.S. Central Command (CENTCOM)), - Объединенная межведомственная оперативная группа (Joint Interagency Task Force (JIATF)).

В США также существуют правоохранные структуры, которые специализируются по борьбе с кибер-терроризмом, по противостоянию и противодействию актам химического и биологического терроризма на объектах министерства обороны, расположенных в США и за их пределами, на территории дипломатических представительств за рубежом, а также при соответствующем решении министра обороны оказание помощи гражданским властям в ликвидации последствий террористических актов и техногенных катастроф с выбросом токсичных промышленных

химикатов (в США по противодействию этому виду терроризма занимается Служба реагирования на чрезвычайные ситуации с применением опасных химических веществ и биологических агентов СБИРФ (CBIRF - Chemical and Biological Incident Response Force) морской пехоты), а также другие правоохранительные структуры, которые борются с иными видами терроризма.

Как мы видим, в США существует большое, но необходимое для государства количество специализированных правоохранительных структур, исследовательских центров, центров информации, отвечающих за ту или иную сферу по борьбе с терроризмом, как с тем, что творится внутри государства, так и с международным.

В нашем государстве, в Украине, существуют правоохранительные структуры или их подразделения, которые отвечают за борьбу с терроризмом. Но мы предлагаем нашему государству расширить количество правоохранительных органов, отвечающих за противостояние как международному терроризму, так и терроризму внутри государства, наделить каждый из специализированных по борьбе с терроризмом правоохранительных структур определенными полномочиями в той или иной сфере молниеносного и эффективного противостояния тому или иному виду терроризма, как это сделано в правоохранительной системе США, о которой было сказано выше.

Таким образом, проявления терроризма в нашем государстве, в том числе и на границах между Украиной и другими странами, а также во всем мире Украине возможно будет отслеживать гораздо быстрее и точнее, а реагировать на терроризм в том или ином регионе - еще более быстро и эффективно, что послужит только на благо национальной безопасности и суверенности европейского государства – Украины.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Борьба с терроризмом: современный опыт США [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://scienceport.ru/anlytics/borba-s-terrorizmom-sovremennyu-opyt-ssha/?PRINT=Y>.

ЩОДО ПРИЧИН ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ТА ШЛЯХІВ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Савченко А.В.

студентка 4 курсу навчально-наукового інституту права СумДУ

Янішевська К.Д.

викладач кафедри КПДС ННІ права СумДУ

На сьогоднішній день фахівці в галузі боротьби зі злочинністю почали бити на сполох з приводу погіршення стану розвитку підростаючого покоління, котре з юних років позбавляє себе знайти гідне місце в суспільстві.

Щоб запобігти злочинності серед неповнолітніх, значимості набуває профілактика неправомірної поведінки, що забезпечить захист суспільства та надасть їм обрати вірний життєвий шлях. Тому наразі потребує ретельного та досконалого розгляду питання запобігання протиправних діянь серед дітей та підлітків на ранніх стадіях.

Підлітковий вік для дитини є новою сходинкою, що передбачає пошук свого місця в суспільстві. Починається розставляння акцентів - сім'я, школа, однолітки, з'являється бажання заслужити повагу ровесників та стати авторитетом [1].

Як правило, саме у підлітковому віці юнаки та дівчата стають організаторами чи членами різних неформальних підліткових організацій чи груп, в яких формується особлива мова спілкування «сленг» та застосовується невербальне спілкування.

Зважаючи на особливий стан психологічного стану підлітків, зміни гормонального характеру в їх організмі, у них з'являється характерна ознака, яка полягає у мінливості настрою. Протягом короткого часу можна прослідкувати його зміну на абсолютно протилежний. Не зважаючи на їх легковажність підлітки є чутливими особами, котрі при нестачі уваги, турботи починають відчувати себе зайвими, і саме тоді у них з'являються думки про таємне життя. Але, слід зауважити, що надмірна опіка і контроль з боку батьків також не гарантує відсутність вказаних проблем, так як тоді підліток відчуває себе позбавленим свободи дій, не може бути незалежним та самостійно керувати своєю свободою.

Ще однією з характерних рис підліткового віку є наслідування чиєїсь поведінки. В більшості випадків це манери дорослої людини, яка для підлітка є кумиром, взірцем чи просто об'єктом для наслідування. Для підлітка важливо мати «старшого» друга, але незважаючи на важливе місце, все ж таки показовим для цих стосунків є наявність сутичок, грубіяництва, впертості, агресії. Це зумовлюється тим, що підліток відчуває себе дорослим та диктує свої правила гри, на що отримує продовження сприймати його як дитини [2].

Саме тому, для підвищення авторитету серед однолітків, реалізації очікувань в очах дорослих наставників, підтвердження своєї впевненості у власних силах, підлітки вдаються до аморальних вчинків, які згодом переростають у злочинні дії.

Злочинність неповнолітніх являє собою своєрідний індикатор соціальної ситуації в державі, що якісно і кількісно відрізняється від злочинності дорослих осіб, та який характеризується не тільки соціально-психологічними особливостями, а й правовим статусом в суспільстві.

Згідно статті 21 Кримінального кодексу України, за загальним правилом, суб'єктом злочину є особа, котра досягла 16 років, а в окремих випадках, передбачені ч. 2 ст. 21 – з 14 років [3, с.12].

Неповнолітні у віці від 14 до 18 років, з одного боку, отримали вже належний рівень знань, норм і цінностей, які дозволяють їм бути повноправними членами суспільства, з іншого боку у даному віці відбувається подальша соціалізація особистості.

Злочинності неповнолітніх властиве надмірно жорстоке відношення до своїх жертв. Як правило, підлітки скоюють злочини у співучасті, керуючись корисливими, хуліганськими спонуканнями. Велику підвищену небезпеку для суспільства являє одноосібне вчинення активних дій з боку підлітка, особливо, якщо вони носять протиправний, асоціальний характер. На даний момент у нашій державі все частіше спостерігається процес масового залучення неповнолітніх та молоді до тіньової економіки та організованої злочинності. Підлітки стають маріонетками в руках досвідчених злочинців, що надає їм можливість залишатися непоміченими.

Статистика свідчить, що підліткова злочинність стрімко набирає оберти та прогресує в сторону зменшення віку злочинців. Так, якщо раніше своє кримінальне життя підлітки розпочинали у 16 років, то на даний час все частіше до рук правоохоронців потрапляють одинадцятирічні діти. Залізти в чужу оселю чи відібрати мобільний телефон у однолітка дітей спонукає, передусім, безгрошів'я та проблеми в родині, а також бажання заявити про себе батькам і суспільству. Працівники правоохоронних органів переконані, що часто підлітки йдуть на злочин, бо впевнені у своїй безкарності. Це пояснюється їхнім незнанням простих елементарних правил щодо караності за злочини.

Згідно зі статтею 3 Закону України «Про органи і служби у справах неповнолітніх і спеціальні установи для неповнолітніх», під профілактикою правопорушень серед дітей слід розуміти діяльність органів і служб у справах дітей, спеціальних установ для дітей, спрямовану на виявлення та усунення причин і умов, що сприяють вчиненню дітьми правопорушень, а також позитивний вплив на поведінку окремих дітей на території України, в її окремому регіоні, в сім'ї, на підприємстві, в установі чи організації незалежно від форм власності, за місцем проживання [4].

Метою попередження даного виду злочинності є соціальне і моральне оздоровлення юного покоління, якому належить визначати майбутнє країни.

Вважається, що позитивного ефекту у профілактиці злочинності серед неповнолітніх, можна досягнути застосовуючи, так звану, ранню профілактику. Раннє попередження злочинів неповнолітніх передбачає залучення батьків у педагогічне

виховання, а також впровадження заборонних та обмежувальних заходів (заборону продажу неповнолітнім тютюнових виробів, алкогольної продукції і т. д.).

На сьогодні боротьба зі злочинністю неповнолітніх передбачає координацію зусиль різних державних і суспільних інститутів. У зв'язку з цим пріоритетними напрямами їх діяльності повинні стати:

- 1) стабілізація політичної та економічної ситуації в країні, скорочення офіційного та прихованого безробіття, підвищення видатків державного бюджету на соціальну сферу;
- 2) спеціальне попередження злочинів, спрямованих проти інтересів неповнолітніх;
- 3) безпосередня профілактика полягає в організації служби соціальної допомоги, залученні до адміністративної та кримінальної відповідальності дорослих, що роблять негативний вплив на неповнолітніх, влаштування в дитячі установи неповнолітніх, які втекли з дому через важку обстановку в сім'ї [5].

Наразі слід вирішити питання координації діяльності усіх державних органів та організацій, що здійснюють попередження злочинів серед неповнолітніх, для чіткого розмежування їх компетенції, здійснення спільних заходів і обміну інформацією.

Проблему профілактики правопорушень серед дітей розглядають переважно як частину педагогічної діяльності, зокрема, у межах навчальних закладів. Проте показники правопорушень вказують, що такої роботи лише в межах навчальних закладів недостатньо.

Для підвищення рівня ефективності діяльності в даному напрямку було б слушним звернутися до міжнародного досвіду в аспекті профілактики правопорушень серед неповнолітніх, що в результаті б дало змогу покращити кінцеві результати боротьби зі злочинністю в цілому.

Сьогодні в Голландії ніхто вже не дискутує з приводу закритих виховних закладів інтернатного і тим більше виправного характеру. Кожен міський округ має: притулок на кілька ночей для тих, хто відчуває тимчасові неприємності; притулок для короткострокового "перепочинку" від сімейної кризи; пансіонати з тривалим проживанням, пов'язаних з реалізацією програми підготовки до самостійного життя, незалежного від батьків [6].

У французькій моделі ювенальної юстиції особливістю є те, що центральною та найважливішою ланкою, як профілактичної роботи, так і офіційного правосуддя є суддя, що вирішує подальшу долю дитини. Причому він займається не лише правопорушниками, а й дітьми, котрі потрапили в соціально небезпечні ситуації ще до вчинення протиправного діяння. Він намагається налагодити контакт із дитиною, а потім спільно з нею шукає шляхи виходу із ситуації, що склалася.

На ранній стадії профілактики важливе значення приділяється формуванню і навчанню дітей необхідних навичок та надання допомоги при вирішенні життєво важливих проблем. Тому широкого розповсюдження у Великобританії, Австрії, Канаді та США набула шкільна програма «Швидкий курс» (FastTrack). Метою програмних заходів даного курсу є запобігання негативних відхилень у поведінці дітей 1-6 класів, що формувалися у домашньому, шкільному оточенні й у середовищі однолітків [7].

Шкільна програма OlweusBullyingPreventionProgram (BPP) спрямована на скорочення і запобігання насильству. Вона була розроблена та запроваджена у Норвегії. В результаті ефективності даної програми було виявлено значне скорочення випадків насильницьких та хуліганських дій, зменшення показників крадіжок, вандалізму й вживання алкогольних напоїв серед школярів-учасників.

В Ірландії широко застосовується обмеження дозвілля неповнолітніх, що вчиняють правопорушення чи злочини. Ці заходи реалізують спеціальні установи і школи, де особи, котрі вчинили правопорушення, злочин або мають асоціальні прояви у поведінці, проводять вільний від навчання час. До такого процесу залучаються і батьки із соціально неприйнятною поведінкою [8].

В США діє програма проти наркотиків Project Towards No Drug Abuse: TND (Project TND) заснована на моделі мотивація-навички-прийняття рішень. Дана програма була розроблена для профілактики зловживання наркотиків неповнолітніми старших класів (14-19 років) виправних та альтернативних шкіл. Основними цілями такої програми є зменшення або повне викорінення вживання алкоголю, тютюну, марихуани і тяжких наркотиків та скорочення або ліквідація носіння зброї.

Отже, для покращення ситуації в даній сфері слід налагодити чітку взаємодію всіх державних органів, що працюють в напрямі профілактики злочинності неповнолітніх. Успішність цієї роботи буде досягнута, якщо держава в особі уповноважених органів буде спрямовувати свої зусилля на викорінення причин і умов, що породжують підліткові злочинні групи, так як більшість правопорушень малолітніми здійснюється саме таким чином.

Враховуючи, що підліткова злочинність являє собою резерв дорослої злочинності, держава має більше уваги приділяти дітям, більш інтенсивніше реалізовувати проекти громадських організацій щодо організації дозвілля дітей, посилити контроль за тими державними органами, які мають відповідати за роботу з неповнолітніми, працюючи з ними індивідуально, а не загалом. І лише після реалізації всіх названих заходів ситуації щодо профілактики злочинності неповнолітніх може покращитися.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Черниш Н. Соціологія. Курс лекцій. – Львів: Кальварія, 2014.
2. Павелків Р.В. Вікова психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл. -К.: Кондор, 2011. - 468 с.
3. Кримінальний кодекс України. – С.: ТОВ «ВВП НОТІС», 2015. – 188 с.
4. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>.
5. Кримінологія. Попередження злочинності неповнолітніх / Pravodom - правовий портал.[Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://pravodom.com/kriminologija/9/248-poperedzhennya-zlochinnosti-nerovnolitnix>
6. Алексеєва Л. С. Соціальна реабілітація підлітків: досвід Голландії. // Социс. –№ 1. – 2014.
7. Зарубіжний досвід у сфері протидії злочинності неповнолітніх і перспективи його впровадження в Україні / к. ю. н. Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ М. О. Колесник. / Науковий вісник Херсонського державного університету. Випуск 6-1. Том 3. – 2014. – 5 с.
8. Children and the criminal justice system in Ireland [Електронний ресурс]. – [Режим доступу]: <http://www.citformation.ie/en>.

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ РОЛІ ЗАХИСНИКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Зіновець А.В.

*Студентка III курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Щербак С.В.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
ННІ права Сумського державного університету*

Роль захисника в кримінальному провадженні є дискусійним питанням у наш час. Це питання є досить важливим у нас час, так як саме від роль і стратегій залежить доля учасника в провадженні. Цим питанням займаються багато відомих вчених, як В. П. Божева, Т. В. Варфоломеевої, А. В. Кожевнікова, Л. Д. Кокорева, Е. Ф. Куцовой, А. М. Ларіна, В. З. Лукашевича, Е. Г. Мартинчика, Т. Г. Моршакової, Ф. Н. Фаткуліна та інші вчені. Після прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України,

відбулось розширення сучасного правового статусу адвоката, реалізації механізму захисту, методичного забезпечення діяльності адвоката в суді, шляхи захисту у кримінальному процесі. Дана проблема потребує детального дослідження з метою удосконалення та дослідження окремих аспектів захисту в кримінальному провадженні.

Наша робота присвячена дослідженню проблемних аспектів значення та відтворення прав і обов'язків, використання стратегій захисника, які мають значення в кримінальному провадженні.

Як описав Вуді Харрельсон – адвокати – ось найкращі актори. І кращі драми розгортаються не в театрі, а в будівлі суду. Адже різниця між виконанням монологу перед глядачами і виконанням монологу перед присяжними настільки мала, що майже непомітна. Причому хороші адвокати відіграють набагато краще, ніж хороші актори. Але я не засмучуюсь. Все-таки краще бути поганим актором, ніж хорошим адвокатом.

Зазначаємо, що участь захисника є важливою гарантією забезпечення права на захист у кримінальному судочинстві. Його діяльність має соціальний характер, оскільки будучи орієнтованою на спростування обвинувачення, встановлення обставин, які пом'якшують відповідальність підзахисного, запобігання порушень його конституційних прав, вона здійснюється не лише в інтересах (підозрюваного), обвинуваченого, а й в інтересах правосуддя [2,с.92].

Слід зазначити, що принципами якими повинен керуватися захисник – це рівність перед судом, відсутність процесуальних обмежень, змагальність сторін, диспозитивність, розумні строки, презумпція невинуватості обвинуваченого.

На нашу думку роль захисника полягає перш за все у виборі стратегії, згідно з якою будуються вже план дій, мета, які допоможуть в кримінальному провадженні особі, інтереси якої представляються. Як зазначає Н.В. Хмелевська під стратегією забезпечення правової допомоги під час здійснення адвокатом захисту слід розуміти встановлення мети, широкої програми дій, завдань, загальної довготривалої лінії поведінки адвоката, основних напрямів його діяльності, науково обґрунтованого розвитку реальних подій і явищ щодо надання чітко окресленої правової допомоги клієнту [1, с.196]. Стратегія кримінально-правового захисту у кримінальному провадженні виступає як захист у кримінальних справах. Адвокат дізнається більше про те, що планує робити прокурор. Найкраща стратегія кримінально-правового захисту настає тоді, коли відповідач і захисник викладає історію, засновану на істині і показує відповідача в кращому світі.

Так, адвокат у кримінальних справах оборони є експертом в розповіді правдиву історію в ряді різних способів. Насправді, прокурор і адвокат може одночасно використовувати один і той же фундамент фактичних обставин і висловлювати дві

абсолютно різні істини. Кінцева історія повинна мати такі характеристики, як: 1)обґрунтування на правдивому фундаменті доказів. 2)маючи можливість отримати співчуття від судді або присяжних; 3)пояснення і доведення, чому події, які мали місце в історії відповідача були реальні події; 4)це має важливе значення для захисту у кримінальних справах, щоб історія відповідача бути точною і має необхідні елементи, засновані на істині, цей момент є метою відповідача. Взагалі кажучи, історія підсудного відноситься до однієї з трьох категорій: -«визнання» історії. Це коли обвинувачений визнає злочин його або її адвоката; - «повне заперечення» історії. Відповідач заперечує всі звинувачення, що висунуті проти підсудного; - «визнати і пояснити» історії. Цей вид розповіді зазвичай знаходиться десь між сповіддю і історії заперечення. Придумувати стратегію захисту не так просто, як кажуть правду таким чином, що показує невинність підсудного або пониження юридичної відповідальності

Таким чином, ми розглянули роль захисника у кримінальному провадженні, яка полягає у захисті законних інтересів, наданні кваліфікованої юридичної допомоги, не допущенні фальсифікації доказів і у виконанні однієї із функцій держави – захист прав і свобод громадян.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Хмелевська Н. В. Стратегія забезпечення правової допомоги адвокатом в кримінальному провадженні / Н. В. Хмелевська // Вісник академії адвокатури України. – № 2(33). – 2015. – С. 195 - 198.
2. Півненко Л. В. Участь захисника у кримінальному судочинстві за новим КПК України / Л. В. Півненко// Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». – № 20. – 2013 р. – С.92-96.

СЕКЦІЯ 10

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

Петренко В. О.

студентка IV курсу, ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Ільченко О. В.

к.ю.н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства ННІ права

Сумського державного університету

Кримінальний процесуальний кодекс України визначає одним із основних завдань кримінального провадження – притягнення винної особи до кримінальної відповідальності в міру своєї вини, тобто законодавець наголошує на виховній функції кримінальної відповідальності особи. Особливими суб'єктами кримінальної відповідальності є неповнолітні особи, які в силу своєї психологічної незрілості вимагають забезпечення додаткових гарантій захисту їхніх прав та законних інтересів, а також виховного впливу.

Сучасна ювенальна юстиція – це система державних, муніципальних та громадських судових, правоохоронних та правозахисних органів, установ та організацій, що на основі права та за допомогою медико-соціальних і психолого-педагогічних методик здійснюють правосуддя щодо дітей, профілактику та попередження правопорушень дітей та проти дітей, захист прав, свобод та інтересів, а також ресоціалізацію дітей, які перебувають у складній життєвій ситуації [1, с. 45].

Частинами ювенального права Німеччини виступають ювенальне кримінальне право, що регулює відносини за участю неповнолітніх, право допомоги неповнолітнім і право захисту неповнолітніх. Одним із основних джерел ювенального кримінального судочинства в Німеччині є закон «Про суд у справах неповнолітніх», відповідно до якого неповнолітні поділені за суб'єктним складом на три вікові категорії. Визначальним чинником при розгляді справ про злочини неповнолітніх є саме вікова специфіка суб'єктів ювенального права, яка і передбачає дію принципу індивідуалізації, на якому ґрунтуються всі правові приписи, починаючи з вирішення питання про кримінальну відповідальність і закінчуючи особливими правилами судочинства і винесення вироку [2, с. 112]. Також законодавство Німеччини щодо неповнолітніх передбачає три види санкцій щодо даної

категорії осіб за порушення кримінального закону: примусові заходи виховної дії, виправні заходи і покарання. За Законом «Про суд у справах неповнолітніх» участь захисника у справах неповнолітніх в Німеччині не є обов'язковою. Неповнолітньому надається право «вільного вибору» адвоката, але батьки і законні представники неповнолітнього, в свою чергу, мають право самостійно обирати йому адвоката. Захисник в Німеччині може бути призначений в інших випадках рішенням судді в тому ж порядку, як і у справах дорослих. Законодавець даної країни обмежує перелік справ щодо неповнолітніх, за якими участь захисника є обов'язковою [3, с. 137], отже у більшій частині справ вирішення питання про участь адвоката залишається на розсуд судді.

За законодавством Німеччини основним завданням захисника, який бере участь у справах неповнолітніх, є сприяння виховному характеру ювенального судочинства й вибору найбільш відповідного заходу впливу на правопорушника, а не домагання більш м'якої міри покарання, однак у більшості випадків адвокат не в змозі дотримуватися «виховної спрямованості» процесу і його участь, з цієї точки зору, виявляється формальною [2, с. 113].

Особливістю системи кримінального судочинства щодо неповнолітніх у Франції є її суб'єктивний склад, оскільки суб'єктами є як правопорушники, так і діти, які потрапили в соціально небезпечні ситуації ще до вчинення протиправного діяння. Під поняття «неповнолітні» за законодавством Франції підпадають особи трьох вікових груп: до 13 років, від 13 до 16 років та від 16 до 18 років [4, с. 24].

У Франції судова система щодо неповнолітніх розмежовується з урахуванням компетенції кожного ступеня і являє собою триступеневу систему: суддя для неповнолітніх, трибунал у справах неповнолітніх та суд у справах неповнолітніх, спеціальна палата апеляційних судів, де вказані суди мають виключну підсудність щодо всіх видів правопорушень неповнолітніх [5, с. 40].

Ще однією особливістю ювенальної юстиції в Франції є також те, що у деяких випадках суддя може самостійно провадити досудове розслідування щодо неповнолітніх. Однією з підстав прийняття рішення щодо проведення досудового розслідування суддею є обов'язкова наявність дослідження неповнолітнього правопорушника та його оточення, яке оформлюється як «соціальне досьє», підготовкою якого займаються спеціалісти-вихователі [4, с. 24 – 25].

Одним з пріоритетних напрямків побудови в Україні правової держави є саме протидія злочинності серед неповнолітніх. Держава повинна посилити додаткові гарантії охорони прав і законних інтересів, забезпечити їх дієвість для неповнолітніх підозрюваних та обвинувачених, які потрапляють у сферу кримінального провадження, з

огляду на їх уразливий стан та психологічну незрілість. Також на досвіді зарубіжних країн держава повинна посилити увагу на закріплення та застосування заходів профілактики та попередження правопорушень дітей та проти дітей, захисту прав, свобод та інтересів, а також ресоціалізацію дітей, які перебувають у складній життєвій ситуації.

Наразі в Україні створено достатні передумови для запровадження ювенальної юстиції, яка за своєю природою передбачає, що кримінальні провадження щодо неповнолітніх у всіх випадках розслідуються та розглядаються судом окремо від дорослих. Дані зміни у вигляді обов'язкового виділення в окреме кримінальне провадження про злочини щодо неповнолітнього сприятимуть захисту його прав та унеможливлять здійснення на нього тиску з боку дорослих, а також дадуть змогу скоротити строки розслідування і розгляду таких проваджень, що зменшить вплив на психіку неповнолітнього.

Позитивним зарубіжним прикладом, щодо ювенальної юстиції є ювенальне кримінальне право Німеччини та Франції про які попередньо йшлося. Складна організація ювенального судочинства в Німеччині передбачає професійний підхід і своєчасний розгляд справ, що дає змогу оптимально розподілити навантаження на уповноважені органи і чинити виховний вплив на неповнолітніх. Переїняття ювенального кримінального судочинства Німеччини було б позитивним для покращення функціонування судової системи України щодо неповнолітніх. Зокрема воно повинно ґрунтуватися на встановленні ювенальної системи судочинства, поглибленні правової культури як юристів, так і загальної маси населення, зміні відношення до судів та посилення характеру ювенальної юстиції.

Також позитивними були б запозичення з судової системи Німеччини щодо зміни спрямованості діяльності захисника неповнолітнього, яка ставила б в пріоритеті виховну функцію й вибір найбільш відповідного заходу впливу на правопорушника. Даний досвід доволі позитивно б сприяв посиленню виховної функції ювенального судочинства загалом.

З системи ювенального судочинства Франції позитивним було б запозичення реінтеграційної спрямованості судочинства щодо неповнолітніх та триступеневої його системи, що посилює б розподілення навантаження на уповноважені, здійснювати судочинство щодо неповнолітніх, органи. Позитивним аспектом системи Франції, який необхідно запозичити є спрямованість законодавства більше на заходи впливу, ніж на судову процедуру, оскільки в Україні навпаки процедура загалом закріплена на достатньому рівні, а сторона впливу відходить на задній план.

В Україні значною мірою спостерігається проблема щодо системи застосування заходів примусового характеру. Аналізуючи судову статистику та враховуючи кількість кримінальних проваджень щодо неповнолітніх, можна зробити висновок про недостатнє застосування примусових заходів виховного характеру. Причинами цього, на нашу думку, є невелика ступінь ефективності застосування примусових заходів та відсутність їх деталізації безпосередньо в законі.

Кримінальне законодавство Литви містить норми стосовно застосування до неповнолітнього правопорушника за його згодою залучення до безоплатних робіт виховного характеру. Дані роботи обмежуються строком від 20 до 100 годин і виконуються у державних чи недержавних закладах та організаціях охорони здоров'я, опіки, піклування тощо, маючи при цьому виховний характер. Кримінальне законодавство Молдови закріплює можливість застосування до неповнолітнього примусового заходу у вигляді примушування до проходження лікувального курсу психологічної реабілітації [6, с. 212]. Ми вважаємо, що розширення примусових заходів виховного характеру зазначеними положеннями буде мати позитивний характер, оскільки дані заходи є ефективними при впливі на несформовану особистість неповнолітнього.

Відповідно до статистичних даних в Ковпаківському районному суді міста Суми щодо кількості застосування примусових заходів виховного характеру за останні п'ять років було виявлено, що характерним в даних випадках було застосування примусового заходу саме у вигляді передання неповнолітнього під нагляд батьків [7]. Однак, у законодавстві не передбачена норма про те, що неповнолітній повинен передаватися тому з батьків або осіб, що їх замінюють, які можуть позитивно впливати на неповнолітнього і здійснювати постійний нагляд за його поведінкою. Законодавство Литви, на відміну від українського, закріплює можливість застосування передачі неповнолітнього під нагляд та опіку лише щодо тих батьків (фізичних і юридичних осіб, на яких покладений обов'язок піклуватися про дітей), які не здійснюють негативного впливу на дитину та мають можливість створити необхідні умови для розвитку її особистості, крім того, погоджуються надавати необхідну інформацію інстанціям, що контролюють виконання цього заходу. Також закон закріплює обов'язковість отримання згоди, з одного боку, батьків або інших осіб на виконання обов'язків по вихованню неповнолітнього і контролю за його поведінкою, з іншого боку – самого неповнолітнього на виконання своїх обов'язків зазначеними обов'язками [6, с. 210]. Тобто, у кримінальному законодавстві України необхідно закріпити можливість застосування передачі неповнолітнього під нагляд лише тих батьків чи осіб, що їх замінюють, які не здійснюють негативного впливу на нього та мають змогу належним чином виховувати і контролювати поведінку дитини,

крім того, передбачити обов'язкове отримання згоди батьків чи осіб, що їх замінюють та неповнолітнього на таку передачу.

Таким чином, базуючись на аналізі зарубіжного досвіду щодо кримінального провадження стосовно неповнолітнього, можна дійти висновку про необхідність наступних змін: встановлення ювенальної системи судочинства, поглиблення правової культури як юристів, так і загальної маси населення, зміна відношення до судів, встановлення реінтеграційної спрямованості судочинства щодо неповнолітніх, зміна пріоритетів діяльності захисника, розширення та деталізація примусових заходів виховного характеру.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Крестовська Н. Міфи про ювенальну юстицію / Н. Крестовська // Віче: Теоретичний і громадсько-політичний журнал. – 2010. – № 15. – С. 45 – 49.
2. Погранична С.О. Участь адвоката у розгляді кримінальних справ щодо неповнолітніх за законодавством України та Німеччини: порівняльна характеристика / С.О. Погранична // Право: історія, теорія, практика. – 2015. – № 12. – С. 111 – 114.
3. Градецька Н. М. Ідея виховання як основний принцип діяльності судочинства у справах неповнолітніх в Німеччині / Н. М. Градецька // Держава та регіони. – 2012. – № 4. – С. 135 – 138.
4. Романюк В. В. Кримінальне судочинство щодо неповнолітніх: монографія / В. В. Романюк. – Х.: «Друкарня Мадрид», 2016. – 252 с.
5. Кудрявцева Н. И. Ювенальная юстиция в России и Франции: Сравнительная характеристика: учебно-методическое пособие для студентов юридического факультета / Н. И. Кудрявцева. – Курск: «Региональный Открытый Социальный Институт», 2003. – 105 с.
6. Васильківська І. П. До питання про кримінальну відповідальність неповнолітніх: вітчизняний і зарубіжний досвід / І. П. Васильківська // Правове регулювання економіки. – 2014. – № 14. – С. 204 – 215.
7. Єдиний державний реєстр судових рішень. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Миколенко Н. С.

*студентка IV курсу, ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Ільченко О. В.

*к.ю.н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства ННІ права
Сумського державного університету*

Права і свободи людини і громадянина є однією із суспільних цінностей, головним об'єктом більшості конституційно-правових відносин тому доцільно звернутися до роз'яснення застосування інституту запобіжних заходів пов'язаного з обмеженням прав і свобод особи. Правовідносини у зв'язку з реалізацією цих прав виникають лише у разі їх порушення. Стаття 5 Європейської конвенції про захист прав людини і основних свобод від 4 листопада 1950 р. передбачає, що кожна людина має право на свободу та особисту недоторканність. Дослідження пояснюється тим, що інститут запобіжних заходів у кримінальному судочинстві, покликаний на досить тривалий період обмежувати особисту свободу обвинуваченого. І тільки правильне застосування тієї чи іншої міри запобіжного заходу, дозволить пропорційно обмежити права і свободу учасників кримінального судочинства.

Що стосується сьогодення, заходи примусу спрямовані на забезпечення кримінального провадження, одночасно виступають процесуальними засобами захисту прав, у тому числі й майнових, потерпілого та цивільного позивача, створюючи необхідні умови для ефективного поновлення їх порушеного становища. Тому порядок їх застосування повинен збалансовано поєднувати інтереси як підозрюваного, так і інших осіб, до яких застосовуються ці заходи [1].

У статті 176 КПК визначено вичерпний перелік запобіжних заходів які можуть бути застосовані у кримінальному провадженні. Зміна запобіжного заходу з менш суворого на більш суворий потребує визначення їх чіткої ієрархії. Науковці розглядають поняття ієрархія запобіжних заходів не однозначно. Зокрема, на думку І.Л. Петрухіна, за ієрархією запобіжні заходи мали б бути розташованими таким чином: найсуворіший – тримання під вартою; далі – домашній арешт, особисте зобов'язання (оскільки реально обмежує право громадян на пересування); на третьому місці – застава (необхідно відшукати і внести певну грошову суму); далі – особиста порука (не потребує наявності коштів в момент прийняття рішення). На сьогоднішній день це питання вирішене на законодавчому рівні, а саме ст. 176 КПК України передбачає, що «найбільш м'яким

запобіжним заходом є особисте зобов'язання, а найбільш суворим – тримання під вартою».[2, с. 508].

Особисте зобов'язання має свої особливості, наприклад : прибувати визначеної службової особи із встановленою періодичністю; не відлучатися із населеного пункту, в якому він зареєстрований, проживає чи перебуває, без дозволу слідчого, прокурора або суду; повідомляти слідчого, прокурора чи суд про зміну свого місця проживання та місця роботи. Осадча О. дотримується думки, що особисте зобов'язання є найбільш м'яким у системі запобіжних заходів, передбачених чинним КПК України, необхідно надати прокурору процесуальні повноваження самостійно або ж за клопотанням слідчого приймати рішення про застосування особистого зобов'язання та покладення на нього законодавчо передбачених процесуальних обов'язків. Це пояснюється тим, що прокурор, здійснюючи процесуальне керівництво досудовим розслідуванням кримінального правопорушення, приймає самостійно або узгоджує ключові процесуальні рішення, зокрема такі як повідомлення про підозру. Отже, правообмежуючий характер є тимчасовим обмеженням свободи пересування підозрюваного, обвинуваченого, а також застосовується тільки до тих осіб, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінальних правопорушень, що не є тяжкими [3].

Особиста порука ґрунтується на тому, що за поведінку підозрюваного, обвинуваченого відповідають інші особи – поручителі, які, як правило, мають особисті чи службові зв'язки з особою, за яку вони поручились, і морально можуть впливати на неї. Умова застосування згідно закону поручителями можуть бути особи, що заслуговують на довіру – громадяни з високими моральними рисами. Звільнення особи з-під варті відбувається негайно після надання його поручителями визначеного зобов'язання. Отже, особиста порука могла б не передбачати обов'язкової згоди підозрюваного для її застосування, що надало б слідчому можливість самостійно прийняти рішення про застосування цього запобіжного заходу, виходячи з підстав для її застосування.

Запобіжний захід у вигляді застави у національному законодавстві застосовується досить рідко. Застава полягає у внесенні коштів у грошовій одиниці України на спеціальний рахунок з метою забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього обов'язків, під умовою звернення внесених коштів у дохід держави разі невиконання цих обов'язків. Розмір застави призначається у відповідності до тяжкості вчиненого ним кримінального правопорушення [4].

Щодо особливостей застосування домашнього арешту в Великобританії підсудні не тільки носять на тілі електронні датчики, а й телефонують у компанію що його встановила, 5 разів на день. Переваги домашнього арешту полягають: значною мірою

відбувається розвантаження ізоляторів тимчасового тримання та слідчих ізоляторів; дозволяє особам працювати, забезпечувати себе і своїх рідних; можливість застосування до неповнолітніх осіб, адже перебування їх у ізоляторі не має виховного впливу, а навпаки калічить ще не сформовану психіку дитини, є більш гуманним запобіжним заходом в порівнянні з триманням під вартою, встановлені строку 2 місяці, подовження до 6 місяців, але це не є граничною датою. Недоліків, насамперед відсутність достатнього штату працівників, які потрібні для відстеження осіб, що знаходяться під домашнім арештом, відсутність матеріального забезпечення кошами зі сторони держави, та існує можливість збоїв електронного контролю [5].

Чорнобук В. зазначає, що тримання під вартою застосовується тільки за рішенням слідчого судді, суду. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд зобов'язані вжити заходи щодо охорони майна і житла ув'язненого, що залишаються без нагляду. Для цього встановлюють наявність у підозрюваного, обвинуваченого майна, де воно знаходиться, чи є у нього близькі родичі, які могли б забезпечити збереження цього майна.

Одним із найважливіших завдань демократичної держави і суспільства, у тому числі у кримінальному провадженні, є забезпечення дотримання прав вразливих категорій населення - неповнолітніх (дітей) та жінок з дітьми.

Законодавцем чітко визначено, які саме обставини повинні враховуватись при обранні запобіжного заходу, але обставини вагітності або наявності дітей дошкільного віку у обвинуваченої, підозрюваної та дотримання прав дітей особи, щодо якої обирається запобіжний захід не визначено законодавчо.

У зв'язку з виникненням у жінки прав та обов'язків матері щодо своєї малолітньої дитини, у тому числі і не народженої, тобто сімейні права і обов'язки є такими, що тісно пов'язані з особою, а тому не можуть бути передані іншій особі. Питання виживання, виховання та навчання дитини повинні бути пріоритетними і становлять вищий суспільний інтерес, особливо при застосування такого заходу, як тримання під вартою. Слідчому, прокурору, слідчому судді варто взяти до уваги та врахувати при обранні запобіжного заходу вище зазначенні обставини [6].

Зміни у законодавстві пов'язанні з гуманізацією кримінального процесу, введенням європейських стандартів, обговорених з Європейською комісією за демократію через право (Венеціанська комісія).

Запобіжні заходи є найсуворішими заходами процесуального примусу, що обмежують конституційні права громадян, не порушуючи принципу презумпції невинуватості, застосовуються слідчим суддею, судом за погодженням прокурором клопотанням слідчого до підозрюваного, обвинуваченого, мають превентивний

(профілактичний) характер, задля забезпечення успішного здійснення досудового провадження та судового розгляду кримінальних правопорушень, виконання підозрюваним, обвинуваченим процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам його можливої неправомірної поведінки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Горошко В.В. Державний примус як основа заходів забезпечення кримінального провадження / В.В. Горошко : Порівняльно – аналітичне право. – 2014. – с. 361 – 364.
2. Тertiшник В.М. Кримінально-процесуальне право України: Підручник. – 5-ге вид., доп. і перероб./ В.М. Тertiшник – К., 2007.
3. Осадча О.С. Процесуальна діяльність прокурора при застосуванні особистого зобов'язання у кримінальному провадженні / О.С. Осадча: – Кримінальне право, кримінальний процес та криміналістика Європейські перспективи № 1, – 2015.
4. Ільченко О.В. Актуальні питання щодо застосування застави у кримінальному судочинстві / О.В. Ільченко. – Юридичний науковий електронний журнал. – 2016. – с.150 – 152.
5. Саутіна Е.Е. Прогалини законодавчого регулювання домашнього арешту, як запобіжного заходу у кримінальному судочинстві/ Е.Е. Саутіна: Народний вісник міжнародного гуманітарного університету. – 2014.
6. Голуб І.Г. Проблемні питання застосування запобіжних заходів щодо жінок у кримінальному процесі України/І.Г. Голуб.: Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету № 10. – 2014. – с. 161–164.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОСОБИСТОГО ОБШУКУ ОСОБИ ЗГІДНО З КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ

Лук'яненко Ю.В.

*к.ю.н., заступник керівника Роменської місцевої прокуратури
Сумської області*

Відповідно до вимог ст. 3 Конституції України [1] права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

При цьому, згідно ст. 19 Конституції України [1] органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Аналіз вказаних правових дефініцій надають можливість стверджувати, що із метою забезпечення прав і свобод людини органи державної влади мають діяти виключно у спосіб, що передбачений Конституцією України та законами України. Вказане набуває іще більшої значущості при проведенні досудового розслідування у кримінальних провадженнях.

У свою чергу, застосування на практиці норм кримінального процесуального законодавства дає підстави стверджувати, що питання особистого обшуку особи не врегульовано на достатньому законодавчому рівні, правове закріплення вказаного питання має відповідні прогалини.

Зазначені недоліки породжують необхідність співставлення таких ключових цінностей суспільства як не порушення прав і свобод людини та необхідності виконання завдань кримінального провадження щодо викриття винної особи; та фактично кожного разу змушує правоохоронців ставити на терези вказані цінності.

Про не врегулювання на законодавчому рівні та відсутність відповідних повноважень щодо особистого обшуку особи не одноразово звертали увагу науковці та правозахисники. Так, адвокат Баришников А. вказує, що питання обшуку взагалі та обшуку особи у діючому КПК присвячено лише шість норм, що потребують негайного перегляду та вдосконалення шляхом прийняття додаткових норм (внесення змін) до діючого КПК [2, с. 36]. Відповідна проблематика стала предметом обговорення значної кількості науковців, зокрема: Ю. М. Грошевого, А. Я. Дубинського, В. І. Зайчука, М. М. Михеєнка, А. Ю. Олійника, І. Л. Петрухіна, М. Ф. Рудинського, В. М. Савицького, І. В. Сервецького, В. В. Сташиса, В. М. Тертишника, В. М. Хотинця, С. А. Шейфера та багатьох інших.

Попри численне публікації із вказаного питання воно до цього часу не знайшло вирішення на законодавчому рівні та у практичній площині має наслідком порушення вимог кримінального процесуального законодавства та, в результаті чого, ухвалення виправдовувальних вироків стосовно осіб, які фактично скоїли злочин, але через порушення вимог законодавства щодо збору доказів, останні не брались до уваги при їх оцінці судом. Так, ухвалою апеляційного суду Херсонської області від 02.04.15 (справа №653/1206/14-к) колегія суддів визнала неналежним доказом вини обвинуваченого у справі протокол огляду місця події (оглянуто житло особи), оскільки на думку, наявність згоди на проникнення до житла особи, яка володіє цим житлом, не звільняє від обов'язку

прокурора, слідчого звернутися до слідчого судді з клопотанням про проведення обшуку чи огляду житла. Колегією суддів зазначено, що процесуальна дія – огляд місця події є недопустимим доказом, оскільки він отриманий у порушення вимог КПК України, а саме внаслідок істотного порушення прав та свобод людини відповідно до положень ст. 87 КПК України. Ухвалою Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 21.10.15 вказану ухвалу апеляційного суду Херсонської області залишено без змін.

У даній статті мною буде надана характеристика та запропоновані із урахуванням практики Європейського суду із прав людини та практики українських суддів, а також аналізу норм законодавства, підстави для обшуку особи та законність його проведення.

Слід зазначити, що проведення обшуку особи без відповідного рішення суду (ухвали слідчого судді), на думку автора, є порушення вимог ст. 8 Європейської Конвенції із прав людини (далі - Конвенція), згідно якої кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, що свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно закону і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [3]. А також є порушенням ст. 1 Першого протоколу до Конвенції, згідно якого кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів [3].

По-перше, слід вказати, що принцип верховенства права вимагає дотримання вимог «якості» закону, яким передбачається втручання у права особи основоположні свободи. Так, у рішенні від 10 грудня 2009 року у справі «Михайлюк та Петров проти України» (Mikhaulyuk and Petrov v. Ukraine, заява No 11932/02) зазначено: суд нагадує, що вираз «згідно із законом» насамперед вимагає, щоб оскаржуване втручання мало певну підставу в національному законодавстві; він також стосується якості відповідного законодавства і вимагає, щоб воно було доступне відповідній особі, яка, крім того, повинна передбачати його наслідки для себе, а також це законодавство повинно відповідати принципу верховенства права (див., серед багатьох інших, рішення у справі «Полторацький проти

України» (Poltoratskiy v. Ukraine) від 29 квітня 2003 року , заява No 38812/97, п. 155) [4, с.11].

Аналіз норм чинного кримінального процесуального кодексу України засвідчив, що проведення особистого обшуку особи передбачено у випадках ч. 3 ст. 208 КПК України (при затриманні особи) та ч. 5 ст. 236 КПК України (при проведенні обшуку житла чи іншого володіння особи, якщо там перебуває особа). У свою чергу, на практиці виникають випадки, коли особу необхідно обшукати за обставин, які не пов'язанні із зазначених вище законодавчо визначених підстав. Так, необхідність проведення обшуку особи, яка не перебуває у приміщенні, автомобілі, іншому володінні особи, а знаходиться у громадському місці із метою виявлення у неї щойно переданої неправомірної вигоди, виявлення наркотичних засобів, вибухових виробів, тощо постає у правоохоронців кожного дня. При цьому, підстави для затримання вказаної особи відсутні – наприклад не має висновків необхідних судових експертиз, не проведені всі необхідні першочергові слідчі дії, не написані та не розсекреченні протоколи негласних слідчих (розшукових) дій та упродовж 24 години орган досудового розслідування не збере необхідних доказів для вручення письмового повідомлення про підозру особі. Виникає запитання як обшукати зазначену особу.

Як зазначалось вище у чинному кримінальному процесуальному кодексу відсутня пряма норма, яка б регулювала проведення особистого обшуку особи у випадках не пов'язаних із її затриманням чи обшуку житла, іншого володіння особи, в якому вона перебуває. У зв'язку із цим, на думку автора, необхідно звернутись до ч. 6 ст. 9 КПК України, якою передбачено, що у випадках, коли положення цього Кодексу не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені частиною першою статті 7 цього Кодексу [5, с.11]. Так, необхідно проаналізувати засаду недоторканності житла чи іншого володіння особи, яка закріплена у ст. 7, 13 КПК України. Аналогічний принцип також міститься у ст. 30 Конституції України, згідно якої не допускається проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду чи обшуку інакше як за вмотивованим рішенням суду. У невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідуванням осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливий інший, встановлений законом, порядок проникнення до житла чи до іншого володіння особи, проведення в них огляду і обшуку [1].

При цьому, на думку автора, також необхідно проаналізувати норми законодавства, які регулюють питання власності особи. Зокрема, ст. 16 КПК України передбачає, що позбавлення або обмеження права власності під час кримінального провадження

здійснюється лише на підставі вмотивованого судового рішення, ухваленого в порядку, передбаченого цим Кодексом [5, с.12].

Системний аналіз норм Конституції України, кримінального процесуального законодавства, а також Конвенції та практики Європейського суду з прав людини засвідчить про необхідність відповідного рішення суду (слідчого судді) для обмеження права особи на повагу до приватного і сімейного життя, право на власність.

Зокрема, обмеження прав на повагу до приватного і сімейного життя визначені, в п. 2 ст. 8 Конвенції, не свідчить про її порушення, якщо держава на своєму рівні дотрималась єдності трьох складових: 1) «відповідати закону»; 2) «дотримувалися легітимної мети»; 3) «бути необхідними у демократичному суспільстві». У такому разі це є «допустимі обмеження прав кожної людини, визначених ст. 8 Конвенції».

Будь-які процесуальні дії, у тому числі й особистий обшук, мають проводитися з дотриманням принципів законності та верховенства права. Правовою основою проведення особистого обшуку є загальні засади кримінального провадження, наведені у КПК України, зокрема положення ст. 8 КПК України про те, що «кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людини, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави», а також положення ч. 5 ст. 9 КПК України про те, що «кримінальне процесуальне законодавство застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини», тощо [6, с.220].

Так, у рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Л. М. проти Італії» (L M v Italy), 60033/00, 8 лютого 2005 року «...Суд відзначає, що коли в національному праві окремо передбачено затвердження протоколу обшуку, то тим самим встановлюється контроль з боку прокуратури за законністю дій поліції. Цілковита та невиправдана нестача такого затвердження вказує, що уповноважені на те органи не слідкували за тим, щоб оскаржуваний обшук узгоджувався з передбаченими в законодавстві процедурами. З цього випливає, що після завершення обшуку законні процедури не були дотримані, а отже, наявне порушення статті 8 Конвенції...» [7].

За таких обставин, щоб провести обшук особи, який перебуває у громадському місці, необхідно наявність наступних вимог: 1) у правоохоронних органів мають бути підстави для досягнення мети обшуку – вилучення заборонених речей, або вилучення майна, які мають значення для кримінального провадження; 2) має бути розпочате відповідне кримінальне провадження, в рамках якого проводиться особистий обшук особи; 3) процедура обшуку має відповідати вимогам, установлених КПК України; 4) має бути відповідне рішення суду (слідчого судді) для такої слідчої дії.

При цьому КПК України передбачив можливість проведення обшуку без ухвали слідчого судді, із подальшою можливістю її отримання. Так, ч. 3 ст. 233 КПК України передбачено, що у невідкладних випадках, пов'язаних із врятуванням життя людей та майна чи з безпосереднім переслідування осіб, які підозрюються у вчиненні злочину, можливо провести обшук до отримання відповідного рішення суду. У такому випадку, прокурор, слідчий за погодженням із прокурором зобов'язаний невідкладно після здійснення таких дій звернутись із клопотанням про проведення обшуку до слідчого судді.

Слід підсумувати - чітка визначеність та чіткість повноважень, передбачених саме КПК України на проведення особистого обшуку особи, надасть змогу не порушувати вимоги Конвенції, Конституції України та КПК України, а для цього необхідно внести відповідні зміни та передбачити ухвалення слідчими суддями (судами) рішень про надання дозволу на обшук особи та закріпити заборону проведення вказаних дій без відповідного рішення суду.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інтернет ресурс - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Баришников А. Обшук особи за новим КПК України: теоретичні та практичні проблеми// Вісник НААУ, серпень 2015 №7-8 (15).
3. Інтернет ресурс - http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: Науково-методичний посібник для суддів. – 2-ге вид. випр., допов. – К., 2015.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України.-С.: ТОВ «ВВП Нотіс», 2016.
6. Берназ В. Обшук особи відповідно до КПК України / В. Берназ, С. Спільник, О. Комарницька // *Evropsky politicky a pravni diskurz.* - 2014. - Vol. 1, Iss. 5. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evrpol_2014_1_5_23.
7. Інтернет ресурс - <http://www.studfiles.ru/preview/5014312/page:17>.

ВПРОВАДЖЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ В КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Горбачова М.І.

студентка II курсу, ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Ільченко О. В.

к.ю.н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства ННІ права

Сумського державного університету

У кримінальному процесуальному законодавстві України, зокрема у Концепції реформування кримінальної юстиції, яка була затверджена Указом Президента України від 8 квітня 2008 року, було запропоновано вести деякі зміни в системі кримінального процесуального права, а саме ввести інститут кримінальних проступків. На сьогоднішній день поняття «кримінальний проступок» ще чітко не визначено в законодавстві України, а лише зазначено про необхідність класифікувати кримінальні правопорушення за певними ознаками.

За ступенем суспільної небезпеки правопорушення поділяються на два види: злочини і проступки. Одним з основних критеріїв їх відмежування є суспільна небезпечність. Це означає, що діяння (дія або бездіяльність) є шкідливим, є причиною або створює загрозу нанесення шкоди суспільству. Проступки, на відміну від злочинів, мають менший ступінь суспільної небезпечності, тобто є малозначними [1].

На думку В.Г. Гончаренка проступками є малозначні правопорушення, діяння (дія або бездіяльність), що завдає шкоди суспільству і є підставою для притягнення винної особи до відповідальності. Суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність) не може бути визнане злочином при умові, якщо воно не заборонене кримінальним законодавством і має всі ознаки злочину, але не має підвищеного ступеня суспільної небезпечності. Для винних осіб, які вчинили злочин і притягнені до відповідальності, як наслідок передбачена судимість, в той час, як притягнення особи за вчинення проступку даного виду покарання не передбачає [2].

У Проекті Закону України щодо внесення змін до Кримінального кодексу під кримінальним проступком розуміється “умисне чи необережне малозначне за своїм характером і ступенем суспільної небезпеки діяння”, і виокремлює такі види покарань, які можуть застосовуватися до осіб, що його вчинили: “максимальне позбавлення волі на строк до одного року або інше, більш м’яке покарання, або в санкції повинна бути передбачена альтернативна форма відповідальності: кримінальне покарання чи заходи суспільного впливу” [3, с. 167].

П. Л. Фріс і І. Б. Медицький зазначають, що “кримінальні проступки не можуть каратись суворіше, ніж позбавленням волі на строк до трьох років. Вони не повинні тягнути за собою судимість” [4, с. 167].

Якщо провести відмінність між адміністративними та кримінальними проступками, то можна дійти висновку, що об’єктом кримінальних проступків є приватні інтереси та цінності, такі як право власності, право на свободу, право на віросповідання тощо, здоров’я громадянина тощо, а також посягання на порядок управління, які мають більш значний ступінь небезпеки, ніж адміністративні проступки, і вимагають більш суворої відповідальності.

Також до кримінальних проступків можна віднести такі проступки, у яких об’єктом виступає порядок у сфері управління, рішення державних органів влади, які можна оскаржити тощо.

Виходячи з цього, об’єктивною стороною адміністративних проступків виступають лише порушення правил, загальноприйнятих стандартів, норм, встановлених органами владних повноважень (органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування), а також порушення законів, підконтрольними за виконання яких виступають органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

Крім того, кримінальні проступки мають містити в собі матеріальний склад, тобто, це означає, що необхідним елементом проступку поруч з порушенням норм має визнаватися і факт заподіяння шкоди.

Вчені – правознавці виділяють дві основні ознаки, за якими можна відмежувати поняття «злочин» і «проступок»:

Відповідно до матеріальної ознаки злочин характеризується своєю суспільною небезпечністю діяння, проступок же, в свою чергу, відрізняється від злочину суспільною шкідливістю.

За кримінальною ознакою протиправність закріплює злочинне діяння (дію або бездіяльність) у Кримінальному кодексі України і вказує на присутність елементів злочину. Так само наявність протиправності у законі про кримінальний проступок засвідчує про належність діяння до цієї категорії.

Ще однією характерною рисою виступає караність. За вчинення злочину передбачається застосування для винного заходів покарання, в той час за вчинення проступку застосовується стягнення [5].

На думку О.М. Шармар, новаторство щодо визначення поняття «кримінальний проступок» застосовуються і до відповідальності за його вчинення. Відповідно до кримінального законодавства України особа, обвинувачена у вчиненні проступку особа не

може бути затримана під вартою. Окрім того, засудження особи у вчиненні кримінального проступку не впливає на реалізацію своїх прав особою в подальшому житті [6].

Введення новизни у Кримінальний кодекс України, передусім впровадження поняття кримінального проступку сприймається неоднозначно. Деякі позитивно сприймають це нововведення у зв'язку з розвитком явища демокритизації у нашій державі. Це поняття є особливою процесуальною гарантією дотримання конституційних прав і свобод громадян. Передусім, позитивним фактором є те, що більша частина результатів проведення досудового розслідування буде завершуватись укладанням угоди про примирення між підозрюваним і потерпілим. Також існує факт укладення угоди між прокурором та підозрюваним (або обвинуваченим) про визнання винуватості.

З іншого боку, запровадивши інститут кримінального проступку в кримінальному процесуальному праві України, деякі адміністративні делікти будуть прирівняні до кримінальних проступків, тому особи, які вчинили такі правопорушення, будуть вже нести кримінальну відповідальність. Тому я вважаю, що законодавець має детально розглянути цей законопроект та точно відокремити поняття адміністративних і кримінальних проступків і, в свою чергу, створити всі умови для заснування окремого інституту кримінальних проступків, що стане важливим кроком до створення європейської системи кримінального судочинства загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беккариа Чезаре О преступлениях и наказаниях (сост. и ред. Ю.М. Юмашев) – М. : СТЕЛС БИМПА, – 1995. – 304 с.
2. Гончаренко В. Г., Нор В. Т., Шумило М. Є. (ред-ри) Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар Х.: Право, 2012. – 844 с.
3. Проект Закону України “Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків” від 03 березня 2012р. № 10146
4. Фріс П. Л. Ознаки та склад кримінального проступку / П. Л. Фріс, І. Б. Медицький // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. Збірник наукових праць. – 2007. – № 2. – С. 166 - 171.
5. Задоя К. П. Положення Кримінального процесуального кодексу України 2012 року як орієнтири при підготовці проекту закону України про кримінальні проступки // Адвокат, 2012. - № 10. – с. 16-18
6. Шармар О. М. Виникнення та розвиток законодавства України про кримінальну відповідальність / О. М. Шармар, В. В. Бабаніна // Митна справа. – 2012. – № 1. – С. 82 – 89.

ЗАСТОСУВАННЯ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Ільченко О. В.

к.ю.н, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства ННІ права Сумського державного університету

Дієвим засобом забезпечення кримінального провадження є запровадження домашнього арешту як запобіжного заходу, застосування якого є яскравим прикладом гуманізації та демократизації національного кримінального процесуального законодавства. В той же час, враховуючи недостатній досвід застосування домашнього арешту є необхідність проаналізувати міжнародний досвід його застосування та впровадження його в національне законодавство.

Питання застосування домашнього арешту як запобіжного заходу в кримінальному провадженні у своїх працях досліджували такі науковці як О.В Мироненко, О. М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є. В. Бурдоль, І.Я. Тацій, А. В. Портнов, А.В. Молдован, В.А. Савченко, Т.В. Садова.

У наукових публікаціях зазначено, що домашній арешт – це запобіжний захід процесуального примусу з обмеженням свободи та особистої недоторканності підозрюваного, обвинуваченого з метою забезпечення належної поведінки вказаних осіб, із залишенням їх в умовах «м'якої» ізоляції, що дозволяє максимально задовольнити природні права особистості [1, с. 60].

Домашній арешт, як і будь-який інший запобіжний захід, передбачає певне обмеження прав і свобод підозрюваного, обвинуваченого. Щоб забезпечити захист прав і законних інтересів цих осіб та попередити зловживання з боку уповноважених органів, домашній арешт повинен обиратися лише за наявності визначених у законі підстав та з дотриманням конкретних умов. Підставою є обґрунтований фактичний привід застосування запобіжного заходу, в той час як умовою є певні вимоги, які свідчать про те, що запобіжний захід обрано законно

Варто зауважити, що домашній арешт не повинен обмежувати права та свободи людини, а тому вказівка в ухвалі на окремі обмеження має бути вмотивована судом.

Позитивним є також те, що КПК України чітко встановлює строки можливого застосування домашнього арешту – 2 місяці, при особливій необхідності, пов'язаній зі складністю кримінального провадження, може бути продовжений до 6 місяців, але зазначений строк є граничним. Це стимулюватиме правоохоронні органи в стислі строки завершити досудове розслідування. По закінченні цього строку ухвала про застосування

запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту припиняє свою дію і запобіжний захід скасовується [2, с. 36].

КПК передбачає, що при застосуванні домашнього арешту для його безумовного виконання можуть застосовуватися електронні засоби контролю.

Їх сутність полягає у закріпленні на тілі особи пристрою, який даватиме змогу відслідковувати й фіксувати його місцезнаходження. Такий пристрій захищений від самостійного знімання, пошкодження або іншого втручання в його роботу з метою ухилення від контролю та сигналізувати про спроби вчинити такі дії [3].

Фахівці МВС розповіли, що даний електронний браслет дуже легкий і зручний в використанні. Його можна одягати хоч на зап'ясті, хоч на щиколотку - перші 5 хвилин відчуваєш, а потім забуваєш. Відомо, що в Україні така техніка не виробляється, і закупається в Росії, Білорусі чи Великобританії. Задоволення, звичайно, не з дешевих, проте ініціатори нововведення впевнені, що воно окупиться за рахунок коштів, заощаджених на утриманні арештантів у слідчих ізоляторах [4, с. 13].

Домашній арешт є певною мірою рівнозначним до обмеження волі. Він є другим за суворістю запобіжним заходом після взяття під варту, у зв'язку з тим, що має наступні обмеження: заборона виходу з житла повністю чи у певно визначений час; заборона телефонних переговорів, відправлення кореспонденції та використання засобів зв'язку; заборона спілкування з певним колом осіб та прийому будь-кого у себе вдома; застосування електронних засобів контролю та покладання обов'язку завжди мати їх при собі та забезпечувати роботу; покладання обов'язку відповідати на контрольні телефонні дзвінки чи інші сигнали контролю, телефонувати або особисто з'являтися у визначений час до органів міліції чи інших органів, що здійснюють нагляд за поведінкою обвинуваченого; встановлення спостереження за обвинуваченим або його житлом, а також охорона його житла чи відведеного йому для житла приміщення; інші подібні заходи, які забезпечують певну поведінку і не сувору ізоляцію від суспільства.

А найголовніше те, що нарешті наша держава зможе поступово позбутися порушення права на свободу й особисту недоторканність закріпленого в статті 5 Європейської Конвенції. За даними суду, найбільш часто в Україні порушується право на чесний суд, на захист власності, на ефективний правовий захист, на розгляд справи в розумні строки, а також право на свободу і безпеку [5, с. 320].

Особливо позитивним було б застосування домашнього арешту відносно неповнолітніх осіб, що обвинувачуються у вчиненні злочинів. Адже ні для кого не є секретом, що їхнє перебування в ізоляторі тимчасового тримання чи в слідчому ізоляторі не тільки не має виховного впливу, а навпаки – калічить ще не сформовану дитячу

психіку. А це може призвести, і призводить, до того, що неповнолітні, один раз випадково «спіткнувшись», стають на шлях злочинної діяльності.

Такий запобіжний захід можна було б застосовувати й до цілої групи осіб із особливими потребами, перебування яких під вартою є небажаним, зокрема це особи, які страждають на певні хвороби, що не підлягають лікуванню, мають на утриманні неповнолітніх дітей, особи похилого віку [6, с. 10].

Отже, можна зазначити, що домашній арешт як запобіжний захід у кримінальному провадженні хоч і зайняв уже на думку науковців та інших практиків досить високе місце серед запобіжних заходів але все ж таки має деякі проблеми щодо його застосування.

У світі практика застосування домашнього арешту широко застосовується вже багато років. Домашній арешт, як запобіжний захід, передбачений наприклад у таких країнах як Казахстан, Латвія, Литва, Німеччина, Росія, Швеція, та в багатьох інших.

Законодавством окремих європейських держав (кримінальні кодекси Сан-Марино, Албанії, Італії, Іспанії, Швеції тощо) домашній арешт передбачається вже як специфічний вид покарання [7, с.17].

У Франції арештант має право працювати, відвідувати друзів, ходити в кіно. Правда, все це за умови, що він знаходиться під своїм дахом у вечірній час і не покидає її по неділях. Призначений такий вид покарання для засуджених злочинців, які відбули половину терміну тюремного ув'язнення і можуть бути звільнені, але зобов'язані перебувати під поліцейським контролем аж до закінчення всього терміну, визначеного судом.

В Іспанії домашній арешт в чистому вигляді не існує, але існує тимчасове примусове розміщення поза місцями ув'язнення. Ця міра покарання може мати на увазі і примусове розміщення покараної людини за домашньою адресою. Згідно з Кримінальним кодексом Іспанії, цей вид покарання може застосовуватися лише щодо осіб, які не вчиняли тяжких злочинів. Тривалість тимчасового примусового розміщення визначається суддею і не повинна перевищувати 12 днів. Під домашній арешт іспанська судова влада може помістити і злочинців, які вчинили більш серйозні злочини, якщо того вимагає стан здоров'я ув'язненого, підтверджений лікарями. І все ж іспанські суди останнім часом практично не застосовують покарання у вигляді домашнього арешту. Причина - часті порушення територіальної заборони [8, с. 163].

Відповідно до ст. 188 КПК Республіки Молдова домашній арешт супроводжується застосуванням одного або декількох обмежень: заборони виходу з житла; обмеження телефонних переговорів, отримання і відправлення кореспонденції та використання інших

засобів зв'язку; заборона спілкуватись з певними особами і приймати кого-небудь у своєму житлі.

Доречно також зазначити, що КПК Республіки Молдова передбачає певні обмеження щодо застосування домашнього арешту, який може бути застосований до осіб у віці більше ніж 60 років, інвалідам I групи, вагітним жінкам та жінкам, які мають на утриманні дітей віком до 8 років лише у випадку обвинувачення їх у скоєнні особливо тяжкого злочину.

Відповідно до ст. 149 Республіки Казахстан заарештованому можуть заборонити спілкування з певними особами, отримання та відправку кореспонденції, ведення переговорів з використанням будь-яких засобів зв'язку. Також можуть встановлюватися обмеження щодо виходу з житла. Місце проживання заарештованого може охоронятись. За його поведінкою (за необхідністю) встановлюється нагляд [9].

У висновку, слід відзначити той факт, що рівень розвитку такого інституту, як домашній арешт, у всіх розглянутих країнах є неоднаковим. У кожній країні є свої особливості, як позитивні, так і негативні.

Висновки. Враховуючи аналіз національного законодавства та міжнародного досвіду застосування домашнього арешту слід зазначити що домашній арешт є більш гуманним запобіжним заходом в порівнянні з триманням під вартою, його запровадження є прогресивним для українського законодавства.

Застосування такого запобіжного заходу, як домашній арешт, дасть можливість скоротити кількість осіб, що знаходяться в слідчих ізоляторах приблизно на третину, скоротити витрати бюджету і держави на їх утримання, на оплату персоналу органів пенітенціарної системи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дідюк І. Л. Поняття домашнього арешту/ І. Л. Дідюк // Вісник ХНУВС. – 2013. – № 3. – С. 59-65
2. Шпачук А.О. Домашній арешт як запобіжний захід в кримінальному процесуальному законодавстві / А.О. Шпачук// Часопис Академії адвокатури України. – 2013. – №19. – С. 34-38
3. Про затвердження Положення про порядок застосування електронних засобів контролю/ Наказ від 09.08.2012 № 696 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1503-12>

4. Котнюк Ю. Домашний арест как гуманная альтернатива / Ю. Котнюк // Судебно-юридическая газета. – 2012. – № 39. – С. 13. – [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://sud.ua/newspaper/2012/10/10/43407-domashnij-arest-kak-gumannaya-alternativa>
5. Крайнюк В. Г. Домашній арешт як запобіжний захід у кримінальному провадженні / В. Г. Крайнюк // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. серія: Юридичні науки. –2013. – № 2-1. – С. 317-324
6. Вільгушинський М. Й., Ліхолетова Ю.А. До питання застосування домашнього арешту відповідно до кримінального процесуального кодексу України/ М.Й. Вільгушинський, Ю. А. Ліхолетова // Адвокат. – 2012. – № 11 . – С. 9-13
7. Кучинська О. П. Домашній арешт як запобіжний захід у кримінальному процесуальному законодавстві / О. П.Кучинська//Адвокат. –2012. – №7. – С. 17-19
8. Куценко Д. В. Домашній арешт у зарубіжних країнах / Д. В. Куценко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – №1 (3). – С. 162-165
9. Уголовно-процессуальный кодекс Республики Казахстан от 13 декабря 1997 года . – М.: Юрист, 2011. – 236 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1008442#sub_id=1490000

ДОЦІЛЬНІСТЬ ПОВЕРНЕННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ ЯК ВИЩОЇ МІРИ ПОКАРАННЯ В УКРАЇНІ

Ходико В.І.

Студентка III курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Маланчук П.М.

к.ю.н., доцент, доцент кафедри КПДС ННІ права

Сумського державного університету

Однією з проблем, що викликає суперечки та дискусії є питання пов'язане із застосуванням смертної кари. Таке покарання існувало ще до нашої ери і його продовжують застосовувати чимало держав сучасного світу.

Упродовж 1990-2000 років в Україні смертна кара існувала «як виняткова міра покарання» у вигляді розстрілу. Спочатку на виконання таких вироків було накладено мораторій. Смертна кара встановлювалася за особливо небезпечні злочини проти держави, проти життя, правосуддя, за воєнні злочини (в умовах воєнного стану чи бойової обстановки). Рішенням Конституційного Суду України № 11-рп/99 від 29 грудня 1999 року визнано, що смертна кара суперечить Конституції України. Остаточо як вид

покарання її скасовано у 2000 році. Кримінальним кодексом України 2001 року вже не передбачено смертної кари як виду покарання [1].

Актуальність даної проблеми полягає в тому, що на сучасному етапі Україна обрала шлях європейського розвитку, що зумовлює гуманізацію нашого законодавства, його адаптування до європейських цінностей.

Більшість країн світу відмовляється від смертної кари, застосовуючи як вищу міру покарання довічне ув'язнення. У зв'язку з цим виникає питання про правомірність та необхідність її застосування в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про невгасаючий інтерес дослідників до вивчення даного питання. Проблеми смертної кари присвятили свої праці О.В. Гороховська, В.В. Базелюк, М.Ю. Веселов, П.Ф. Мартиненко, Н.М. Моргун, О.С. Каптур,

Ю.О. Гаркуша, В.С. Сачок та ін.. Однак, єдиного підходу щодо вирішення доцільності за-тосування смертної кари, у тому числі за тяжкі злочини, наразі немає.

Метою статті є дослідження проблеми доцільності повернення смертної кари за окремі види злочинів в українському законодавстві.

Смертна кара або страта (вища міра покарання) позбавлення людини життя як покарання, передбачене законодавством держави, що здійснюється згідно вироку суду або по рішення інших державних чи військових органів [2]. Це винятковий, найсуворіший вид покарання, за вчинення особливо тяжких, найжорстокіших злочинів, що полягає у примусовому позбавленні життя засудженого [3, с. 93]. Саме через надмірну суворість, яка суперечить ідеї гуманності та визнання життя людини найбільшою цінністю, в більшості країн світу таке покарання не застосовується.

Першими від цього покарання відмовились так: Сан-Марино (1865 р.), Португалія (1867 р.), Нідерланди (1870 р.), Норвегія (1905 р.), Швеція (1921 р.), Ісландія (1929 р.). Пізніше: Франція (1981 р.); Німеччина (1987 р.), Швейцарія (1992 р.), Греція(1993 р.), Італія (1994 р.), Іспанія (1995 р.); Бельгія (1996 р.), Великобританія (1998 р.) [4].

Однак, існують країни, в яких смертна кара продовжує застосовуватися і їх достатньо багато. Це країни Близького Сходу та Азії: Ізраїль, Ірак, Іран, Афганістан, Японія, Китай, Корея, Пакистан, ОАЕ, Малайзія, Сінгапур, Саудівська Аравія, КНДР та ін.. Також країни Африки: Ефіопія, Єгипет, Кенія, Нігерія, Сомалі, Лівія, Судан та інші. В цих державах смертна кара використовується споконвіку. Вона пред'являється за окремі види злочинів, в їх числі: розпалювання війни, зрада, військові злочини та злочини проти Батьківщини (Ізраїль), хабарництво та сутенерство (Китай), все, що пов'язано з наркотиками (Азія), вживання спиртних напоїв (Лівія) та, навіть, за вбивство слона

(Конго). Для при-ведення в дію вироку застосовуються розстріл, відсікання голови, ін'єкції, повішення, забивання камінням. Часто вирок виконується на людях, наприклад, на площі [2].

Також, смертна кара є традиційною для Сполучених Штатів Америки, де вона передбачається федеральними законами і законодавчими актами тридцяти двох штатів. Видами є: електричний стілець, повішення, розстріл, смертельна ін'єкція. Втім, вони схожі тим, що дають право засудженим на останню вечерю та останнє слово [5].

В Європі єдиною такою країною є Білорусь, де розстрілюють за міжнародний тероризм, диверсії, розв'язання або ведення війни та інші злочини. Так, у 2016 р., в цій країні було страчено чотирьох людей [4].

Таким чином, смертна кара в сучасному демократичному світі, це досить поширене явище. Зокрема, як свідчить статистика, 2016 рік став рекордним за кількістю таких вироків. За даними Міжнародної організації Amnestey International, в минулому році було страчено 1634 людини [6]. Але це лише приблизні дані. Оскільки реальна кількість страчених в світі набагато більша і вимірюється десятками тисяч. Причина такої невідповідності – чимало держав приховують інформацію щодо кількості винесених смертних вироків, як державну таємницю. Так роблять, наприклад в Китаї, де мінімум за 46 порушень законодавства передбачене покарання у вигляді смертної кари [4].

Найбільшу кількість страт здійснили п'ять держав – Китай, Іран, Пакистан, Саудівська Аравія та США. Кожна з них має свої особливості застосування цього виду покарання. Наприклад, в Ірані, вона поширюється на неповнолітніх, в Саудівській Аравії використовують практику масової смертної кари, а в Пакистані забивають камінням за богохульство чи нетрадиційну орієнтацію [7].

Україна відмовилась від застосування смертної кари в 2000 році. Її відсутність є обов'язковою умовою для перебування держави в Раді Європи [8, с. 205]. Саме це стало однією з основних причин її скасування на території нашої країни.

Втім, думки громадян щодо цього питання розділились. Противники смертної кари звертаються до релігії, зокрема заповідь “Не вбий”. Цю позицію підтримує церква [9]. В той же час, релігія допускає покарання у вигляді смертної кари за найбільш тяжкі злочини, тим самим не засуджуючи владу за справедливе покарання злочинців за їхні діяння.

Іншим аргументом є можливість помилки. У пресі час від часу публікуються матеріали про невинно засуджених на смертну кару. Через суддівську помилку людина може відповідати за чужі злочини. Таких випадків багато у США, там один з 25 смертників насправді не скоював той злочин, за який йому присудили вищу міру покарання [10].

Також існує думка, що смертна кара вигідна диктаторам. Адже, практично усі тоталітарні режими не можуть існувати без неї [9]. З цим можна не погодитись, зважаючи на те, що в найбільш демократичній країні світу США такий вид покарання існує.

Також, противники стверджують, що смертна кара не має на меті виправлення злочинця, а виконує завдання відновлення соціальної справедливості. Таким чином, вона заперечує принцип покарання, основний зміст якого полягає у виправленні.

На противагу, основними аргументами прихильників смертної кари як вищої міри покарання є те, що: по-перше, це знизить рівень злочинності. Адже страх майбутнього покарання стримуватиме потенційних злочинців від скоєння злочину. Це підтверджується зниженням кількості злочинів, пов'язаних з наркоторгівлею та корупцією в Китаї [10].

По-друге, альтернативою смертній карі є застосування покарання у вигляді довічного ув'язнення. Але при цьому державою витрачаються величезні суми платників податків на утримання таких засуджених. Так, за звітною інформацією Державної пенітенціарної служби України витрати державного бюджету на добове утримання одного засудженого становлять майже 128 грн. Загальна ж кількість засуджених та осіб узятих під варту -68 тис. осіб. В державному бюджеті передбачена сума видатків на виконання програм Державної пенітенціарної служби у розмірі 3,3 млрд. грн. [11], які можна було б вкласти в інші сфери. Це підтверджує, що у разі застосування смертної кари, необхідність довічного утримання засуджених зникає. Крім того, в разі засудження осіб до довічного ув'язнення, злочинці можуть потрапити під амністію, а це несправедливо.

По-третє, існують окремі злочини, які в основному стосуються злочинних дій над дітьми, аморальність та особлива жорстокість яких засуджується не лише законодавством і викликає обурення не тільки громадськості, а й в кримінальному світі. Саме тому, є випадки застосування самосуду в місцях позбавлення волі.

Ще один негативний аспект смертної кари – це існування інституту катів, тобто узаконених вбивць [10]. Втім, якщо поглянути на це з іншого боку, кат – це лише рідкісна професія, яка вимагає особливих знань та вмінь. Вона не краща і не гірша за інші.

Досить цікавим є той факт, що за останні роки кількість прихильників застосування смертної кари в нашій державі зменшилась. За даними опитування, проведеного фондом "Демократичні ініціативи" разом з Київським міжнародним інститутом соціології з 4 по 19 серпня 2016 року у всіх областях України, окрім окупованих територій. Так, дані стверджують, що за роки незалежності кількість прихильників смертної кари серед українців впала до 37%, тоді як у далекому 1991 р. 58% українців вважали, що смертна кара необхідна. Таким чином, незважаючи на збільшення кількості вчинених тяжких та

особливо тяжких злочинів, а саме на 20%, в Україні помітна тенденція до гуманізації громадських настроїв [5]. Втім, 60% українців вважають, що смертна кара – необхідне покарання за умисне вбивство з обтяжуючими обставинами [12].

У світовому рейтингу щодо кількості злочинів на 100 000 осіб Україна посідає 11-е місце [7]. Тож, на жаль, скасування смертної кари ніяким чином не вплинуло на свідомість і злочинців не лякає перспектива довічного ув'язнення за скоєне.

Тож, немає нічого дивного в тому, що останнім часом все частіше з'являються думки стосовно перегляду міри кримінальної відповідальності. Адже, на превеликий жаль, скасування покарання у вигляді смертної кари в нашій країні не призвело до очікуваних результатів: не покращився економічний стан, не зменшився рівень злочинності, не відбулось змін в свідомості населення.

Таким чином, незважаючи на те, що смертна кара – це найбільш жорстоке покарання для будь-якої людини і вона не є стовідсотковою гарантією запобігання умисним злочинам, все ж таких вид покарання - це досить поширене явище в сучасному світі. Незважаючи на всі заклики громадськості її скасувати, вона продовжує широко використовуватися в якості покарання за тяжкі та особливо тяжкі злочини в багатьох державах.

Питання смертної кари завжди було і є актуальним. В деяких країнах, наприклад, Індія, Катар, Кувейт, Таїланд, Шрі-Ланка, Алжир, Лівія, таке покарання вже багато років не застосовується, але така можливість існує. Це підтверджує той факт, що її існування, навіть лише на законодавчому рівні, є запорукою захисту суспільства проти порушення умов його нормального існування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 24, 58, 59, 60, 93, 190 ККУ в частині, що передбачає смертну кару як вид покарання // Вісник Конституційного Суду України. –2000. – № 1. – С. 16–21.
2. Смертна кара // Вікіпедія: вільна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Смертна_кара
3. Веселов М. Ю., Моргун Н. М., Каптур О. С. Смертна кара як виключна міра покарання // Прикарпатський юридичний вісник/ - 2016. - № 4(13). - С. 92-96.
4. Гороховська О. В. Смертна кара як вид покарання в країнах Європи: законодавче оформлення та практика застосування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.com/content/view/2284/73/>

5. Базелюк В. В., Беккер Т. М. Смертна кара як вид покарання. – 2016. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dlf-ournal.com.ua/images/journal/pdf/1433499170L%D1%96to/_2016.pdf
6. Amnesty International Annual Report 2016/17. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.amnesty.org
7. Сачок В. С. До питання запровадження смертної кари в Україні: зарубіжний досвід // «Актуальна юриспруденція». - 2016. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1301%3A150616-22&catid=158%3A5-0616&Itemid=197=ru
8. Мартиненко П. Ф. Україна і смертна кара: європейський вибір // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – Київ, 2003. – Вип. 9. - С. 204-219.
9. Смертна кара: морально-правові аспекти застосування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/726/>
10. Смертна кара: за і проти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrbukva.net/page,10,61417-Smertnaya-kazn-za-i-protiv.html>
11. Зведена фінансова звітність бюджетних органів і установ та підприємств Державної пенітенціарної служби України за 2016 рік. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kvs.gov.ua/peniten/control/article/822290>
12. Гаркуша Ю. О. Смертна кара в Україні – чи можливе відновлення // «Соціум. Наука. Культура». – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/garkusha-yuo-smertna-kara-v-ukrayini-chi-mozhlive-vidnovlennya/>

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Труханов М.

студент Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету,

м. Суми, Україна.

Науковий керівник: к.ю.н. Чернадчук О.В.

Сумський державн університет

Незважаючи на чисельні перетворення, які відбуваються в суспільно-політичному житті країни, запровадження реформ в різних сферах, декларування прагнень до європейських та світових демократичних інститутів питання боротьби з корупцією лишається одним з найважливіших а результати в цьому напрямі далекі від очікувань. Визначення поняття «корупції» міститься в статті 1 Закону України «Про запобігання

корупції», згідно якої корупція - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1].

Слід відмітити, що корупція фактично пронизує майже всі сфери державного управління, в тому числі актуальним є питання протидії корупції в сфері охорони здоров'я. Корупція в цій сфері зустрічається на всіх рівнях системи охорони здоров'я, починаючи від звичайних лікарів та закінчуючи міністерством охорони здоров'я. При цьому, чим вищим є рівень, тим більшими є корупційні ризики.

Гострим питанням, для вітчизняної сфери охорони здоров'я є корупція в сфері державних закупівель лікарських засобів. Справедливо зазначити що корупційні прояви в цій сфері призводять до зайвих витрат на отримання товарів та послуг, в т.ч. за державним замовленням та як наслідок зниження рівня якості надання медичних послуг кінцевому споживачу, унеможливлення реалізації конституційних гарантій в сфері забезпечення охорони здоров'я. При цьому використовуються різні корупційні схеми, найпоширенішою з яких є, на нашу думку, просування медичної продукції, у деяких випадках, навіть сумнівної якості, з метою отримання особистої винагороди службовими особами відповідальними за закупівлі, під час здійснення закупівель за бюджетні кошти.

Ще одним, прикладом корупційних правопорушень є участь керівників органів та закладів охорони здоров'я у розподілі коштів, які були виручені відповідальними особами шляхом розтрати та розкрадання бюджетних коштів виділених на потреби охорони здоров'я. Це відбувається не тільки на державному рівні, а й на рівні органів місцевого самоврядування.

Окремою групою корупційних правопорушень є зловживання на фармацевтичному ринку. Основною проблемою в даній сфері, на нашу думку, є занадто складний механізм державного регулювання цього сегменту ринку. Обсяг фармацевтичного ринку України експерти оцінюють 4,3 млрд дол, і весь цей ринок контролює один орган - Державна служба лікарських засобів. На вході на ринок України контроль та рекомендації щодо допущення чи недопущення ліків здійснює Державний експертний центр. Після того, як препарат потрапляє на ринок, його контролює лише Державна служба лікарських засобів. Вона здійснює постреєстраційний контроль, що дозволяє призупиняти дію свідоцтва про

реєстрацію ліків, через що часто на місяці препарати пропадають з полиць аптек. Державна служба лікарських засобів регулює величезний ринок товарів медичного призначення, вирішує, чиє виробництво відповідає міжнародним стандартам і навіть перевіряє препарати на наявність підробок. Складно переоцінити, наскільки потужним може бути цей інструмент, якщо опиниться під керівництвом однієї з фармацевтичних груп. Можна призупиняти дію ліцензій конкурентів або не видавати європейським заводам українські сертифікати відповідності якості виробництва [2].

Зазначений перелік корупційних правопорушень у сфері забезпечення охорони здоров'я не є вичерпним, проте проведений аналіз дає підстави дійти висновку про необхідність посилення протидії та боротьби з корупцією в цій сфері. На нашу думку питанню боротьби з корупцією в медичній сфері потрібно було приділити увагу під час розробки Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я затвердженої розпорядженням Кабінету міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1013-р [3]. Втім ці питання, залишилися невирішеними. Хоча слід відмітити, що певною мірою питанню неефективного витрачання бюджетних коштів, в вищезгаданій концепції було надано увагу. Позитивним, на нашу думку, є прийняття низки антикорупційних законів та створення спеціальних антикорупційних органів, втім протидія та боротьба з корупцією це не лише проведення спеціальних розслідувань та притягнення до відповідальності, важливим є створення умов, що унеможливають або значно знижують прояви корупційних ризиків та здійснення корупційних правопорушень, в т. ч. в сфері забезпечення охорони здоров'я.

Зважаючи на проведений аналіз корупційних проявів у медичній сфері вважаємо за доцільне здійснення наступних заходів в сфері запобігання корупційних проявів:

- 1) Посилення контролю за дотриманням вимог Закону України «Про публічні закупівлі» та поступове впровадження допорогових електронних закупівель в сфері закупки лікарських засобів за кошти державних та комунальних закладів охорони здоров'я.

- 2) Посилення відповідальності керівників закладів охорони здоров'я за цільове використання бюджетних коштів та запровадження більш якісного конкурсного відбору на посаду керівників цих закладів із застосуванням перевірки на поліграфі.

- 3) Впровадження дерегуляції на фармацевтичному ринку з одночасним посиленням відповідальності учасників ринку за порушення законодавства під час виготовлення, зберігання та реалізації фармацевтичних засобів та посилення відповідальності за порушення прав споживачів в цій сфері.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про запобігання корупції: Закону України від 14.10.2014 № 1700-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
2. Хто регулюватиме ринок ліків: помічники депутатів, крадії держмайна чи фармацевт Майдану? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2016/09/28/606990/>
3. Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я: Розпорядження Кабінету міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1013-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016-%D1%80>

СЕКЦІЯ 11

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Бенько А.В.

*Студентка I курсу ННІ права
Сумського державного університету*

Науковий керівник: Семенов В.М.
*к.держ.упр., доцент кафедри КПТДП ННІ права
Сумського державного університету*

Тема визначення оптимальної виборчої системи для України протягом довгого часу була і залишається актуальною. Адже історично склалося, що Україна використовувала і мажоритарну, і пропорційну, і змішану виборчі системи, і жодна не стала провідною. З огляду на це наша держава гостро потребує впровадження ефективної виборчої системи, яка відповідає б сучасному рівню демократичних країн світу і враховувала б історичні, національно-етнічні, культурно-побутові та інші особливості населення країни. Тому необхідним є аналіз різних виборчих систем.

Зазначене питання розглядалося та досліджувалося великою кількістю науковців, в тому числі В. Грищенко, В.Дзюнь, В. Копейчиков, В. Лісничий, Н. Мальовицька, В. Погорілко, О. Радченко, Ж. Скрипкіна, В. Солових.

Мета публікації полягає в аналізі виборчих систем, визначенні їх переваг і недоліків та виборі найбільш ефективної виборчої системи для України.

Поняття виборчої системи можна визначити як «спосіб організації та проведення виборів, зафіксований у юридичних нормах; порядок, за яким рішення виборців трансформуються у владні повноваження». Виділяють такі виборчі системи, як мажоритарна, пропорційна та змішана [1, с. 27].

Мажоритарна виборча система (від франц. *majorite* - більшість) – система, за якої на виборах перемагає кандидат, що отримав більшість голосів виборців. Сьогодні за цією системою відбуваються парламентські вибори майже у 80 країнах світу, зокрема у Франції, США. В Україні за мажоритарною системою обирається Президент України, депутати сільських і селищних рад, сільські, селищні і міські голови. Мажоритарна виборча система має декілька моделей. Перша - мажоритарна система відносної більшості

(англійська модель), сутність якої полягає в тому, що обирається той кандидат, який отримав більше голосів ніж кожен його супротивник. Відповідна система традиційно застосовується у Великобританії та інших країнах Британської співдружності. Друга модель - мажоритарна система абсолютної більшості (французька), відповідно до якої для перемоги кандидату необхідно набрати 50% голосів та один голос, в першому турі. Третя модель, найменш поширена - мажоритарна система кваліфікованої більшості, за якої законодавство визнає необхідну кількість голосів (подібна система застосовується в Азербайджані). На виборах Президента України застосовується мажоритарна система абсолютної більшості. Якщо жоден з кандидатів не набирає більше 50 % голосів виборців, то проводиться другий тур виборів за мажоритарною системою відносної більшості, в якому беруть участь два кандидати, які набрали найбільшу кількість голосів виборців.

Н. Мяловицька зазначає, що позитивною рисою мажоритарної системи є те, що виборець безпосередньо знає, за якого чи яких саме кандидатів він голосує. Практика застосування мажоритарної системи свідчить, що вона здатна забезпечити успішне функціонування парламентів зі стійкою (однопартійною) більшістю і меншою кількістю різнорідних партійних фракцій, що має велике значення для стабільності урядів. Водночас мажоритарна система серйозно звужує можливості на парламентському рівні відобразити широкий спектр інтересів меншості, особливо дрібних і навіть середніх партій, деякі з яких часто залишаються без парламентського представництва [2, с.64].

Пропорційна виборча система (від лат. *proportionalis* – співрозмірний) – система, за якої депутатські мандати розподіляються між партіями пропорційно до кількості голосів виборців, отриманих кожною з них у межах виборчого округу. Пропорційна виборча система була представлена в Україні на парламентських виборах 2006 року і застосовується у більш як 60 країнах світу. Ж. Скрипкина підкреслює, що зазначена система передбачає застосування виборчого порога (відсоткового бар'єра), що являє собою мінімальну кількість голосів виборців (в процентах), яку повинна зібрати партія, щоб взяти участь в розподілі мандатів. У кожній країні цей бар'єр є неоднаковий. Так, наприклад, у Ліхтенштейні він складає 8 %, Туреччині - 10 %, у Німеччині та Швеції - 5 % [3, с. 106].

Пропорційна виборча система має різновиди: пропорційна система із жорсткими списками, коли виборець голосує за партію загалом і не впливає на розташування кандидатів, з напівжорсткими списками, за якої виборець може голосувати як за список, так і за певного кандидата, з преференціями, коли виборець не лише голосує за список, але і за кандидатів із списку у потрібному для нього порядку.

М. Бучин та І. Федорій, аналізуючи виборчі системи зазначають, що пропорційна виборча система має такі переваги: голоси виборців розподіляються пропорційно, мінімізується їх втрата; враховуються інтереси різних суспільних груп; відбувається сприяння розвитку партійної системи та партійної ідеології; існує менше можливостей для фальсифікацій результатів волевиявлення громадян; маючи підтримку політичної партії, депутат має набагато більше можливостей, щоб виконати передвиборні обіцянки. Однак пропорційна виборча система має і багато негативних ознак: виборці голосують не за конкретних людей, а за партійний список, в якому можуть виявитися невідомі, некомпетентні, непопулярні політики; відсутність тісного зв'язку, контактів між депутатами і виборцями, оскільки депутата обирають не виборці конкретного виборчого округу, а виборчий корпус усієї країни; доволі складна система підрахунку голосів; до парламенту потрапляє багато політичних сил, що ускладнює процедуру формування парламентської більшості і часто робить уряд у країні нестабільним; обмеження свободи дій депутата, його залежність від партійного керівництва, якому він завдячує своїм обранням; купівля місць у партійних списках [4, с. 59-60].

Щодо змішаної системи, то цей вид проведення виборів включає використання як мажоритарної, так і пропорційної виборчих систем. Наявність в державі змішаної виборчої системи свідчить про її недосконалість. Зазначена система існує у близько 20 країнах світу, в тому числі і в Україні. Існують такі види змішаної системи : коли домінує мажоритарна, коли переважає пропорційна, коли вона використовуються рівним чином, а також коли вибір системи залежить від конкретного органу влади, до якого відбуваються вибори.

Згідно з чинним законодавством, в Україні вибори депутатів здійснюються за змішаною системою: 1) 225 депутатів обираються за пропорційною системою у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі (далі - загальнодержавний округ) за виборчими списками кандидатів у депутати (далі - виборчі списки) від політичних партій (далі - партії); 2) 225 депутатів обираються за мажоритарною системою відносною більшості в одномандатних виборчих округах (далі - одномандатні округи) [5].

Запровадження змішаної виборчої системи мало на меті ліквідацію недоліків мажоритарної і пропорційної виборчих систем і поєднання їхніх переваг. Основним же недоліком змішаної виборчої системи вважають складність співпраці в парламенті між депутатами, обраними за різними системами [4, с.60].

Таким чином, можна підвести підсумок і визначити, яка ж система є найбільш оптимальною для України. Українська держава використовувала і мажоритарну, і пропорційну, і змішану систему, і кожна виявила недоліки. Так, за мажоритарної системи

відбувалася фальсифікація, існував досвід підкупу виборців, порушення принципів вільності та рівності виборів. Пропорційна система зменшила рівень фальсифікації, проте проявила і недоліки. Так, малі та середні партії не мали змоги розвиватися, відбувалася купівля місць у партійних списках, «закритість списків, гіпертрофований вплив лідерів партій на їх формування, відірваність народних депутатів від своїх виборців – усе це реальні передумови для перетворення партій на «вождистські» корпорації закритого типу». Пропорційна система також порушила і право громадян вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та місцевого самоврядування, адже потрапити до списку можна лише за умов наявності зв'язків з політичними партіями. Змішана ж система мала на меті усунення недоліків мажоритарної і пропорційної, але створила непорозуміння між депутатами, обраними за різними системами [6].

Тож, ефективність обраної політичної системи можна прослідкувати лише на практиці. Можна зазначити, що необхідно вносити зміни до виборчого законодавства. Під час виборів до Верховної Ради України, необхідно застосувати пропорційну виборчу систему з відкритими списками, за якої народні депутати будуть підзвітними найперше своїм виборцям і в той же час своїй партії. Право формування партійного списку необхідно надати партії, або навіть її лідеру. Таким чином партії будуть формувати загальний список на основі обласних списків із закріпленням кандидатів за окремими округами. Пройти до парламенту можна буде згідно результатів кожної партії, проте проходити буде не той, хто першим стоїть у списку, а той, хто набрав більшу кількість голосів. Так, від представників партії на округах буде залежати успіх партії в цілому. Можна відмітити, що, використання подібної системи зменшить ризик потрапляння некомпетентних осіб до парламенту та дасть виборцям самим обирати бажаного кандидата.

Розглянута проблема ще довгий час буде залишатися актуальною, стимулюючи подальше дослідження різновидів виборчих систем, їх переваг і недоліків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Словник-довідник політологічних термінів / За ред. М. Гетьманчука, П. Ткачука. – Львів: Військовий інститут Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – 228 с.
2. Мяловицька Н. Виборчі системи: досвід європейських держав // Вісник Центральної виборчої комісії. - 2008. - № 1 (11). - С. 61.
3. Скрипкина Ж. Избирательные системы и технологии: Учеб. пособие. – М.: Вузовский учебник, 2006. – 174 с.

4. Бучин М., Федорій І. Порівняльний аналіз основних виборчих систем: проблема вибору оптимальної моделі виборчої системи для України у плані дотримання демократичних принципів виборів // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. -2009. – № 21. – С.58
5. Про вибори народних депутатів України - Верховна Рада України; Закон від 17.11.2011 № 4061-VI, Редакція від 27.02.2016.
6. Жданов І. Яка виборча система необхідна Україні? // Дзеркало тижня. – 2004. – № 44 (673).

МЕХАНІЗМ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД НЕПОВНОЛІТНІХ

Мінковський В.В.

*студент 4 курсу юридичного факультету
Одеського національного морського університету
м. Одеса, Україна*

Науковий керівник: Пузанова Г.Й., к.ю.н., доцент

Забезпечення прав і свобод людини є однією з найактуальніших проблем для сучасної юридичної науки. Важливе місце серед її складових посідає адміністративно-правове забезпечення прав і свобод неповнолітніх, специфіка якого обумовлюється як особливостями вікового, фізичного та психічного стану неповнолітніх, так і специфікою діяльності органів державної влади щодо охорони, захисту й гарантування їх прав і свобод.

Протягом останніх років Україна здійснила низку заходів, спрямованих на покращення забезпечення прав і свобод неповнолітніх, серед яких: ратифікація міжнародно-правових актів щодо захисту прав дітей та приведення чинного законодавства України відповідно до їх вимог; впровадження в життя національних та регіональних програм для покращення становища у сфері сім'ї та дитинства; покращення стану боротьби з окремими правопорушеннями серед неповнолітніх, а також стосовно них.

За часи незалежності в Україні сформовано нормативно-правову базу та систему органів, які забезпечують виконання вимог національного та міжнародного законодавства щодо захисту прав дитини, досягнуто позитивних результатів у сфері подолання деяких негативних соціальних явищ у дитячому середовищі.

Проте, на даний час існують серйозні проблеми у діяльності системи органів, відповідальних за забезпечення прав дітей. Крім того, існує нагальна необхідність

приведення системи адміністративно-правового забезпечення прав і свобод неповнолітніх до вимог міжнародних стандартів, що вимагає удосконалення законодавства, форм та методів діяльності органів державної влади й місцевого самоврядування, громадськості, впровадження позитивного зарубіжного досвіду у сфері захисту прав дітей.

Конвенція ООН "Про права дитини" від 20 листопада 1989 р., ратифікована Постановою Верховною Радою від 27 лютого 1991р., визначає що дитиною є кожна людська істота до 18 років, якщо не набуває прав повнолітньої раніше [1]. У Конституції України від 28 червня 1996 р. термін "діти" вжито у тому ж значенні, що й у конвенції. В Україні законодавчо встановлена градація віку дитини а саме: малолітня дитина - до 14 років, неповнолітня - від 14 до 18 років. Поділяємо позицію О.В. Марцеляка, який зазначає, що поняття «дитина» ширше, ніж поняття «неповнолітній», оскільки воно містить характеристику важливого періоду життя людини, тоді як останнє активізує увагу на відсутність у людини певної риси, а саме: досягнення особою віку повноліття [2, с. 48].

Законом України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 5 лютого 1993 р. [3] неповнолітні визначені як особи, що не досягли 18-ти років. У Законі України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. поняття «дитина» практично повністю співпадає із положеннями Конвенції ООН «Про права дитини».

На сучасному етапі питання прав дитини потребує вирішення як на міжнародному так і на національному рівні. В Україні Конституцією закріплюються рівність прав дітей, охорона дитинства, заборона насильства над дитиною, право на життя, захист та допомога держави дитині позбавленій сім'ї, право на освіту та інші. Однак, нестабільний соціально-економічний розвиток і як наслідок зменшення реальних доходів та рівня життя, збільшення кількості правопорушень, пов'язаних з торгівлею людьми, недоліки роботи правоохоронних органів призводять до зростання правопорушень неповнолітніми.

Правове становище неповнолітніх в Україні визначається Законами України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 р. [4], «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21 листопада 1992 р. [5], «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» від 24 січня 1995 р. [6], «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю» від 21 червня 2001 р. [7] та низкою інших правових актів.

Взагалі, механізм забезпечення прав і свобод громадян має багато спільних ознак із механізмом правового регулювання, механізмом реалізації та забезпечення конституційних прав, свобод і обов'язків громадян. Як відомо, механізми визначають як внутрішню будову, систему чого-небудь, сукупність станів і процесів, з яких складається певне фізичне, хімічне та інше явище [8, с. 393].

Таким чином, проведене дослідження дозволило зробити висновок, що механізм адміністративно-правового забезпечення прав і свобод неповнолітніх – це цілісна система адміністративно-правових норм та структурно взаємопов'язаних між собою суб'єктів адміністративно-правового забезпечення, які створюють надійні умови для гарантованого здійснення реалізації, охорони, захисту й відновлення порушених прав і свобод неповнолітніх. Елементами механізму адміністративно-правового забезпечення прав і свобод неповнолітнього є: реалізація, охорона, захист та відновлення порушених прав і свобод.

Реальне забезпечення прав та свобод людини і громадянина є однією з найважливіших ознак правової держави та розвинутої демократії. На жаль, механізм забезпечення прав і свобод громадян в сучасній Україні ще досі перебуває на стадії розроблення, а їх реалізованість та захищеність залишаються на низькому рівні. [9, с. 82].

У багатьох країнах світу створюється та розвивається інститут захисту прав неповнолітніх, удосконалюються механізми реалізації цих прав шляхом заснування нових відомств, наприклад, інституту омбудсмена по правам неповнолітніх.

Таким чином вважаємо, що для України найбільш вдалою буде модель створення інституту омбудсмена з прав неповнолітніх в рамках законодавства про охорону дитинства. Для удосконалення адміністративно-правової реалізації та захисту прав і свобод неповнолітніх необхідно у кожній обласній, районній адміністраціях ввести посаду спеціаліста із забезпечення прав і свобод дитини; запровадити обов'язкову звітність поліції та служб у справах дітей про зв'язок з громадськістю; посилити взаємодію правоохоронних органів з іншими державними органами; усунути прогалини між окремими нормами національного законодавства, що буде сприяти захисту прав та законних інтересів неповнолітніх.

ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конвенція про права дитини 1989 року: збірник міжнародних документів та нормативно-правових актів України з питань соціально-правового захисту дітей. – К.: Логос, 2001. – Ч. 1. – С. 42–63.

2. Марцеляк О. Омбудсман з прав дитини: проблеми формування та розвитку у світі і в Україні / О. Марцеляк // Право України. - 2003. - № 10. - С. 44-48.

3. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України в редакції від 1 січня 2013 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. - №24. – Ст. 243.

4. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №30. – Ст. 142.
5. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21 листопада 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. - №5. – Ст. 21.
6. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24 січня 1995 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - №6. – Ст. 35.
7. Про соціальну роботу з дітьми та молоддю: Закон України від 21 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №42. – Ст. 213.
8. Горбач О. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх // Підприємництво, господарство і право. – 2003. - №5. – С. 66-68.
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон УРСР від 7 грудня 1984 р. (зі змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОВНОВАЖЕНЬ ПРЕЗИДЕНТІВ УКРАЇНИ, РОСІЇ ТА ФРАНЦІЇ

Дудар М. В.

Студент I курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Семенов В. М.

к. держ. упр., доцент, доцент кафедри КПТІДП ННІ права

Сумського державного університету

Аналіз інституту президента як одного з найважливіших елементів політичної системи республіканської держави є одним із центральних дослідницьких напрямків у сучасній науці конституційного права. Необхідність його всебічного вивчення викликається тим, що з приблизно 200 сучасних держав, у 150 існує посада Президента. В Україні пост Президента був уведений в 1991 р. і з цього моменту йде становлення й формування відповідного конституційно-правового інституту. І хоча статус Президента був визначений у Конституції України 1996 р., проте у практичному втіленні приписів Основного Закону існує чимало перешкод об'єктивного і суб'єктивного характеру.

У своїй кандидатській дисертації О. Волощук зазначає, що існуючі системи і моделі президентської влади суттєво відрізняються за обсягом своїх функцій і повноважень, проте вони володіють регіональними, внутрішньо зумовленими, системними характеристиками, що робить можливим проведення порівняльного дослідження цієї юридичної форми Глави держави на інституційному рівні. Звернення до

конституційно-правового досвіду Франції та Росії не випадкове. Незважаючи на відмінність між трьома державами у конституційно-правовому досвіді, їх суттєво зближує форма правління. У науці вони характеризуються як “республіки зі змішаною формою правління” (або “напівпрезидентськими республіками” – за французькою термінологією) [1, с. 3].

У юридичній літературі, підкреслюється багатоаспектність інституту президентства у світі, ґрунтовно акцентується увага на тому, що цей інститут визначається, насамперед, формою правління, усталеними політико-правовими традиціями, політичною кон’єктурою та розкладом соціальних сил, національним менталітетом, міжнародним становищем держави, соціально-економічним та культурно-цивілізаційним підтекстом тощо. Тому виявлення юридичної сутності інституту глави держави потребує детального вивчення еволюції даного органу в світовій конституційно-правовій практиці. Це повною мірою притаманно становленню і розвитку інституту президентства як у Франції, так і в Україні.

О. Олійник визначає суть «інституту президентства» як інтеграційний правовий інститут, мета якого полягає в узгодженні діяльності інститутів державної влади. В юридичній науці поняття «президент» проєктується на поняття «інститут президентства», який визначається як сукупність державно-правових (конституційних) норм, що регулюють формування і функціонування президентської влади [2].

Зараз найбільшого поширення набула напівпрезидентська система правління, яка намагається створити міцну, стабільну виконавчу владу, але в той же час політично відповідальну перед законодавчими зборами. Виконавча влада розподіляється між двома конституційними інститутами — президентом і урядом. Відокремлення президента від виконавчої влади призвело до формування інституту президентської влади. Початок цьому відокремленню поклала Конституція Франції 1958 р., яка встановила, що Президент є арбітром над усіма владами, оскільки «забезпечує своїм арбітражем нормальне функціонування публічних влад».

Порівняльний аналіз інституту президента у Франції та Україні, в яких існує напівпрезидентська система влади, свідчить про те, що в цих країнах глава держави обирається шляхом проведення загальних виборів.

Президентські вибори мають прямий характер, де глава держави обирається на основі абсолютної більшості поданих за нього голосів виборців. За умов, коли жоден з кандидатів не одержав необхідної кількості голосів виборців, проводиться другий тур голосування, в якому беруть участь два кандидати, за яких було подано найбільше голосів виборців у першому турі. В Україні для кандидатів у Президенти встановлено віковий

ценз — 35 років, а у Франції — лише 23 роки. У статті 103 Конституції України закріплено деякі інші цензи: кандидат у Президенти повинен проживати в Україні протягом десяти останніх перед виборами років та володіти державною мовою. Конституції Франції та України встановлюють обмеження на переобрання президента: одна особа не може бути обрана президентом більш ніж два рази. Конституції Франції та України по-різному визначають порядок заміщення посади Президента, що стала вакантною достроково. У Франції — це саме Голова Сенату, а в Україні — Прем'єр-міністр (ст. 112 Конституції України), які заміщують посади Президента (але лише до нових президентських виборів, які мають відбутися в найближчий, визначений основними законами час — в Україні згідно зі ст. 103 Конституції не пізніше 90 днів з дня припинення повноважень Президента) [3, с. 111-112].

Президенти Франції, Росії та України, як і в багатьох зарубіжних країнах, користуються правом видання власних нормативних актів. Їхня характеристика, як правило, міститься у нормах конституційного права. Так, згідно з ч. 3 ст. 106 Конституції України, Президент видає акти у формі указів і розпоряджень, які є обов'язковими до виконання на території України. Укази і розпорядження Президента України носять підзаконний характер: вони видаються на основі Конституції та законів України. Така ж за змістом норма міститься в Конституції Росії (ст. 90).

О. Волощук стверджує, що традиційно перше місце за значимістю відводиться указам. Указ - це правовий акт глави держави, який видається з найбільш важливих питань, віднесених до його компетенції. Укази можуть мати як нормативний, так і ненормативний (правозастосовчий) характер. На думку А. Белкіна, така класифікація правових актів, а указів зокрема, є досить спрощеною і “наперед обмежує можливість конституційної охорони” [4, с. 57].

Наступний правовий акт Президента України - розпорядження. Розпорядження - ненормативний акт глави держави, який носить індивідуальний організаційний характер. Згідно з вищезгаданим Положенням, розпорядженнями Президента України оформляються рішення про: доручення, рекомендації щодо здійснення заходів, розгляду, вирішення питань; проведення переговорів, підписання міжнародних договорів України, надання повноважень на ведення переговорів, на підписання міжнародних договорів України, відповідних директив делегації чи представникові України; призначення на посади та звільнення з посад помічників, референтів Президента України; оперативні, організаційні та кадрові питання тощо.

В Україні при виданні актів Президента згідно з ч. 4 ст. 106 Конституції частково застосовується контрасигнатура, тобто скріплення акта глави держави підписом міністра;

це означає, що юридичну і політичну відповідальність за даний акт несе міністр, який його скріпив. Формально це пояснюється тим, що глава держави не несе відповідальності за свої дії (за винятком державної зради або іншого злочину) [5].

У Французькій Республіці також використовується процедура контрасигнатури щодо деяких актів Президента. Так, у відповідності до ст. 19 Конституції, певні акти Президента Республіки повинні контрасигнуватися Прем'єр-міністром, а у випадку потреби – ще й відповідальними міністрами. Проте це лише проста формальність, оскільки Президент у разі відмови йому у контрасигнації може використати у відповідь свої повноваження і не підписати ордонанси та декрети, прийняті Радою Міністрів. Тому Прем'єр-міністр і відповідальні міністри змушені йти на поступки главі держави, перш за все, для того, щоб не заблокувати роботу уряду [6].

Що ж стосується Росії, то ситуація тут складається по-іншому. Як відзначають автори коментаря Конституції РФ, “укази та розпорядження Президента РФ у правовому відношенні самодостатні і легітимні, не потребують додаткових підписів Уряду РФ (контрасигнатури)”. Звичайно, це робить фігуру Президента більш незалежною щодо уряду, підвищує його авторитет не тільки щодо виконавчої влади, а й щодо інших гілок державної влади [7, с. 312].

Одним з найважливіших повноважень глави держави у сфері реалізації законодавчої влади належить вважати право розпуску парламенту. Право президентів розпустити парламент залежить в основному від форми державного правління. Це право, як правило, характерне для парламентських і змішаних республік, тобто для таких країн, де праву розпуску парламенту кореспондується право парламенту виразити недовіру уряду.

Згідно з Конституцією України, Президент України може звернутися до даного права лише в одному випадку: коли протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися. Така ситуація може виникнути в разі відсутності конституційного складу Верховної Ради України. У цьому випадку згідно з п.п. 7, 8 ст. 106 і ч. 2 ст. 77 Конституції. Президент України зобов'язаний призначити позачергові вибори до Верховної Ради, які проводяться впродовж шістдесяти днів з дня опублікування рішення Президента України про дострокове припинення повноважень парламенту (наприклад, у серпні 1997 року). Тобто відповідне повноваження має характер обов'язку, а не права.

Зокрема, прикладом реалізації першої підстави розпуску парламенту може слугувати політична практика, яка склалася у Французькій Республіці. Президент Франції може достроково перервати мандат Національних зборів, при цьому не вимагається ніяких

глибоких обґрунтувань (ст. 12 Конституції). Президент - господар своїх дій, відповідно, володіє дискреційними повноваженнями, котрі переважають над іншими. Тобто для Франції характерний розпуск парламенту у тих випадках, коли стає зрозумілим, що подальше нормальне співробітництво між парламентом і урядом неможливе.

Що стосується наступних двох підстав дострокового припинення повноважень парламенту, то, як приклад, можна навести відповідні положення Конституції Російської Федерації. Так, згідно зі ст. 84 Конституції РФ, Президент РФ має право розпустити парламент за умов, коли вичерпана встановлена основним законом процедура формування уряду і останній так і не був утворений. А ч. 3 ст. 117 Конституції РФ передбачає, що у випадку, якщо Державна Дума протягом трьох місяців повторно висловить недовіру Уряду Російської Федерації, Президент Російської Федерації оголошує про відставку Уряду або розпускає Державну Думу [8, с. 38].

Отже, кожна держава, як суверенний суб'єкт політико-правового процесу, сама визначає роль і місце президента в державному механізмі, співвідношення його компетенції з парламентами та урядами своїх країн. Системи президентської влади у державах які порівнюються мають багато спільного, зокрема, обрання глави держави шляхом загальних виборів, видання нормативних актів тощо. Відмінність у дослідженні порівняних держав є право глави держави розпускати парламент. Воно залежить в основному від форми державного правління.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Волощук О. Т. Інститут президента у Франції, Росії та Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.02 "Конституційне право" / О. Т. Волощук. – Харків, 2008. – 21 с.
2. Олійник О.В. Поняття інституту президентства в юридичній науці [Електронний ресурс] / О. В.Олійник // Кам'янець-Подільський Національний університет ім. Івана Огієнка.- Режим доступу :<http://intkonf.org/oliynik-ov-ponyattyu-institutu-prezidenstva-v-yuri-dichniy-nausti/>.
3. Клімова Г. П. Інститут президенства у Франції та Україні: порівняльний аналіз / Г.П. Клімова // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2010. – № 5. – С. 110–116.
4. Волощук О. Т. Акти президента: проблеми визначення юридичної природи (на прикладі конституційних норм України, Росії та Франції) / О. Т. Волощук // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2006. – № 333. – С. 56–60.

5. Конституція України від 28. 06. 1996 р. № 254к / 96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
6. Конституция Французской Республики от 4 октября 1958 года/ Конституции государств Европейского Союза. – М., 1997.
7. Конституция Российской Федерации. Научно-практический комментарий и семантический словарь. - М., 2003.
8. Волощук О. Т. Право президента розпускати парламент: проблеми реалізації конституційних норм (порівняльний досвід Франції, Росії та України) / О. Т. Волощук // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2005. – № 282. – С. 36–39.

ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВ НА ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ У НІМЕЧЧИНІ

Іваненко Д. Д.

*к.ю.н., викладач кафедри АГПФЕБ ННІ права
Сумського державного університету*

Адміністративні правовідносини у сфері державної реєстрації прав на землю у Німеччині зумовлені федеральним устроєм держави, особливостями конституційних відносин Федерації та 16 федеральних земель.

Конституція Федеративної Республіки Німеччини від 23.05.1949 р. (далі – Конституція) врегульовує питання розподілу формування та реалізації державної політики між Федерацією та федеральними землями. По-перше, здійснення державних повноважень та вирішення державних завдань належить до компетенції федеральних земель (§ 30). Фактично, Конституція закріплює презумпцію компетенції земель. По-друге, закріплюється пріоритет федерального права над правом федеральних земель (§ 31). Даний пріоритет засвідчує існування особливостей федерального законодавства на рівні федеральної землі. По-третє, виключна компетенція Федерації врегульована нормами § 73 Конституції. Тому федеральні землі не є повноцінними державами. По-четверте, § 74 Конституції визначає режим конкуруючої компетенції законодавства Федерації та федеральних земель. До сфери конкуруючого законодавства належать: цивільне право, кримінальне право і виконання покарань, судоустрій, судочинство, адвокатура, нотаріат та юридична консультація; право на відчуження власності, у передбачених законодавством випадках; передача землі, природних ресурсів та засобів виробництва в суспільну власність або інші форми суспільного господарства; оборот

земельних ділянок, земельне право і сільськогосподарська оренда, житлове право, облаштування населених пунктів [1].

Формування державної політики у сфері реєстрації прав на нерухоме майно Німеччини належить до компетенції Федерального Міністерства юстиції та захисту прав споживачів (далі – Міністерство). До завдань Міністерства у законодавчій сфері відноситься питання розробки законодавства, консультування інших федеральних міністерств під час підготовки законопроектів. Міністерство здійснює розробку законодавчих актів у сфері своєї відповідальності: цивільне право (зобов'язальне, речове, сімейне, спадкове право); торгове, корпоративне, авторське право, право промислової власності; кримінальне право; судоустрій, процесуальне право за видами юрисдикції (крім трудової та соціальної юрисдикції, надаючи консультації з них); право про державну службу суддів та службовців суду, прокурорів, адвокатів, нотаріусів, патентних повірених. В обов'язковому порядку Міністерство приймає участь в розгляді конституційно-правових питань, судочинстві Федерального конституційного суду. До завдань міністерства також належить юридична експертиза законопроектів інших федеральних міністерств, міждержавних угод на предмет відповідності конституційному, міжнародному, європейському та федеральному законодавству. Предметом експертизи є дотримання законотворчої техніки, використання уніфікованої юридичної мови [2, с. 3].

До адміністративних завдань Міністерства відносять питання: забезпечення організаційних, бюджетних, кадрових, інфраструктурних передумов роботи Міністерства, підпорядкованих Міністерству федеральних судів та федеральних органів влади; службовий нагляд за діяльністю федеральних судів та підвідомчих йому адміністративних органів, нагляд за правильністю прийнятих адміністративними органами рішень; підготовку офіційних видань – Бюлетеня федеральних законів та Федерального вісника [2, с. 4].

Міністерство очолює федеральний міністр. Під час здійснення повноважень йому допомагають два парламентських державних секретаря та два міністерських державних секретаря. У структурі Міністерства функціонує сім департаментів, що складаються з управлінь та відділів.

Департаменти здійснюють завдання що предметно пов'язані між собою. Наприклад, Департамент здійснення правосуддя, крім виконання своїх безпосередніх завдань, опікується процесуальним законодавством, законодавством про суддів та службовців суду. Після Міністра юстиції та державних секретарів керівництво департаментів є вищою інстанцією, яка приймає рішення з питань, що знаходяться у компетенції відповідних департаментів Міністерства. Керівництво Департаменту

здійснює: контроль та координацію виконання завдань, поставлених перед департаментом, забезпечує обмін інформацією між керівними структурами Міністерства і департаменту. Департамент, як правило, складається з двох управлінь. Керівництво управління здійснює управління відділами та планування діяльності відділів. Відділ є первинним структурним підрозділом Міністерства що виконує поставлені завдання відповідно до профілю. До складу відділів у переважній більшості входять юристи, які займають посади референтів. За необхідності до складу відділу включаються діловоди та канцелярські працівники. Керівництво відділу приймає рішення щодо розподілу завдань поставлених перед відділом [2, с. 6].

Провідним Департаментом Міністерства щодо формування державної правової політики у сфері державної реєстрації прав на земельні ділянки є Департамент Z (Управління справами у сфері юстиції) та Департамент R (Реалізація правосуддя). Як правило, кожне міністерство Федерального Уряду складається з департаментів, що у свою чергу поділяються на управління. Утворення структурних підрозділів залежить від напрямку діяльності міністерства. Тому, кожне міністерство у своїй структурі має департамент Z, що опікується питаннями кадрового, фінансового та господарського забезпечення [3, с. 33–49].

Завданням Департаменту Z (Управління справами у сфері юстиції) Міністерства є забезпечення кадрових, організаційних, бюджетних та інфраструктурних передумов діяльності міністерства, роботи судів та адміністративних органів, що перебувають у компетенції міністерства. Пріоритетне значення у діяльності Міністерства має інтенсивне використання інформаційних технологій з метою раціоналізації трудових процесів, удосконалення комунікаційних можливостей та інформаційного потоку в межах та поза межами міністерства. Департамент Z є куратором ряду проектів, спрямованих на використання сучасних інформаційних технологій з метою забезпечення доступу до федеральних судів, підвідомчих Міністерству адміністративних органів, внутрішньосудової комунікації та системи документообігу (e-Justice), з метою координації співпраці між Федерацією і федеральними землями, європейськими проектами у даній галузі, узгодження ІТ стандартів на національному та міжнародному рівнях.

До компетенції Департаменту R (Реалізація правосуддя) належать питання, пов'язані із судоустроєм – норми федерального законодавства про структуру та організацію діяльності судів та органів прокуратури. До компетенції Департаменту також відносять питання організації діяльності у сфері юрисдикції у цивільних і кримінальних справах, включаючи попереднє розслідування у кримінальних справах, адміністративної та фінансової юрисдикції, організація виконавчого провадження, організація діяльності

про неспроможність, організація сплати судових витрат. Крім того, до компетенції Департаменту R належать: процедура позасудового вирішення спорів (медіація), правові норми, що врегульовують діяльність суддів, службовців суду, адвокатів, патентних повірених, нотаріусів, питання підготовки юристів, організація діяльності щодо виплати винагороди адвокатам. Департамент здійснює підвищення кваліфікації суддів і прокурорів у рамках своїх повноважень на базі Німецької суддівської академії [2, с. 7–8].

Розглядаючи питання державної реєстрації прав на нерухоме майно у Німеччині, необхідно звернути увагу на розподіл функції нотаріального посвідчення та функції державної реєстрації прав, що здійснюються нотаріусами та службовцями суду.

У Німеччині правовий статус нотаріату врегульовує Положення про Федеральну нотаріальну Палату від 13.02.1937 р. [4] та Закон про нотаріальні дії від 28.08.1969 р. [5]. Станом на 2016 р. у Німеччині, за даними Федеральної нотаріальної Палати, нараховується 7088 нотаріусів (без даних федеральної землі Баден-Вюртемберг) [6].

Реалізація державної політики у сфері реєстрації прав на нерухоме майно у Німеччині належить до компетенції федеральних земель, тобто міністерств юстиції федеральних земель. Закон про судоустрій від 12.09.1950 р. визначає систему судів загальної юрисдикції у Німеччині. Даний Закон, відповідно до §§ 13, 23а, відносить до компетенції місцевих судів загальної юрисдикції справи добровільної юрисдикції. Одним із видів провадження в рамках справ добровільної юрисдикції, згідно з нормами абз. 2 § 23а, є реєстраційна діяльність місцевого суду щодо внесення реєстраційних записів до поземельної книги [7].

Абз. 1 § 1 Положення про порядок ведення поземельних книг (далі – Положення) передбачає норму, згідно з якою поземельна книга перебуває у виключній компетенції місцевих судів загальної юрисдикції, структурним підрозділом яких є Відомство Поземельної книги [8]. Місцеві суди здійснюють реєстрацію до поземельної книги щодо земельних ділянок, які знаходяться на території судового округу. Якщо земельна ділянка знаходиться на території різних судових округів – відповідальний за реєстрацію суд, згідно з нормами § 5 Закону про провадження у справах сім'ї та питаннях добровільної юрисдикції, визначається вищестоящим судом загальної юрисдикції [9].

Функцію державної реєстрації прав щодо земельних ділянок до поземельної книги здійснює службовець суду Відомства. Норми абз. 1 § 3 Закону про службовців суду передбачають, що службовець суду є відповідальним за реєстрацію прав до поземельної книги у межах судового округу [10].

Таким чином, на формування та реалізацію державної правової політики у сфері державної реєстрації прав на земельні ділянки у Німеччині значний вплив здійснює

конституційний розподіл повноважень між Федерацією та федеральними землями у сфері публічного управління. Розмежування компетенції Федерації та федеральних земель призводить до фактичного верховенства законодавчої компетенції Федерації та домінування федеральних земель у сфері управління й правосуддя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Ausfertigungsdatum: 23.05.1949: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html>.
2. Aufgaben und Organisation des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz. Stand: 1. Juli 2014, 2014. – 14 S.
3. Ялбулганов А. А. Центральные органы публичной администрации Федеративной Республики Германии / А. А. Ялбулганов, М. В. Силайчев. // Реформы и право. – 2011. – № 4. – С. 33–49.
4. Bundesnotarordnung (BNotO). Ausfertigungsdatum: 13.02.1937: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gesetze-im-internet.de/bnoto/BJNR001910937.html>.
5. Beurkundungsgesetz. Ausfertigungsdatum: 28.08.1969: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gesetze-im-internet.de/beurkg/BJNR015130969.html>.
6. Die Notarstatistik zeigt die Zahl der Berufsträger in Deutschland // Die Bundesnotarkammer: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bnotk.de/Notar/Statistik/index.php>.
7. Gerichtsverfassungsgesetz (GVG). Ausfertigungsdatum: 12.09.1950: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.gesetze-im-internet.de/gvg/BJNR005130950.html>.
8. Grundbuchordnung. Ausfertigungsdatum: 24.03.1897: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gesetze-im-internet.de/gbo/BJNR001390897.html>.
9. Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FamFG). Ausfertigungsdatum: 17.12.2008: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gesetze-im-internet.de/famfg/BJNR258700008.html>.
10. Rechtspflegergesetz (RPfLG). Ausfertigungsdatum: 05.11.1969: [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.gesetze-im-internet.de/rpflg_1969/BJNR020650969.html.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Рагуліна Ю. М.

Студентка III курсу ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Семенов В. М.

к.держ.упр., доцент кафедри КППІДП ННІ права

Сумського державного університету

На сьогодні в Україні існують проблеми соціального, політичного та економічного характеру, від результативності вирішення яких залежить успішність курсу на євроінтеграцію та подальший розвиток країни в цілому. Держава в умовах економічної кризи не завжди здатна забезпечити гідний рівень життя населення, внаслідок чого спостерігаються негативні тенденції в соціальній сфері, загострюються демографічна та міграційна ситуація.

Соціальна політика, система соціального захисту та соціальних гарантій України потребує удосконалення, особливо в період євроінтеграції та глобалізації економічного, політичного та суспільного життя.

Існують різні моделі соціального захисту, які залежать як від державного фінансування через високий рівень оподаткування працездатних осіб, так і недержавні соціальні гарантії за рахунок накопичувальної системи соціального страхування та діяльності суб'єктів недержавного сектора економіки. Необхідно враховувати європейський досвід організації соціального забезпечення та захисту населення. Вироблення із врахуванням світового досвіду концепції соціальної держави, на основі якої можливі розробка системи соціального захисту та вдосконалення соціальної політики мають наблизити Україну до європейських стандартів стабільного соціального розвитку.

Історично в країнах Європейського Союзу склалися чотири моделі соціального захисту: континентальна (модель Бісмарка); англосаксонська (модель Беверіджа); скандинавська; південно-європейська [1, с. 177].

Континентальна модель, характерна для Австрії, Бельгії, Франції, Люксембурга, встановлює жорсткий зв'язок між рівнем соціального захисту та тривалістю професійної діяльності, внаслідок чого центральне місце займає соціальне страхування, тісно прив'язане до зайнятості та сімейного стану. Соціальні видатки фінансуються, переважно, за рахунок страхових внесків роботодавців і застрахованих працівників [2, с. 2].

В класичному вигляді, ця модель базується на принципі соціального страхування і професійній солідарності, що передбачає існування страхових фондів, якими на паритетних засадах керують власники підприємств та наймані робітники.

На даний час ця модель переважно ґрунтується не лише на принципі соціального страхування. Для малозабезпечених членів суспільства, що не мають можливості отримувати страхові соціальні виплати, зокрема через відсутність страхового стажу, соціальний захист реалізується через принцип соціальної допомоги.

Англосаксонська модель, представлена в Європі Великобританією та Ірландією. Відповідно до неї кожному гарантується мінімальний дохід, що забезпечує задоволення базових потреб. Вона базується на принципі універсальності системи соціального захисту – поширення її на всіх громадян, які потребують соціальної допомоги; одноманітності й уніфікації соціальних послуг і виплат, що виражається в стандартизованості способів розрахунку розміру та умов надання пенсій і медичного обслуговування. [3, с. 78].

Фінансування таких систем здійснюється як за рахунок страхових внесків, так і за рахунок податків при плоскій податковій ставці. На відміну від континентальної, ця модель передбачає досить низькі соціальні виплати з соціального страхування [3, с. 4].

Скандинавська модель соціального захисту характерна для Данії, Швеції, Фінляндії. Соціальний захист розуміється як законне право громадянина. Відмінною рисою скандинавської моделі є широке охоплення різних соціальних ризиків і життєвих ситуацій, які вимагають підтримки суспільства. Отримання соціальних послуг і виплат гарантується всім жителям країни та не залежить від зайнятості й виплати страхових внесків.

Необхідною передумовою функціонування даної моделі є високо організоване громадянське суспільство, побудоване на основі відданості принципам інституційного суспільства добробуту [4, с. 347].

Фінансування систем соціального захисту в цій моделі здійснюється, переважно, за рахунок оподаткування, хоча певну роль відіграють страхові внески підприємців і найманих робітників. В цілому рівень соціальної захищеності високий, що досягається головним чином за рахунок активної перерозподільної політики, спрямованої на вирівнювання прибутків [2, с. 4].

Південноєвропейська модель представлена в Італії, Іспанії, Греції, Португалії. Ця модель розвивається дотепер і є перехідною. В цих країнах системи соціального захисту були створені або вдосконалені лише протягом останніх десятиліть. В цілому, рівень соціального забезпечення є низьким, а соціальний захист перебуває у сфері турботи родичів, сім'ї та церкви при обмеженій участі держави, що погано поєднується з нинішніми тенденціями до індивідуалізації в соціальній культурі. Тому сім'я й інші інститути громадянського суспільства відіграють не останню роль, а соціальна політика

носить переважно пасивний характер і орієнтована на компенсацію втрат у прибутках окремих категорій громадян [3, с. 78].

Типовою особливістю «перехідної» моделі є асиметрична структура соціальних видатків. Наприклад, в Італії найбільшу частку соціальних видатків займає пенсійне забезпечення (14,7% ВВП при середньоєвропейському рівні 12,5%), тоді як на підтримку сім'ї, материнства, освіти й політику зайнятості витрачаються порівняно незначні кошти (близько 1%) [5].

Україна за економічними показниками значно відстає від країн-членів ЄС. Ключовими показниками, що характеризують соціальну політику держави є ВВП на душу населення та Індекс людського розвитку. Обсяг ВВП на душу населення в Україні дорівнює 3862 доларів, в той час як середнє значення в ЄС – 32125 доларів. Індекс людського розвитку в Україні відповідає 83 позиції з 187 країн. [4, с. 345].

Серед економічної діяльності, що належать до соціальної сфери найкращий стан основного капіталу спостерігається у тимчасовому розміщенні й організації харчування. Стан основного капіталу у сфері освіти є критичним, однак найгірша ситуація спостерігається у галузі інформації та телекомунікацій. [6].

Отже, важливою проблемою розвитку соціальної сфери України є нестача фінансування, що призводить до скорочення закладів соціальної інфраструктури, критичного стану їх основного капіталу, низького рівня оплати праці у державних закладах соціальної сфери, і як результат – низького рівня послуг, що вони надають.

Відтак, сьогодні потребує належного врегулювання питання визначення джерел фінансування об'єктів соціальної сфери, у якості яких доцільно розглядати цільове фінансування, спонсорство, платні послуги, добродійність, комерційну діяльність, підприємницьку діяльність, кредити, міжнародні інвестиції.

Досвід розвитку європейських країн доводить, що соціальна орієнтовна політика не може існувати без стабільної економічної ситуації. Тобто для забезпечення високого рівня соціальної захищеності необхідно реально оцінити потреби населення і раціонально перерозподіляти кошти бюджету. Перш за все, соціальна та економічна політика країни має орієнтуватися на людину. Збільшення кількості робочих місць, належне медичне обслуговування, підвищення заробітних плат та пенсій, зменшення деформації в доходах населення позитивно вплине на рівень життя суспільства, що зменшить показники бідності в країні [7, с. 6].

З часів проголошення незалежності Україна має зовнішні борги та дефіцит бюджету. Як наслідок, соціальна сфера фінансується неналежним чином, а соціальна політика є малоефективною. Крім того, розробляються проекти, що передбачають зокрема

відміну виплат стипендій, платне харчування в закладах охорони здоров'я, зменшення фінансування наукової та технічної діяльності. Це, на думку уряду, скоротить витрати з бюджету. Однак, не враховуються можливі соціально-економічні наслідки, які будуть особливо несприятливими в умовах соціально-демографічної кризи.

Україна посідає перше місце в Європі та друге в світі за рівнем смертності. Спостерігається старіння населення, що призводить до зниження продуктивності праці та збільшення витрат з бюджету на потреби малозабезпечених осіб. Низька заробітна плата лікарів та вчителів не стимулює їх виконувати свою роботу на високому рівні. Крім того, негативний вплив спостерігається через застарілі матеріали та обладнання. Спостерігається масова трудова міграція, внаслідок відсутності робочих місць. Україна займає п'яте місце за кількістю своїх громадян, що проживають на території ЄС. Це призводить до зменшення кількості осіб працездатного віку, зниження освітнього рівня працюючого населення, дефіциту спеціалістів, зменшення частки фінансових надходжень до Державного бюджету. Поширеними стають альтернативні види шлюбу, коли молоді сім'ї не бажають народжувати дітей. Ці факти свідчать про необхідність спрямованої соціально-економічної політики, в рамках якої доцільно надавати доступні пільги для молодих сімей, грошові виплати по народженню дитини, поліпшувати матеріальний стан багатодітних та малозабезпечених сімей, виділяти більше коштів на освіту та медичну охорону.

Європейський досвід свідчить, що в деяких країнах, зокрема в Італії, існує захисний бар'єр для малозабезпечених громадян – закон про мінімальну заробітну плату та її періодичну індексацію. Тобто, залежно від зростання споживчих цін змінюється й розмір мінімальної заробітної платні. В Італії механізм індексації запускається при зростанні індексу цін на 1%, в Данії – на 3 %, в Бельгії – на 2%. У деяких країнах, наприклад, Франції, Швейцарії, лише частину населення - найманих робітників. В Україні ж, на жаль, постійного характеру набула тенденція невідповідності прожиткового мінімуму до реальних потреб, внаслідок постійного зростання цін [8, с. 78].

Таким чином, основними проблемами соціального забезпечення в Україні є недостатнє фінансування, низький рівень кваліфікації соціальних працівників і фахівців, які надають соціальні послуги, та соціальної просвіти населення щодо видів соціальних послуг.

Покращити рівень соціальної сфери можна за допомогою закордонного досвіду, адаптованого до вітчизняних ментальних особливостей. Однак, перш за все необхідно стабілізувати економічно-політичну ситуацію в країні. Лише за умови такого підґрунтя можна побудувати власну модель соціального захисту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шутаєва О. О., Побірченко В. В. Моделі соціальної політики ЄС: основні напрямки трансформації // Навчальні записки тавричного національного університету імені В. І. Вернадського, серія «Економіка і управління». – 2013. – № 1. – С. 174-182
2. Крюков О. І. Соціальна забезпеченість населення як чинник побудови соціальної держави: Україна та європейський досвід // Державне будівництво. – 2009. – № 2.
3. Нікілева Л. О. Порівняльна характеристика фінансових моделей соціального забезпечення та захисту населення в Україні і світі // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – 2011. – № 3(48)
4. Пігуль Н. Г., Люта О. В. Розвиток соціальної сфери України в умовах євроінтеграційних процесів // Фінансовий простір. – 2015. – № 2, – с. 344 – 349
5. Антропов В. В. Економічні моделі соціального захисту населення в країнах ЄС: автореф. дис.: спец. 08.00.14 – «Світова економіка» / В. В. Антропов. – М., 2007. – 48 с.
6. Ситар Л. Й. Сучасний стан та проблеми розвитку соціальної сфери України // Ефективна економіка. – 2015. – № 4
7. Ларіна Н. Б. Зарубіжні моделі соціальної політики: досвід для України // Державне будівництво. – 2016. – № 1.
8. Жиглей І.В. Моделі соціальних держав та соціальний захист: екскурс в минуле та майбутнє // Вісник ЖДТУ. – 2008. – № 4. – с. 71-79

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПАСАЖИРСЬКИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ АВТОМОБІЛЬНИМ ТРАНСПОРТОМ

Шапошниченко А.А.

*студентка факультету денної форми навчання Конопського інституту
Сумського державного університету,
м. Коноп, Україна*

Науковий керівник: Кузьмін Д.В.

к.ю.н., старший викладач, Сумський державний університет

Одним із найважливіших критеріїв розвитку демократії у будь-якій державі є захищеність її громадян, яка закріплена у законодавчих нормах та має діючий механізм реалізації, що дозволяє максимально зменшити ризик настання небажаних наслідків для життя, здоров'я, честі, гідності та інших нормативно закріплених прав і законних інтересів людини. Побудова в Україні правової держави обумовлює важливість вивчення проблеми

державного регулювання забезпечення безпеки її громадян, в тому числі в процесі здійснення пасажирських перевезень автомобільним транспортом. А враховуючи, що останній є найпоширенішим в Україні видом транспорту (автомобільний транспорт виконує майже 55 % всіх пасажирських перевезень), та, водночас, є найнебезпечнішим серед інших видів транспорту, невітні показники травматизму, смертності, майнової шкоди та забруднення навколишнього середовища під час здійснення автомобільних пасажирських перевезень викликають особливе занепокоєння. За цих умов питання сутності державного регулювання забезпечення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом набуває нового, актуальнішого значення.

Функціонування адміністративно-правового механізму забезпечення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом безпосередньо залежить від ефективної діяльності всіх його підсистем. Чи найважливішою підсистемою є його інституційно-організаційна підсистема. Вона складається з органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Присутність повноважень щодо забезпечення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом в компетенції певного органу державної влади чи наділення такими повноваженнями інших суб'єктів адміністративно-правового регулювання дозволяють віднести їх до системи суб'єктів адміністративно-правового забезпечення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом.

Враховуючи викладене, під суб'єктами забезпечення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом варто розуміти юридичних чи фізичних осіб (органи публічної влади, їх посадові особи, підприємства-перевізники тощо), що є носіями повноважень у сфері забезпечення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом.

Вирішення завдання щодо розкриття сутності забезпечення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом не можливе без з'ясування сутності складових цього поняття. Вихідними при цьому виступатимуть визначення автомобільного транспорту та пасажирських перевезень.

Велика радянська енциклопедія зазначає, що термін «транспорт» походить від латинського «transporto» - переносу, перемітаю, перевозу і означає переміщення людей та вантажів та є однією з найважливіших галузей суспільного матеріального виробництва [1. С. 154]. В свою чергу в Сучасному юридичному словнику поняття «транспорт» тлумачиться як галузь народного господарства, покликана забезпечити економічні, організаційні та соціальні зв'язки різних сфер економіки і задовольнити потреби суспільного виробництва та населення в перевезеннях [4, с. 119].

В Законі України «Про транспорт» закріплено, що транспорт України призначений задовольняти потреби населення та суспільного виробництва у перевезеннях. Місце і роль транспорту у суспільному виробництві визначає необхідність його пріоритетного розвитку, державної підтримки в задоволенні його потреб у транспортних засобах, матеріально-технічних і паливно-енергетичних ресурсах [3].

Згідно статей 21 - 37 Закону України «Про транспорт» до транспортної системи України входять: транспорт загального користування (залізничний, морський, річковий, автомобільний і авіаційний, а також міський електротранспорт, у тому числі метрополітен); промисловий залізничний транспорт; відомчий транспорт, трубопровідний транспорт; шляхи сполучення загального користування.

В.Й. Развадовський пропонує класифікувати транспорт за різними ознаками: територіальною ознакою, формою власності, технічною ознакою. В статті 30 Закону України «Про транспорт» встановлюється, що до складу автомобільного транспорту входять підприємства, що здійснюють перевезення пасажирів і вантажів, авторемонтні і шиноремонтні підприємства, рухомий склад автомобільного транспорту, транспортно-експедиційні підприємства, а також автовокзали і автостанції, навчальні заклади, ремонтно-будівельні організації та соціально-побутові заклади, інші підприємства, установи та організації незалежно від форм власності, що забезпечують роботу автомобільного транспорту [3].

Закон України «Про автомобільний транспорт» визначає «автомобільний транспорт» як галузь транспорту, яка забезпечує задоволення потреб населення та суспільного виробництва у перевезеннях пасажирів та вантажів автомобільними транспортними засобами. В свою чергу, під автомобільними транспортними засобами розуміється колісний транспортний засіб (автобус, вантажний та легковий автомобіль, причіп, напівпричіп), який використовується для перевезення пасажирів, вантажів або виконання спеціальних робочих функцій [2].

Наведений закон не лише закріплює поняття автомобільного транспорту, а й розкриває зміст категорії пасажирські перевезення автомобільним транспортом. Зокрема, визначено, що пасажирські перевезення автомобільним транспортом - це перевезення пасажирів легковими автомобілями та автобусами. В залежності від транспортного засобу законодавець виділяє пасажирські перевезення автобусами, на таксі чи легковими автомобілями на замовлення [2].

П. О. Яновським визначено особливості пасажирських перевезень автомобільним транспортом на сучасному етапі розвитку нашого суспільства:

- збільшуються обсяги перевезень в міжміському, внутрішньо - міському, приміському і міжнародному сполученнях;

- в малих містах і поселеннях міського типу автомобільний транспорт - основний вид масового пасажирського транспорту;

- автомобільний транспорт в багатьох регіонах доповнює залізничний [5].

Наведене дозволяє сформулювати визначення забезпечення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом як проведення уповноваженими суб'єктами системи заходів політичного, економічного, правового, організаційного та іншого характеру, спрямованих на захист, охорону та підтримання стабільності динамічно стійкого стану збалансованості між несприятливими впливами і діяльністю, спрямованою на забезпечення умов, які гарантують можливість досягнення цілей пасажирських перевезень автомобільним транспортом.

У результаті дослідження, виконаного на основі аналізу чинного законодавства України, теоретичного аналізу наукових праць фахівців з державного управління, наведено теоретичне узагальнення та вирішення наукового завдання - щодо визначення сутності та характеристики правових засад державного регулювання забезпечення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом.

Зроблено висновок про те, що протидія новим та вже існуючим загрозам повинна здійснюється за напрямками, які відповідають основним цілям забезпечення безпеки пасажирських перевезень автомобільним транспортом: попередження дорожньо-транспортного травматизму під час пасажирських перевезень автомобільним транспортом, збереження майна учасників цих перевезень та інших осіб під час їх здійснення, а також охорона навколишнього середовища під час здійснення перевезень пасажирів автомобільним транспортом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Большая советская энциклопедия: В 30 т. / Гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. М.: Сов. энцикл., 1974. – Т. 16. – 616 с. (3)
2. Про автомобільний транспорт: Закон України від 05.04.2001 р. № 2344-III // Відомості Верховної Ради.-2001. - №22.- Ст.105. (11)
3. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1994. – № 51. – Ст. 446. (17)
4. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол. : Ю. С. Шемчушенко (голова редкол.) та ін. – Т. 2 – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 1999. – 744 с. (21)

5. Яновський, П. О. Пасажирські перевезення: Навчальний посібник / П. О. Яновський. – Київ. : НАУ, 2008.-469 с. (22)

ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ У СПРАВІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДОПОМОГИ БІЙЦЯМ АТО НА СХОДІ УКРАЇНИ

Мацьона О.С.,

*студентка факультету історії, політології та міжнародних відносин Чернівецького
національного університету імені Юрія Федьковича*

Науковий керівник: Бурдяк В.І.

д-р політ. н., професор Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Події останніх років в Україні, такі як Революція Гідності, внутрішньополітична криза, початок антитерористичної операції, значною мірою вплинули на стан громадянського суспільства. Українці отримали змогу відчутти себе суб'єктом державної політики, зрозуміли свою значущість і силу в житті держави. Зміни, які відбуваються в українському соціумі, висувають нові вимоги до взаємодії державних органів та недержавного сектору. За умов зовнішньої військової агресії Російської Федерації та неспроможності державних органів оперативно реагувати і раціонально діяти в ситуації політичного конфлікту, на перший план виступили волонтери та волонтерські об'єднання як основа надання допомоги силовим підрозділам, які беруть участь в АТО на сході України.

Відносини, пов'язані з провадженням волонтерської діяльності в Україні регулює Закон «Про волонтерську діяльність» від 19 квітня 2011 р., відповідно до якого вона визначається як добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги [1]. Цей Закон був прийнятий напередодні футбольного чемпіонату, тому розрахований лише на унормування участі волонтерів у проведенні спортивних змагань. Внаслідок цього, волонтерство в зоні АТО, яке за короткий період самоорганізувалося у потужний суспільний рух, не мало правового закріплення, а через недосконалість чинного законодавства більшість волонтерських організацій працювали нелегально. Все ж 5 березня 2015 р. зміни відбулися завдяки прийняттю Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності», де враховуються інтереси всіх волонтерських ініціатив та організацій, які залучають до своєї діяльності волонтерів. Хоча цей Закон не розв'язав всіх проблем, але наблизив українське волонтерство до світових

стандартів та став суттєвим кроком до встановлення в Україні партнерських взаємин між волонтерами і державою.

Волонтерський рух на підтримку українського війська виник стихійно з діяльності окремих волонтерів, які об'єднувалися в групи. З часом з'явилися лідери, що об'єднали ці роз'єднані самоорганізовані групи і почали працювати під централізованим керівництвом, а відтак – посилили вплив на державний апарат та ефективність допомоги. З початку листопада 2014 р. в Україні діє громадська організація «Асоціація народних волонтерів». Окрім допомоги військовим та цивільним у зоні АТО, передбачається, що члени асоціації сприятимуть реформуванню Збройних сил України та інших органів влади [2]. З багатьох напрямів роботи волонтерів, спрямованої на протидію зовнішній агресії та її наслідкам, можна виділити чотири основні, якими вони опікуються найбільше:

- збір та доставка в зону проведення АТО необхідних ресурсів;
- надання медичної допомоги постраждалим в ході її проведення;
- допомога вимушеним переселенцям;
- пошук зниклих безвісті та звільнення полонених.

Однією з головних проблем взаємодії громадянського суспільства з органами державної влади в Україні донедавна було (і залишається дотепер, хоча і в меншому відсотковому відношенні) питання дефіциту довіри. Нині волонтери – соціальна група з найвищим рейтингом довіри населення, що також виводить її роль і значення на перші позиції у питанні політичного попиту. За таких умов, волонтери та волонтерські об'єднання зарекомендували себе як інструмент впливу на державний апарат задля ефективного вирішення проблем, що існують у суспільстві. По суті, було створено паралельну державній владі структуру управління певними соціальними процесами. Однак, незважаючи на ефективність окремих волонтерських ініціатив, без чіткої організації взаємодії громадськості із владою можливість їх успішної реалізації є досить суперечливою.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про волонтерську діяльність» реалізація державної політики у сфері волонтерської діяльності здійснюється Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності (Міністерство соціальної політики) та іншими органами державної влади й органами місцевого самоврядування [1].

З осені 2014 р. волонтери почали тісну співпрацю з Міністерством оборони України. Відомих волонтерів активно включали в міністерські структури, зокрема Давида Арахамію (засновника волонтерської організації «Народний проект») призначили уповноваженим міністра оборони з питань закупівель, Юрія Бірюкова (засновника фонду

допомоги «Крила Фенікса») – помічником міністра з питань речового забезпечення армії, а Тетяна Ричкова очолила нове держпідприємство, що забезпечує сили спеціальних операцій. Тоді ж при Міністерстві створили Раду волонтерів під керівництвом Д. Арахамії, до повноважень якої відносяться питання речового, харчового та медичного забезпечення. Деякі з волонтерів тепер працюють у департаментах Міністерства оборони, що відповідають за постачання Збройних сил України [2].

Якщо ще донедавна механізмів взаємодії волонтерського руху з владними структурами в Україні практично не було, то згодом військова агресія ззовні об'єднала зусилля громадянського суспільства і держави у боротьбі з агресором. Волонтерський рух допомоги бійцям у зоні АТО отримав державне визнання, волонтери активно залучаються до системи органів державної влади на всіх рівнях, у державних інституціях створюють волонтерські групи, держава змінює нормативну базу для покращення їх діяльності у нових умовах.

Все ж український волонтерський рух – тема неоднозначна і подекуди суперечлива. Він породжує як беззаперечно позитивні, так і певні негативні явища. Серед останніх найперше відзначимо зловживання волонтерським статусом, непрозору бухгалтерію, збір коштів на підтримку армії псевдоволонтерами, таємний перепродаж волонтерської військової допомоги і непоодинокі факти її зникнення тощо. Тож у контексті негативних проявів особливо посилюється значення держави, яка має координувати та контролювати діяльність волонтерських організацій. Проте, через бездіяльність міністрів та чиновників активісти перестають займатися волонтерською діяльністю. В сучасних політичних реаліях держава зобов'язана стимулювати людей долучатися до громадської активності шляхом створення законодавчих можливостей, вирішення податкового питання, надання волонтерам певних преференцій та пільг, боротьби із шахраями та розв'язання інших нагальних завдань.

Невирішених проблем залишається чимало, одне можна сказати напевно, що єдиним способом їх рішення є взаємодія інститутів громадянського суспільства та держави на основі співробітництва та взаємодопомоги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19 квіт. 2011 р. № 3236-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>.
2. Тохтарова І. М. Волонтерський рух в Україні: шлях до розвитку громадянського суспільства як сфери соціальних відносин [Електронний ресурс] / І. М. Тохтарова // Теорія

та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2014. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2014_2_5.

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ БЮДЖЕТІВ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Сокоренко Н.В.,
студентка юридичного факультету
Сумського національного аграрного університету,
м. Суми, Україна.
Науковий керівник: Чернадчук Т.О., к.ю.н., доцент

Обравши європейський вектор розвитку Україна поставила за мету розбудувати демократичну, правову, економічно розвинуту державу. Однією з головних передумов цього є забезпечення організаційної, правової і фінансової автономії місцевого самоврядування. Відповідно, було здійснено ряд заходів в даному напрямку. Так, 15 липня 1997 року Верховна Рада України ратифікувала Європейську Хартію місцевого самоврядування, у п. 1 ст. 9 якої зазначено, що місцеві органи самоврядування мають право на свої власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень[1]. 1 квітня 2014 року Уряд України затвердив Концепцію реформування місцевого самоврядування[2]. Не зважаючи на це, слід констатувати, що на сьогодні функціонування місцевого самоврядування характеризується цілою низкою таких негативних факторів як розбалансованість державної та місцевої влад, недосконала та корумпована система управління, низька якість надання державних послуг, нерозвинута інфраструктура, що забезпечує його життєдіяльність, неефективне використання бюджетних коштів, надмірне та неефективне бюджетне дотування місцевих громад, що в свою чергу, потребує негайного проведення реформи місцевого самоврядування, в тому числі в сфері фінансової самостійності органів місцевого самоврядування.

Конституційні засади фінансової самостійності місцевого самоврядування реалізуються у бюджетних повноваженнях відповідних органів місцевого самоврядування: право на місцевий бюджет, право визначати напрями використання бюджетних коштів тощо. При цьому, для ефективного розвитку територіальних громад держави (міст, сіл, селищ) необхідна самостійність у прийнятті рішень. Відповідно перед урядом постає важливе завдання забезпечення децентралізації повноважень, обов'язків та перерозподілу фінансових ресурсів. В свою чергу, запровадження принципів

децентралізації влади та розширення можливостей місцевого самоврядування потребує створення відповідної дохідної бази місцевих бюджетів, збільшення їх самодостатності та фінансової спроможності. Місцеві громади повинні володіти достатніми фінансовими ресурсами для забезпечення належного рівня життя мешканців. Сьогодні більше 85 % фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування спрямовуються на соціально-культурну сферу, а реалізація інвестиційних проектів, розвиток житлово-комунального господарства, інфраструктури, тощо фінансуються по залишковому принципу. Відповідно у територіальних громадах виникає потреба у залученні додаткових фінансових ресурсів. Такими можуть бути як внутрішні, так і зовнішні залучені джерела надходжень фінансових ресурсів. Найголовнішими характеристиками фінансових ресурсів має бути їх доступність у короткому періоді часу, різний обсяг та диференційовані сфери використання [3].

В процесі реформування місцевого самоврядування, в результаті чого здійснюється передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування, органи місцевого самоврядування, збільшуючи обсяг доходної частини відповідних бюджетів, розширяючи свої повноваження, разом з тим отримують і більшу відповідальність при вирішенні виникаючих на місцевому рівні проблем. Оптимальним рішенням в такій ситуації є об'єднання декілька невеликих громад у потужнішу громаду, базуючись на географічних, історичних, економічних принципах, тобто створення об'єднаних територіальних громад.

В умовах проведення реформи місцевого самоврядування на основі Законів України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [4] та «Про співробітництво територіальних громад» [5] відбувається процес об'єднання територіальних громад по всій території України, зокрема, і у Сумській області та здійснюється пошук нових ефективних організаційних форм діяльності. Перші об'єднані територіальні громади, які були створені минулого року, вже отримали певні переваги. Так, Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [4] передбачає п'ятирічний термін державної підтримки об'єднаних громад, що передбачає відповідне пропорційне збільшення розмірів субвенції відповідно до зростання кількості утворених громад. Відповідно, тільки на розвиток інфраструктури об'єднаних територіальних громад Законом України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» було передбачено субвенцію у розмірі 1 млрд. грн. [6], відповідно на 2017 рік Законом України «Про Державний бюджет України на 2017 рік» затверджено 1,5 млрд. гривень, з них 0,5 млрд. гривень це гарантовані кошти загального фонду бюджету [7].

У зв'язку з виникненням об'єднаних територіальних громад в бюджетній системі

Україні виникає новий вид місцевих бюджетів, а саме бюджет об'єднаної територіальної громади. На відміну від бюджетів окремих сільських, селищних, міських рад, новий бюджет має більші можливості, а саме: бюджети об'єднаних територіальних громад набувають функцій, повноважень та фінансових ресурсів на рівні міста обласного значення. При цьому слід констатувати, що з однієї сторони бюджети об'єднаних громад переводяться на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом, що в свою чергу максимально наближає надання гарантованих послуг до їх безпосереднього споживача, з іншої сторони покладає більшу відповідальність на органи місцевого самоврядування при вирішенні виникаючих на місцевому рівні проблем.

Слід звернути увагу і на проблеми, що виникають в процесі реформи місцевого самоврядування і в значній мірі гальмує ефективне її проведення. Суттєве місце серед яких займають недоліки нормативного забезпечення, неузгодженість дій державних органів, відсутність кваліфікованого кадрового забезпечення, особливо в сфері юридичних питань та інше, що потребує подальшого наукового дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Європейська хартія місцевого самоврядування – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_036/print1384358186169245
2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>.
3. Децентралізація влади– [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/item/id/1862>.
4. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII– [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
5. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 № 1508-VII– [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
6. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України від 25.12.2015 № 928-VIII– [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/928-19>.
7. Про Державний бюджет України на 2017 рік: Закон України від 21.12.2016 № 1801-VIII– [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1801-19>

РОЗВИТОК ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Бондар І.Г.

*Студентка Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України
м. Київ, Україна.*

Науковий керівник: Благодарний А.М., к.ю.н., с.н.с.

Із часу Євромайдану та зміни влади в 2014 році політики та офіційні особи часто наголошують на пріоритетності розбудови в Україні електронного урядування. Спробуємо зрозуміти чому ж виник такий ажіотаж навколо інноваційного способу державного управління.

Розвиток молодій українській державі, особливо в умовах економічної та воєнної нестабільності, вимагає використання нових форм державного управління, які б з одного боку задовольняли потреби випереджаючого розвитку суспільства, а з іншого – могли б бути реалізовані за сучасних реалій. Необхідність змін зумовлена нагальною потребою реформування державного управління у зв'язку із наявністю таких проблем:

- Непрозорість, закритість діяльності органів державної влади;
- Відсутність довіри громадян до органів державної влади та місцевого самоврядування, їх представників;
- Високий рівень корупції;
- Надмірний бюрократизм;
- Низька якість державних послуг;
- Відірваність суспільства від державних рішень;
- Відсутність контролю суспільства, популізм влади.

Досвід розвинених країн світу свідчить, що одним із ефективних засобів боротьби із переліченими суспільними явищами є запровадження електронного урядування – форми організації державного управління, за якої відбувається активна взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування між собою, з суспільством, людиною та бізнесом за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Дійсно, мусимо констатувати суттєву корумпованість органів державної влади та бюрократію на всіх щаблях її здійснення. Як наслідок – довіра населення України до держави постійно знижується, що є неприпустимим на фоні гібридної війни в країні. Впровадження механізму електронного урядування стане рушійним кроком у протидії

зазначеним явищам. Крім того, система електронного урядування забезпечить прискорені темпи економічного зростання країни та її європейську інтеграцію.

За результатами міжнародної оцінки розвитку електронного урядування «United Nations E-Government Survey» у 2014 році Україна посідала 87 місце серед 193 країн-членів Організації Об'єднаних Націй [2, с. 203], у 2016 році Україна піднялась до 62 позиції [3, с. 153] (оцінка проводиться раз на два роки). Враховуючи кількість діючих волонтерських та державних програм зі сприяння розвитку різноманітних напрямків електронного урядування в Україні за цей час стає незрозумілим чому ж Україна піднялась на відносно невелику кількість позицій? У контексті сьогодення, на нашу думку, на перший план серед проблем розбудови електронного урядування в Україні виходить правова площина даного питання.

Вітчизняна нормативно-правова база з питань електронного урядування включає в себе 11 законів України, 6 указів Президента України, 19 розпоряджень та 20 постанов Кабінету Міністрів України, 8 наказів центральних органів виконавчої влади. Проте, аналіз стану законодавства, що регулює суспільні відносини з застосування технологій електронного урядування свідчить про його фрагментарність і неповноту, наявність дублювання і суперечності нормативно-правових актів у цій сфері. Рівень електронної взаємодії на порталах окремих органів місцевої влади значно випереджає чинну нормативно-правову базу в країні.

На законодавчому рівні чітко не визначено режими функціонування електронного урядування, критерії переходу електронного урядування з одного режиму в інший, не визначені стандарти, яким повинна відповідати національна електронна система. Тому значна кількість чинних нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері інформаційних технологій, потребують внесення відповідних змін та доповнень.

Відтак, в державних установах впроваджена значна кількість комплексних інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем, у тому числі державних реєстрів, систем відомчого електронного документообігу та систем підтримки прийняття управлінських рішень, які не сумісні між собою, використовують різні технології, стандарти та формати [4, с. 29]. Навіть у нормально функціонуючих системах процес надання адміністративних послуг залишається складним та вимагає багато часу, зусиль і ресурсів з боку замовників.

Крім того, до сьогодні залишається відкритим питання ієрархії відомств, відповідальних за розбудову електронного урядування в Україні. Також виникає питання щодо єдиного координаційного центру, який опікувався б електронним урядуванням [5, с.

11] (на нашу думку ним могло б стати Державне агентство з питань електронного урядування України).

Проаналізувавши стан нормативно-правової бази України з питань електронного урядування загалом, та окремих його складових (механізму ідентифікації осіб, електронного документообігу, процесу надання адміністративних послуг та роботи урядового порталу), можемо виділити такі рекомендації:

1. Прийняття Закону України «Про діяльність у сфері інформатизації».
2. Внесення змін до деяких законів України («Про захист інформації в автоматизованих системах» та ін.).
3. Затвердження програми «Електронна Україна».
4. Прийняття нової Концепції розвитку електронного урядування в Україні.
5. Визначення ієрархії та єдиного координаційного центру серед організацій, що займаються розвитком електронного урядування.
6. Нормативне закріплення залучення громадськості до ухвалення публічно-правових рішень на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування у досліджуваній сфері.
7. Законодавче закріплення алгоритму отримання громадянами державних послуг в електронному режимі.
8. Розробка проектів нормативно-правових актів на виконання законів України «Про електронний цифровий підпис» та «Про електронні документи та електронний документообіг».
9. Розробка та прийняття проектів законів України «Про електронну ідентифікацію» та «Про електронне урядування».

Очевидно, що запровадження роботи електронного урядування є запорукою нормального функціонування державного апарату сьогодення. Таке урядування створює умови для ефективного розвитку бізнесу та зростання економіки країни.

У подальшому, основними напрямками наукових досліджень електронного урядування в Україні повинні стати удосконалення правової регламентації алгоритму отримання громадянами державних послуг в електронному режимі у реальному масштабі часу, регламентації порядку звернення, стандартизації форм документів, запитів і відповідей такого режиму. Також законодавчо слід визначити права й обов'язки користувачів єдиного порталу, характер інформації в інформаційній базі системи, відповідальність сторін стосовно роботи з інформацією, а також правовий статус документів у системі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 року № 2250-р «Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні» [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/>.
2. Hongbo W. United Nations E-Government Survey 2014. E-Government For The Future We Want / W.Hongbo. – Нью-Йорк : United Nations, 2014. – 284 с.
3. Hongbo W. United Nations E-Government Survey 2016. E-Government In Support Of Sustainable Development / W.Hongbo. – Нью-Йорк : United Nations, 2016. – 242 с.
4. Концептуальні засади розвитку електронного урядування в Україні : проект навчального посібника / [О. А. Баранов, М. С. Демкова, С. В. Дзюба та ін.]. – за ред. А. І. Семенченко, 2009. – 82 с.
5. Нормативно-правове забезпечення впровадження електронного урядування в Україні : (аналітичний звіт) [Електронний ресурс] / А. О. Серенок, Т. І. Олійник - Режим доступу : <http://etransformation.org.ua/2014/07/16/121/>.

Наукове видання

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 18–19 травня 2017 року)

Частина 2

Відповідальний за випуск О. М. Резнік

Комп'ютерне верстання І. Мельник

Матеріали друкуються в авторській редакції.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 20,69. Обл.-вид. арк. 28,34. Тираж 120 пр. Зам. №

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.